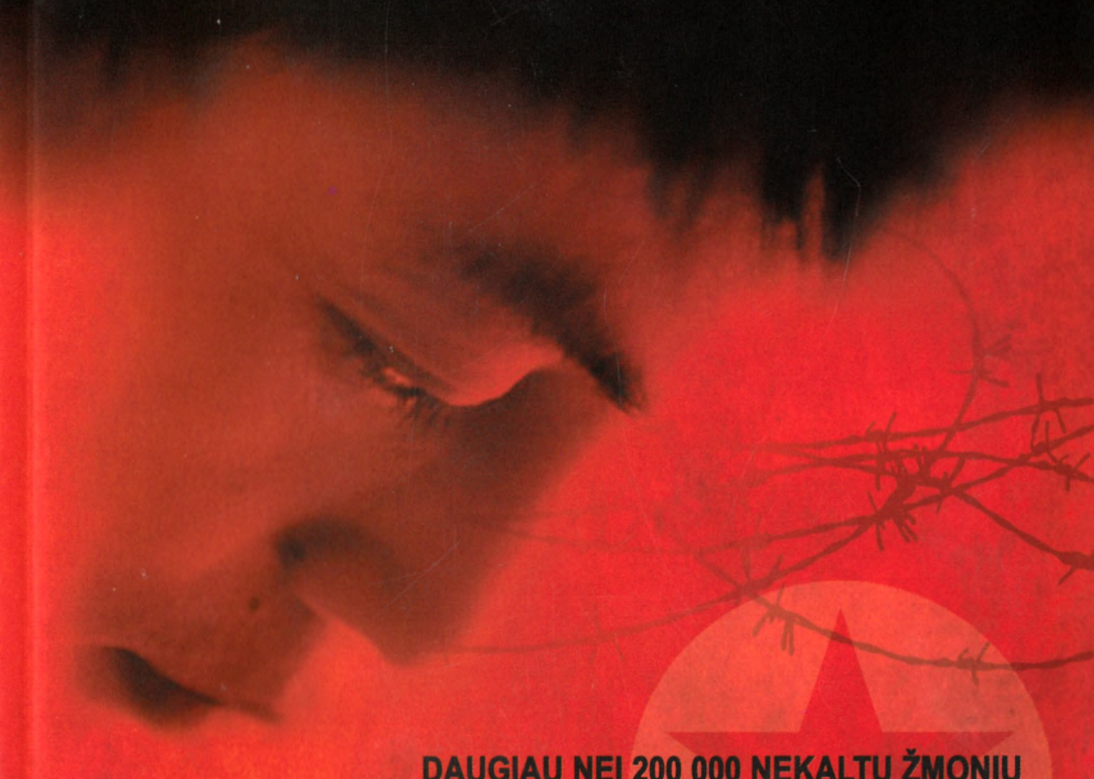
Blaine Harden

PABĖGIMAS IŠ LAGERIO NR. 14

ŠIAURĖS KORĖJOS LAGERYJE GIMUSIO, AUGUSIO IR IŠ TEN PABĖGUSIO ŠINO DONG-HYUKO ISTORIJA

DAUGIAU NEI 200 000 NEKALTŲ ŽMONIŲ YRA PRIVERSTINAI ĮKALINTI ŠIAURĖS KORĖJOS DARBO STOVYKLOSE... BET JAM PAVYKO IŠ TEN PABĖGTI!

eugrimas.lt

BLAINE HARDEN

PABĖGIMAS IŠ LAGERIO NR. 14

Šiaurės Korėjos lageryje gimusio, augusio ir iš ten pabėgusio Šino Dong-hyuko istorija

Iš anglų kalbos vertė Sigrida Rupšytė

VILNIUS 2013

UDK 323.15(519.3)
Ha301

Versta iš knygos:
Escape from Camp 14:
One Man's Remarkable Odyssey
from North Korea to Freedom in the West
by Blaine Harden

Iš anglų kalbos vertė
Sigrida Rupšytė

Redagavo
Monika Grigūnienė

Korektūrą atliko
Gražvilė Lukoševičiūtė

Maketavo
Ernestas Vinickas

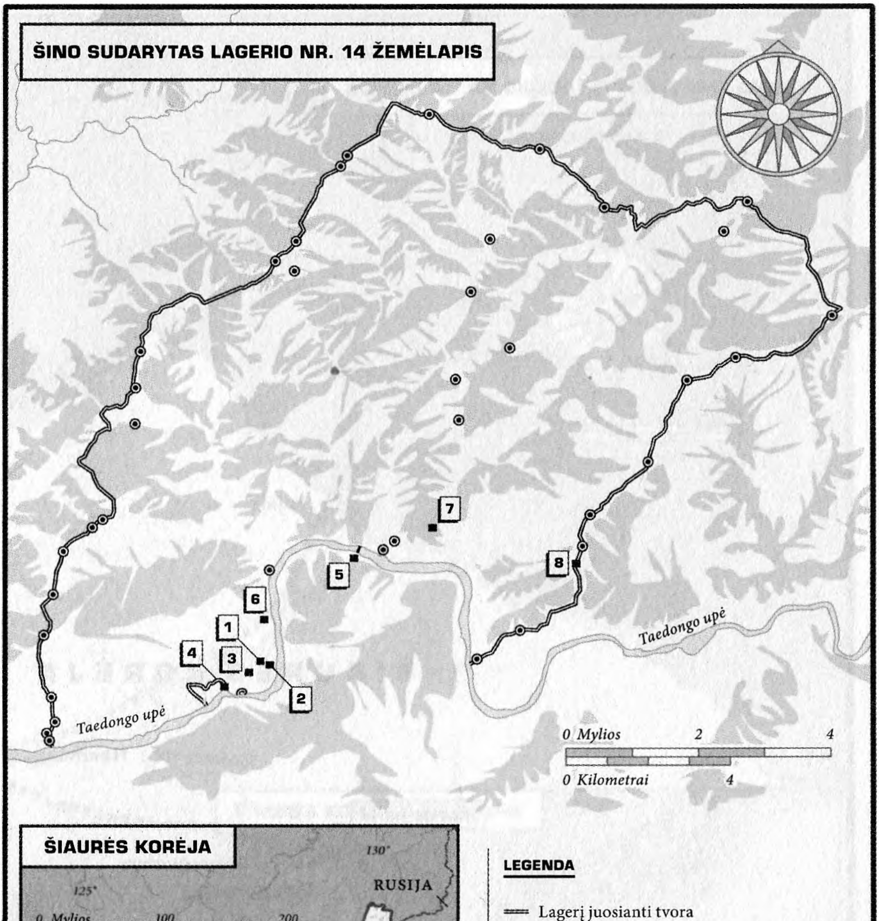
Viršelio dizainą kūrė
Artūras Babušis

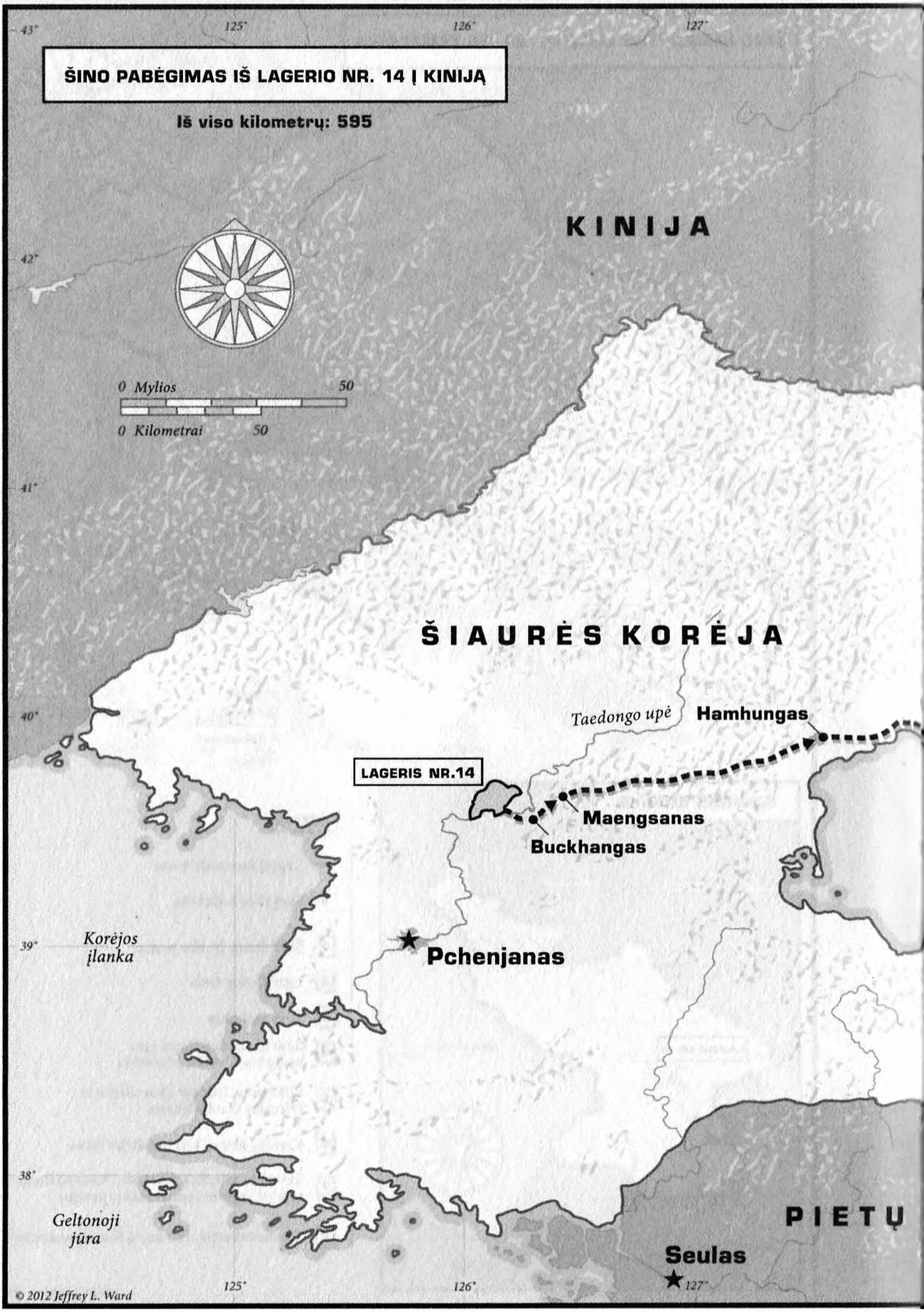
ISBN 978-609-437-213-1

Šiaurės korėjiečiams, likusiems lageriuose

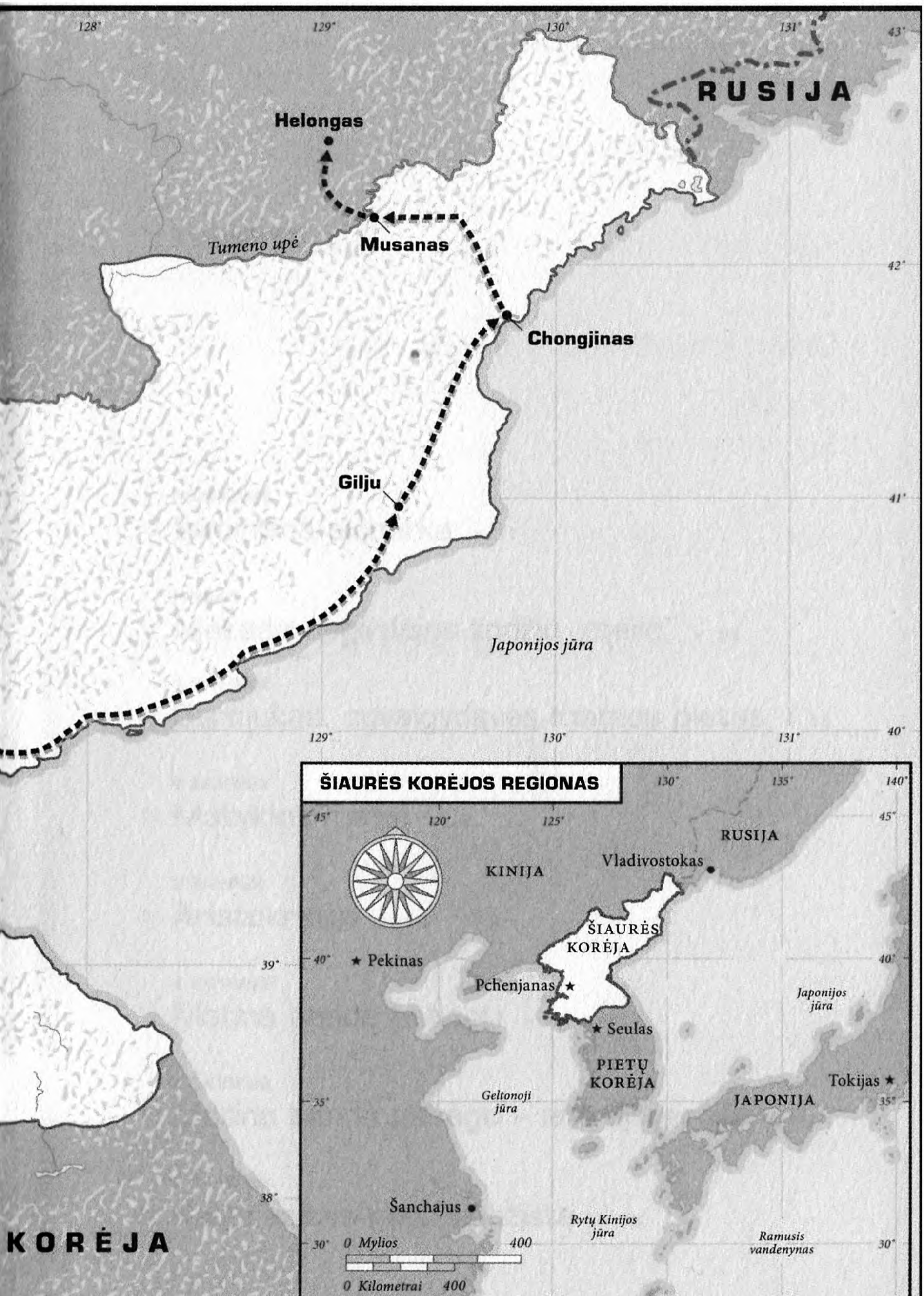
Šioje šalyje „žmogaus teisių problemos“ nėra,
nes visi čia gyvena nepaprastai oriai ir laimingai.

ŠIAURĖS KORĖJOS CENTRINĖ NAUJIENŲ AGENTŪRA,
2009 M. KOVO MĖN. 6 D.

ŠINO SUDARYTAS LAGERIO NR. 14 ŽEMĖLAPIS
Taedongo upė
Taedongo upė
0 Mylios 2 4
0 Kilometrai 4
ŠIAURĖS KORĖJA
RUSIJA
KINIJA
LAGERIS NR. 14
Japonijos jūra
Korėjos įlanka
PIETŲ KORĖJA
Geltonoji jūra
0 Mylios 100 200
0 Kilometrai 200
125°
130°
40°
LEGENDA
Lagerį juosianti tvora
Sargybos bokštelis
1 Šino Dong-hyuko namai
2 Egzekucijų vieta
3 Šino mokykla
4 Šino klasė, kenčianti nuo sargybinių vaikų priekabių
5 Užtvanka, kurioje Šinas dirbo ir iš kurios traukė kūnus
6 Kiaulių ferma, kurioje dirbo Šinas
7 Tekstilės fabrikas, kuriame Šinas sužinojo apie už lagerio tvoros esantį pasaulį
8 Tvoros atkarpa, pro kurią Šinas prasmuko
© 2012 Jeffrey L. Ward

ŠINO PABĖGIMAS IŠ LAGERIO NR. 14 Į KINIJĄ
Iš viso kilometrų: 595
KINIJA
0 Mylios 50
0 Kilometrai 50
ŠIAURĖS KORĖJA
Taedongo upė
Hamhungas
LAGERIS NR.14
Maengsanas
Buckhangas
Korėjos įlanka
Pchenjanas
Geltonoji jūra
PIETŲ
Seulas
125°
126°
127°
43°
42°
41°
40°
39°
38°
© 2012 Jeffrey L. Ward

RUSIJA
Helongas
Musanas
Tumeno upė
Chongjinas
Gilju
Japonijos jūra
KORĖJA
ŠIAURĖS KORĖJOS REGIONAS
RUSIJA
KINIJA
Vladivostokas
ŠIAURĖS KORĖJA
Pekinas
Pchenjanas
Seulas
PIETŲ KORĖJA
Japonijos jūra
Geltonoji jūra
JAPONIJA
Tokijas
Šanchajus
Rytų Kinijos jūra
Ramusis vandenynas
0 Mylios 400
0 Kilometrai 400

TURINYS

PRATARMĖ
▽ Įsimintina akimirka ▸ 17

ĮVADAS
▽ Niekada negirdėjęs žodžio „meilė“ ▸ 21

1 SKYRIUS
▽ Berniukas, suvalgydavęs mamos pietus ▸ 35

2 SKYRIUS
▽ Mokyklos metai ▸ 45

3 SKYRUS
▽ Aristokratija ▸ 53

4 SKYRIUS
▽ Motina bando pabėgti ▸ 64

5 SKYRIUS
▽ Motina bando pabėgti – antroji versija ▸ 69

6 SKYRIUS
▽ Kalės vaikas neprisipažįsta ▸ 73

7 SKYRIUS
▽ Saulė apšviečia ir pelių urvelius ▸ 79

8 SKYRIUS
▽ Vengiant motinos akių ▸ 83

9 SKYRIUS
▽ Kalės vaikas reakcionierius ▸ 86

10 SKYRIUS
▽ Darbo žmogus ▸ 94

11 SKYRIUS
▽ Snūduriavimas ūkyje ▸ 102

12 SKYRIUS
▽ Siūti ir skųsti ▸ 110

13 SKYRIUS
▽ Apsisprendimas neskųsti ▸ 117

14 SKYRIUS
▽ Ruošimasis bėgti ▸ 127

15 SKYRIUS
▽ Tvora ▸ 133

16 SKYRIUS
▽ Vagiliavimas ▸ 138

17 SKYRIUS
▽ Kelionė šiaurėn ▸ 148

18 SKYRIUS
▽ Siena ▸ 158

19 SKYRIUS
▽ Kinija ▸ 164

20 SKYRIUS
▽ Prieglobstis ▸ 172

21 SKYRIUS
▽ K'uredit k'adus ▸ 181

22 SKYRIUS
▽ Pietų korėjiečiai „nelabai susidomėję" ▸ 190

23 SKYRIUS
▽ JAV ▸ 199

EPILOGAS
▽ Ištrūkti ▸ 210

PRIEDAS
▽ Dešimt Lagerio Nr. 14 įstatymų ▸ 215

PADĖKA ▸ 219

Įsimintina akimirka

Pirmasis prisiminimas – egzekucija.

Jis su mama eina į kviečių lauką prie Taedongo upės, kur sargybiniai buvo suvarę kelis tūkstančius kalinių. Sužadintas minios berniukas prašliaužia tarp suaugusiųjų kojų į priekinę eilę, mato sargybinius, rišančius žmogų prie medinio stulpo.

Šinas In Geunas buvo ketverių – per jaunas, kad suprastų kalbą, pasakytą prieš nužudant. Vėlesniais metais, daugelio kitų viešų egzekucijų metu, berniukas klausydavo, kaip vadovaujantis sargybinis kalbėdavo miniai, kad pasmerktam mirti kaliniui buvo siūloma išpirkti kaltę sunkiai dirbant, tačiau šis tokį kilniadvasišką Šiaurės Korėjos vyriausybės pasiūlymą atmetęs.

Kad kalinys garsiai nekeiktų netrukus jam gyvybę atimsiančios valstybės, į burną prižiūrėtojai prigrūdo akmenų, paskui gobtuvu uždengė galvą.

Pirmos matytos egzekucijos metu Šinas stebėjo, kaip trys sargybiniai nusitaikė. Kiekvienas iššovė tris kartus. Šūvių išgąsdintas berniukas parkrito aukštielninkas. Vaikas atsistojo ant kojų kaip tik tą akimirką, kai sargybiniai atrišo negyvą, kraujais paplūdusį kūną, suvyniojo į paklodę ir sviedė į vežimą.

Šiaurės Korėjos politinių kalinių kalėjime, Lageryje Nr. 14, daugiau nei dviejų kalinių susibūrimai buvo draudžiami, išskyrus viešas egzekucijas. Jose privalėjo dalyvauti visi. Priverstinio darbo lageris viešą žudymą – ir jo keliamą baimę – naudojo kaip bauginančią pamoką.

Lageryje mokytojai buvo sekantys prižiūrėtojai, jie kontroliavo ir žmogaus gimimą. Motina ir tėvas buvo parinkti. Vaikas gerai žinojo, kad lagerio taisykles pažeidę kaliniai nusipelno mirties. Ant kalvos, prie mokyklos, buvo iškabintas šūkis: VISKAS PAGAL TAISYKLES IR NURODYMUS. Dešimt lagerio taisyklių berniukas mokėjo mintinai, – vėliau jas pavadins „dešimčia įsakymų“, – jis vis dar gali juos cituoti iš atminties. Pirmasis įsakymas skelbė: „Kiekvienas, sugautas bėgantis, tuojau pat bus nušautas.“

★

Tame pačiame egzekucijų lauke Šinas stovėjo ir praėjus dešimčiai metų po pirmojo matyto viešo žudymo. Sargybiniai vėl buvo suvarę didžiulę minią. Medinis stulpas – įkastas į žemę. Be jo dar buvo pastatytos kilnojamos kartuvės.

Tą kartą Šiną atvežė ant sargybinio vairuojamos mašinos galinės sėdynės. Jis buvo su antrankiais ir akių raiščiu, padarytu iš skuduro. Lygiai taip pat surakintas, užrištomis akimis šalia mašinoje sėdėjo tėvas.

Praleidę aštuonis mėnesius pogrindiniame Lagerio Nr. 14 kalėjime, jie buvo paleisti. Kaip paleidimo sąlygą pasirašė pasižadėjimą niekada nekalbėti apie tai, kas jiems nutiko pogrindyje.

Kalėjimo viduje sargybiniai kankinimais bandė išgauti Šino ir jo tėvo prisipažinimus. Norėjo sužinoti apie nepavykusį ber-

niuko motinos ir vienintelio brolio pabėgimą. Jie Šiną nurengė, ant riešų ir kulkšnių užrišo virves ir pakabino ant kablio prie lubų. Nuleido jį, kad kybotų virš laužo liepsnos. Kūnui pradėjus degti, vaikas nualpo.

Vis dėlto jis nieko neprisipažino. Neturėjo ką. Nebuvo susimokęs pabėgti su motina ir broliu. Tikėjo tuo, ko prižiūrėtojai buvo išmokę jį nuo pat gimimo: kad niekada negalės pabėgti ir turi pranešti apie kiekvieną, kalbantį apie bandymą tai daryti. Šinas net svajonėse neįsivaizdavo gyvenimo už lagerio ribų.

Lageryje prižiūrėtojai niekada nemokė to, ko išmoksta kiekvienas kitas Šiaurės Korėjos mokyklinukas: kad amerikiečiai yra šunsnukiai, rezgantys planus užgrobti ir pažeminti tėvynę; kad Pietų Korėja yra Amerikos „kekšė"; kad Šiaurės Korėja yra puiki šalis, turinti nuostabius lyderius, kurių pavydi visas pasaulis.

Tiesą sakant, Šinas nežinojo apie tokios Pietų Korėjos, Kinijos ar Jungtinių Amerikos Valstijų egzistavimą.

Skirtingai nei kitų šalies gyventojų, augant jo nesupo visur esantis Brangiojo Lyderio, kaip vadinamas Kim Jong Il, paveikslas. Taip pat jis nematė jokių Kim tėvo, Kim Il Sung, Didžiojo Lyderio, įkūrusio Šiaurės Korėją ir buvusio amžinu šalies prezidentu iki pat mirties 1994-aisiais, nuotraukų bei statulų.

Nepaisant to, jog Šinas nebuvo tiek svarbus, kad jam įtaką darytų propagandos mechanizmas, vaikas buvo mokomas sekti savo šeimą ir draugus. Kaip atpildą gaudavo maisto ir galėdavo prisijungti prie sargybinių, mušančių įskųstus bendraklasius. Šie, savo ruožtu, taip pat jį skundė ir mušė.

★

Sargybiniui nuo akių nuėmus raištį, Šinas pamatė minią, medinį stulpą ir kartuves, – pamanė, kad bus pakartas.

Vis dėlto į burną niekas akmenų negrūdo. Nuėmė antrankius. Sargybinis jį nuvedė į minios priekį. Jis ir jo tėvas čia bus stebėtojai.

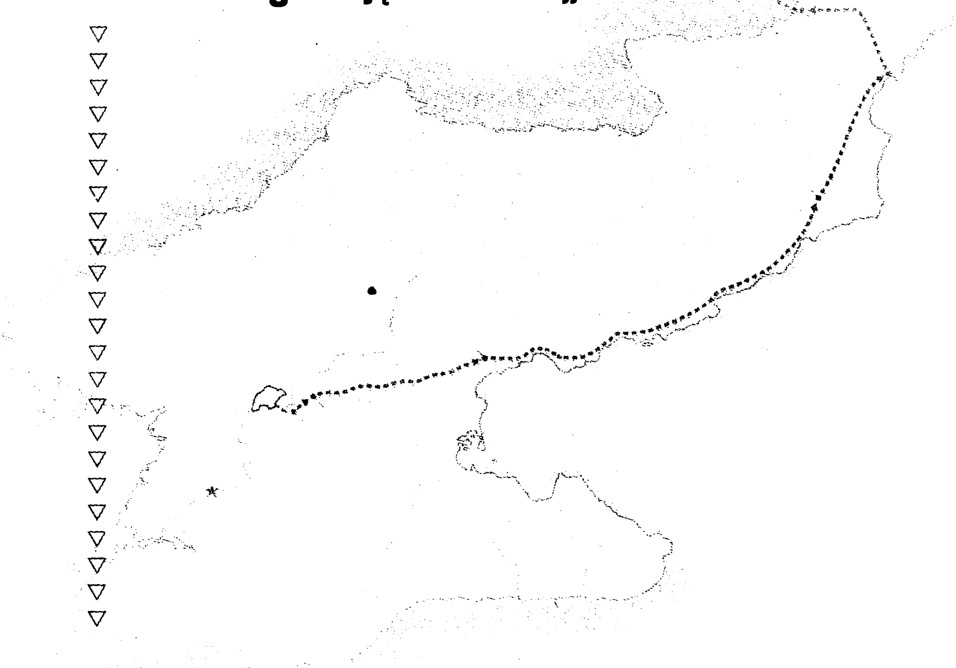
Prie kartuvių atvilko vidutinio amžiaus moterį, prie medinio stulpo pririšo jauną vaikiną. Tai buvo Šino mama ir vyresnysis brolis.

Ant motinos kaklo sargybinis užveržė kilpą. Moteris dar bandė sugauti jaunėlio sūnaus žvilgsnį. Šinas nukreipė žvilgsnį kitur. Motinai nustojus trūkčioti kilpoje, trys sargybiniai šovė į brolį. Kiekvienas po tris kartus.

Stebėdamas juos mirštančius, Šinas jautė palengvėjimą, kad mirė jie, o ne jis. Berniukas pyko ant motinos ir brolio už tai, kad planavo pabėgti. Nepaisant to, kad ateinančius penkiolika metų niekam to neprisipažins, visą tą laiką žinos, kad būtent jis, Šinas, yra atsakingas už šeimos narių mirtis.

ĮVADAS

Niekada negirdėjęs žodžio „meilė“

Praėjus devyneriems metams po to, kai buvo pakarta motina, Šinas pralindo pro elektros įtampa įkrautą tvorą ir pasileido bėgti per sniegą. Tai atsitiko 2005 metų sausio 2 dieną. Iki tol nebuvo ištrūkęs nė vienas kalinys, gimęs Šiaurės Korėjos politinių kalinių kalėjime. Kiek tik įmanoma nustatyti, iki šiol Šinas yra vienintelis tai padaręs žmogus.

Jam buvo dvidešimt treji, už lagerio ribų nieko nepažinojo.

Per mėnesį nukeliavo į Kiniją. Po dvejų metų jau gyveno Pietų Korėjoje. Po ketverių – įsikūrė Pietų Kalifornijoje ir tapo amerikiečių žmogaus teisių gynėjų grupės, organizacijos „Laisvė Šiaurės Korėjoje“ (angl. *LiNK*) vyriausiuoju ambasadoriumi.

Kalifornijoje į darbą jis važiuodavo dviračiu, sirgo už amerikietiško futbolo komandą *Cleveland Indians* (dėl šiaurės korė-

giečio žaidėjo Šino-Soo Choo) ir du-tris kartus per savaitę valgė *In-n-Out Burger* užkandinėje, – anot jo, ten patiekdavo skaniausius mėsainius.

Dabar jo vardas yra Šinas Dong-hyukas*. Pasikeitė jį atvykęs į Pietų Korėją – tai buvo pastangos įtvirtinti save iš naujo – šįkart kaip laisvą žmogų. Jis išvaizdus, akys budrios, žvilgsnis nenustygstantis. Vienas dantistas Los Andžele gerai padirbėjo prie jo dantų (lageryje jų negalėjo valytis). Bendra vaikino fizinė sveikata yra puiki. Tačiau kūnas – vaikystės vargų lageryje (kurio, kaip tvirtina Šiaurės Korėjos valdžia, nėra) žemėlapis.

Dėl itin prastos mitybos vaikystėje jaunas vyras yra žemas ir gležnas: metro šešiasdešimt septynių centimetrų ūgio, penkiasdešimt keturių kilogramų svorio. Rankos nuo darbo vaikystėje išlinkę. Sėdmenys ir nugara ties pusiauju randuoti nuo nudegimų kankinant ugnimi. Odoje virš gaktos yra punktyrinis randas, paliktas kablio, naudoto kabinant jį virš ugnies. Ties kulkšnimis – užgijusių žaizdų žymės nuo grandinių, kuriomis izoliatoriuje-vienutėje buvo prirakintas žemyn galva. Dešinės rankos vidurinysis pirštas nupjautas ties krumpliu – tai prižiūrėtojo bausmė už tai, kad lagerio drabužių fabrike paleido iš rankų siuvimo mašiną. Abi blauzdos nuo kulkšnių iki kelių yra sužalotos, nudegintos elektros įtampa įkrautos tvoros vielos, pro kurią ir prasiveržė bėgdamas iš Lagerio Nr. 14.

Grubiai tariant, Šinas yra tokio paties amžiaus kaip Kim Jong Eunas – trečiasis putlusis Kim Jong Il sūnus, kurį jis pasirinko savo įpėdiniu. Gyvendami tuo pačiu laiku jie įkūnija du antipodus – privilegijas ir skurdą Šiaurės Korėjoje, vadinamojoje beklasėje visuomenėje, kurioje, tiesą sakant, kilmės ir kraujo ryšiai nulemia viską.

Kim Jong Eunas gimė komunistų princu, buvo auginamas tarp rūmų sienų. Pasivadinęs fiktyviu vardu jis įgijo išsilavinimą Šveicarijoje, grįžo į Šiaurės Korėją mokytis elitiniame uni-

* Šiaurės korėjiečių vardai nėra rašomi su brūkšneliu; pietų korėjiečių – rašomi. (Vert. past.)

versitete, pavadintame senelio vardu. Dėl savo kilmės jis yra aukščiau įstatymo. Jam įmanoma viskas. 2010 metais, nepaisant to, kad neturėjo jokios patirties kariuomenėje, jis buvo tituluotas Korėjos žmonių armijos Vyriausiuoju generolu.

Šinas gimė vergu, buvo auginamas už elektros įtampa įkrautos tvoros. Lagerio mokykloje jis buvo mokomas skaityti ir skaičiuoti pradiniu lygmeniu. Dėl to, kad jo kraujas buvo suteptas tėvo brolių įvykdytais nusikaltimais, jis gyveno žemiau įstatymo. Jam niekas nebuvo įmanoma. Valstybės numatyta karjera šiam žmogui buvo sunkus darbas ir ankstyva mirtis nuo kokios nors ligos, sukeltos nuolatinio alkio – ir visa tai be teismo, tyrimo, be skundo galimybės, slapčia.

*

Išsigelbėjimo iš koncentracijos stovyklų istorijos paprastai turi vieną įprastą pasakojimo vingį. Saugumo pajėgos išvagia protagonistą iš mylinčios šeimos glėbio ir patogių namų. Siekdamas išgyventi, jis pamina moralės principus, slepia jausmus kitiems, nustoja būti žmogumi.

Turbūt labiausiai iš visų išaukštintame tokiame pasakojime „Naktis“, parašytame Nobelio premijos laureato Elie Wieselio, trisdešimtmetis pasakotojas dėsto apie savo kančias, lygindamas jas su anksčiau patirtu normaliu gyvenimu prieš tai, kai jis su šeima buvo sugrūsti į sausakimšus vagonus, vykstančius į nacių mirties Lagerius. Wieselis kasdien studijavo Talmudą. Jo tėvas buvo parduotuvės savininkas, globojęs visą kaimą Rumunijoje. Švenčiant tradicines žydų šventes, visada dalyvaudavo senelis. Tačiau visai šeimai pražuvus koncentracijos stovyklose, Wieselis liko „vienas, siaubingai vienas pasaulyje – be Dievo, be žmogaus. Be meilės ir pasigailėjimo.“

Šino išlikimo istorija kitokia.

Motina jį mušė, ją berniukas matė kaip konkurentę dėl maisto. Tėvas, kuriam sargybiniai leisdavo su motina miegoti tik penkias naktis per metus, jį ignoravo. Brolis buvo nepažįstama-

sis. Kiti vaikai lageryje nebuvo verti pasitikėjimo, priekabiavo. Prieš išmokdamas ko nors kito, pirmiausia berniukas išmoko išgyventi juos skųsdamas.

Žodžiai „meilė“, „pasigailėjimas“, „šeima“ neturėjo prasmės. Dievas nedingo, nemirė. Šinas niekada apie jį negirdėjo.

„Nakties“ pratarmėje Wieselis rašė, kad paauglio žinios apie mirtį ir blogį „turi būti apribotos iki tų, kurias jis randa literatūroje“.

Lageryje Nr. 14 Šinas nežinojo, kad apskritai egzistuoja toks dalykas, kaip literatūra. Lageryje jis matė tik vieną knygą – korėjiečių kalbos gramatiką, laikomą mokytojo, vilkinčio sargybinio uniformą, prie klubo prisisegusį revolverį, rodomąja lazdele mirtinai primušusį vieną klasės draugę pradinukę.

Kitaip nei kiti išgyvenusieji koncentracijos stovyklas, Šinas nebuvo atplėštas nuo civilizuoto gyvenimo ir priverstas nusileisti į pragarą. Jis gimė ir augo pragare. Vadino tai namais.

★

Šiaurės Korėjos darbo stovyklos-lageriai šiuo metu egzistuoja dvigubai ilgiau nei sovietų gulagai ir apie dvylika kartų ilgiau nei nacių koncentracijos stovyklos. Nebesiginčijama dėl to, kur jos yra. Palydovo darytose aukštos skiriamosios gebos fotografijose, prieinamose per *Google Earth* programą kiekvienam, besinaudojančiam interneto ryšiu, matomos didelės aptvertos teritorijos, besidriekiančios raižytuose Šiaurės Korėjos kalnų masyvuose.

Pietų Korėjos vyriausybė skaičiuoja, kad lageriuose yra apie šimtas penkiasdešimt keturi tūkstančiai kalinių, o JAV Valstybės departamentas ir kai kurios žmogaus teisių gynėjų organizacijų grupės jų suskaičiuoja net du šimtus tūkstančių. Išanalizavus palydovo dešimtmečio nuotraukas, organizacija *Amnesty International* 2011-aisiais pastebėjo naujas konstrukcijas lagerių viduje, susirūpino dėl jų viduje didėjančios populiacijos, galimai išaugusios dėl trumpalaikių neramumų, kuomet

valdžia pereina iš Kim Jong Il į jo jauno, nepatyrusio sūnaus rankas.[1]

Pasak Pietų Korėjos žvalgybos ir žmogaus teisių gynėjų, esama šešių lagerių. Didžiausias iš jų – penkiasdešimties kilometrų ilgio ir keturiasdešimties kilometrų pločio; tai didesnis plotas nei užima Los Andželo miestas. Elektros įtampa įkrautos spygliuotos vielos tvoros ruožai, kur ne kur pertraukiami sargybinių bokštelių, palei kuriuos jie patruliuoja, juosia kone visus lagerius. Du iš jų – 15 ir 18 – turi perauklėjimo zonas, kuriose kai kurie sulaikytieji laimingieji gauna pataisomąsias instrukcijas, grįstas Kim Jong Il ir Kim Il Sung mokymais. Jei kaliniai įsimena pakankamai mokymų medžiagos ir įtikina sargybinius, kad yra lojalūs, tuomet jie gali būti paleisti, tačiau visą likusį gyvenimą juos seka valstybės saugumas.

Likę lageriai yra „absoliučios kontrolės zonos“, kur kaliniai, vadinami „nepataisomais“[2], dirba iki pat mirties.

Šino lageris, 14-asis, yra absoliučios kontrolės zona. Pagal savo reputaciją dėl ypač sunkių darbo sąlygų, sargybos budrumo ir nepermaldaujamo valstybės požiūrio į nusikaltimų, padarytų čia kalinčių kalinių (nemažai jų – kartu su savo šeimomis „išvalyti“ iš valdančios partijos, vyriausybės ir kariuomenės), rimtumą, ji yra žiauriausia iš visų. 1959 metais centrinėje Šiaurės Korėjos dalyje, Kaechone, Pietų Pchenjano provincijoje, įkurtame Lageryje Nr. 14 kali apytikriai penkiolika tūkstančių kalinių. Keturiasdešimt aštuonių kilometrų ilgio ir dvidešimt keturių kilometrų pločio teritorijoje yra ūkių, kasyklų, gamyklų, kurios tankiai „prisriegtos“ stačių kalnų slėniuose.

Nepaisant to, kad Šinas – vienintelis darbo stovykloje gimęs ir iš ten pabėgęs žmogus, galintis papasakoti savo istoriją, laisvajame pasaulyje dabar yra mažiausiai dvidešimt šeši liudininkai

[1] "Images Reveal Scale of North Korean Political Prison Camps", *Amnesty International,* 2011 m. gegužės 3 d., http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/images-reveal-scale-north-korean-political-prison-camps-2011-05-03.

[2] Kang Chol-hwan, Pierre Rigoulot, *The Aquariums of Pyongyang* („Pchenjano akvariumai“), Niujorkas, Basic Books, 2001, p. 79.

iš lagerių.[3] Šį skaičių sudaro mažiausiai penkiolika šiaurės korėjiečių, kurie buvo įkalinti 15-osios stovyklos perauklėjimo srityje ir pasiekė, kad būtų paleisti, o vėliau atsidūrė Pietų Korėjoje. Taip pat į šią šalį perbėgo buvę kitų lagerių prižiūrėtojai. Buvęs Šiaurės Korėjos privilegijuotojo Pchenjano pogrindžio pulkininkas leitenantas, prieš pasitraukdamas į Pietų Korėją anglų traukiniu, dviejose darbo stovyklose praleido šešerius metus.

Korėjos advokatų asociacijos išgryninti jų parodymai sudaro detalų kasdienio gyvenimo lageryje paveikslą. Kiekvienais metais keliems kaliniams įvykdomos viešos egzekucijos. Dar kiti mirtinai primušami arba slapčia nužudomi sargybinių, turinčių kone visas teises kalinius užgaulioti bei žaginti. Dauguma jų dirba žemę, kasa anglį, siuva karines uniformas ar gamina cementą, besimaitindami artima badui dieta, sudaryta iš kukurūzų, kopūstų ir druskos. Kaliniai netenka dantų, dantenos pasidaro juodos, silpnėja kaulai. Įžengę į ketvirtąją dešimtį, darbininkai susilenkia per juosmenį. Gaudami drabužių komplektą vieną ar dukart per metus, paprastai jie dirba ir miega, vilkėdami nešvarius skarmalus, gyvena be muilo, kojinių, apatinių drabužių ar tualetinio popieriaus. Dvylikos–penkiolikos valandų darbo diena yra privaloma iki kol kalinys miršta, nesulaukęs penkiasdešimtmečio[4], – dažniausiai nuo ligų, sukeltų prasto maitinimosi, badavimo. Nepaisant to, kad tikslių duomenų gauti neįmanoma, Vakarų vyriausybės ir žmogaus teisių aktyvistų grupės skaičiuoja, jog minėtose lageriuose kankinami šimtai tūkstančių žmonių.

Dauguma šiaurės korėjiečių į darbo stovyklas siunčiami be jokio teisinio proceso, daug jų miršta taip ir nesužinoję, kuo yra

[3] Interviu iš šių liudininkų, įskaitant Šiną, ėmė JAV Žmogaus teisių Šiaurės Korėjoje komiteto tyrėjas Davidas Hawkas. Jų pasakojimus bei palydovu darytas lagerių fotografijas galima rasti Hawko atnaujinamame pranešime „Slaptas gulagas: Šiaurės Korėjos kalėjimų-lagerių demaskavimas", pirmą kartą publikuotas 2003 m.

[4] Korėjos advokatūra, *White Paper on Human Rights in North Korea 2008* („Baltasis dokumentas dėl žmogaus teisių Šiaurės Korėjoje 2008 m."), Seulas, Korėjos nacionalinio susivienijimo institutas, 2008 m.

kaltinami. *Bowibu*, Nacionalinė saugumo agentūra, suima juos namuose dažniausiai naktį. Kaltė dėl ryšių Šiaurės Korėjoje yra teisėta. Pažeidėjas dažnai įkalinamas kartu su visa šeima – tėvais ar vaikais. Kim Il Sung 1972-aisiais priėmė įstatymą: „Klasės priešų – kad ir kas jie būtų – sėkla turi būti sunaikinta per tris kartas."

★

Pirmą kartą su Šinu susidūriau 2008 m. žiemą, priešpiečių metu. Susitikome korėjiečių restorane centrinėje Seulo dalyje. Besikalbėdami, alkani sukirtome kelias porcijas ryžių su jautiena. Valgydamas mano vertėjui ir man jis pasakojo, ką reiškia matyti kariamą savo motiną. Vaikinas kaltino ją dėl to, kad lageryje jį kankino, netgi teigė vis dar ant jos pykstąs. Šinas sakėsi nebuvęs „geras sūnus", tačiau taip ir nepaaiškino, kodėl.

Jis tvirtino, kad per visą lageryje praleistą laiką niekada nėra girdėjęs žodžio „meilė" – tik jau ne iš motinos – moters, kurios nekentė net mirusios. Apie atleidimo sąvoką vaikinas buvo girdėjęs Pietų Korėjos bažnyčioje. Jis sakė, kad prašyti atleidimo Lageryje Nr. 14, reiškė „maldauti, kad nebaustų".

Šinas parašė prisiminimus apie lagerį, tačiau Pietų Korėjoje jie nesulaukė dėmesio. Jis neturėjo darbo, buvo bankrutavęs, vėlavo mokėti nuomą ir nežinojo, ko toliau imtis. Lagerio Nr. 14 taisyklės draudė intymius santykius su moterimis – priešingu atveju laukė egzekucija. Dabar jis trоško susirasti merginą, tačiau sakėsi nežinąs, nuo ko pradėti.

Po priešpiečių jis nusivedė mane į savo mažą, niūrų butą, kurio neišgalėjo išlaikyti. Nepaisant to, kad nežiūrėjo man į akis, parodė savo nukirstą pirštą bei subjaurotą nugarą. Leido jį nufotografuoti. Turint omenyje, kad iškentė tiek negandų, vaikino veidas vis dar buvo vaikiškas. Jam buvo dvidešimt šešeri, nuo pabėgimo iš lagerio buvo praėję trys metai.

Tų įsimintinų priešpiečių metu man buvo penkiasdešimt šešeri. Būdamas *Washington Post* korespondentas Šiaurės rytų

Azijoje, daugiau nei metus ieškojau medžiagos, galėsiančios paaiškinti, kaip Šiaurės Korėja buvo pasitelkusi represijas tam, kad galutinai nežlugtų.

Politinių santvarkų griūtys buvo tapusios mano specializacija. Dirbdamas *Post* ir *New York Times*, praleidau kone tris dešimtmečius nušviesdamas situaciją žlugusiose valstybėse Afrikoje, rašydamas apie komunizmo griūtį Rytų Europoje, Jugoslavijos pasidalijimą, lėtą Birmos puvimą valdant generolams. Žvelgiant iš išorės, Šiaurės Korėja buvo pribrendusi – iš tiesų, perbrendusi – panašiam žlugimui, kurio liudininkas buvau kitur. Toje pasaulio dalyje, kur kone kiekvienas krovėsi turtus, šios šalies žmonės buvo vis labiau izoliuojami, suvargę, alkani.

Kim Jong Il viską laikė paslaptyje. Totalitarinės represijos vis dar išlaikė jo neįgalią valstybę.

Problema, su kuria susidūriau, siekdamas atskleisti, kaip Kim vyriausybė tai padaro, buvo duomenų trūkumas. Kitur pasaulyje represinėms valstybėms ne visada pavykdavo savo sienas laikyti sandariai uždarytas. Galėjau atvirai dirbti Mengisto Etiopijoje, Mobuto Konge ir Miloševičiaus Serbijoje, o į Birmą prasmukau kaip turistas, norintis rašyti apie šią šalį.

Šiaurės Korėja buvo daug atsargesnė. Reporteriai iš užsienio, ypač amerikiečiai, retai buvo įsileidžiami. Šiaurės Korėjoje lankiausi tik kartą, mačiau tai, ką mano prižiūrėtojai norėjo, kad matyčiau – tąkart nedaug tesužinojau. Jei žurnalistai prasmukdavo nelegaliai, rizikuodavo mėnesius ar metus praleisti kalėjimuose kaip šnipai. Kad būtų paleisti, jiems kartais prireikdavo net buvusio Amerikos prezidento pagalbos.[5]

Turint omenyje šiuos suvaržymus, dauguma reportažų apie Šiaurės Korėją buvo oficialūs, netikri. Pranešimai iš Seulo, Tokijo arba Pekino būdavo susiję su kokia nors paskutine Pchenjano

[5] Amerikos televizijos žurnalistai Laura Ling ir Euna Lee Šiaurės Korėjos kalėjimuose praleido apie penkis mėnesius po to, kai nelegaliai pateko į šalį 2009 m. Žurnalistai buvo išlaisvinti po buvusio Prezidento Clintono skrydžio į Pchenjaną, kur jis nusifotografavo su Kim Jong Il.

provokacija, pavyzdžiui, nuskandintu laivu ar turisto nušovimu. Tada prasidėdavo nuobodūs žurnalistiniai formalumai: Amerikos ir Pietų Korėjos pareigūnai išreikšdavo pasipiktinimą; Kinijos pareigūnai ragindavo laikytis santūriai; „Specialistų grupių" ekspertai išreikšdavo savo nuomones, ką tai galėtų reikšti. Tokių rašinių parašiau daugiau nei priklausytų.

Ir vis dėlto Šinas sugriovė šiuos įsigalėjusius formalumus. Jo gyvenimas atvėrė duris, leisdamas pamatyti, kaip Kim šeima išlaikė valdžią, pasitelkdama vaikų vergovę ir žudymus. Praėjus kelioms dienoms po mūsų susitikimo, žavi Šino nuotrauka ir kraupus pasakojimas buvo publikuoti *Washington Post* pirmajame puslapyje. Tai sukėlė atgarsį.

„Oho", – rašė *Washington Post* kompanijos prezidentas Donaldas G. Grahamas kitą rytą po straipsnio pasirodymo gautame laiške, kurį tesudarė vienas žodis. Vokietis filmų kūrėjas tą dieną, kai buvo išspausdintas straipsnis, apsilankęs Vašingtono holokausto muziejuje, nusprendė sukurti dokumentinį filmą apie Šino gyvenimą. *Washington Post* įžanginiame straipsnyje rašė, kad žiaurumas, su kuriuos susidūrė Šinas, yra siaubingas, tačiau lygiai toks pats siaubingas yra ir pasaulio abejingumas Šiaurės Korėjos darbo stovyklų egzistavimui.

„Vidurinės mokyklos mokiniai Amerikoje diskutuoja, kodėl prezidentas Franklinas D. Ruzveltas nesusprogdino geležinkelio ruožo, vedančio į nacių koncentracijos stovyklas. Jų vaikai – kita karta – galės klausti, kodėl Vakarai žiūrėjo į daug aiškesnes Kim Jong Il lagerių nuotraukas, darytas iš palydovo, ir nieko nedarė", – taip skambėjo baigiamas tos dienos vedamasis straipsnis.

Panašu, kad Šino istorija prasiskverbė į paprastų skaitytojų sąmones. Jie rašė laiškus, siuntė elektronines žinutes, siūlydami pinigus, apgyvendinimą ir maldas.

Sutuoktinių pora iš Kolumbo, Ohajo valstijos, perskaičiusi straipsnį, įkurdino Šiną savo namuose ir sumokėjo už jo kelionę į Jungtines Valstijas. Lowellis ir Linda Dye sakė norintys Šinui būti tėvai, kurių jis niekada neturėjo.

Jauna Amerikos korėjietė Harim Lee perskaitė vaikino pasakojimą Sietlo mieste ir meldėsi, tikėdamasi jį susitikti. Vėliau mergina jį susirado Pietų Kalifornijoje – jaunuoliai įsimylėjo.

Mano straipsnis palietė tik Šino gyvenimo paviršių. Man atrodė, kad detalesnis pasakojimas atskleistų slaptą mechanizmą, įgalinantį išsilaikyti autoritarinį režimą Šiaurės Korėjoje, taip pat per neįtikėtino Šino pabėgimo detales parodytų, kaip žlunga kai kurios to represinio mechanizmo dalys, leidžiančios naiviam, jaunam pabėgėliui nepagautam blaškytis po karinę valstybę ir nukeliauti į Kiniją. Be to, labai svarbu tai, kad nė vienas, perskaitęs knygą apie berniuką, gimusį Šiaurės Korėjoje tam, kad dirbtų, kol numirs, negalėtų ignoruoti tokių lagerių egzistavimo.

Paklausiau Šino, ar jį tai domina. Jis užtruko devynis mėnesius, kol apsisprendė. Visą tą laiką žmogaus teisių aktyvistai Pietų Korėjoje ir Jungtinėse Valstijoje skatino jį bendradarbiauti, sakydami, kad knyga anglų kalba padidins žinomumą visame pasaulyje, sustiprins tarptautinį spaudimą Šiaurės Korėjai ir tikriausiai uždirbs taip jo kišenei reikalingų pinigų. Prieš ištardamas „taip“, jis sudarė sau sąlygas dalyvauti septyniose interviu sesijose, kurių pirmoji vyko Seule, tada – Torrance, Kalifornijoje, ir galiausiai – Sietle, Vašingtone. Susitarėme, kad ir koks būtų knygos pelnas, jį pasidalinsime pusiau. Tai leido man kontroliuoti jos turinį.

2006 m. pradžioje – praėjus maždaug metams nuo pabėgimo – Šinas pradėjo rašyti dienoraštį. Po to, kai Seule dėl depresijos buvo paguldytas į ligoninę, jis savo darbą tęsė. Dienoraštis tapo pagrindu jo korėjiečių kalba parašytiems memuarams „Pabėgimas į išorinį pasaulį“, kuriuos Seule 2007-aisiais išleido Žmogaus teisių Šiaurės Korėjoje Informacijos centras.

Memuarai buvo mūsų interviu pradžia. Taip pat jie buvo daugelio tiesioginių, Šiaurės Korėjoje ir Kinijoje ištartų citatų, šioje knygoje priskiriamų Šinui ar jo šeimos nariams, draugams ir kalėjimų prižiūrėtojams, šaltinis. Tačiau kiekviena tokia mintis ar veiksmas yra pagrįsti daugeliu interviu su Šinu. Pokalbių

metu jis išplėtė ir daugelyje svarbių epizodų taisė savo prisiminimus korėjiečių kalba.

Net ir bendradarbiaudamas, Šinas dažnai baiminosi su manimi kalbėti. Dažnai jaučiausi tarsi dantistas, gręžiantis be nuskausminamųjų. Toks gręžimas su pertraukomis tęsėsi dvejus metus. Vienų pokalbių metu jis išsikraudavo, daugelis kitų jį prislėgdavo.

Šinas sunkiai galėjo manimi pasitikėti. Noriai pripažino, kad jam sunku apskritai kuo nors pasitikėti. Nuo to nepabėgsi, turint omenyje jo vaikystę. Sargybiniai mokė jį išduoti tėvus ir draugus, taigi dabar jis manė, kad kiekvienas sutiktas galiausiai pasielgs taip pat.

Rašydamas šią knygą, kartais pats jaučiausi negalintis juo pasitikėti. Jis suklaidino mane mūsų pirmojo interviu metu dėl savo vaidmens, susijusio su motinos mirtimi, – ir tęsė šią apgavystę daugiau nei dvylika interviu. Kuomet pakeitė pasakojimą, susirūpinau, ką dar jis gali būti sumąstęs.

Faktų patikrinimas Šiaurės Korėjoje yra neįmanomas. Politinių kalinių lageriuose nebuvo apsilankęs joks svetimšalis. Informacija apie tai, kas juose vyksta, negali būti patvirtinta nepriklausomų šaltinių. Net jei palydovo nuotraukos labai prisidėjo prie suvokimo apie lagerius išorėje, pabėgėliai lieka pirminis informacijos šaltinis, taigi jų motyvai bei patikimumas nėra nieko nelemiantys veiksniai. Pietų Korėjoje ir kitur jie dažnai desperatiškai siekia kuo greičiau prasigyventi, patvirtindami išankstines žmogaus teisių aktyvistų, antikomunistinių misijų ir dešiniųjų ideologines prielaidas. Kai kurie išsigelbėję iš lagerių atsisako apie tai pasakoti, jei prieš tai negauna užmokesčio. Kiti vis kartodavo girdėtus pikantiškus epizodus, kurių nebuvo išgyvenę asmeniškai.

Nors Šinas į mane žiūrėjo nepatikliai, atsakinėjo į kokius tik galėjau sugalvoti klausimus apie jo praeitį. Vaikino gyvenimas gali pasirodyti nepaprastas, tačiau jame atsikartoja kitų kalinių patirtys, taip pat ir buvusių sargybinių pasakojimai.

„Viskas, ką pasakojo Šinas, atitinka tai, ką esu girdėjęs apie darbo stovyklas“, – patvirtino žmogaus teisių specialistas Davidas Hawkas, apklausęs Šiną ir daugiau nei du tuzinus kitų buvusių darbo stovyklų kalinių, rengdamas ataskaitą „Slaptas gulagas: Šiaurės Korėjos lagerių-kalėjimų demaskavimas“, kurioje išsigelbėjusiųjų liudijimai siejami su komentuojamomis nuotraukomis iš palydovo. Pirmą kartą ją 2003 m. išleido JAV Komitetas žmogaus teisėms Šiaurės Korėjoje ginti, vėliau buvo papildyta, kai atsirado daugiau liudijimų ir kai tapo prieinamos didesnės rezoliucijos palydovinės nuotraukos.

Hawkas tvirtino, jog dėl to, kad Šinas gimė ir augo lageryje, jis žino dalykus, kurių nenutuokia kiti išsigelbėję. Vaikino pasakojimas taip pat buvo patikrintas ir korėjiečių asociacijos išleisto „Baltojo dokumento dėl žmogaus teisių Šiaurės Korėjoje 2008 m.“ autorių. Jie surengė intensyvius pokalbius su Šinu, taip pat ir su kitais norinčiais kalbėti išsigelbėjusiais iš darbo lagerių. Kaip rašė Hawkas, vienintelis būdas Šiaurės Korėjai „paneigti, prieštarauti ar anuliuoti“ Šino ir kitų išgyvenusiųjų lageriuose parodymus būtų leisti darbo stovyklas aplankyti ekspertams iš išorės. Kitu atveju, teigia Hawkas, jų liudijimai galioja.

Šinas gali būti teisus prognozuodamas, kad Šiaurės Korėjos žlugimo atveju šalies lyderiai, bijodami karo nusikaltimų teismo procesų, lagerius nugriaus dar prieš tai, kai į juos galės patekti tyrėjai. Kaip tai išdėstė Kim Jong Il: „Privalome apgaubti savo aplinką tirštu rūku, kad mūsų priešai nieko apie mus nesužinotų.“[6]

Stengdamasis suvokti tai, ko negalėjau pamatyti, didžiąją trejų metų dalį praleidau pranešinėdamas apie Šiaurės Korėjos kariuomenės, lyderių piktnaudžiavimus, ekonomiką, maisto trūkumą ir žmogaus teisių pažeidimus. Ėmiau interviu iš daugybės Šiaurės Korėjos dezertyrų, tarp jų – ir iš trijų buvusių La-

[6] Hyun-sik Kim, Kwang-ju Son, „Dokumentinis Kim Jong Il“, Seulas, Chonji Media, 1997 m., p. 202, cituojama iš Ralph Hassig, Kongdan Oh, *The Hidden People of North Korea* („Nematomi Šiaurės Korėjos žmonės“), Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 2009, p. 27.

gerio Nr. 15 kalinių ir buvusio lagerio prižiūrėtojo bei vairuotojo, dirbusio keturiose priverstinio darbo stovyklose. Kalbėjausi su Pietų Korėjos mokslininkais ir technokratais, reguliariai keliaujančiais į Šiaurės Korėją, taip pat tyrinėjau vis gausėjančius mokslinius tyrimus ir asmeninius prisiminimus. Jungtinėse Valstijose ėmiau išsamius interviu iš Amerikos korėjiečių, tapusių artimiausiais Šino draugais.

Anot An Myong Chul, buvusio lagerio sargybinio ir vairuotojo, vertindami Šino istoriją, turime turėti omenyje, kad daug kitų žmonių lageriuose tvėrė tokius pat arba sunkesnius vargus. „Šino gyvenimas buvo sąlyginai komfortabilus, lyginant su kitų vaikų gyvenimu darbo stovyklose“, – sakė An.

★

Sprogdindama atomines bombas, puldinėdama Pietų Korėją ir įtvirtindama agresorės reputaciją, Šiaurės Korėjos vyriausybė sukūrė kone nuolatinį skubaus saugumo užtikrinimo poreikį Korėjos pusiasalyje.

Kuomet Šiaurės Korėja teikiasi dalyvauti tarptautinėje diplomatijoje, iki šiol jai visada pavykdavo nuo bet kurio derybų stalo patraukti žmogaus teisių klausimus. Amerikos ir Šiaurės Korėjos susitarimuose vyrauja krizių suvaldymas, dažniausiai susitelkiama ties atominiais ginklais ir raketomis.

Darbo stovyklos visada buvo antrame plane.

„Kalbėtis su jais apie darbo stovyklas – tai kažkas neįmanomo, – teigė Davidas Straubas, Valstybės departamente Clintono ir Busho prezidentavimo metais dirbęs vyriausiuoju pareigūnu, atsakingu už Šiaurės Korėjos politiką. – Jie pasiunta, kai apie tai užsimeni.“

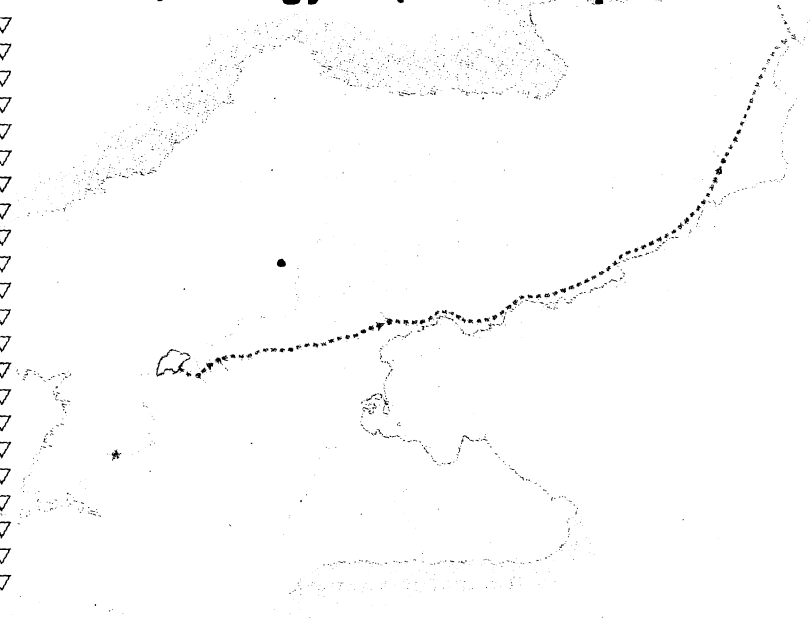
Šie lageriai menkai slegia kolektyvinę pasaulio sąžinę. Jungtinėse Valstijoje, nepaisant laikraščių straipsnių, jų egzistavimo ignoravimas išlieka plačiai paplitęs. Vašingtone jau keletą metų kiekvieną pavasarį Nacionalinėje alėjoje susirenka saujelė pabėgėlių ir išsigelbėjusiųjų iš lagerių, sako kalbas, rengia eisenas.

Miesto spauda nedaug tekreipia į tai dėmesio. To priežastis iš dalies buvo kalbos barjeras. Dauguma pabėgėlių kalbėjo tik korėjietiškai. Svarbu ir tai, kad medijų kultūroje, mintančioje žvaigždėmis, jokia kino žvaigždė, popmuzikos dievaitis ar Nobelio premijos laureatas nežengė į priekį, kad pareikalautų pašaliečių investuoti į emociškai tolimą problemą, kuriai tiesiog trūksta geros videomedžiagos.

„Tibetiečiai turi Dalai Lamą ir Ričardą Gere'ą, birmiečiai – Aung San Suu Kyi, darfūrai – Mia Farrow ir Džordžą Clooney, – kalbėjo ilgametė aktyvistė Suzanne Scholte, kuri ir atskraidino išgyvenusius lageriuose į Vašingtoną. – Šiaurės korėjiečiai neturi nieko panašaus."

Šinas sakėsi nesąs nusipelnęs kalbėti už dešimtis tūkstančių žmonių, vis dar kalinčių darbo stovyklose. Jam gėda dėl to, ką padarė, kad išgyventų ir pabėgtų. Jis vengė mokytis anglų kalbos iš dalies dėl to, kad nenorėjo vėl ir vėl pasakoti savo istorijos kalba, kuri gali paversti jį svarbiu žmogumi. Kita vertus, jis trokšta, kad pasaulis sužinotų tai, ką Šiaurės Korėja taip kruopščiai slepia. Jo našta sunki. Daugiau niekas, gimęs ir augęs lageryje, nėra iš ten pabėgęs, kad galėtų paaiškinti, kas dėjosi jo viduje – kas vis dar ten vyksta.

Berniukas, suvalgydavęs mamos pietus

Šinas su mama Lageryje Nr. 14 buvo apsistoję geriausiuose gyvenamuose kalinių kvartaluose, kokius tik jiems galėjo pasiūlyti, – „pavyzdiniame kaime“ netoli vaismedžių sodo, tiesiai už lauko, kuriame vėliau motina bus pakarta.

Kiekviename iš vienaukščių kaimo namelių gyveno po keturias šeimas. Šinas su mama turėjo savo kambarį, kuriame miegojo vienas šalia kito ant betono grindų. Keturios šeimos naudojosi bendra virtuve, kurioje švietė viena menka lempelė. Elektra buvo įjungiama dvi valandas per dieną – nuo ketvirtos iki penktos valandos rytais ir nuo dešimtos iki vienuoliktos valandos vakarais.

Langai buvo padaryti iš pilko vinilo – per tamsūs, kad pro juos kas nors matytųsi. Kambariai šildomi korėjietišku būdu – anglių ugnimi virtuvėje, dūmtraukius išvedant po miegamojo

grindimis. Lageryje buvo anglies kasyklos, todėl anglis šildymuisi buvo lengvai prieinama.

Nebuvo lovų, kėdžių ar stalų. Nebuvo tekančio vandens – jokios vonios ar dušo. Kaliniai, norėdami kartas nuo karto nusiprausti, vasarą išsėlindavo prie upės. Apie trisdešimt šeimų naudojosi vienu geriamo vandens šaltiniu, kaip ir išviete, padalintą per pusę vyrams ir moterims. Tuštinimasis ir šlapinimasis ten buvo privalomas, nes žmogaus išmatos buvo naudojamos kaip trąšos lagerio ūkyje.

Jei Šino mama įvykdydavo kasdienio darbo kvotą, galėdavo parsinešti namo maisto tai nakčiai ir kitai dienai. Ketvirtą valandą ryto ji ruošdavo pusryčius ir pietus sūnui ir sau. Maistas visada buvo toks pat: kukurūzų košė, raugintų kopūstų sriuba ir kopūstų sriuba. Šinas valgė šiuos patiekalus kone kasdien dvidešimt trejus metus, išskyrus atvejus, kai už bausmę visai negaudavo maisto.

Kai dar buvo per mažas eiti į mokyklą, mama dažnai rytais palikdavo jį vieną namuose ir tik vidurdienį grįždavo iš laukų pietauti. Šinas visada buvo alkanas, todėl savo pietus suvalgydavo iš karto mamai ryte išėjus į darbą.

Taip pat jis suvalgydavo ir jos pietų porciją.

Grįžusi vidurdienį, neradusi nieko valgomo, ji pasiusdavo, mušdavo sūnų kauptuku, kastuvu ar bet kokiu kitu įrankiu, pasitaikiusiu po ranka. Kartais mušimas būdavo toks žiaurus, kokį vėliau jis patirs nuo sargybinių rankos.

Ir vis dėlto Šinas iš motinos vogdavo kiek galėdamas daugiau maisto ir kiek galėdamas dažniau. Jam neatėjo į galvą mintis, kad jam suvalgius jos pietus, motina badauja. Praėjus daugeliui metų, kai ji jau buvo mirusi, o Šinas gyveno Jungtinėse Valstijose, jis man prasitars, kad mylėjo mamą. Tačiau tai ištars retrospektyviai. Tai atsitiks po to, kai sužinos, kad civilizuotas vaikas turi mylėti savo motiną. Būdamas lageryje, priklausomas nuo jos dėl maisto, vogdamas jos maisto davinius, kęsdamas mušimus, berniukas laikė ją konkurente dėl išlikimo.

Jos vardas buvo Jang Hye Gyung. Šinas prisimena mamą buvus neaukštą, šiek tiek apvalesnių formų, turinčią stiprias rankas. Plaukus ji buvo nusikirpusi trumpai – kaip visos moterys lageryje, – buvo reikalaujama plaukus ir galvą dengti balta trikampe drabužio skiaute, surišama ant kaklo, nugaroje. Jos gimimo datą Šinas sužinojo iš dokumento, kurį matė tardymo metu pogrindiniame kalėjime – tai buvo 1950 m. spalio 1 d.

Motina niekada nepasakojo jam apie savo praeitį, šeimą ar apie tai, dėl ko buvo kalinama Lageryje, – o jis niekada ir neklausė.

Šino, kaip jos sūnaus, atsiradimą surengė prižiūrėtojai. Prižiūrėtojai jai parinko ir vyrą, kuris tapo Šino tėvu. Tai buvo lyg premijos vienas kitam santuokoje-„apdovanojime".

Nesusituokę vyrai ir moterys miegojo bendrabučiuose, paskirstytuose pagal lytis. Aštuntoji Lagerio Nr. 14 taisyklė, kurią Šinas turėjo įsiminti, teigė: „Fiziniam lytiniam kontaktui įvykus be leidimo, jo kaltininkai tuojau pat bus nušauti."

Kitose Šiaurės Korėjos darbo stovyklose galiojo tokios pačios taisyklės. Anot mano kalbinto buvusio sargybinio ir kelių buvusių kalinių, jei neteisėti seksualiniai santykiai baigdavosi nėštumu arba vaiko gimimu, moteris su vaiku dažniausiai būdavo nužudomi. Jie teigė, kad moterys, santykiavusios su prižiūrėtojais dėl to, kad gautų daugiau maisto ar lengvesnio darbo, žinojo, kad labai rizikuoja. Jei pastodavo, išnykdavo.

Santuoka-apdovanojimas buvo vienintelis nepavojingas būdas apeiti taisyklę, draudusią seksą. Santuoka kaliniai būdavo gundomi kaip didžiausiu galimu paskatinimu už sunkų darbą ir patikimą šnipinėjimą. Vyrai santuokai galėjo būti parenkami nuo dvidešimt penkerių, moterys – nuo dvidešimt trejų metų. Prižiūrėtojai paskelbdavo apie vestuves tris-keturis kartus per metus, dažniausiai palankiomis progomis, tokiomis kaip Naujieji Metai arba Kim Jong Il gimtadienis. Nei nuotakos, nei jaunikio žodis, renkantis, ką ves ar už ko tekės, nieko nereiškė. Tačiau jei vienam iš partnerių parinktas sutuoktinis

pasirodydavo nepriimtinai senas, žiaurus ar bjaurus, sargybiniai kartais sąjungą atšaukdavo. Jei taip atsitikdavo, nei vyrui, nei moteriai nebūdavo leidžiama tuoktis dar kartą.

Šino tėvas Šinas Gyung Sub pasakojo, kad sargybiniai suteikė jam Jang kaip atlygį už gerus įgūdžius dirbant su metalo tekinimo staklėmis lagerio dirbtuvėse. Vaikino motina niekada jam nėra sakiusi, už ką jai buvo suteiktas apdovanojimas santuoka.

Tačiau jai – kaip ir daugumai nuotakų lageryje – santuoka buvo paskatinimo būdas. Ištekėjusios moterys gaudavo šiek tiek lengvesnį darbą ir geresnę gyvenamąją vietą pavyzdiniame kaime, kur buvo mokykla ir gydymo įstaiga.

Susituokusi netrukus iš prigrūsto moterų bendrabučio lagerio drabužių fabrike ji buvo perkelta į minėtą kaimą. Taip pat Jang gavo trokštamą darbą ūkyje, netoliese, – čia buvo galimybių pavogti kukurūzų burbuolių, ryžių ir žalių daržovių.

Ką tik susituokusiai porai buvo leidžiama miegoti kartu penkias naktis iš eilės. Vėliau Šino tėvui, kuris tebegyveno savo darbo vietos bendrabutyje, buvo leidžiama aplankyti Jang kelis kartus per metus. Iš jų ryšio gimė du sūnūs. Vyresnėlis He Geunas atsirado 1974 m., o Šinas – dar po aštuonerių metų.

Broliai menkai pažinojo vienas kitą. Šinui gimus, vyresnysis brolis pradinėje mokykloje praleisdavo dešimt valandų per dieną. Kai jaunėliui suėjo ketveri, brolis paliko namus (dvylikos metų privaloma išsikraustyti) ir apsigyveno bendrabutyje.

Kalbant apie tėvą, Šinas prisimena, jog kartais jis pasirodydavo naktį ir išeidavo anksti ryte. Į berniuką jis beveik nekreipė dėmesio, taigi Šinas užaugo abejingas jo egzistencijai.

Pabėgęs iš darbo stovyklos, Šinas sužinojo, kad daugeliui žmonių žodžiai „mama“, „tėvas“, „brolis“ asocijuojasi su šiluma, saugumu bei meilės jausmais. Tačiau tai buvo ne jo patirtys. Prižiūrėtojai jį ir kitus lagerio vaikus mokė, kad jie yra kaliniai dėl savo tėvų „nuodėmių“. Vaikams buvo teigiama, kad jie turi visada gėdytis savo išdavikiško kraujo, tačiau turi galimybę nueiti ilgą „apsivalymo“ kelią, kad panaikintų paveldėtą nuodėmingu-

mą sunkiai dirbdami, paisydami sargybinių nurodymų ir šnipinėdami tėvus. Dešimtoji lagerio taisyklė teigė, jog kalinys „privalo nuoširdžiai“ kiekvieną prižiūrėtoją laikyti mokytoju. Šinui tai atrodė prasminga. Būdamas vaikas ir paauglys, jis matė tik išsekusius, nutolusius ir nebendraujančius tėvus.

Berniukas augo kaulėtas, vangus, didžiąją laiko dalį jis praleido vienišas. Vienintelis jo tikrumo šaltinis buvo prižiūrėtojų pamokos apie nuodėmių išpirkimą šnipinėjant.

Vaikas suprato, kas yra gera, kas bloga, nepaisant to, kad tas suvokimas buvo dažnai trikdomas nuolatinių motinos ir lagerio sargybinių susirėmimų, kurių liudininkas jis buvo.

Būdamas dešimties, vieną vakarą Šinas išėjo iš namų ieškoti motinos. Buvo alkanas, tokiu metu motina turėjo ruošti vakarienę. Vaikas nuėjo iki netoliese esančio ryžių lauko, kur dirbo jo mama, ir paklausė vienos moters, ar jos nemačiusi.

„Ji valo *bowijidowono* kambarį“, – pasakė moteris, turėdama omenyje sargybinio, atsakingo už ryžių ūkį, postą.

Šinas nuėjo prie sargybinių posto, priekinės durys buvo užrakintos. Berniukas pažvelgė pro langą pastato šone. Jo motina atsiklaupusi plovė grindis. Šinui stebint toliau, kambaryje pasirodė prižiūrėtojas. Jis prisiartino prie jos iš už nugaros, pradėjo grabalioti. Moteris nesipriešino. Abu nusirengė. Šinas stebėjo, kaip jie santykiauja.

Jis niekada nieko apie tai, ką matė, motinos neklausė, niekada neprasitarė tėvui.

Tais pačiais metais Šino klasės mokiniams buvo liepta pasisiūlyti padėti tėvams darbe. Vieną rytą jis prisijungė prie motinos, sodino ryžių sodinukus. Motina atrodė nekaip, labai atsiliko nuo kitų. Netrukus po pietų vangus jos darbo tempas patraukė sargybinio dėmesį.

„Kale tu!“ – šaukė jis.

„Kalė“ buvo standartinė kreipimosi forma sargybiniams kalbant su kalinėmis. Šiną ir kitus vyriškos lyties kalinius jie vadino „kalės vaikais“.

„Ką tu ėsi, kai negali net pasodinti ryžių?“ – klausė prižiūrėtojas.

Ji atsiprašė, bet sargybinis vis labiau siuto.

„Šita kalė ir toliau nedirbs!“ – neatlyžo jis.

Šinui stovint šalia motinos, sargybinis sugalvojo jai bausmę.

„Eik, atsiklaupk ant to gūbrio ir iškelk rankas. Stovėk taip, kol grįšiu po pietų.“

Motina klūpėjo ant to gūbrio saulėje pusantros valandos, rankomis siekdama dangaus. Berniukas stovėjo šalia ir žiūrėjo. Nežinojo, ką jai pasakyti. Todėl neištarė nei žodžio.

Sargybiniui grįžus, Šino motinai buvo įsakyta grįžti prie darbo.

Silpna, alkana po pietų ji nualpo. Šinas nubėgo prie sargybinio maldaudamas padėti. Kiti darbininkai nutempė moterį į pavėsį pailsėti, ten ji atgavo sąmonę.

Tą vakarą Šinas su mama ėjo į „ideologinės kovos“ susirinkimą – priverstinį susibūrimą, skirtą savikritikai. Ten moteris vėl turėjo klauptis ant kelių, kai keturiasdešimt to paties ūkio darbininkų, vadovaujami *bowijidowono*, plūdo ją dėl darbo kvotos neįvykdymo.

★

Vasaros naktimis Šinas su keliais kitais mažais kaimo berniukais prasmukdavo į vaismedžių sodą, esantį šiauriau nuo betono buveinių, kuriose gyveno. Jie rinkdavo neprinokusias kriaušes ir agurkus, suvalgydavo juos kiek tik galėdami greičiau. Jei juos būtų pagavę, sargybiniai būtų talžę lazdomis, o mokykloje kelias dienas draudę pietauti.

Visgi prižiūrėtojams visiškai nerūpėjo tai, kad Šinas ir kiti berniukai valgė žiurkes, varles, gyvates ir vabzdžius, kurių protarpiais itin gausiai pasitaikydavo visame lageryje. Čia tebuvo naudojami keli pesticidai – pagrindiniai, kaip trąšos, buvo žmonių išmatos. Nebuvo tiekiamas joks vanduo išvietėms valyti ar nusiprausti.

Valgydami žiurkes jie ne tik pripildydavo tuščius pilvus – tai buvo būtina norint išgyventi. Mėsa padėdavo išvengti pelagros – mirtinos ligos, siaučiančios lageryje, ypatingai žiemą. Kaliniai, sirgdami pelagra, kurią sukeldavo proteinų ir niacino trūkumas maiste, kentėjo nuo bendro silpnumo, odos pažeidimų, diarėjos ir demencijos. Dažnai ši liga tapdavo mirties priežastimi.

Žiurkių gaudymas ir kepimas tapo Šino aistra. Jis gaudė jas savo namuose, laukuose ir išvietėje. Vakarais su draugais kepti žiurkių susitikdavo pradinėje mokykloje – ten buvo anglimis kūrenamas grilis. Šinas nudirdavo jų odą, išmesdavo vidurius, pasūdydavo ir suvalgydavo tai, kas liko: mėsą, kaulus ir mažytes kojytes.

Taip pat jis išmoko pašiaušėlio žolės stiebus panaudoti žiogams, ilgagalviams skėriams bei laumžirgiams, kuriuos jis skrudindavo virš ugnies vėlyvą vasarą ir rudenį, perverti. Miškuose, kalnuotose vietovėse, kur mokinių būriai dažnai būdavo siunčiami rinkti medienos, Šinas saujomis valgė laukines vynuoges, agrastus ir korėjietiškas avietes.

Žiemą, pavasarį ir ankstyvą vasarą valgio būdavo daug mažiau. Alkis vertė jį ir jo draugus, kitus berniukus, bandyti naujas strategijas, kurios, anot suaugusių kalinių, galėjo palengvinti tuščio pilvo keliamus sunkumus. Laikydamiesi teorijos, kad skystis greitina maisto įsisavinimą, taigi pagreitina ir alkio kančias, jie valgė maistą, vengdami vandens ar sriubos. Tikėdami, kad tai padės jiems jaustis pilnesniems, taigi bus mažiau apsėsti minčių apie maistą, jie stengėsi susilaikyti nuo tuštinimosi. Dar viena pakaitinė technika kovoje su alkiu buvo karvių imitavimas, kai jos atryja suvalgytą maistą ir valgo jį dar kartą. Šinas bandė tai daryti kelis kartus, tačiau šis eksperimentas alkio kančių nepalengvino.

Vasarą, kai vaikai būdavo siunčiami į laukus padėti sodinti ir ravėti, prasidėdavo pats žiurkių ir laukų pelių sezono įkarštis. Šinas prisimena jas valgydavęs kasdien. Laimingiausios vaikystės akimirkos būdavo tos, kai pilvas būdavo pilnas.

★

„Valgymo problema" – kaip tai vadinama Šiaurės Korėjoje – neapsiribojo tik darbo stovyklomis. Ji suniokojo milijonų žmonių kūnus visoje šalyje. Paaugliai berniukai, praėjusį dešimtmetį pabėgę iš šalies, yra vidutiniškai trylika centimetrų žemesni ir maždaug vienuolika kilogramų lengvesni nei vaikai, augę Pietų Korėjoje.[1]

Anot JAV Nacionalinės žvalgybos tarybos, tyrimus vykdančio JAV žvalgybos padalinio, protinis atsilikimas, sukeltas nepakankamos mitybos ankstyvoje vaikystėje, diskvalifikuoja apie ketvirtadalį šauktinių Šiaurės Korėjoje. Kaip teigiama pranešime, bado sukeltas protinis jaunų žmonių neįgalumas galėtų suparalyžiuoti ekonomikos augimą, net jei šalis atsivertų išoriniam pasauliui arba susijungtų su Pietų Korėja.

Šiaurės Korėja negali užauginti, nusipirkti ar kitaip gauti pakankamai maisto populiacijai pamaitinti nuo 1990-ųjų. Badas tų metų viduryje nužudė apie milijoną šiaurės korėjiečių. Toks mirtingumas Jungtinėse Valstijose pareikalautų maždaug dvylikos milijonų gyvybių.

Šiaurės katastrofos dėl maisto pasekmės buvo šiek tiek palengvintos 1990-ųjų pabaigoje, kai vyriausybė sutiko priimti tarptautinę pagalbą maistu. Jungtinės Valstijos tapo didžiausia tokios paramos teikėja Šiaurės Korėjai, tačiau, nepaisant to, ši šalis lieka labiausiai demonizuojamas priešas.

Šiaurės Korėja kasmet turi pagaminti daugiau nei penkis milijonus tonų ryžių ir kruopų, kad pamaitintų dvidešimt tris milijonus žmonių. Kone kasmet nepakanka apie milijono tonų. Žiemos čia ilgos, kraštovaizdis kalnuotas, šaliai trūksta dirbamos žemės, ūkininkai nėra niekaip skatinami, jie negali įpirkti degalų ar modernios ūkininkavimo technikos.

Metų metus šaliai sekėsi išvengti maisto katastrofos dėl Maskvos skiriamų subsidijų. Žlugus Sovietų Sąjungai, baigėsi subsi-

[1] Autoriaus interviu su Hanawono integracijos centro Pietų Korėjoje vyriausiąja slaugytoja Chun Jung-hee. Vyriausybės finansuojamas centras matuoja pabėgėlių iš Šiaurės Korėjos ūgį bei sveria nuo 1999 m.

dijos, ir Šiaurės Korėjos centralizuota planinė ekonomika nustojo funkcionuoti. Nebebuvo nemokamų degalų pasenusioms gamykloms, nebeliko užtikrintos rinkos jos dažnai menkavertėms prekėms ir jokio priėjimo prie pigių, sovietų gamybos cheminių trąšų, nuo kurių tapo priklausomi šalies ūkiai.

Keletą metų maisto trūkumą padėjo sumažinti Pietų Korėja, tiekdama Pchenjanui pusę milijono tonų trąšų kasmet kaip savo vykdomos „Saulės šviesos politikos“ dalį. Šios politikos esmė – bandymas sumažinti įtampą tarp Šiaurės ir Pietų.

Kai 2008 m. nauja vadovybė nutraukė nemokamą trąšų tiekimą, Šiaurės Korėja bandė nacionaliniu mastu taikyti tai, kas dešimtmečiais būdavo daroma darbo stovyklose. Žmonėms buvo liepta gaminti vadinamąjį *toibee*, trąšas, kur pelenai maišomi su žmogaus ekskrementais. Pastaraisiais metais, žiemą, sušalusios žmogaus išmatos skaldomos viešuosiuose miestų ir miestelių tualetuose visoje šalyje. Pasak *Good friends*, budistų labdaros organizacijos informatorių Šiaurės Korėjoje, gamykloms, valstybinėms įmonėms ir atskiriems rajonams įsakyta pagaminti po dvi tonas *toibee*. Pavasarį, prieš vežant į ūkius, ši trąša buvo džiovinama atvirame ore. Vis dėlto organinės trąšos nei iš tolo negali pakeisti chemikalų, nuo kurių šalies ūkiai buvo priklausomi dešimtis metų.

★

Izoliuotas nuo išorinio pasaulio už elektros srove įkrautos tvoros 1990-aisiais metais, Šinas neturėjo supratimo, kad milijonai žmonių jo šalyje taip pat buvo siaubingai alkani.

Nei jis, nei jo tėvai (kiek jam buvo žinoma) niekada negirdėjo apie tai, kad vyriausybė turėjo sunkumų pamaitinti kariuomenę arba kad žmonės mirė iš bado savo namuose Šiaurės Korėjos miestuose, įskaitant ir sostinę.

Jie nežinojo, kad dešimtys tūkstančių šiaurės korėjiečių apleido savo namus ir ėjo į Kiniją ieškodami maisto. Nebuvo jie ir milijonų dolerių vertės pagalbos maistu, kuri plūdo į Šiaurės

Korėją, gavėjai. Tai buvo chaoso metai, kuomet strigus Kim Jong Il vyriausybės funkcionavimui, įvairiausi „ekspertai“ Vakaruose rašė knygas lemtingais pavadinimais, tokiais, kaip šis – „Šiaurės Korėjos pabaiga“.

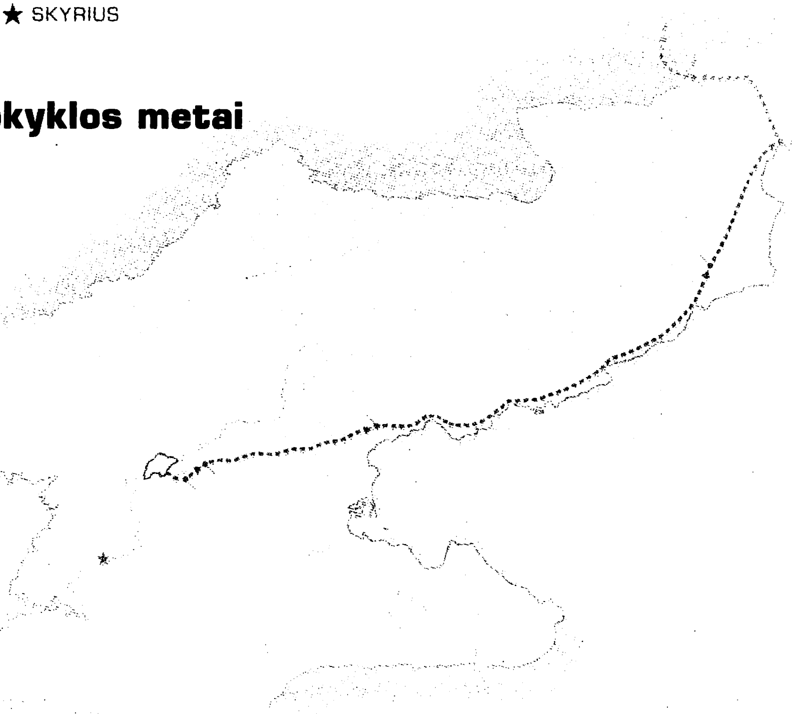
Lageryje Nr. 14 pabaigos toli gražu nesimatė – tai buvo savarankiškas darinys, jei neskaitytume periodiškai atvykstančių traukinių, pilnų druskos.

Kaliniai augino kukurūzus ir kopūstus patys sau. Būdami vergaujantys darbininkai, už tvoros žlungančiai ekonomikai jie augino nedidelės vertės daržoves, žuvis ir kiaules, siuvo uniformas, gamino cementą, žiedė molinius indus, gamino stiklo dirbinius.

Bado metu Šinas ir jo motina gyveno labai vargingai, buvo alkani, tačiau ne labiau nei buvo pratę. Berniukas, kaip ir anksčiau, išgyveno medžiodamas žiurkes, kniaukdamas motinos maistą ir nuolatos kentėdamas jos mušimus.

2 ★ SKYRIUS

Mokyklos metai

Mokytojas surengė netikėtą apžiūrą. Jis išnaršė Šino ir kitų keturiasdešimties šešiamečių kišenes. Baigęs patikrinimą, rankose laikė penkis kukurūzo grūdus. Visi jie priklausė žemai, liesai ir, prisimena Šinas, ypatingai gražiai mergaitei. Jis neprisimena jos vardo, tačiau visa kita apie tą dieną mokykloje 1989-ųjų birželį atmintyje išliko.

Pradėjęs naršyti kišenes, mokytojas buvo blogos nuotaikos. Radęs kukurūzus, pratrūko:

„Ak tu, kale, pavogei kukurūzą?! Nori, kad tau rankas nukirstų?“

Jis pastatė mergaitę prieš klasę, įsakė klauptis. Švytruodamas ilga medine lazdele, trankė jai per galvą. Šinui ir kitiems vaikams tyloje stebint, ant jos kaukolės iššoko gumbai. Iš nosies lašėjo kraujas. Mergaitė parvirto ant betono grindų. Šinas ir

keletas kitų bendraklasių pakėlė ją, nunešė namo į kiaulių fermą, netoli mokyklos. Tą naktį ji mirė. Trečias trečios Lagerio Nr. 14 taisyklės punktas teigė: „Kiekvienas, pavogęs ar nuslėpęs maisto, bus nedelsiant nušautas."

Šinas buvo patyręs, kad mokytojai dažniausiai aklai netaiko šios taisyklės. Mokinio kišenėse radę maisto, jie kartais lazdele suduodavo kelis padrikus smūgius. Tačiau dažniausiai jie nedarydavo nieko. Šinui ir kitiems mokiniams buvo įprasta tuo naudotis. Tada jam atrodė, kad mažajai gražiai mergaitei tiesiog nepasisekė.

Sargybiniai ir mokytojai buvo išmokę, kad kaskart, kai yra mušamas, vaikas to nusipelnė dėl išdavikiško kraujo, paveldėto iš tėvų. Mergaitė nebuvo išimtis. Šinas manė, kad bausmė jai yra pelnyta ir teisinga, jis niekada nepyko ant mokytojo, kad ją nužudė. Berniukas galvojo, kad klasės draugai jautė tą patį.

Kitą dieną mokykloje apie mušimą neužsiminė nė vienas. Klasėje niekas nepasikeitė. Šino žiniomis, mokytojas už savo veiksmus nebuvo nubaustas.

Visus penkerius pradinės mokyklos metus Šinas praleido su tuo pačiu mokytoju, kuris buvo pradėjęs ketvirtą dešimtį, vilkėjo uniformą ir dėkle prie šlaunies nešiojo pistoletą. Pertraukų tarp pamokų metu jis leisdavo mokiniams žaisti „uola, popierius, žirklės". Šeštadieniais kartais jis mokiniams valandą ar dvi leisdavo rinkti utėles iš vienas kito galvų. Šinas taip ir nesužinojo jo vardo.

★

Vidurinėje mokykloje Šinas buvo mokomas stovėti tiesiai, nusilenkti mokytojams ir niekada nežiūrėti jiems į akis. Pradėjęs lankyti mokyklą, jis gavo juodą uniformą: kelnes, marškinius, apatinius marškinėlius ir porą batų, keičiamų kas dvejus metus, nors suplyšdavo per mėnesį ar du.

Kartais kaip ypatingas apdovanojimas už gerą darbą būdavo duodamas muilas. Šinas nepasižymėjo uolumu, todėl prie muilo

prisiliesdavo retai. Jo kelnės nuo purvo ir prakaito buvo sustirusios it kartonas. Nagu pakrapščius odą, pradėdavo luptis nešvarumai. Kuomet būdavo per šalta maudytis upėje ar stovėti lietuje, Šinas, jo motina ir bendraklasiai dvokdavo kaip gyvuliai.

Kone kiekvieno keliai žiemą pajuoduodavo nuo purvo. Šino mama jam iš skiaučių siūdavo kojines ir apatinius. Po jos mirties jis nebenešiojo apatinių ir sunkiai rasdavo skiaučių, kurias galėtų nešioti batuose.

Mokykla, pastatų kompleksas, gerai besimatąs palydovo darytose nuotraukose, buvo apie septynių minučių kelio pėsčiomis atstumu nuo jo namų. Langai čia buvo stikliniai, ne iš vinilo. Tai tebuvo vienintelis skirtumas. Kaip ir motinos namai, Šino klasė buvo iš betono. Mokytojas stovėjo ant pakylos priešais vienintelę rašymo lentą. Berniukai ir mergaitės sėdėjo atskirai, skirtingose praėjimo viduryje pusėse. Kim Il Sung ir Kim Jong Il portretų – kiekvienos klasės akcentų Šiaurės Korėjoje – čia nebuvo.

Vietoje to mokykloje mokė elementaraus raštingumo ir skaičiavimo, skiepijo vaikams lagerio taisykles ir nuolat primindavo apie jų išdavikišką kraują. Pradinės mokyklos mokiniai į mokyklą eidavo šešias dienas per savaitę, pagrindinės mokyklos mokiniai – septynias, turėdami vieną dieną per mėnesį laisvą.

„Privalote atpirkti savo motinų ir tėvų nuodėmes, taigi sunkiai dirbkite!“ – sakydavo vyriausiasis mokytojas per susirinkimus.

Diena mokykloje prasidėdavo punktualiai aštuntą valandą pamoka, vadinama *chonghwa*, kas reiškė „visiška harmonija“, tačiau iš tiesų tai buvo proga mokytojui sukritikuoti mokinius už tai, ką jie blogai padarė vakar. Lankomumas kasdien buvo tikrinamas du kartus. Nesvarbu, kaip sunkiai mokinys sirgdavo, pamokų praleisti būdavo nevalia. Šinas kartais padėdavo bendraklasiams nešti į mokyklą bloguojantį mokinį. Bet pats, neskaitant peršalimų, sirgo retai. Skiepytas buvo tik kartą – nuo raupų.

Korėjietiškai skaityti ir rašyti Šinas išmoko praktikuodamasis ant iš kukurūzų žievės lageryje pagaminto grubaus

popieriaus. Kiekvieno semestro pradžioje būdavo duodami sąsiuviniai, sudaryti iš dvidešimt penkių puslapių. Vietoje pieštuko berniukas dažnai naudojo aštrų suanglėjusios medienos pagaliuką. Apie trintuko egzistavimą jis nežinojo. Skaitymo pratybų nebuvo, nes knygą turėjo tik mokytojas. Rašyti vaikai mokėsi pagal nurodymus, aiškindami, kaip jiems neišėjo sunkiai dirbti ir paisyti taisyklių.

Šinas išmoko pridėti ir atimti, tačiau dalinti ir dauginti – ne. Kai reikia padauginti, jis iki dabar prideda skaičių stulpelius.

Fizinis lavinimas reiškė lakstymą lauke ir žaidimą ant metalinių strypų mokyklos kieme. Kartais vaikai eidavo prie upės rinkti mokytojui sraigių. Žaidimų su kamuoliu nebuvo. Pirmą kartą futbolo kamuolį Šinas pamatė būdamas dvidešimt trejų, pabėgęs į Kiniją.

Ilgalaikiai mokyklos ugdymo tikslai buvo aklas mokinių tikėjimas tuo, ko mokytojai net nesivargino aiškinti. Jie sakė Šinui, kad Šiaurės Korėja yra nepriklausoma valstybė, minėjo automobilių, traukinių egzistavimą. (Tai nebuvo netikėtas atskleidimas, nes Šinas matė sargybinius, vairuojančius mašinas, o pietvakariniame lagerio kampe buvo traukinių stotis.) Tačiau mokytojai nieko nepasakojo apie šalies geografiją, kaimynes, istoriją ar lyderius. Šinas labai miglotai tesuvokė, kas tai yra Didysis Lyderis ir Brangusis Lyderis.

Mokykloje nebuvo galima užduoti klausimų. Jie pykdydavo mokytojus ir iššaukdavo mušimus. Mokytojai kalbėjo – mokiniai klausėsi. Klasėje kartodamas abėcėlę ir gramatikos pagrindus, Šinas gerai juos išmoko. Berniukas puikiai žinojo, kaip tarti žodžius, bet dažnai neturėjo supratimo, ką jie reiškia. Mokytojas instinktyviu lygmeniu įdiegė baimę ieškotis naujos informacijos.

Šinas niekada nesusidūrė su bendraklasiu, kuris būtų gimęs už lagerio ribų. Jo žiniomis, mokykla buvo skirta tokiems, kaip jis, vaikams – „veistiems“ lageryje iš santuokų-„apdovanojimų“. Jam sakė, kad kitur gimusiems ir į lagerį su tėvais patekusiems

vaikams mokytis neleidžiama, jie uždaryti tolimiausiose darbo lagerio dalyse – 4-ame ir 5-ame slėniuose.

Dėl to berniuko mokytojai galėjo tvarkyti mokinio mintis ir vertybes, netrukdomi vaikų, kurie galbūt galėjo ką nors žinoti apie tai, kas vyko už tvoros.

★

Kas laukė Šino ir jo bendraklasių, nebuvo paslaptis. Pradinė ir pagrindinė mokyklos ruošė juos sunkiam darbui. Žiemą vaikai valė sniegą, genėjo medžius, semdavo anglis mokyklos šildymui. Visi mokiniai (jų buvo apie tūkstantį) būdavo mobilizuojami išviečių mėžimui Bowiwono kaime, kur gyveno sargybiniai – kai kurie iš jų su žmonomis ir vaikais. Šinas su bendraklasiais eidavo iš namo į namą, kapliais kirsdami sušalusias išmatas ir kraudami jas plikomis rankomis (lagerio kaliniai negalėjo dėvėti pirštinių) į A raidės formos maišus. Jie tempdavo ekskrementus į aplinkinius laukus arba nešdavo ant nugarų dar toliau.

Šiltesnėmis, malonesnėmis dienomis, pamokoms pasibaigus, popiečių metu Šino klasės vaikai kartais žygiuodavo per kalvas ir kalnus už mokyklos, rinkdami žoleles ir maistą sargybiniams. Nors taisyklės tai draudė, dažnai mokiniai uniformose pasislėpdavo kelių rūšių paparčių ir taip parnešdavo namo motinoms, kad pagamintų papildomo maisto. Balandį jie rinkdavo musmires, o spalį – *matsutake* grybus (liet. „pušies grybai“). Šių ilgų pasivaikščiojimų metu vaikams būdavo leidžiama kalbėtis. Griežta lyčių atskirtis galėjo būti traktuojama šiek tiek laisviau, nes berniukai ir mergaitės dirbo, krizeno ir žaidė visai šalia vieni kitų.

Į pirmą klasę Šinas pradėjo eiti kartu su kitais dviem vaikais iš to paties kaimo – berniuku Hongu Sung Jo ir mergaite Moon Sung Sim. Penkerius metus jie kasdien kartu vaikščiojo į mokyklą, sėdėjo toje pačioje klasėje. Dar penkerius jie kartu praleido pagrindinėje mokykloje.

Hongą Sung Jo Šinas laikė artimiausiu draugu. Pertraukų metu mokykloje abu žaisdavo *jacks*[1]. Jų motinos dirbo tame pačiame ūkyje. Vis dėlto nei vienas iš berniukų niekada kito nepakvietė pažaisti savo namuose.

Pasitikėjimą tarp draugų užnuodydavo nuolatinė konkurencija dėl maisto ir spaudimas šnipinėti. Norėdami gauti papildomą maisto davinį, vaikai pasakojo mokytojams bei sargybiniams, ką valgė jų kaimynai, ką jie dėvėjo, kalbėjo.

Priešiškai vienas kito atžvilgiu bendraklasius nuteikdavo ir kolektyvinės bausmės. Šino klasei dažnai būdavo priskiriamos kvotos, kiek medžių jie turi pasodinti, kiek gilių surinkti. Jei jiems nepavykdavo jų įvykdyti, baudžiami būdavo visi. Mokytojai įsakydavo visai klasei atiduoti pietų davinius (dienos, o kartais ir visos savaitės) kitai klasei, kuri įvykdė nurodytą kvotą. Dirbdamas Šinas dažniausiai būdavo lėtas, neretai – paskutinis.

Jam ir klasės draugams augant, darbo reikalavimų, vadinamųjų „susibūrimų siekių", darėsi vis daugiau, jie tapo vis sudėtingesni. „Ravėjimo kovos", kuri vykdavo nuo birželio iki rugpjūčio, metu pradinukai dirbdavo nuo keturių ryto iki sutemų, raudami piktžoles iš kukurūzų, pupelių ir sorgų laukų.

Pradėję mokytis pagrindinėje mokykloje, Šinas ir jo klasės draugai buvo vos ne vos pramokę rašyti. Tačiau tada ir baigėsi mokymasis klasėje. Mokytojai tapo brigadininkais. Vidurinė mokykla buvo paruošimas darbui kasyklose, laukuose ir miškuose. Dienos pabaigoje visi susirinkdavo ilgoms savikritikos sesijoms.

Pirmojoje anglies kasykloje Šinas pradėjo dirbti dešimties. Kartu su dar penkiais bendraklasiais (trimis berniukais ir trimis mergaitėmis, įskaitant ir jo kaimynę Moon Sung Sim) jis leidosi į kasyklą šachta. Jų darbas buvo krauti anglį į dviejų tonų geležies rūdos vagonetes ir stumti jas į kalną siauru geležinkelio ruožu į iškrovimo vietą. Kad įvykdytų dienos kvotą, vaikai turėjo į kalną užgabenti keturias vagonetes.

[1] *Jacks* – vaikų žaidimas kauliukais.

Pirmų dviejų tempimas užtruko visą rytą. Pasistiprinę smulkintais kukurūzais ir sūdytais kopūstais, išsekę, suodinais nuo anglių dulkių drabužiais ir veidais, nešini žvakėmis, vaikai grįžo į akliną tamsą kasykloje.

Vieną dieną, stumdama trečiąją vagonetę, Moon Sung Sim prarado pusiausvyrą, viena jos pėda nuslydo tarp geležinių ratų. Šinas, stovėjęs prie jos, išgirdo šauksmą. Jis bandė padėti iš skausmo besiranganciai, prakaituojančiai mergaitei ištraukti pėdą iš bato. Didysis kojos pirštas buvo sutraiškytas, sruvo kraujas. Kitas mokinys tarsi kokį turniketą prie kulkšnies pririšo bato raištelį.

Šinas ir kiti du berniukai įkėlė Moon į tuščią vagonetę ir nustūmė iki kasyklos viršaus. Jie nunešė mergaitę į lagerio ligoninę, kur sumaitotas nykštys buvo amputuotas be jokių nuskausminamųjų, o vėliau gydomas sūdytu vandeniu.

Be sunkesnio fizinio darbo vidurinės mokyklos mokiniai daugiau laiko praleisdavo ieškodami savo ir vienas kito kalčių. Ruošdamiesi savipeikos valandėlėms, kurios vykdavo po vakarienės, jie rašė savo kukurūzų lapų sąsiuviniuose. Kas vakarą dėl ko nors turėdavo prisipažinti maždaug dešimt mokinių.

Šinas stengėsi prieš šias sesijas susitikti su bendraklasiais susitarti, kas dėl ko prisipažins. Jie sugalvodavo nuodėmes, kurios patenkintų mokytojus, tačiau neišprovokuotų žiaurių bausmių. Jis prisimena prisipažinęs, kad suvalgė kukurūzą, rastą ant žemės, ir prisnūdęs, kai niekas nematė. Jei mokiniai savanoriškai prisipažindavo dėl pakankamo kiekio nusižengimų, bausmė paprastai apsiribodavo smūgiu per galvą ir įspėjimu dirbti intensyviau.

★

Susispaudę šalia vienas kito, dvidešimt penki berniukai miegojo ant betono grindų pagrindinės mokyklos bendrabutyje. Stipriausi iš jų spaudėsi šalia – tačiau ne per arti – anglimis kūrenamo kaitrotakio, kuris buvo išvestas po grindimis. Silpnesni –

tarp jų buvo ir Šinas – miegojo toliau nuo šilumos šaltinio, dažnai drebėdami visą naktį. Kai kurie neturėjo kito pasirinkimo, kaip miegoti tiesiai virš kaitrotakio, taip rizikuodami nudegti, šilumą tiekiančiai sistemai įsiliepsnojus.

Šinas prisimena tvirtai sudėtą, išdidų dvylikametį, vardu Ryus Hak Chul, kuris miegojo kur tik panorėjęs, o taip pat buvo vienintelis berniukas, drįsęs priešgyniauti mokytojui.

Kartą Ryus praleido atsiskaitymą už darbą. Tuojau pat buvo pranešta apie jo dingimą. Mokytojas pasiuntė Šino klasę surasti pradingėlį.

„Kodėl nustojai dirbti ir pabėgai?" – klausė mokytojas, Ryui atsiradus ir varomam į mokyklą.

Didžiausiai Šino nuostabai, Ryus neatsiprašė.

„Išalkau, tai nuėjau pavalgyti", – atsakė jis atmestinai.

Mokytojas irgi buvo apstulbęs.

„Ar tu, kalės vaike, atsikalbinėji?" – paklausė jis.

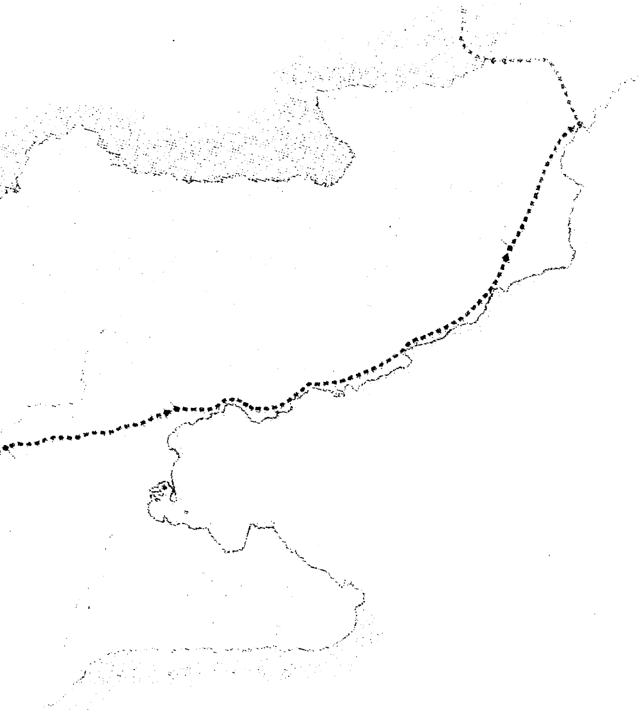
Mokytojas įsakė mokiniams pririšti Ryu'ų prie medžio. Vaikai nuvilko jo marškinius ir surišo jį viela.

„Muškite jį tol, kol ateis į protą", – įsakė mokytojas.

Nė sekundės nesuabejojęs, Šinas prisijungė prie berniuką kuliančių bendraklasių.

3 ★ SKYRIUS

Aristokratija

Šinui buvo devyneri, kai jį užgriuvo Šiaurės Korėjos kastų sistema.

Jis su maždaug trisdešimčia savo klasės draugų ankstyvą pavasarį ėjo link traukinių stoties, kur juos pasiuntė mokytojas, kad iš vagonečių surinktų per krovą išsibarsčiusias anglis. Stotis buvo netoli pietvakarinio Lagerio Nr. 14 kampo. Norėdami ten patekti, mokiniai turėjo praeiti žemiau Bowiwono gyvenamos aptvertos teritorijos, įsitaisiusios ant skardžio virš Taedongo upės. Sargybinių vaikai ten gyveno ir lankė mokyklą. Šinui ir jo klasės draugams einant pro šalį, jie šaukė:

„Reakcionierių kalių vaikai ateina!“

Į kalėjimo vaikus skriejo kumščio dydžio akmenys. Skardis – viršuje, žemiau – upė, vaikai neturėjo kur pasislėpti. Akmuo, palikdamas gilią žaizdą, kliudė Šinui veidą, tiesiai po kairiąja

akimi. Jis ir kiti vaikai sukliko ir savo kūnais uždengė purviną kelią, rankomis bandydami apsaugoti galvas.

Antras akmuo Šinui sutrenkė pakaušį, jis krito ant žemės ir neteko nuovokos. Kuomet galva prašviesėjo, akmenų lietus jau buvo liovęsis.

Daugelis bendraklasių inkštė ir kraujavo. Jo klasės draugė ir kaimynė Moon, neseniai kasykloje netekusi kojos piršto, buvo užmušta. Šino klasės seniūnas, kuris turėjo būti savotiškas brigadininkas atliekant tos dienos darbus, taip pat buvo negyvas.

Tą rytą mokykloje mokytojas buvo liepęs skubėti į traukinių stotį ir pradėti dirbti. Jis sakėsi prisijungsiąs vėliau.

Kai mokytojas pagaliau atėjo keliu ir pamatė kraujuojančius mokinius, išsibarsčiusius ant kelio, baisiai supyko.

„Kaip jūs drįstate neiti dirbti?“ – šaukė jis.

Vaikai baikščiai paklausė, ką daryti su neatgavusiais sąmonės bendraklasiais.

„Neškite juos ant nugarų, – liepė jis. – Viskas, ką jums reikia daryti, tai uoliai dirbti.“

Vėliau, pastebėjęs Bowiwono vaikus kur nors lageryje, Šinas, jei tik galėdavo, tuoj pat pasukdavo į priešingą pusę.

★

Bowiwono vaikai turėjo visas priežastis mėtyti akmenis į tokius, kaip Šinas. Jo kraujas – kaip ir kitų beviltiškų nusidėjėlių – buvo baisiausiai užterštas. Bowiwono vaikai, kad ir kaip ten būtų, buvo kilę iš šeimų, palaimintų Didžiojo Lyderio.

Kad galėtų identifikuoti ir izoliuoti pagautus savo politinius priešininkus, 1957-aisiais Kim Il Sung sukūrė naujojo feodalizmo „praretinimo“ tvarką, grįstą kilme. Valdžia suklasifikavo ir didžiausiais mastais suskirstė visą Šiaurės Korėjos gyventojų populiaciją, remiantis suvokiamu individo tėvų ir senelių patikimumu. Šiaurės Korėja save vadino „darbininkų rojumi“, tačiau net jeigu ir deklaravo ištikimybę komunistiniams lygybės idealams, ji sukūrė vieną griežčiausių pasaulyje kastų sistemą.

Buvo sukurtos trys didelės klasės ir penkiasdešimt vienas pogrupis.

Kastų piramidės viršuje esančios klasės branduoliui priklausantys žmonės dirbo valdžioje, Korėjos darbininkų partijoje, buvo kariuomenės vadai, žvalgybininkai. Šios klasės esmė buvo ūkių darbininkai, kareivių, žuvusių Korėjos karo metu, šeimos, taip pat – kareivių, tarnavusių Kim Il Sung kovos prieš japonų okupaciją metu, šeimos bei valstybės tarnautojai.

Kitas lygmuo buvo banguojanti arba neutrali klasė, kuriai priklausė kareiviai, techniniai darbuotojai ir mokytojai. Ties piramidės dugnu išsidėstė nedraugiška klasė, kuriai priklausantys buvo įtariami valdžios kritika. Ją sudarė buvusieji turto savininkai, pabėgėlių į Pietų Korėją giminaičiai, krikščionys ir visi, dirbę japonų okupacinei vyriausybei, kontroliavusiai Korėjos pusiasalį prieš Antrąjį pasaulinį karą. Jų palikuonys dabar dirba kasyklose ir gamyklose. Jiems draudžiama mokytis universitetuose.

Be karjeros apribojimų sistema numatė ir geografinį išsidėstymą, nes Pchenjane ir jo apylinkėse leidžiama gyventi tik pagrindinei, aukščiausiai, klasei. Daugelis nedraugiškosios klasės narių buvo ištremti į tolimiausias provincijas ties Kinijos siena. Kai kurie neutralios klasės nariai galėjo pakilti į kitą kastą, įstodami į Korėjos žmonių armiją uoliai tarnauti ir – dėl sėkmės bei ryšių – užsitikrinti žemesnį vadovaujamą postą partijoje.

Be to, staigus privačios rinkos augimas lėmė kai kurių prekiautojų, priklausančių priešiškai klasei, praturtėjimą, leidžiantį jiems kyšininkaujant nusipirkti geresnes gyvenimo sąlygas, nei turi dalis politinio elito.[1]

Taigi, kalbant apie valdančias pozicijas, šeimos praeitis lėmė beveik viską – įskaitant ir teisę svaidyti akmenis į Šiną.

[1] Autoriaus interviu su pabėgėliais, daryti tarp 2007 ir 2010 m. Ši sistema taip pat yra gerai aprašoma Andrėjaus Lankovo knygoje „Demilitarizuotos zonos Šiaurė" (*North of the* DMZ), Jefferson, N.C.: McFarland & Company, 2007, p. 67–69; bei Hassig ir Oh *The Hidden People of North Korea*, p. 198–99.

Vieninteliai, laikomi pakankamai patikimais, kad galėtų tapti sargybiniais politiniuose kalėjimuose-lageriuose, buvo tokie žmonės, kaip An Myeong Chul, Šiaurės Korėjos žvalgybos pareigūno sūnus.

Į *Bowibu* jis buvo priimtas devyniolikos – po dvejų metų tarnybos kariuomenėje. Kaip priėmimo proceso dalis buvo patikrintas visos jo šeimos lojalumas režimui. Taip pat jam buvo liepta pasirašyti dokumentą, kad jis niekada neatskleis lagerių egzistavimo fakto. Šešiasdešimt procentų iš dviejų šimtų vaikinų, kartu su juo priimtų į sargybinių tarnybą, taip pat buvo žvalgybos pareigūnų sūnūs.

An dirbo sargybiniu ir prižiūrėtoju keturiuose lageriuose (tarp jų nebuvo Lagerio Nr. 14) septynerius metus iki 1980-ųjų pabaigos, 1990-ųjų pradžios. Jis pabėgo į Kiniją 1994-aisiais po to, kai tėvas, kuris buvo atsakingas už maisto tiekimą regionuose, įsivėlė į konfliktą su vyresnybe ir nusižudė. Radęs būdą perbėgti į Pietų Korėją, An Seule įsidarbino bankininku, vedė pietų korėjietę. Pora turi du vaikus. Vyras tapo žmogaus teisių aktyvistu.

Po pasitraukimo iš šalies jis sužinojo, kad jo sesuo su broliu buvo pasiųsti į darbo stovyklą, brolis vėliau ten mirė.

Kai kalbėjomės valgydami kinų maistą Seule 2009-aisiais, An vilkėjo tamsiai mėlyną kostiumą, baltus marškinius, dryžuotą kaklaraištį ir pusiau rėminių konstrukcijų akinius. Atrodė pasiturintis, kalbėjo negarsiai, rinkdamas žodžius. Ir vis dėlto tai buvo bauginančio sudėjimo vyras – ilgomis rankomis, plačiapetis.

Ruošdamasis būti sargybiniu, jis mokėsi korėjietiško kovos meno taikvando, riaušių malšinimo technikų, buvo instruktuojamas nesijaudinti, jei jo elgesys sužeistų kalinius ar sukeltų mirtį. Lageriuose jis įprato mušti tuos, kurie neįvykdydavo dienos darbo kvotos. Jis prisimena mušęs kuprotą kalinį.

„Buvo normalu mušti kalinius“, – pasakojo jis, aiškindamas, kad instruktoriai mokė jį niekada nesišypsoti, galvoti apie kalinius tarsi jie būtų „šunys ir kiaulės“.

„Buvome mokomi negalvoti apie juos kaip apie žmogiškas būtybes, – sakė jis. – Instruktoriai liepė nerodyti užuojautos, gailesčio ir grasino: „Jei taip pasielgsi, pats tapsi kaliniu."

Nepaisant draudimo rodyti gailestį, buvo ir keletas kitų nurodymų, kaip elgtis su kaliniais. An tvirtino, kad sargybiniai galėjo laisvai tenkinti savo instinktus ir iškrypimus, dažnai vilioti patrauklias, jaunas moteris, kurios paprastai tenkindavo seksualinius įgeidžius norėdamos, kad su jomis geriau elgtųsi.

„Jei tokie ryšiai baigdavosi nėštumu, moterys ir jų vaikai būdavo nužudomi, – sakė An, užsimindamas, kad savo akimis matė metaliniais strypais uždaužytus naujagimius. – Tokio elgesio lageriuose pagrindas buvo teorija, jog reikia „išvalyti" tris kartas netinkamai mąstančių šeimų. Taigi leidimas gimti dar vienai kartai šiai teorijai prieštaravo."

Sargybiniai galėjo būti priimti į universitetą, jei pagaudavo bandantį pabėgti kalinį – tai buvo skatinimo sistema, kuria naudojosi ambicingi sargybiniai. Jie leisdavo kaliniams bandyti bėgti, pasakojo An, ir nušaudavo, jiems dar nepasiekus lagerį juosiančios tvoros.

Vis dėlto dažniausiai, anot An, kalinius mušdavo – kartais iki mirties – paprasčiausiai iš nuobodulio ar dėl prastos nuotaikos.

★

Nepaisant to, kad sargybiniai ir jų teisėti vaikai pagal kraują priklauso pagrindinei klasei, jie yra šalutiniai funkcionieriai, visam gyvenimui ištremti dirbti į šaltus, atokius kampelius.

Svarbiausieji iš pagrindinių gyvena Pchenjane erdviuose butuose ar aptvertuose kvartaluose esančiuose atskiruose namuose. Pašaliniai neturi jokio supratimo, kiek žmonių priklauso šiam elitui Šiaurės Korėjoje, tačiau Pietų Korėjos ir Amerikos mokslininkai mano, kad tai yra tik nedidelė dalis šalies populiacijos, skaičiuojant nuo 100 000 iki 200 000 iš 23 milijonų.

Patikimi, talentingi šio elito nariai yra periodiškai išleidžiami iš šalies, dirba diplomatinį arba prekybinį darbą valstybės valdomose įmonėse. Praėjusį dešimtmetį Jungtinių Valstijų vyriausybė ir teisės praktika užsiimančios agentūros visame pasaulyje yra užfiksavusios, kad kai kurie iš šių šiaurės korėjiečių yra įsitraukę į nusikalstamų grupuočių, nukreipiančių stabilią valiutą į Pchenjaną, veiklą.

Jie yra susiję su šimtų milijardų dolerių klastojimu, kibernetiniu terorizmu, narkotikų, pradedant heroinu, baigiant „Viagra", platinimu, taip pat geros kokybės žinomų pavadinimų klastotų cigarečių prekyba. Pasak Jungtinių Tautų pareigūnų, šiaurės korėjiečiai taip pat pardavinėjo raketas bei atominių ginklų technologijas kitoms šalims, įskaitant Iraną ir Siriją, taip pažeisdami JT rezoliucijas.

Vienas iš nemažai keliavusių Šiaurės Korėjos elito narių papasakojo, kaip jis užsidirba, tuo pat metu išsaugodamas Kim Jong Il paramą ir prielankumą.

Kim Kwan Jin užaugo Pchenjane būdamas mėlynakraujo elito narys. Studijavo britų literatūrą Kim Il Sung universitete, kuriame rezervuotos vietos aukščiausio rango pareigūnų vaikams. Prieš perbėgant į Pietų Korėją 2003-aisiais, jo profesinė kompetencija apėmė valstybės valdomos sukčiaujančios pasaulinės draudimo kompanijos valdymą. Pastaroji surinko šimtus milijonų dolerių iš kai kurių didžiausių pasaulio draudimo kompanijų, falsifikuodama paraiškas dėl industrinių nelaimingų atsitikimų bei gamtos stichijų Šiaurės Korėjoje. Ir didžiąją dalį pinigų nukreipdavo Brangiajam Lyderiui.

Kasmet, savaitę prieš Kim Jong Il gimtadienį vasario 16 d. būdavo rengiama iškilminga šios schemos šventė. Užsienyje reziduojantys Korėjos Nacionalinės Draudimo Korporacijos vadovai, šalies monopolija, dirigavusi šiai apgavysčių schemai, paruošdavo ypatingą gimtadienio dovaną.

2003 metais ankstyvą vasarį Kim Kwan Jin savo biure Singapūre stebėjo, kaip jo kolegos į du didžiausius krepšius sukro-

vė dvidešimt milijonų dolerių grynais ir per Pekiną išsiuntė jiems į Pchenjaną. Tai buvo tarptautinių draudimo bendrovių išmokėti pinigai ir tikrai ne vienkartinė išmoka. Kim pasakojo, kad visus penkerius metus, kai jis dirbo Pchenjane valstybinėje draudimo kompanijoje, maišai, pilni grynųjų, visada būdavo pristatyti laiku lyderio gimtadienio proga. Anot jo, pinigai plaukdavo iš Šveicarijos, Prancūzijos ir Austrijos, taip pat ir iš Singapūro.

Pinigai, tvirtino jis, būdavo pristatomi į 39-tą Korėjos darbininkų partijos Centrinio komiteto biurą. Šį prastos reputacijos biurą įkūrė Kim Jong Il 1970-aisiais tam, kad rinktų stabilią valiutą ir suteiktų jam galios pagrindą, nepriklausomą nuo tėvo, kuris tuo metu dar valdė šalį. Pasak Kim (ir kitų kelių dešimčių pabėgėlių bei publikuotų liudijimų), 39-tas biuras perka prabangius daiktus, kad užtikintų Šiaurės Korėjos elito lojalumą. Taip pat jis finansuoja užsienyje gamintų raketų dalių pirkimą ir kitas ginklavimosi programas.

Vadovaujantis Kim aiškinimais, jo šalies draudimo suktybė veikė taip: Pchenjane dirbantys valstybinės draudimo monopolijos vadybininkai išrašo polisus, dengiančius brangiai atsieinančius, tačiau Šiaurės Korėjoje dažnus nelaimingus atsitikimus, tokius, kaip avarijos kasyklose, traukinių susidūrimai ir pasėlių žūtys dėl potvynių. „Perdraudimų operacijų esmė yra tokia – jie deda viltis į katastrofas, – komentavo jis. – Bet kokia katastrofa tampa stabilios valiutos šaltiniu vyriausybei."

Kim ir kiti užsienyje esantys Šiaurės Korėjos draudimo kompanijos agentai būdavo siunčiami po visą pasaulį ieškoti draudimo brokerių, sutiksiančių priimti viliojančiai dideles draudimo įmokas, kuriomis Šiaurės Korėjai būtų kompensuojami nelaimių nuostoliai.

Perdraudimas yra daugybės milijardų dolerių vertės industrija, išskirstanti riziką, prisiimtą vienos draudimo kompanijos kitoms kompanijoms visame pasaulyje. Kim teigimu, kiekvienais metais Šiaurės Korėja pasistengdavo kaip galėdama geriau

paskirstyti savo įmokas pagrindinėms perdraudimo kompanijoms.

„Mes paskirstome jas, – aiškino jis. – Vienais metais tai gali būti Londono *Lloyd's*. Kitais – *Swiss Re*. Paskirstydama gana nedideles nuostolių rizikas tarp daugelio stambių kompanijų, Šiaurės Korėja slėpė, kokia išties tai didelė rizika. Vyriausybė skrupulingai rengdavo dokumentais pagrįstus prašymus, „prastumdavo" juos marionetiniuose teismuose ir reikalaudavo skubių išmokų.

Tačiau teismai dažnai apribodavo perdraudėjų galimybes skubiai išsiųsti tyrėjus, kurie patikrintų šias paraiškas. Pasak draudimo industrijos eksperto iš Londono, Šiaurės Korėja taip pat naudojosi kai kurių draudėjų ir jų brokerių geografijos neišmanymu ir politiniu naivumu. Daug jų manė turintys reikalų su Pietų Korėjos įmone, teigė ekspertas, o kiti nesuvokė, kad Šiaurės Korėja yra uždara totalitarinė valstybė su butaforiniais teismais, be jokios tarptautinės atskaitomybės.

Ilgainiui perdraudimo kompanijos tapo išmintingesnės dėl dažnų ir brangiai kainuojančių paraiškų apie traukinių susidūrimus, keltų skendimus, kurių buvo neįmanoma ištirti. Vokiečių draudimo giganto *Allianz Global Investors*, Londono *Lloyd's* ir keleto kitų perdraudėjų advokatai Londono teisme pateikė ieškinį prieš „Nacionalinę Korėjos draudimo korporaciją". Jie užginčijo jos paraišką dėl 2005 m. sraigtasparnio atsitrenkimo į vyriausybės valdomą sandėlį Pchenjane. Teismui pateiktuose dokumentuose kompanijos pareiškė, jog susidūrimas buvo inscenizuotas, kad Šiaurės Korėjos teismo sprendimas patvirtinti paraišką buvo suklastotas ir kad Šiaurės Korėja nuolat pasitelkia draudimo apgavysčių schemą, norėdama padidinti pinigų kiekius, skirtus Kim Jong Il asmeniniam naudojimui.

Pakartotinio draudimo kompanijos vis dėlto atšaukė savo pretenzijas ir sutiko su mokėjimais, – tai buvo kone absoliuti Šiaurės Korėjos pergalė. Jie tai padarė dėl to, nes, pasak teisės analitikų, buvo pasirašę kvailinančius susitarimus, kuriais su-

tiko laikytis Šiaurės Korėjos įstatymų. Išmokėjus kompensacijas, Šiaurės Korėjos teisininkai teigė, kad buvo „stulbinančiai neteisinga“ teigti, jog šalis yra sukūrusi draudimo apgavysčių schemą. Tačiau viešumas, kurį pritraukė byla, įspėjo pasaulio perdraudimo industriją vengti Šiaurės Korėjos ir sukčiavimo schema išsikvėpė.

Kuomet Kim Kwang Jin padėjo išsiųsti dvidešimties milijonų dolerių krepšius iš Singapūro į Pchenjaną, jis sakė, kad Kim Jong Il buvo labai patenkintas.

„Gavome padėkos laišką, tai buvo didžiulė šventė“, – pasakojo jis, pridėdamas, kad Kim Jong Il jam ir jo kolegoms atsiuntė dovanų paketus, kuriuos sudarė apelsinai, obuoliai, DVD grotuvai ir vilnoniai apklotai.

★

Vaisiai, elektronika ir apklotai – iškalbingas diktatoriško dėkingumo demonstravimas. Pchenjane pagrindinė klasė gyvena prabangiai tik šalies, kur trečdalis populiacijos chroniškai badauja, kontekste.

Priklausantys elitui turi palyginti didelius butus ir prieigą prie ryžių, prie importuotų gėrybių, tokių, kaip vaisiai ir likeris. Tačiau Pchenjano gyventojams elektra geriausiu atveju tiekiama su pertrūkiais, karštas vanduo prieinamas retai, išvykti iš šalies yra sudėtinga, išskyrus diplomatus ir valstybės išlaikomus verslininkus.

„Elitui priklausanti šeima Pchenjane nė iš tolo negyvena gerai – vertinant materialų turtą, žmogišką komfortą bei pramogų galimybes ir lyginant su vidutines pajamas gaunančiu darbuotoju Seule“, – komentavo Andrėjus Lankovas, rusų kilmės politikos mokslų atstovas, mokęsis Pchenjane ir dabar dėstantis Kookmino universitete Seule. Vidutiniškai vienam gyventojui tenkančios pajamos Pietų Korėjoje yra penkiolika kartų didesnės nei Šiaurėje (2009 m. – 1900 dolerių). Vidutiniškai vienam gyventojui tenkančių pajamų dalis Sudane, Konge ir Laose yra didesnė.

Išimtis, žinoma, yra Kim Jong Il šeima. Palydovo darytos šeimos rezidencijų nuotraukos atrodo tarsi gedulingi pirštai, styrantys vargingame Šiaurės Korėjos kraštovaizdyje. Anot buvusio virėjo ir asmens sargybinio vestų knygų, Kim šalies periferijose išlaiko mažiausiai aštuonis namus. Kone visuose yra kino teatrai, krepšinio aikštelės ir šaudyklos, kai kurių viduje įrengti baseinai su pramogų centrais, kur galima žaisti boulingą, važinėtis riedučiais. Nuotraukose matyti žirgų lenktynių trasos, privati traukinių stotis ir vandens pramogų parkas.

Privati Kim jachta, stovinti penkiasdešimties metrų baseine su dviem nusileidimo takeliais, buvo nufotografuota netoli jo namų Wonsane, kuris yra įsikūręs pusiasalyje su balto smėlio paplūdimiais. Manoma, kad tai mėgstamiausi šeimos apartamentai. Buvęs Kim asmens sargybinis pasakojo, kad vadas dažnai ten keliaudavo medžioti stirnų, fazanų ir laukinių žąsų. Visos rezidencijos apstatytos baldais iš Japonijos ir Europos. Jautieną šeimai specialioje galvijų fermoje augina prižiūrėtojai, gyvuliai valgo obuolius, užaugintus natūraliuose soduose, kur, norint kad vaisiai būtų saldesni[2], beriamas cukrus – tai retai Šiaurėje Korėjoje pasitaikanti, nepigiai atsieinanti prabanga.

Kim šeimos privilegijos nepaprastai plačios. Kim Jong Il paveldėjo diktatorišką Šiaurės Korėjos valdžią iš savo tėvo 1994-aisiais – tai buvo pirmasis valdžios paveldėjimas komunistiniame pasaulyje. Antrasis toks paveldėjimas buvo priverstinai pasirenkamas 2010 m. rudenį, kuomet didžiausios per tris dešimtmečius politinės konferencijos metu buvo palaikyta Kim jauniausiojo sūnaus Kim Jong Eun kandidatūra ir jis tapo vyriausiuoju kariuomenės vadu ir valdančios Darbininkų partijos Centrinio komiteto nariu. Išskyrus tinkamą kraują, sūnaus kvalifikacijos buvo menkos. Jis mokėsi vokiečių kalbos mokykloje

[2] Kim Jong Il gyvenimo būdo detalės surinktos iš Hassig ir Oh, p. 27–35. Taip pat žr.: *Google Earth* nuotraukas, surinktas Curtis Melvin tinklaraštyje „Šiaurės Korėjos ekonomikos stebėtojas“: http://www.nkeconwatch.com/2011/06/10/friday-fun-kim-jong-ils-train/.

Liebelfelde, Šveicarijoje, kur buvo krepšinio komandos įžaidėjas ir valandų valandas piešdavo didžiojo Michaelo Jordano iš *Chicago Bulls* portretus[3]. Grįžo jis septyniolikos, kad galėtų pradėti mokytis Kim Il Sung universitete. Ką jis ten studijavo – nedaug težinoma.

Pasiruošimo antrajam tėvo valdžios perdavimo sūnui ženklai Pchenjane pasimatė neilgai trukus po Kim Jong patirto insulto 2008 m. Po jo Brangus Lyderis pastebimai šlubavo – tai tapo jo trečiojo sūnaus pasirodymo iš užmaršties simboliu.

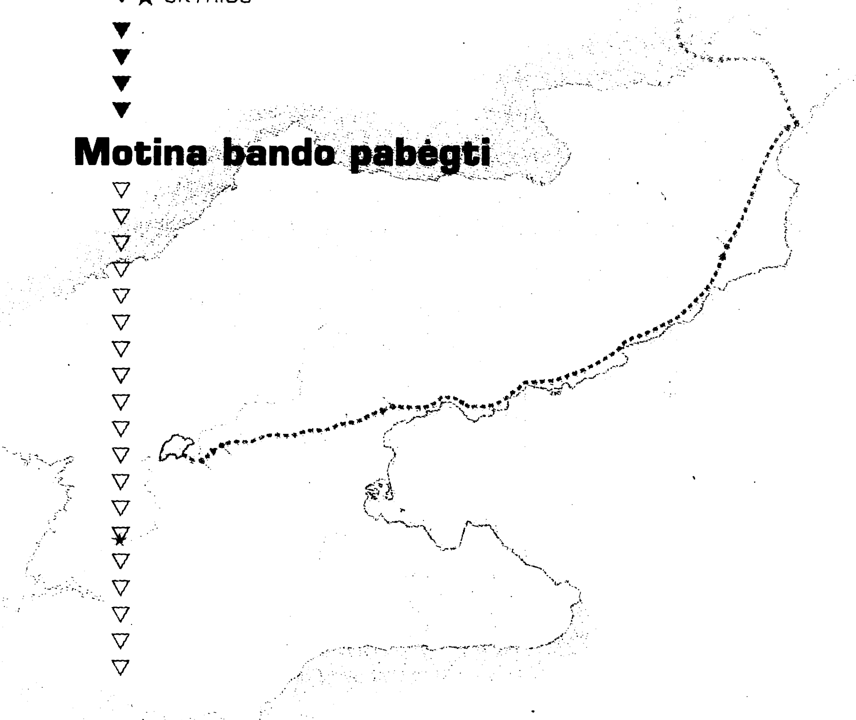
Paskaitose, kurios buvo skaitomos rinktinei auditorijai Pchenjane 2009 m., Kim Jong Eunas buvo apibūdinamas kaip „literatūros meno genijus" bei patriotas, „dirbantis be miego ir poilsio", kad paverstų Šiaurės Korėją branduoline supervalstybe. Kariuomenės viduje buvo išplatinta propagandinė dainelė „Žingsniai", ruošianti kadrus energingo „Jaunojo Lyderio" atėjimui. Ir iš tiesų jis yra jaunas – bebaigiąs trečią dešimtį, gimęs 1983-ais arba 1984-ais metais.

Atėjimo į vadžią šventės metu 2010 m. rugsėjį Jaunojo generolo veidas buvo pirmą kartą oficialiai pristatytas pasauliui. Apstulbę žurnalistai iš Vakarų, kuriems paprastai nebūdavo leidžiama patekti į Šiaurės Korėją, buvo sukviesti į didžiulį kariuomenės paradą Kim Il Sung aikštėje ir čia skatinami filmuoti ir fotografuoti jauną vyrą, kuris atrodė lygiai tiek jaunas ir nepatyręs, kaip jo tėvas silpnas. Jis esąs tarsi iš akies trauktas senelis Kim Il Sung, Didysis Lyderis.

[3] Andrew Higgins, "Who Will Succeed Kim Jong Il", *Washington Post*, July 16, 2009, A1.

4 ★ SKYRIUS

Motina bando pabėgti

Mokytojui atėjus ieškoti berniuko, Šinas mokyklos bendrabutyje avėsi batus. Buvo 1996 m. balandžio 6 d., šeštadienio rytas.

„Ei, Šinai, ateik čia kaip stovi“, – liepė mokytojas.

Sutrikęs dėl nežinios, kodėl buvo pakviestas, vaikas nuskubėjo iš bendrabučio į kiemą. Čia jo laukė trys uniformuoti vyrai, stovintys prie visureigio. Jie uždėjo jam antrankius, užrišo akis juodos medžiagos skiaute ir nustūmė į visureigio galą. Taip nieko ir nepasakę, nusivežė.

Šinas neturėjo jokio supratimo, kur buvo gabenamas ir kodėl. Tačiau po pusvalandžio kratymosi ant galinės sėdynės berniukas išsigando, pradėjo drebėti.

Visureigiui sustojus, vyrai pakėlė Šiną ir pastatė ant kojų.

Jis girdėjo, kaip atsidaro ir užsiveria sunkios metalo durys, paskui – prietaisų cypimą. Sargybiniai jį lifte nurengė, vaikas

pasijuto pažemintas. Taip jis pateko į pogrindinį lagerio kalėjimą.

Išlipęs iš keltuvo, Šinas buvo vedamas koridoriumi į didelę, tuščią patalpą be langų, kur sargybiniai nuėmė raištį. Atmerkęs akis, vaikas pamatė karininką su keturiomis žvaigždutėmis ant uniformos. Jis sėdėjo prie stalo. Kiti du sargybiniai chaki spalvos uniformomis stovėjo greta. Vienas iš jų įsakė Šinui atsisėsti ant kėdės su atlošu.

„Ar tu Šinas In Geun?“ – paklausė karininkas su keturiomis žvaigždutėmis.

„Taip, teisingai“, – atsakė Šinas.

„Šinas Gyung Sub – toks tavo tėvo vardas?“

„Taip.“

„Jang Hye Gyung – tavo motinos vardas?“

„Taip.“

„Ar tavo brolio vardas Šinas He Geun?“

„Taip.“

Pareigūnas spoksojo į Šiną penkias minutes. Vaikinas nesuprato, kurlink vedė šis tardymas.

„Ar žinai, kodėl esi čia?“ – galiausiai paklausė karininkas.

„Nežinau.“

„Ar man tau pasakyti?“

Šinas linktelėjo galva.

„Šiandien auštant tavo motina su broliu buvo pagauti bandantys pabėgti. Štai kodėl tu čia. Supranti? Žinojai apie tai ar ne?“

„Aš... nežinojau.“

Ši žinia jį taip šokiravo, kad tapo sunku kalbėti. Nebuvo tikras, ar nemiega, ar nesapnuoja. Pareigūnas darėsi vis piktesnis ir nepatiklesnis.

„Kaip įmanoma nežinoti, kad tavo motina ir brolis bandė pabėgti? – klausė jis. – Jei nori gyventi, turi sakyti tiesą.“

„Ne, aš tikrai nežinojau“, – ištarė Šinas.

„Ir tėvas nieko neminėjo?“

„Aš kurį laiką nebuvau namuose“, – pasakė Šinas. – „Kai buvau prieš mėnesį, nieko negirdėjau.“

„Kokių nusiskundimų turi tavo šeima, kad rizikuotų pabėgti?“ – paklausė tardytojas.

„Aš tikrai nieko nežinau.“

★

Tokia buvo istorijos versija, kurią pateikė Šinas, atvykęs į Pietų Korėją 2006 m. vasaros pabaigoje. Jis pasakojo ją sklandžiai, dažnai ir gerai.

Jo įvykių analizė Seule prasidėjo kartu su vyriausybinės Nacionalinės žvalgybos tarnybos agentais. Būdami patyrę tardytojai, jie klausinėdavo kiekvieną pabėgėlį iš Šiaurės Korėjos, buvo apmokyti atpažinti teroristus, kuriuos Kim Jong Il vyriausybė periodiškai siuntė į Pietus.

Po agentų apklausos Šinas papasakojo savo istoriją konsultantams bei psichiatrams vyriausybės įsteigtame pabėgėlių integracijos centre, vėliau – žmogaus teisių aktyvistams ir kitiems pabėgusiems, tuomet – vietos ir tarptautinei spaudai. Jis rašė apie tai savo memuaruose korėjiečių kalba 2007-aisiais, taip pat atskleidė man, kai pirmą kartą susitikome 2008 m. gruodį. Vėliau jis smulkiai tai dėstė po devynių mėnesių kasdien savaitę trukusio interviu su manimi metu Seule.

Žinoma, nebuvo jokio būdo patvirtinti tai, ką jis sakė. Vienintelis prieinamas informacijos šaltinis apie ankstyvąjį jo gyvenimą buvo jis pats.

Motina ir brolis buvo mirę, tėvas – lageryje arba, galimas dalykas, irgi miręs. Sunkiai tikėtina, kad Šiaurės Korėjos vyriausybė galėtų tai tiksliai nustatyti, nes ji iš viso neigia, jog egzistuoja toks Lageris Nr. 14.

Vis dėlto pasakojimas buvo patikrintas ir nuskambėjo kaip tiesa išsigelbėjusiems iš kitų lagerių žmonėms, mokslininkams, žmogaus teisių gynėjams ir Pietų Korėjos vyriausybei. Aš taip pat ja patikėjau ir parašiau straipsnį, kuris pasirodė *Washington*

Post. Rašiau, kad, motinai nepapasakojus vaikui apie pabėgimo planą, Šinas „buvo sukrėstas išgirdęs apie jį“.

Vieną giedrą rytą Torrance, Kalifornijoje, Šinas persvarstė šį pasakojimą ir jį patikslino.

Prie knygos mes buvome su pertraukomis pradirbę apie metus, tada visą savaitę prasėdėjome vienas priešais kitą blausiai apšviestame *Best Western* viešbučio kambaryje lėtai ir kruopščiai analizuodami jo vaikystės gyvenimo įvykius.

Prieš prasidedant tai sesijai, Šinas pareiškė turintis atverti kai ką visiškai naujo ir svarbaus. Jis reikalavo rasti naują vertėją. Taip pat pakvietė klausytis Hannah Song, tuometinę jo viršininkę ir *de facto* sergėtoją. Song buvo žmogaus teisių gynėjų grupės „Laisvė Šiaurės Korėjoje“ vykdančioji direktorė, ji padėjo jam persikeliant į Jungtines Valstijas. Dvidešimt devynerių metų Amerikos korėjietė pagelbėjo vaikinui tvarkyti jo pinigus, vizas, keliones, medicinos priežiūrą ir elgesį. Juokais vadino save Šino mama.

Šinas nusiavė sandalus, sėdėdamas ant viešbučio sofos, po savimi sukryžiavo basas pėdas. Įjungiau mikrofoną. Iš gatvės į kambarį sklido rytinio eismo garsai. Šinas nervingai spaudė mobilaus telefono mygtukus.

„Tai kas gi atsitiko?“ – paklausiau.

Jis prisipažino melavęs apie motinos pabėgimą.

Melagingą istoriją sugalvojo dar prieš atvykdamas į Pietų Korėją.

„Buvo nemažai dalykų, kuriuos turėjau slėpti, – tarė jis. – Klaikiai bijojau sukelti priešišką reakciją, išsigandau, kad žmonės klausinės: „Ar tu išvis esi žmogus?“

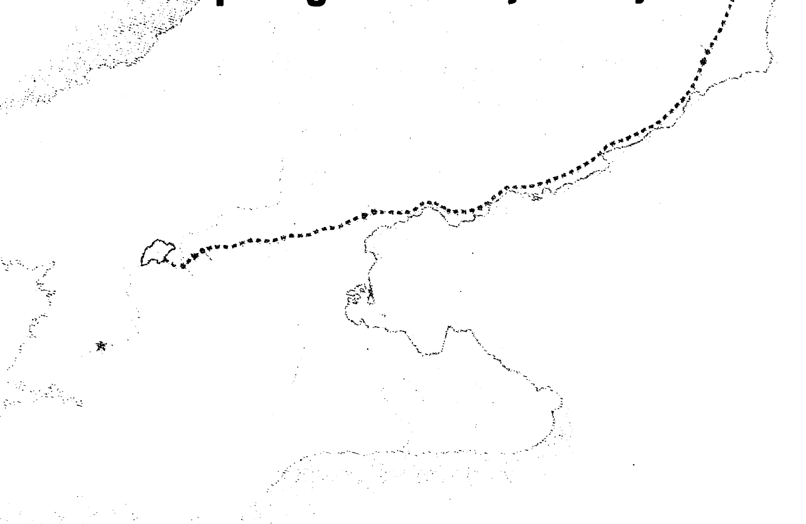
„Buvo labai sunku tai laikyti savyje. Pradžioje apie šį melą negalvojau. Buvau į jį įnikęs. Tačiau dabar aplink mane esantys žmonės mane veikia taip, kad noriu būti atviras. Noriu būti sąžiningesnis. Apie tai galvodamas jaučiu, kad reikia pasakyti tiesą. Dabar turiu sąžiningų draugų, pradėjau suvokti, kas yra sąžiningumas. Jaučiu begalinę kaltę dėl visko.

Buvau ištikimesnis sargybiniams nei savo šeimai. Mes vienas kitą šnipinėjome. Žinau, kad pasakius tiesą žmonės mane niekins.

Žmonės išorėje gyvenimą lageryje suvokia klaidingai. Tai – ne tik mus žalojantys kareiviai. Tai – ir patys kaliniai, kurie nėra geri vieni kitiems. Nėra jokio bendruomenės jausmo. Aš – vienas tų šlykščių kalinių."

Jis sakėsi nesitikįs atleidimo už tai, ko anksčiau neatskleidė. Tikino pats sau neatleidęs. Dar atrodė taip, lyg bandytų padaryti kažką daugiau nei tik išpirkti kaltę. Norėjo paaiškinti – nors ir aiškiai suvokė, kad tai paneigs jo, kaip liudininko, patikimumą – kaip lageris iškreipė jo asmenį. Tvirtino, kad jeigu niekada ten nebuvę žmonės galėtų suvokti, ką darė ir daro politinių kalinių lageris ten gimusiems vaikams, tai atpirktų jo melą ir visą gyvenimą.

Motina bando pabėgti – antroji versija

Šis pasakojimas prasideda diena anksčiau – 1996 m. balandžio 5 d., penktadienį.

Dienos mokykloje pabaigoje Šiną nustebino mokytojas. Jis pasakė, kad Šinas neprivalo nakvoti bendrabutyje, kad gali eiti namo ir vakarieniauti su motina.

Šitaip mokytojas skatino berniuką už gerą elgesį. Po dvejų metų, praleistų bendrabutyje, jis pradėjo šį tą suprasti. Jis rečiau atsilikdavo, rečiau būdavo mušamas – dažniau skųsdavo.

Šinas neypatingai norėjo praleisti naktį motinos namuose. Gyvenimas atskirai jų santykių nepataisė. Jis lygiai taip pat nepasitikėjo ja, o motina, jam būnant namuose, atrodė įsitempusi. Vis dėlto mokytojas liepė eiti namo. Taigi jis ėjo.

Dar netikėčiau nei tai, kad buvo pasiųstas namo, buvo didžiulis nustebimas ten parsiradus. Brolis He Geun taip pat buvo

grįžęs. Jis dirbo lagerio cemento gamykloje, kuri buvo už keliasdešimties kilometrų lagerio pietryčiuose. Šinas beveik visai nepažinojo He Geuno, retai jį matė – brolis, kuriam dabar buvo dvidešimt vieneri, negyveno namuose kone dešimtmetį.

Viskas, ką Šinas apie jį žinojo, buvo tai, kad jis nebuvo geras darbininkas. Retai gaudavo leidimą palikti gamyklą ir aplankyti tėvus. Tai, kad jis yra motinos namuose, mąstė Šinas, reiškė, kad pagaliau jis ką nors padarė gerai.

Šino mama nebuvo labai patenkinta, kai netikėtai vakarienės pasirodė jauniausias sūnus. Ji nepasakė nei „sveikas atvykęs", nei kad pasiilgo.

„O, grįžai", – teištarė.

Tada ji pradėjo gaminti, panaudodama savo dienos davinį – septynis šimtus gramų kukurūzų miltų, kad išvirtų košę viename puode, kurį teturėjo. Kartu su sūnumis ji valgė iš dubenėlių, su šaukštais, sėdėdami ant virtuvės grindų. Baigęs valgyti, Šinas nuėjo miegoti į kambarį.

Jį pažadino balsai iš virtuvės. Berniukas pažvelgė pro durų plyšį, smalsaudamas, ką ten daro mama su broliu.

Motina virė ryžius. Šinui tai buvo it antausis. Jam buvo paduota vandeninga kukurūzų sriuba, tas pats beskonis skystimas, kurį valgė kas dieną visą gyvenimą. O jo brolis dabar gauna ryžių.

Sunku perdėti, kalbant apie ryžių svarbą Šiaurės Korėjos kultūroje. Jie reiškia gerovę, atkuria šeimos santykių glaudumą ir reiškia deramą valgį. Darbo lagerių kaliniai beveik niekada nevalgė ryžių – jų nebuvimas yra kasdienis priminimas apie normalų gyvenimą, kurio jie niekada negalės gyventi.

Tačiau už lagerio ribų dėl nuolatinio jų trūkumo ryžiai išnyko iš dienos maisto raciono daugybei šiaurės korėjiečių, ypatingai tiems, kurie priklauso priešiškoms klasėms. Paaugliai pabėgėliai iš Šiaurės, atvykę į Pietų Korėją, vyriausybės patarėjams vis kalba apie tą pačią svajonę: jie sėdi už stalo su šeima ir valgo šiltus ryžius. Pchenjane labiausiai elito trokštamas statuso žymiklis yra elektrinis ryžių virtuvas.

Stebėdamas motiną, verdančią ryžius, Šinas spėjo, kad ji vogė juos kaskart po kelis grūdelius iš ūkio, kuriame dirbo, ir slėpė namuose.

Šinas siuto.

Tačiau ir klausėsi.

Daugiausiai kalbėjo brolis. Šinas išgirdo, kad He Geunui nebuvo duota laisva diena, cemento gamyklą jis paliko be leidimo, nes ten neseniai buvo padaręs kažką negero.

Berniukas suprato, kad brolis pakliuvo į bėdą ir kad greičiausiai bus nubaustas ir jis pats, sargybiniams jį sugavus kartu su juo.

Motina su broliu tarėsi, ką turėtų daryti.

Bėgti.

Šiną šis žodis tiesiog apstulbino. Jį ištarė brolis. Planavo bėgti. Motina jam padėjo. Puikusis ryžių lobis buvo maistas, skirtas bėgimui.

Šinas negirdėjo, kad motina sakytų ketinanti bėgti kartu. Tačiau ji nebandė sulaikyti savo vyresniojo sūnaus, net ir suprasdama, kad jam pabėgus arba žuvus šio bandymo metu, ji ir kiti šeimos nariai bus kankinami ir, greičiausiai, nužudyti. Kiekvienas kalinys žinojo pirmąją Lagerio Nr. 14 taisyklę: „Kiekvienas, žinojęs apie bandymą pabėgti ir nepranešęs apie tai, tuoj pat bus nušautas."

Motina nebuvo labai susijaudinusi. Bet Šinas buvo. Širdis smarkiai plakė. Jis pyko, kad ji dėl vyresniojo brolio kėlė pavojų jo gyvybei. Bijojo, kad bus įpainiotas į bandymą pabėgti ir nušautas.

Taip pat jis pavydėjo broliui ryžių.

Motinos miegamajame, kur nukentėjęs trylikametis stengėsi suturėti baimę, lageryje įtvirtinti instinktai paėmė viršų: jis privalėjo pranešti sargybiniui. Šinas atsikėlė nuo grindų, perėjo per virtuvę ir sliūkino pro duris.

„Kur tu eini?" – paklausė motina.

„Į tualetą", – atsakė jis.

Berniukas nubėgo atgal į mokyklą. Buvo pirma nakties. Įėjo į mokyklos bendrabutį. Mokytojas buvo išėjęs namo į aptvertą Bowiwono kaimą.

Kam dar jis galėjo pranešti?

Sausakimšame bendrabučio kambaryje, kur miegojo jo klasė, Šinas surado savo draugą Hongą Sung Jo, pažadino jį.

Jeigu kuo nors ir pasitikėjo, tai tik šiuo berniuku.

Šinas papasakojo jam, ką planuoja motina ir brolis, paklausė patarimo. Hongas patarė pasakyti naktiniam mokyklos sargui. Jie nuėjo kartu. Jiems einant į sargybinio postą pagrindiniame mokyklos pastate, berniukas galvojo, kaip pasinaudoti šia informacija.

Sargas nemiegojo, buvo su uniforma. Jis pakvietė berniukus užeiti.

„Turiu jums kai ką pasakyti, – tarė Šinas sargui, kurio nepažinojo. – Tačiau prieš tai noriu ką nors gauti."

Sargybinis užtikrino, kad padės.

„Noriu garantijos, kad gausiu daugiau maisto", – pasakė Šinas.

Antras vaiko reikalavimas buvo toks: jis norėjo būti paskirtas klasės vadu. Tai buvo pozicija, kurią užėmus galėjai mažiau dirbti, būti rečiau mušamas.

Sargybinis garantavo, kad jo prašymai bus patenkinti.

Patikėjęs jo žodžiais, Šinas paaiškino, ką planavo jo motina ir brolis, taip pat tai, kur jie yra. Sargas paskambino savo vyresnybei. Šinui ir Hongui liepė grįžti į bendrabutį ir pamiegoti. Viskuo pasirūpinsiąs jis.

★

Rytą, po to, kai išdavė motiną su broliu, uniformuoti vyrai atvyko į mokyklos kiemą sulaikyti Šino.

Vėliau viskas buvo lygiai taip, kaip jis rašė memuaruose, taip, kaip visiems pasakojo Pietų Korėjoje. Jam uždėjo antrankius, užrišo akis, įstūmė ant galinės visureigio sėdynės ir be žodžių nuvežė į pogrindinį kalėjimą lagerio viduje.

Tačiau Šinas žinojo, dėl ko buvo pakviestas. Jis tikėjosi, kad Lagerio Nr. 14 sargybiniai žinojo, jog tai jis juos įspėjo.

6 ★ SKYRIUS

Kalės vaikas neprisipažįsta

„Ar žinai, kodėl tu čia?“

Šinas žinojo, ką padarė: jis laikėsi lagerio taisyklių ir užkirto kelią pabėgimui. Tačiau pareigūnas nežinojo – arba jam tai nerūpėjo – kad paauglys buvo pareigingas informatorius.

„Šiandien paryčiais tavo motina ir brolis buvo pagauti mėginantys pabėgti. Todėl tu čia. Supranti? Ar tu apie tai žinojai, ar ne? Kaip tai įmanoma, jog nežinojai, kad tavo mama su broliu ketina bėgti? Jei nori gyventi, turi sakyti tiesą.“

Sutrikęs ir tolydžio vis labiau bijodamas Šinas sunkiai galėjo kalbėti. Tai jis buvo tas informatorius. Berniukas negalėjo suprasti, kodėl buvo tardomas kaip bendrininkas.

Ilgainiui jis išsiaiškins, kad mokyklos naktinis sargas žadėjo visas privilegijas tam, kad sužinotų apie pabėgimo planą. Tačiau pranešdamas apie tai, Šino vaidmens nepaminėjo.

Tą rytą pogrindiniame kalėjime jis nieko nesuprato. Buvo galutinai suglumęs trylikametis. Pareigūnas su keturiomis žvaigždutėmis vis klausinėjo, kodėl, kada ir kaip šeima planavo pabėgti. Šinas nesugebėjo pasakyti nieko rišlaus.

„Tokiu atveju perskaityk šitai ir uždėk nykščių antspaudus lapo apačioje.“

Tai buvo šeimą kritikuojantis dokumentas. Jame buvo nurodyti Šino tėvo ir jo vienuolikos brolių vardai, amžius ir padaryti nusikaltimai.

Pirmas sąraše buvo vyriausiasis brolis Šinas Tae Sub. Prie vardo buvo data: 1951 m. antrieji Korėjos karo metai. Toje pačioje eilutėje Šinas perskaitė apie dėdės nusižengimus: viešosios tvarkos trikdymas, smurtavimas ir dezertyravimas į pietus. Tie patys nusikaltimai buvo išvardinti prie antrojo vyriausio Šino dėdės vardo.

Reikėjo daug laiko suprasti, ką iš tiesų jam leido pamatyti. Dokumentai pagrindė, kodėl berniuko tėvo šeima buvo įkalinta 14-ame lageryje.

Nedovanotinas tėvo padarytas nusikaltimas buvo toks, kad jis buvo dviejų jaunų vyrų, pabėgusių į Pietus brolžudiško karo, sunaikinusio kone visą Korėjos pusiasalį ir išskyrusio šimtus tūkstančių šeimų, metu, brolis. Nedovanotinas Šino nusikaltimas buvo tas, kad jis buvo savo tėvo sūnus, – nei vieno iš šių dalykų tėvas niekada nepaaiškino.

Vėliau jis jam papasakojo apie tą 1965 m. dieną, kai šeimą suėmė saugumas. Išaušus jie buvo priversti keliauti į namą Mundoko apskrityje, Pietų Pchenjano provincijoje, priklausiusį Šino seneliui. Tai – derlinga vietovė penkiasdešimt šešių kilometrų atstumu į šiaurę nuo Pchenjano. „Susidėkite daiktus!“ – šaukė ginkluoti vyrai. Jie nepaaiškino, kodėl šeima suimta, kur ji vežama. Įdienojus paimti jų daiktų pasirodė sunkvežimis. Prieš atvykdami į Lagerį Nr. 14, jie važiavo visą dieną (maždaug septyniasdešimt dviejų kilometrų atstumą kalnų keliais).

★

Šinas uždeda savo nykščio antspaudą, kaip įsakyta.

Sargybiniai vėl užriša jam akis, išveda iš tardymo kambario ir tempia koridoriumi. Nuėmus juodą skudurą, ant kameros durų Šinas pamato skaičių „7“. Jie įstumia jį vidun ir sviedžia kalėjimo uniformą.

„Ei, kalės vaike, persirenk.“

Uniforma pasiūta stambiam suaugusiam vyrui. Kai Šinas užsivelka ją ant savo žemo, kaulėto kūno, dingsta kaip maiše.

Šino kamera buvo betono kvadratas, kuriame neužteko vietos išsitiesti. Kampe buvo tualetas ir kriauklė su tekančiu vandeniu. Prie lubų kabanti lempa, jam įėjus į kamerą, švietė. Tai buvo belangė, todėl Šinas negalėjo atskirti nakties nuo dienos. Ant grindų gulėjo du ploni paklotai. Valgyti niekas nedavė, miegoti jis negalėjo.

Jis mano, kad jau buvo kita diena, kai sargybiniai atidarė duris, užrišo raištį ir nuvedė į antrąjį tardymo kambarį, kur jo laukė du anksčiau nematyti pareigūnai. Šie įsakė atsiklaupti, spaudė paaiškinti, kodėl jo šeima norėjo pabėgti. Dėl ko jo motina puoselėjo nepasitenkinimą? Ką jis su ja kalbėjo? Kokie buvo jo brolio tikslai?

Šinas pasakė, kad į šiuos klausimus atsakymų neturi.

„Tu juk dar tegyveni vos keletą metų, – tarė vienas iš sargybinių. – Tiesiog prisipažink, eik ir gyvenk toliau. Ar nori čia mirti?“

„Aš... tikrai nieko nežinau“, – pakartojo jis.

Jis vis labiau bijojo, buvo vis alkanesnis ir bandė suprasti, kodėl jie nežino, kad tai jis juos įspėjo.

Kalinys buvo grąžintas į kamerą.

Atrodė, buvo trečios dienos rytas, kai į kamerą atėjo tardytojai ir kiti trys sargybiniai – surakino kojas, prie kablio lubose pririšo virvę ir pakabino jį žemyn galva. Užrakino duris ir neištarę nei žodžio išėjo.

Vaikinuko pėdos kone lietėsi prie lubų. Galva buvo suspausta maždaug šešiasdešimt centimetrų nuo grindų. Rankomis, kurias jie paliko laisvas, Šinas siekė grindų, tačiau negalėjo jų paliesti. Jis rangėsi ir sukinėjosi aplink, stengdamasis įsitaisyti, tačiau negalėjo. Sutraukė kaklą, skaudėjo kulkšnis. Galiausiai nutirpo kojos. Kas valandą vis labiau skaudėjo galvą – į ją priplūdo kraujo.

Sargybiniai negrįžo iki pat vakaro. Nieko nesakę, jie atrišo berniuką ir paliko. Į kamerą buvo atnešta maisto, tačiau jis beveik nevaliojo valgyti. Šinas negalėjo pajudinti pirštų. Jo kulkšnys, įsirėžę į aštrius metalo grandinių kraštus, sužalotos kraujavo.

★

Ketvirtąją dieną tardytojai vilkėjo civiliais drabužiais, ne uniformomis.

Užrištomis akimis atvesdintas iš kameros Šinas vėl juos pamatė blausiai apšviestame, aukštomis lubomis kambaryje, kuris buvo panašus į dirbtuves.

Nuo gervės lubose karojo grandinė. Ant kablių sienose kabėjo pjūklas, kirvis, plokščiareplės ir įvairaus dydžio bei formų lazdos, kuokos. Ant plataus dirbtuvių tipo stalo Šinas pamatė dideles reples – įrankį, skirtą sugniaužus laikyti karšto metalo gabalus.

„Ką jauti, čia būdamas?“ – paklausė vienas iš tardytojų.

Šinas nesumojo, ką atsakyti.

„Paklausiu dar kartą, – pratarė vyriausiasis tardytojas. – Ką tavo tėvas, motina ir brolis planavo daryti pabėgę?“

„Tikrai nežinau“, – atsakė Šinas.

„Jei dabar pasakysi tiesą, išgelbėsiu tave. Jei ne, užmušiu. Supratai?“

Vaikinas prisimena buvęs paralyžiuojančiai sutrikęs.

„Iki šiol buvau nuolaidesnis, nes tu esi vaikas, – pasakė tardytojas. – Nebandyk mano kantrybės.“

Šinas vėl negalėjo atsakyti.

„Dar šitas kalės vaikas nekalbės!" – sušuko jis.

Viršesniojo pavaduotojai apsupo berniuką, nuėmė drabužius. Grandinėmis prirakino kulkšnis, pritvirtino nuo lubų kadaruojančią grandinę. Tempdama už kojų, pradėjo suktis gervė. Galva dunkstelėjo į grindis. Rankos buvo suištos virve, priveržta lubose prie kablio. Pasibaigus rišimo procedūrai, paauglio kūnas buvo išlenktas it U raidė: veidas ir pėdos – arčiau lubų, nuoga nugara – prie grindų.

Vyriausiasis tardytojas išrėkė dar kelis klausimus, į kuriuos Šinas prisimena negalėjęs rišliai atsakyti. Vienam iš vyrų viršininkas liepė kažką atnešti.

Po juo buvo atitemptas kibiras su degančiomis medžio anglimis. Vienas iš tardytojų panaudojo dumples laužui pakurstyti. Gervė nuleido Šiną arčiau liepsnų.

„Tęsk tol, kol prakalbės", – įsakė viršininkas.

Pamišęs iš skausmo, užuosdamas savo paties svylančią odą, jis raitėsi vengdamas ugnies. Vienas iš sargybinių griebė ant sienos kabantį žeberklą ir dūrė berniukui ties papilve, laikydamas jį virš ugnies, kol prarado sąmonę.

★

Šinas atsikvošėjo kameroje. Sargybiniai jį aprengė ta pačia per didele kalėjimo uniforma, kurią buvo sutepęs ekskrementais ir šlapimu. Jis neturėjo jokio supratimo, kiek laiko išgulėjo be sąmonės ant grindų. Apatinė nugaros dalis buvo pūslėta ir lipni, šlapiuojanti. Oda apie kulkšnis buvo nutrinta.

Dvi dienas savo celėje jis tegalėjo šliaužioti ir valgyti.

Sargybiniai jam atnešė virtų kukurūzų varpų kartu su kukurūzų koše bei sriuba. Bet nudegimams užsiteršus infekcija, jis vis labiau karščiavo, prarado apetitą, beveik negalėjo pajudėti.

Matydamas ant kameros grindų susisukusį Šiną, sargybinis koridoriuje šūktelėjo: „Šitas mažas nuogaiša tikrai atkaklus."

Šinas spėja, kad iki paskutinio jo tardymo praėjo dešimt dienų. Tai vyko kameroje, nes jis tebebuvo per silpnas atsikelti nuo grindų. Bet nebebijojo. Pirmą kartą rado žodžių apsiginti.

„Tai aš buvau tas, kuris apie tai pranešė, – ištarė jis. – Pasielgiau teisingai."

Tardytojai juo netikėjo. Tačiau vietoje žalojimų ar gąsdinimų klausinėjo. Jis papasakojo viską, ką girdėjęs motinos namuose, ką pasakė mokykloje naktiniam sargui. Meldė jų pasikalbėti su Hongu Sung Jo – klasės draugu, galinčiu visa tai patvirtinti.

Jie paliko kamerą nieko nežadėję.

Šinas vis labiau karščiavo. Pūslėse ant nugaros prisikaupė pūlių. Kameroje taip smirdėjo, kad sargybiniai atsisakydavo žengti vidun.

Po kelių dienų (nors tikrasis laiko tarpas neaiškus, nes protarpiais jis nugrimzdavo į kliedesius) sargybiniai atidarė kameros duris ir įsakė įeiti dviem kaliniams. Suėmė jį ir nešė koridoriumi į kitą kamerą. Užrakino. Kameroje buvo dar vienas kalinys.

Šinas lengviau atsikvėpė. Hongas patvirtino jo pasakojimą. Daugiau mokyklos naktinio sargo Šinas nebepamatys.

7 ★ SKYRIUS

Saulė apšviečia ir pelių urvelius

Pagal Lagerio Nr. 14 mirtingumo normas Šino kameros draugas buvo pastebimai pagyvenęs – apie penkiasdešimties metų. Vyras atsisakė paaiškinti, kodėl buvo įkalintas pogrindiniame lagerio kalėjime, tačiau pasakė, kad sėdi čia daugybę metų ir yra labai pasiilgęs saulės.

Išblyškusi, sudiržusi jo oda karojo ant kaulų be raumenų. Jo vardas buvo Kim Jin Myungas. Prašėsi vadinamas „dėde".

Šinas kelias savaites buvo tokios prastos formos, kad beveik nieko nekalbėjo.

Dėl temperatūros jis buvo susisukęs ant šaltų grindų, kur tikėjosi ir numirti. Ligonis negalėjo valgyti, liepė kameros draugui pasiimti jo maistą. Dėdė šiek tiek valgė, tačiau tik iki kol berniukas atgavo apetitą.

Tuo pat metu dėdė pradėjo dirbti Šino slaugytoju.

Valgymo metą triskart per dieną jis pavertė medicininėmis procedūromis, medinį šaukštą naudodamas kaip valytuvą užkrėstoms Šino pūslėms valyti.

„Labai daug pūlių, – pasakė jis Šinui. – Ketinu juos išvalyti, taigi būk kantrus."

Žaizdas kaip dezinfekavimo priemone jis įtrindavo sūria kopūstų sriuba. Masažuodavo kojas ir rankas, kad nesiatrofuotų raumenys. Kad žaizdos nesusiliestų su šlapimu ir ekskrementais, jis nešiodavo Šinui kameros naktipuodį ir pakeldavo jį, kad galėtų juo pasinaudoti.

Šinas spėja, jog intensyvi jo priežiūra užtruko apie du mėnesius. Sprendžiant iš jo kompetencijos ir ramybės, atrodė, kad dėdė yra tai daręs ir anksčiau.

Kartais Šinas su dėde girdėdavo kankinamo kalinio riksmus ir dejones. Kambarys su gerve ir lazdomis greičiausiai buvo tiesiog koridoriaus gale. Kalėjimo taisyklės draudė kameros draugams kalbėtis. Tačiau kameroje, kuri buvo vos tokio dydžio, kad Šinas su dėde galėjo tik gulėti šalia vienas kito, šnibždėtis buvo įmanoma. Vėliau Šinas sužinojo, kad sargybiniai nutuokė apie minėtus pokalbius.

Atrodė, jog dėdė turi tam tikrą autoritetą tarp sargybinių. Jie kirpo jam plaukus, skolindavo žirkles, kad galėtų pasitrumpinti barzdą. Atnešdavo vandens. Sakydavo, koks dienos metas, kai šis paklausdavo. Duodavo papildomo maisto, kurio didžiąją dalį jis dalijosi su Šinu.

„Vaike, turi nugyventi dar daug dienų, – sakė dėdė. – Sakoma, kad saulė šviečia ir pelių urveliams."

Senelio medicininiai įgūdžiai bei rūpestingi žodžiai palaikė berniuką gyvą. Karštis atlėgo, mintys aiškėjo, o nudegimai užsitraukė randais.

Pirmą kartą Šinas patyrė tiek gerumo, jis buvo dėkingas be žodžių. Tačiau taip pat tai glumino. Jis netikėjo savo motina, kad apsaugos jį nuo bado. Mokykloje jis nepasitikėjo niekuo, nebent Hong Sung Jo, visus įskųsdavo. Mainais tikėjosi išdavysčių

ir šiurkštaus elgesio. Kameroje dėdė pamažu šiuos lūkesčius pakeitė. Senasis žmogus sakėsi esąs vienišas, atrodė pakankamai laimingas, galėdamas dalintis erdve ir maistu su kuo nors kitu. Jis nė karto nesupyko ar neišgąsdino Šino, nepakenkė jo sveikimo procesui.

Kalėjimo gyvenimo rutina, įskaitant Šino tardymą ir kankinimą – neatsižvelgiant į riksmus, periodiškai pasigirstančius koridoriaus gale, – buvo keistai palaikanti.

Nors maistas ir buvo beskonis, sargybiniai jo atnešdavo pakankamai Šino ir dėdės išgyvenimui. Čia nebuvo pavojingo darbo lauke, nebuvo sekinančių darbo kvotų. Pirmą kartą gyvenime Šinui nereikėjo dirbti jokio fizinio darbo.

Neskaitant berniuko slaugymo, dėdė buvo laisvas žmogus. Kasdien kameroje mankštindavosi. Kirpo Šinui plaukus, buvo įdomus pašnekovas, kurio žinios apie Šiaurės Korėją Šiną jaudino, ypač kai pokalbio tema buvo maistas.

„Dėde, papasakok istoriją", – prašydavo Šinas.

Senukas apibūdino, kaip atrodė, kvepėjo, kokio skonio buvo maistas už lagerio ribų. Dėl jo dėmesingų pasakojimų apie kepamą kiaulieną, verdamą vištieną ir moliuskų valgymą prie jūros Šino apetitas grįžo su kaupu.

Sveikatai pasitaisius, sargybiniai pradėjo kviesti jį išeiti iš kameros. Dabar jie gerai žinojo, kad Šinas išdavė savo paties šeimą. Jie spaudė jį įskųsti senuką.

„Jūs ten esat kartu, – kalbėjo sargybinis Šinui. – Ką jis sako? Neslėpk nieko."

Grįžus į kamerą, dėdė norėdavo sužinoti, „Ko jie klausinėjo?"

Įstrigęs tarp savo slaugytojo ir kalintojų, Šinas pasirinko abiem pusėms sakyti tiesą. Jis papasakojo dėdei, kad sargybiniai norėjo jį padaryti savo informatoriumi. Tai senuko nenustebino. Jis tęsė ilgas istorijas apie tai, ką galima skaniai suvalgyti. Tačiau biografinės informacijos neteikė. Nekalbėjo apie savo šeimą, nereiškė nuomonės apie valdžią.

Iš to, kaip dėdė kalbėjo, Šinas sprendė jį buvus svarbiu ir išsilavinusiu žmogumi. Bet tai buvo tik spėjimas.

Nepaisant to, kad kalbėti apie pabėgimą iš Lagerio Nr. 14 buvo nusikaltimas, fantazuoti apie tai, koks būtų gyvenimas, jei valdžia tave paleistų, neprieštaravo taisyklėms. Dėdė teigė, kad jie abu vieną dieną bus išlaisvinti. Iki tol, kalbėjo jis, jie turi šventą prievolę išlikti stiprūs, gyventi kiek įmanoma ilgiau ir niekuomet nesvarstyti savižudybės galimybės.

„Kaip tu galvoji? – klausdavo tada dėdė. – Ar manai, kad man taip pat pavyks ištrūkti?"

Šinas tuo abejojo, bet nesakė nieko.

★

Sargybinis atrakino Šino kameros duris ir įdavė jam mokyklos uniformą, dėvėtą atvykimo į pogrindinį kalėjimą dieną.

„Apsivilk šiuos drabužius ir greit ateik", – pasakė sargybinis.

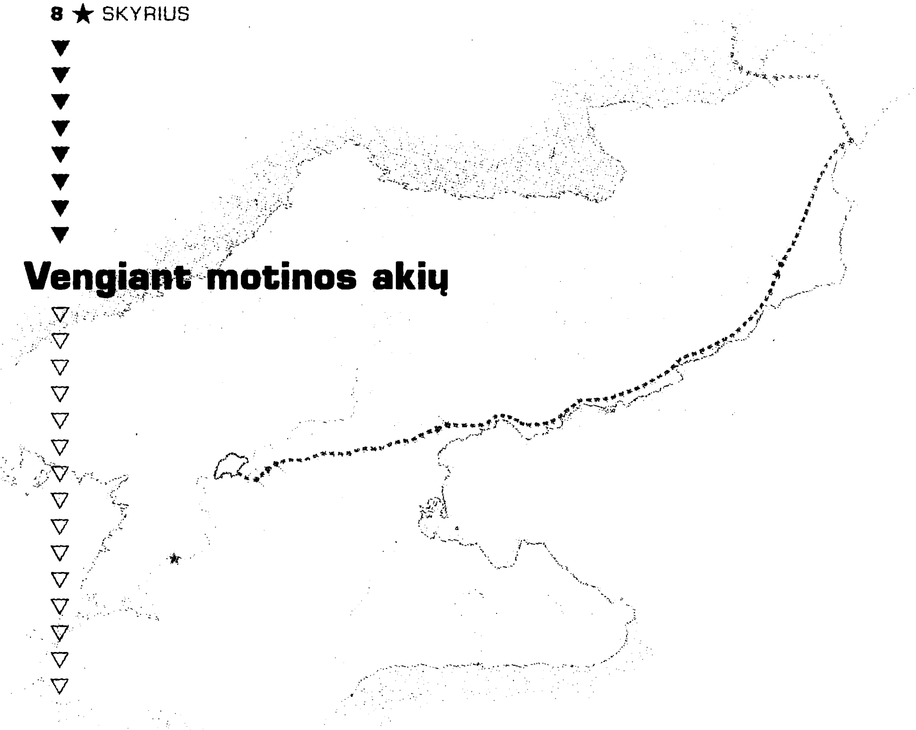
Šinui apsirengus, jis paklausė dėdės, kas bus. Senasis vyras užtikrino, kad berniukas bus saugus ir jie ištrūkę vėl pasimatys.

„Leisk man nors kartą tave apkabinti", – tarė jis, spusteldamas abi Šino rankas.

Berniukas nenorėjo palikti kameros. Prieš tai jis niekada niekuo nepasitikėjo, nieko nemylėjo. Ateityje apie senąjį vyrą tamsiame kambaryje jis galvos daug dažniau ir su žymiai didesniu švelnumu nei mąstydamas apie tėvus. Bet sargybiniams išvesdinus jį iš kameros ir užrakinus duris, Šinas daugiau niekada jo nematė.

8 ★ SKYRIUS

Vengiant motinos akių

Jie nuvedė Šiną į didelį, tuščią kambarį, kuriame balandžio pirmomis dienomis pirmą kartą buvo apklaustas. Dabar buvo lapkričio pabaiga. Šinui tik ką sukako keturiolika. Saulės jis nematė daugiau nei pusę metų.

Tai, ką išvydo kambaryje, jį išgąsdino: jo tėvas klūpėjo priešais du tardytojus, sėdinčius prie stalų. Jis atrodė daug vyresnis ir dar labiau prislėgtas nei anksčiau. Jis buvo atveždintas į pogrindinį kalėjimą beveik tuo pat metu, kaip ir Šinas.

Klūpėdamas prie jo, Šinas pamatė, kad dešinioji tėvo koja nenatūraliai išlenkta į išorę. Šinas Gyung Sub taip pat buvo kankinamas. Žemiau kelių kojos kaulai buvo sulaužyti ir suaugę neįprastu kampu. Šis sužeidimas neleis dirbti jo sąlyginai patogaus Lagerio mechaniko ir tekinimo staklių operatoriaus darbo. Dabar jis turės šlubčioti it neįgudęs statybų komandos darbininkas.

Būnant pogrindiniame kalėjime sargybiniai sakė Šino tėvui, kad jo jauniausias sūnus pranešė apie pabėgimo planą. Kuomet vėliau berniukas turėjo progą su juo apie tai pasišnekėti, pokalbis buvo dirbtinis, nenuoširdus.

Tėvas pasakė, kad tikrai geriau buvo informuoti sargybinius nei rizikuoti nuslėpti planą. Tačiau dygus jo tonas Šiną suglumino. Atrodė, tarsi žinotų, kad pirmasis jo sūnaus įgimtas polinkis yra įduoti.

„Perskaitykit ir užantspauduokit", – liepė vienas iš tardytojų, duodamas po dokumentą Šinui ir jo tėvui.

Tai buvo neatskleidimo raštas, numatantis, kad tėvas ir sūnus niekam nepasakos, ką teko patirti kalėjime. Priešingu atveju, jie bus nubausti.

Pridėjus rašaluotus pirštus prie atitinkamų formų, jie buvo surakinti ir užrištomis akimis nuvesti į liftą. Iškilus virš žemės, jie vis dar surakinti, užrištomis akimis, buvo pasodinti į nedidelės mašinos užpakalinę sėdynę ir išvežti.

Automobilyje Šinas spėjo, kad jie su tėvu bus paleisti toliau gyventi lageryje. Sargybiniai nebūtų liepę pasirašyti įsipareigojimų tylėti prieš juos nušaudami. Tai – nelogiška. Tačiau mašinai sustojus po pusantros valandos kelio, nuėmus raištį, berniukas supanikavo.

Tuščiame kviečių lauke ties motinos namais buvo susirinkusi minia. Tai buvo vieta, kurioje Šinas du ar tris kartus per metus nuo kūdikystės matė egzekucijas. Buvo sukonstruotos laikinos kartuvės, atvežtas medinis stulpas.

Dabar Šinas buvo tikras, kad jiems bus įvykdyta mirties bausmė. Jis kone skausmingai jautė įeinantį ir išeinantį iš plaučių orą. Manė, kad tai paskutiniai oro gurkšniai gyvenime.

Panika nuslūgo sargybiniui išrėkus tėvo vardą.

„Ei, Gyung Subai, atsisėsk pačiame priekyje."

Berniukui liepta eiti su tėvu. Sargybinis nuėmė antrankius. Jie atsisėdo. Prakalbo pareigūnas, atsakingas už egzekuciją. Buvo atitempti Šino motina ir brolis.

Vaikas nebuvo matęs jų veidų, nebuvo nieko girdėjęs apie jų likimą nuo tada, kai tą naktį išėjo iš motinos namų ir juos išdavė.

„Įvykdyti mirties bausmę Jang Hye Gyung ir Šinui He Geun – Korėjos liaudies išdavikams“, – įsakė vyriausiasis.

Šinas žvilgtelėjo į tėvą. Jis tyliai verkė.

★

Dėl jų mirčių jaučiama gėda viduje sumišo su metų metus kartotu melu, pradėtu pasakoti Pietų Korėjoje.

„Daugiau nieko savo gyvenime negaliu lyginti su šia našta“, – prisipažino man Šinas tą dieną Kalifornijoje, kai paaiškino, kodėl nesakė tiesos apie savo praeitį.

Egzekucijos dieną jis nejautė gėdos. Buvo įsiutęs. Aiškiai juto, kad žvėriškai nekenčia motinos ir brolio už tai, kad buvo sužeistas, nuskriaustas paauglys.

Jo manymu, jis buvo kankinamas ir vos nemirė, o tėvas buvo suluošintas dėl jų kvailo, egoistiško plano.

Ir vos prieš kelias minutes, iki pamatant juos egzekucijos vietoje, Šinas manė, kad bus nušautas dėl jų pramuštgalviškumo.

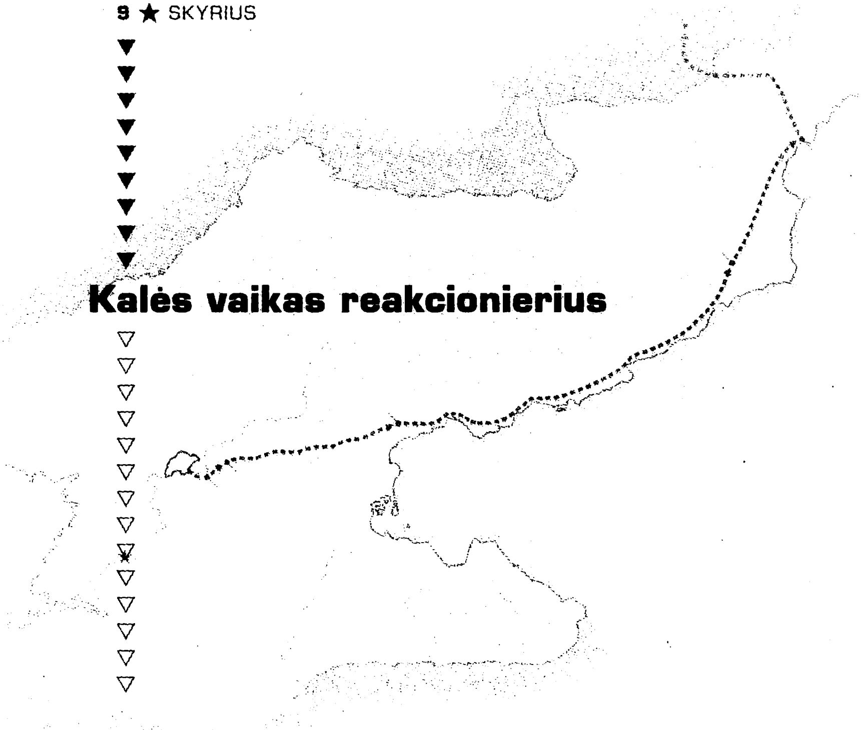
Sargybiniams atitempus motiną iki kartuvių, Šinas pamatė, kad ji atrodo išsipūtusi. Jie liepė jai stovėti ant medinės dėžės, užkimšo burną, surišo rankas už nugaros ir užveržė kilpą ant kaklo. Išpūstų jos akių neužrišo.

Nužvelgusi minią, moteris akimis surado Šiną. Tačiau šis atsisakė palaikyti kontaktą – nusuko žvilgsnį.

Sargybiniams nustūmus dėžę, ji desperatiškai sutrūkčiojo. Stebėdamas priešmirtines motinos kančias, Šinas galvojo, kad ji to nusipelnė.

Sargybiniams rišant prie stulpo brolį, šis atrodė silpnas, nukankintas. Trys sargybiniai iššovė po tris kartus. Kulkos skrodė virvę, prie stulpo laikančią jo kaktą. Tai buvo kruvinas, smegenis ištaškantis žudymo aktas – reginys, supykinęs ir išgąsdinęs Šiną. Nepaisant to, jis manė, kad brolis irgi to nusipelnė.

9 ★ SKYRIUS

Kalės vaikas reakcionierius

Tėvų egzekucijos dėl ruošimosi bėgti Lageryje Nr. 14 nebuvo neįprastas dalykas. Prieš pakariant jo motiną, Šinas buvo kelių mirties bausmių liudininkas. Vis dėlto liko neaišku, kas nutiko tų mirtininkų paliktiems vaikams. Kiek Šinas galėjo pasakyti, nė vienam iš jų nebuvo leista lankyti mokyklos.

Išskyrus jį.

Galbūt dėl to, kad jis buvo patikimas šnipas, lagerio valdžia grąžino jį į mokyklą. Tačiau sugrįžimas nebuvo lengvas.

Negandos prasidėjo iškart po to, kai Šinas iš egzekucijos vietos nuėjo į mokyklą, kur susitiko su mokytoju vienu du. Berniukas šį vyrą pažinojo dvejus metus (nors taip ir nesužinojo jo vardo) ir laikė sąlyginai teisingu – bent jau lagerio kontekste.

Nepaisant to, susitikus mokytojas virė iš pykčio. Norėjo sužinoti, kodėl tą naktį Šinas viską išdavė mokyklos naktiniam sargui.

„Kodėl pirma neatėjai pas mane?“ – šaukė jis.

„Norėjau, bet negalėjau jūsų rasti“, – atsakė Šinas, aiškindamas, kad buvo naktis, o mokytojo gyvenamoje teritorijoje kaliniams negalima lankytis.

„Galėjai palaukti iki ryto“, – pasakė mokytojas.

Mokytojas negavo jokių paskatinimų iš savo viršininkų už tai, kad atskleidė pabėgimo planą. Dėl šios neteisybės jis kaltino berniuką, įspėjo, kad šis sumokėsiąs už tokį neapdairumą. Vėliau klasėje, susirinkus trisdešimt penkiems mokiniams, mokytojas parodė pirštu į Šiną ir sušuko: „Ateik į priekį. Klaupkis!“

Vaikas ant betono grindų klūpėjo beveik šešias valandas. Kai stengdamasis sumažinti nepatogumą sukrutėjo, mokytojas trenkė jam parodomąja lazdele.

★

Antrąją dieną, grįžus į mokyklą, visa klasė ėjo į fermą rinkti kukurūzų šiaudų ir kloti juos ant kuliamųjų grindų. Šinas stūmė A formos pavažas, pakrautas šiaudais. Tai buvo sąlyginai lengvas darbas, palyginti su anglies prikrautų vagonečių stūmimu, tačiau reikėjo dėvėti tam tikrus pakinktus odiniais diržais, kurie apatinėje nugaros dalyje ir ties stuburgaliu trynė dar jautrius randus.

Neilgai trukus per kojas ėmė tekėti kraujas. Mokyklinės uniformos kelnės permirko.

Šinas nedrįso skųstis. Mokytojas buvo įspėjęs, kad jis turės dirbti sunkiau nei bendraklasiai, kad atpirktų motinos ir brolio nusižengimus.

Mokykloje ir dirbant laukuose visi mokiniai turėjo gauti leidimą nusišlapinti ir pasituštinti. Šinui pirmą kartą po paleidimo iš kalėjimo paprašius pasinaudoti tualetu, mokytojas neleido. Vaikas stengdavosi susilaikyti visą dieną, tačiau galiausiai kelis kartus per savaitę prisišlapindavo į kelnes, dažniausiai dirbant laukuose. Kadangi buvo šalta žiema, jis dirbo su nuo šlapimo pastirusiomis kelnėmis.

Daugelį bendraklasių Šinas pažinojo nuo septynerių, kai kartu pradėjo lankyti pradinę mokyklą. Jis buvo mažesnis nei daugelis berniukų klasėje, tačiau šie jį laikė lygiu. Dabar, sekdami mokytojo pavyzdžiu, jie pradėjo tyčiotis ir jį užgaulioti.

Kniaukdavo jo maistą, kumščiuodavo į pilvą, prasivardžiuodavo. Beveik visi vardai buvo „kalės vaiko reakcionieriaus“ variantai.

Šinas nėra tikras, ar klasės draugai žinojo, kad jis išdavė savo motiną ir brolį. Vaikinas viliasi, kad vaikystės draugas Hongas to niekam nesakė. Bet kokiu atveju, dėl šito vaikas niekada nebuvo erzinamas. Tai būtų buvusi nepatriotiška, rizikinga mokyklinė pajuoka, nes visiems mokiniams mokytojai ir sargybiniai liepdavo skųsti savo šeimas ir vieniems kitus.

Prieš patenkant į kalėjimą, Šinui buvo pavykę sudaryti strateginę klasės sąjungą. Jis susidraugavo su klasės lyderiu Hongu Joo Hyun. (Tai buvo užduotis, kurią Šinas norėjo įveikti tą naktį, kai įskundė artimuosius.) Jis teikdavo informaciją apie kitų mokinių darbą ir buvo mokytojo įgaliotas mušti ir spardyti bendraklasius, jei tik tie pasirodydavo vengiantys darbo. Taip pat šis berniukas buvo patikimiausias mokytojo informatorius.

Pats Hongas galėjo būti sumuštas arba negauti maisto, jei klasė lauko darbų metu dvejodavo dėl darbo ir neįvykdydavo kvotų. Jo pozicija buvo panaši į suaugusių kalinių, žinomų kaip *jagubbanangai* – brigadų vadovai. Sargybiniai šiems valdytojams, kurie visada būdavo dažniausiai įspūdingų fizinių duomenų vyrai, suteikdavo faktiškai neribojamą valdžią prieš kitus kalinius. Kadangi minėti vadai būdavo atsakingi už savo brigadų neatliktus darbus, dažnai jie tapdavo dar akylesni, žiauresni ir neatlaidesni nei lagerio prižiūrėtojai.

Po mirties bausmės įvykdymo Šino motinai ir broliui Hongas pradėjo atidžiai stebėti Šiną. Kelio taisymo darbų metu jis pastebėjo, kad klasės draugas į rankinį vežimėlį prikrovė gerokai per daug akmenų. Jis bandė pastumti vežimėlį dar ir dar kartą, tačiau jis buvo per sunkus, kad galėtų išjudinti išsekęs vaikas.

Pamatęs klasės lyderį, besiartinantį su kastuvu, berniukas pradžioje tikėjosi pagalbos. Manė, kad Hongas lieps kitiems mokiniams pulti ir pastumti vežimėlį. Vietoje to Hongas užsimojo kastuvu ir kirto Šinui per nugarą, parversdamas jį ant žemės.

„Stumk vežimėlį kaip dera", – pasakė Hongas.

Jis spyrė Šinui į galvą ir liepė keltis. Kol vaikas bandė atsistoti ant kojų, klasės lyderis dar kartą užsimojo kastuvu ir suknežino bendraklasiui nosį. Pasipylė kraujas.

Po šio sumušimo jaunesni ir mažesni už Šiną mokiniai pradėjo įžeidinėti jo motiną. Paskatinti mokytojo jie vadino berniuką paniekinančiais vardais ir kumščiavo.

Dėl kalėjimo pogrindžio kameroje Šinas prarado didelę dalį jėgų ir kone visą ištvermę. Grįžęs prie ilgų valandų sunkaus darbo, dėl šykštaus mokyklos maisto jis buvo kone pamišęs iš alkio.

Mokyklos valgykloje jis nuolatos vogdavo išsipylusią kopūstų sriubą – įmerkdavo ranką į šaltą, pasklidusią ant grindų sriubą, pilną nešvarumų, ir laižydavo pirštus. Jis iššniukštinėdavo grindis, kelius ir laukus, ieškodamas ryžių, pupelių grūdelių ar karvių mėšlo, kuriame būdavo nesuvirškintų kukurūzų grūdų.

Kartą gruodį per darbo paskirstymą, praėjus kelioms savaitėms nuo jo grįžimo į mokyklą, šiaudų krūvoje berniukas rado sudžiūvusią kukurūzo gurguolę ir ją prarijo. Netoliese buvo Hongas Joo Hyun. Jis pribėgo prie Šino, suėmė jį už plaukų ir nutempė prie greta buvusio mokytojo.

„Mokytojau, užuot dirbęs Šinas rausiasi, ieškodamas maisto."

Nusikaltėliui kritus ant kelių maldauti pasigailėjimo (ritualinis nusižeminimas, kurį jis atlikdavo inkstinktyviai), mokytojas sudavė savo ėjimo lazda ir sušaukė kitus klasės draugus padėti nubausti besirausiantį šiukšlėse.

„Ateikit čia ir skelkit po antausį", – liepė mokytojas.

Nelaimėlis žinojo, kas jo laukė. Jis pats pliaukšėjo ir kumščiavo daugelį savo bendraklasių kolektyvinės bausmės metu.

Mokiniai išsirikiavo priešais Šiną. Mergaitės pliaukšėjo dešinį skruostą, berniukai – kairįjį. Šinas mano, jog šitaip jie apėjo penkis ratus, kol mokytojas pasakė, kad atėjo pietų metas.

★

Prieš tai, kai buvo kalinamas slaptame kalėjime, prieš tai, kai mokytojas ir mokyklos draugai pradėjo prie jo kabinėtis, vaikas nebuvo susimąstęs ką nors kaltinti dėl savo gimimo Lageryje Nr. 14.

Jo egzistencija apsiribojo susirūpinimu, kaip rasti maisto ir išvengti lazdų. Jam buvo nesvarbus išorės pasaulis, tėvai ar giminės istorija. Jeigu kuo nors ir tikėjo, tai buvo sargybinių pamokslai apie pradinę nuodėmę. Kaip išdavystės antipodas, galimybė atpirkti kaltę – ir vienintelis būdas negalvoti apie alkį – buvo sunkus darbas.

Vis dėlto grįžęs į mokyklą jis susidūrė su sunkumais integruojantis. Jo dar nebuvo sukausčiusi kaltė dėl motinos ir brolio mirčių – tai atsitiks daug vėliau. Tačiau tie mėnesiai, praleisti su dėde kalėjimo kameroje pakėlė – net jeigu tik labai nedaug – uždangą, dengusią pasaulį už tvoros.

Šinas pradėjo suvokti, ko niekada negalėjo paragauti, pamatyti. Lagerio purvas, dvokas ir niūrumas sugniuždė sielą. Kai pradėjo nežymiai mąstyti, atrado vienišumą, gailestį ir ilgesį.

Labiausiai pyko ant abiejų tėvų. Manė, kad jo kankinimus išprovokavo motinos planai. Taip pat jis kaltino ją dėl mokytojo ir kitų mokinių užgauliojimų ir pažeminimo. Niekino tėvą ir motiną už tai, kad savanaudiškai gimdė vaikus darbo stovykloje, kad paliko palikuonių, pasmerktų mirti už spygliuotos tvoros.

Egzekucijų vykdymo vietoje akimirką po to, kai buvo nužudyti Šino motina ir brolis, tėvas bandė nuraminti berniuką.

„Ar tau viskas gerai? Ar tu kur nors sužeistas? Ar matei tenai savo motiną?“ – vis kartojo tėvas, turėdamas omenyje pogrindinį kalėjimą.

Šinas buvo pernelyg piktas, kad atsakytų.

Po egzekucijos žodis „tėvas“ jam pasidarė atgrasus. Retomis atokvėpio nuo mokyklos dienomis – apie keturiolika dienų per metus – Šinas buvo verčiamas su juo susitikti. Tų susitikimų metu Šinas dažnai netardavo nei žodžio.

Tėvas bandė atsiprašyti.

„Žinau, kad kenti dėl to, kad turi netinkamus tėvus, – sakė jis Šinui. – Nelaimė, kad mums gimei. Ką galime padaryti? Tiesiog taip susiklostė.“

★

Savižudybė – stipri pagunda šiaurės korėjiečiams, ištrauktiems iš normalaus gyvenimo ir pasmerktiems lagerio sunkiųjų darbų režimui, badui, mušimams ir miego trūkumui.

„Savižudybė nebuvo retas dalykas lageryje, – savo prisiminimuose apie dešimtmetį, praleistą Lageryje Nr. 15, rašė Kangas Chol-kwan. – Nemažai kaimynų pasirinko šį kelią... Dažniausiai jie palikdavo režimą arba – labai retai – saugumą kritikuojančius laiškus... Tegu bus pasakyta tiesa: nepriklausomai nuo to, ar buvo paliktas kritikuojantis raštelis, ar ne, kokia nors bausmė artimųjų vis tiek laukdavo. Tai buvo taisyklė be išimčių. Partija vertino savižudybę kaip bandymą išsivaduoti iš jos spaudimo, ir jeigu už tai turinčio sumokėti asmens jau nebėra, reikėjo surasti ką nors kitą.“[1]

Korėjos advokatūra Seule teigia, jog Nacionalinė Šiaurės Korėjos saugumo agentūra perspėja, kad nusižudžius artimajam, likę giminaičiai bus baudžiami, taikant ilgesnes kalėjimo bausmes.

Savo memuaruose apie šešerius metus, praleistus dvejose lageriuose, buvęs pulkininko pavaduotojas Šiaurės Korėjos armijoje Kim Yong rašo, kad savižudybės patrauklumas buvo „neįveikiamas“.

„Kaliniai už tos ribos būdavo nuolat. Kai jautė alkį, jie buvo paklaikę“, – rašė Kim, kuris sakėsi praleidęs dvejus metus 14-ame lageryje, o paskui buvo perkeltas per Taedongo upę į 18-tą

[1] Kang, Rigoulot, *The Aquariums of Pyongyang* („Pchenjano akvariumai“), p. 100.

lagerį – politinį kalėjimą, kur sargybiniai nebuvo tokie žiaurūs, o kaliniai turėjo šiek tiek daugiau laisvės.

Norėdamas užbaigti tą paklaikimą, kurį jautė Lageryje Nr. 14, Kim sakėsi nušokęs nuo anglių kasyklos šachtos. Jis nusirito kūliais iki kasyklos dugno, sunkiai sužeistas aiškiau jautė nusivylimą, ne skausmą: „Gailėjausi, kad negalėjau rasti geresnio būdo iš tikrųjų padaryti galą šioms neapsakomoms kančioms."[2]

Kad ir koks nelaimingas Šino gyvenimas tapo po motinos ir brolio egzekucijų, savižudybė jam niekada nebuvo daugiau nei tik trumpalaikė mintis.

Vaikino manymu, egzistavo esminis skirtumas tarp kalinių, atvykusių iš išorės pasaulio, ir gimusių lageryje: daug atvykėlių, sukrėsti skirtumo tarp patogios praeities ir baudžiančios dabarties, negalėdavo rasti jėgų išlikti. Iškreipta gimimo lageryje nauda buvo visiškas lūkesčių nebuvimas.

Taigi Šino vargas niekada nenusirito iki visiškos nevilties. Jis neturėjo iliuzijų, kurias galėtų prarasti, praeities, kurios galėtų gedėti, ir savigarbos, kurią galėtų ginti. Laižyti sriubą nuo grindų jam neatrodė žeminantis veiksmas. Jam nebuvo gėda maldauti sargybinio atleidimo. Sąžinės negraužė dėl draugo išdavystės, norint gauti maisto. Tai tebuvo išlikimo įgūdžiai – ne motyvai nusižudyti.

★

Mokyklos mokytojai retai kada keisdavo darbus. Per septynerius metus nuo tada, kai pradėjo lankyti mokyklą, jis pažinojo tik du mokytojus. Tačiau praėjus keturiems mėnesiams po egzekucijos antroji pažintis buvo nutraukta. Vieną rytą jį kankinęs ir skatinęs tai daryti jo bendraklasius mokytojas dingo.

Jį pakeitęs nerodė jokių ženklų, kad bus bent šiek tiek mažiau užgaulus. Kaip kone kiekvienas lagerio sargybinis, tai buvo

[2] Kim Yong, *Long Road Home* („Ilgas kelias namo"), Niujorkas, Columbia University Press, 2009, p. 85.

bevardis, trečią dešimtį pradėjęs vyras, panašus į jautį. Jis reikalavo, kad mokiniai, kalbėdami su juo, nukreiptų žvilgsnį ir nulenktų galvas. Vaikinas prisimena šį mokytoją buvus lygiai tokį pat šaltą, oficialų ir dominuojantį, kaip ir kiti du.

Visgi panašu, jog naujas mokytojas nenorėjo, kad Šinas mirtų dėl itin prastos mitybos.

1997 metais kovo mėnesį, praėjus beveik keturiems mėnesiams nuo paleidimo iš pogrindinio kalėjimo, mirtis iš bado Šinui buvo visiškai reali. Išvargintas mokytojo ir kitų mokinių jis nebegalėjo susirasti pakankamai maistinių medžiagų svoriui palaikyti. Negalėjo išgyti nuo nudegimų. Randai vis kraujavo. Berniukas silpo, dažnai jam nepavykdavo įvykdyti darbo užduočių, o tai vedė prie mušimų, maisto negavimo, dar gausesnio kraujavimo.

Naujasis mokytojas po valgio vesdavosi Šiną į valgyklą. Liepdavo valgyti bet kokius likučius, kokius tik rasdavo. Kartais net pats kniaukdavo maistą Šinui. Taip pat skirdavo mažiau jėgų reikalaujančius darbus ir įsitikindavo, kad vaikas turi šiltą vietelę miegoti ant grindų mokyklos bendrabutyje.

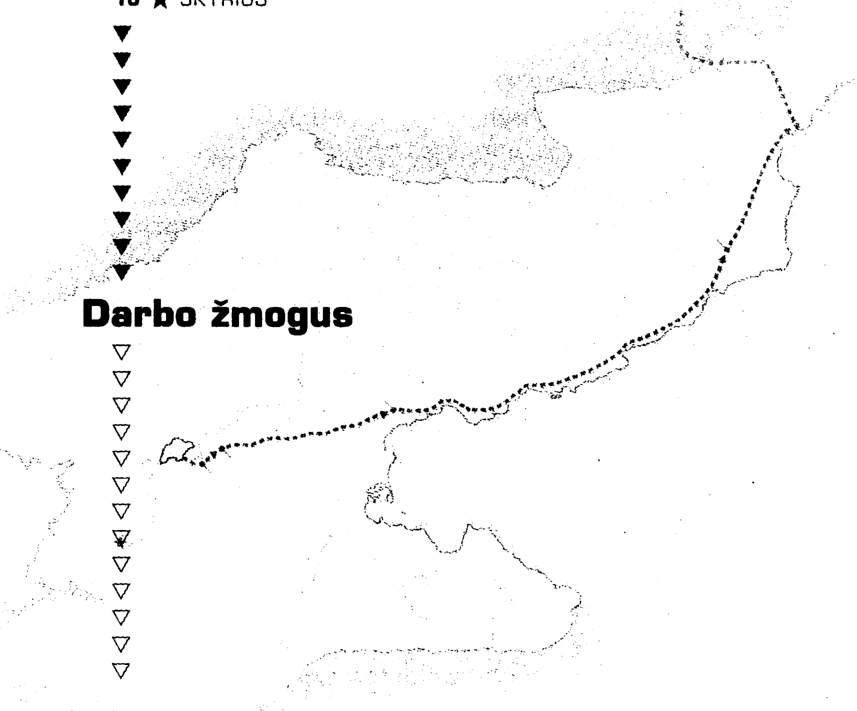
O svarbiausia – naujasis mokytojas nebeleido Šino bendraklasiams jo mušti, vogti jo maisto. Patyčios iš mirusios motinos liovėsi. Klasės lyderis Hongas Joo Hyunas, tąkart sudavęs jam kastuvu, vėl tapo draugu. Šinas priaugo šiek tiek svorio. Nudegimai ant nugaros pagaliau sugijo.

Galbūt mokytojui buvo gaila užsipulto vaiko, stebėjusio savo motinos mirtį. Taip pat tikėtina, jog vyresnieji lagerio prižiūrėtojai sužinojo, kad nepatenkintas mokytojas blogai elgiasi su patikimu skundiku. Gali būti, kad pakaitiniam mokytojui buvo įsakyta išlaikyti berniuką gyvą.

Šinas niekada tiksliai nežinojo, kodėl tas mokytojas dėjo pastangas jį išgelbėti. Tačiau yra tikras, kad be jo pagalbos būtų miręs.

10 ★ SKYRIUS

Darbo žmogus

Maistą į darbo vietą kasdien atveždavo traktoriais. Tai buvo smulkintų kukurūzų krūvos ir garuojantys kopūstų sriubos katilai.

Šinui sukako penkiolika, jis dirbo kartu su tūkstančiais kitų darbininkų. Buvo 1998-ieji, jie statė Taedongo upės, kuri susiliečia su pietine Lagerio Nr. 14 siena, hidroelektrinės užtvanką. Pastatyti reikėjo pakankamai skubiai, kad triskart per dieną būtų užtikrintas vergų-darbininkų skrandžių turinys. Prižiūrėtojai leido darbininkams – maždaug penkiems tūkstančiams suaugusių kalinių ir keliems šimtams mokinių iš lagerio pagrindinės mokyklos – gaudyti žuvį bei varles iš upės.

Pirmą kartą gyvenime Šinas visus metus gerai maitinosi.

Šiaurės Korėjos vyriausybė nusprendė, kad lageriui su visa jo aukštos įtampos tvora, gamyklomis, dideliais kiekiais kepan-

čiomis karines uniformas, stiklo gaminius bei cementą reikia patikimo vietinio elektros energijos šaltinio – ir greitai.

„Ei! Ei! Ei! Krenta! Krenta!" – šaukdamas perspėjo Šinas. Jis tempė šlapio betono plokštes brigadai, kol pastebėjo, kad šviežiai išlieta betono siena suskilo ir buvo begriūnanti. Aštuonių žmonių brigada po ja buvo bebaigią lieti kitą sieną.

Jis šaukė taip garsiai, kaip tik galėjo. Tačiau buvo per vėlu.

Visi darbininkai – trys suaugę kartu su trimis penkiolikos metų mergaitėmis ir berniukais – buvo žuvę. Keli – neatpažįstamai sutraiškyti. Atsakingas prižiūrėtojas po nelaimės darbų nesustabdė. Pamainos pabaigoje jis tiesiog nurodė Šinui ir kitiems darbininkams atsikratyti kūnų.

★

Šiaurės Korėjos kalnai yra išraižyti didelių ir mažų sraunių upių. Jų vandens galios potencialas toks, kad devyniasdešimt procentų elektros Korėjos pusiasalyje prieš pasidalijimą buvo gaminama Šiaurėje[1].

Tačiau Kim šeimos valdymo metais Šiaurės Korėjos valdžia nesugebėjo sukurti ar išlaikyti nacionalinės energetinės sistemos, susijusios su hidroelektrinėmis užtvankomis, kurių daugelis yra nuošaliose vietovėse. Sovietų Sąjungai nustojus tiekti pigų mazutą, XX a. paskutiniajame dešimtmetyje miestuose įkurti nafta varomi generatoriai springčiodami užgeso. Didesnėje šalies pusėje užgeso šviesos. Didžiąją laiko dalį jos vis dar nedega.

Korėjos pusiasalio palydovinėse nuotraukose, darytose naktį, tarp Kinijos ir Pietų Korėjos matyti juoda skylė. Šalyje nėra pakankamai energijos netgi apšviesti Pchenjaną, vietą, kur valdžia bando lepinti elitą. 2008 m. vasarį, kai trim dienoms ir dviem naktims atkeliavau į Pchenjaną kaip didelės užsienio žurnalistų, nušviesiančių Niujorko filharmonijos pasirodymą,

[1] Andrea Matles Savada, red., *North Korea: A Country Study* („Šiaurės Korėja: šalies tyrimas"), Vašingtonas, D.C.: GPO for the Library of Congress, 1993.

delegacijos narys, valdžia sugebėjo uždegti šviesas kone visame mieste. Orkestrui ir spaudai palikus miestą, užgeso ir šviesos.

Suprantama, kad nedidelių ir vidutinių hidroelektrinių, galinčių aptarnauti vietos pramonę ir daugiausiai statomų rankomis, statyba yra prioritetas nuo pat dešimtojo dešimtmečio. Sunkiųjų darbų įkarštyje jų buvo pastatyta šimtai.

Be to, kad atitolina šalies ekonomikos žlugimą, užtvankos žavi šalį valdančią šeimą ideologiškai. Pasak hagiografų, Kim Il Sungo svarbiausias intelektualinis pasiekimas – nuostabioji jo *juche* idėja – pabrėžia, kad nacionalinis pasididžiavimas yra greta savarankiškumo.

Štai kaip tai paaiškino Didysis Lyderis:

Įkurti *juche*, trumpai tariant, reiškia
būti revoliucijos ir savo paties šalies
pertvarkos šeimininku. Tai reiškia
tvirtai laikytis nepriklausomos pozicijos,
atmesti priklausomybę nuo kitų,
pasitelkiant savo paties smegenis,
tikint savo paties jėgomis, demonstruojant
revoliucinę savarankiškumo dvasią, taigi
bet kokiomis aplinkybėmis sprendžiant savo
pačių problemas, patiems už jas atsakant[2].

Žinoma, nei vienas iš šių dalykų nė iš tolo nėra įmanomi tokioje prastai valdomoje šalyje kaip Šiaurės Korėja. Ji visada buvo priklausoma nuo kitų šalių vyriausybių šalpos ir jei jos netektų, Kim dinastija tikriausiai žlugtų. Net geriausiais metais šalis negalėjo prasimaitinti. Šiaurės Korėja neturi naftos, o jos ekonomika niekada negalėjo generuoti tiek lėšų, kad galėtų pasaulio rinkoje nusipirkti pakankamai kuro ar maisto. Be kinų pagalbos, kai jie privedė JAV ir kitas Vakarų šalių pajėgas prie

[2] Yuk-Sa Li, red., *Juche! The Speeches and Writings of Kim Il Sung* („Juche! Kim Il Sung kalbos ir raštai"), Niujorkas, Grossman Publishers, 1972, p. 157. Cituojama *Stanford Journal of East Asian Affairs* 1, nr. 1 (2003 m. pavasaris), p. 105.

aklavietės, Šiaurės Korėja būtų pralaimėjusi Korėjos karą ir išnykusi kaip valstybė. Iki dešimtojo dešimtmečio Šiaurės Korėjos ekonomika didžiąja dalimi priklausė nuo Sovietų Sąjungos dotacijų. Nuo 2000 iki 2008 m. Šiaurę rėmė Pietų Korėja – šitaip nusipirkdama šiek tiek taikaus koegzistavimo laiko, – ji dideliais mastais besąlygiškai teikė tokias dovanas, kaip trąšos ir maistas, taip pat dosniai investavo.

Nuo tada Pchenjanas vis labiau priklausė nuo Kinijos dėl lengvatinės prekybos, pagalbos maistu ir degalais. Iškalbinga detalė, rodanti didėjančią Kinijos įtaką, yra tai, kad likus keliems mėnesiams prieš oficialų Kim Jong Euno, kaip pasirinkto Kim Jong Il įpėdinio, iškilimą 2010-aisiais, ligotas vyresnysis Kim dukart keliavo į Pekiną, kur, diplomatų teigimu, prašė Kinijos palaiminti jo valdžios perdavimo planą.

Nepaisydama tikrovės, Šiaurės Korėja kovoja dėl savarankiškumo, kuris yra itin išreklamuoto tikslo iki 2012 m., t. y. iki Kim Il Sung šimtųjų gimimo metinių tapti „didžia, klestinčia ir galinga tauta", *sine qua non**.

Šiai fantastiškai pabaigai vyriausybė reguliariai samdo mases žmonių, turinčių atlikti apgailėtinas užduotis, nuo galvos iki kojų apsirengus drabužius su iškilmingais šūkiais. Propaganda gali būti pakankamai kūrybiška: badmetis buvo pakrikštytas „Sunkiuoju žygiu", patriotine kova, kurią laimėti šiaurės korėjiečius skatino įkvepiantis šūkis: „Valgykime du kartus per dieną!"

2010-ųjų pavasarį, kai vėl katastrofiškai trūko maisto, vyriausybė pradėjo didžiulę kampaniją „atgal į ūkius", siekdama, kad miestų gyventojai keltųsi į kaimus ir augintų javus. Šie žmonės turėjo tapti ilgalaikiu pastiprinimu „ryžių auginimo mūšyje" – kasmetinėje kampanijoje, kurios metu biurų darbuotojai, studentai, mokiniai ir kareiviai pavasarį dviem mėnesiams, o rudenį dviem savaitėms išsiunčiami į kaimą. Žiemą miestuose gyvenantiems žmonėms pavedama kaupti savo (o taip pat ir kaimynų) išmatas pavasario sodinimui.

* *Sine qua non* (lot.) – būtina sąlyga, esmė. (Vert. past.)

Kitos skubios patriotinės užduotys, ties kuriomis šiaurės korėjiečiai skatinami suremti pečius, buvo „Veiskime daugiau neršiančių žuvų!“, „Laikydamiesi partijos nurodymų, veiskime daugiau ožkų, sukurkime daugiau ganyklų!“ bei „Auginkime daugiau saulėgrąžų!“ Šių raginamųjų kampanijų sėkmė, geriausiu atveju, buvo banguojanti, ypač jei ji susijusi su labai nepopuliariomis valdžios pastangomis privilioti miestuose gimusius žmones lenkti nugaras ūkiuose.

★

Lageryje Nr. 14 vykdant hidroelektrinės užtvankos projektą, su motyvacija problemų nebuvo.

Kaip tvirtina Šinas, sargybiniams paskelbus „pastangų suvienijimą“ hidroelektrinės statybai, netrukus tūkstančiai suaugusių kalinių žygiavo iš gamyklų į laikinus bendrabučius netoli šiaurinio Taedongo upės kranto. Šinas su klasės draugais išsikraustė iš mokyklos bendrabučio. Visi dirbo, valgė ir miegojo užtvankos statybų vietoje, kuri buvo maždaug už dešimties kilometrų į pietryčius nuo lagerio centro.

Užtvankos – palydovo darytose nuotraukose tai yra didelė, apimanti visą upę, betono struktūra su turbinomis ir slenksčiais – statymo darbai vyko dieną ir naktį. Sunkvežimiai vežė cementą, smėlį ir akmenis. Šinas matė tik vieną dyzeliu varomą ekskavatorių. Pagrindinius kasimo ir statymo darbus atliko darbininkai su kastuvais, kibirais ir plikomis rankomis.

Berniukas lageryje buvo matęs kalinius, mirštančius iš bado, nuo ligų, sumušimų ir per viešas egzekucijas, tačiau žmonių mirtys nebuvo darbo rutinos dalis.

Didžiausio masto gyvybės praradimas įvyko netrukus po to, kai statybos darbai prasidėjo visu pajėgumu. 1998-ųjų liepą Taedongo upe nuvilnijo staigūs lietaus sezono potvyniai, nunešdami šimtus darbininkų bei mokinių. Kaip jie dingo, Šinas matė nuo upės kranto, kur jis krovė smėlį. Greitai jis buvo pristatytas tvirtinti žuvusiųjų mokinių tapatybes ir laidoti kūnus.

Trečiąją dieną po potvynio Šinas prisimena ant nugaros nešęs išpurtusį mergaitės kūną, kuris pradžioje buvo suglebęs, bet greitai tapo kietas, sustirusios rankos ir kojos išsiskėtė. Norėdamas suspausti kūną į siaurą, rankomis tašytą karstą, jis turėjo sustumti išpurtusias kūno dalis.

Kai kuriems paskendusiems mokiniams potvynis nuplėšė drabužius.

Hongas Joo Hyun, griuvėsiuose po potvynio radęs nuogą bendraklasį, nusirengė savo drabužius ir uždengė kūną.

Tvarkymui tęsiantis, Šinas, ieškodamas kūnų, konkuravo su daugeliu kitų mokinių. Už kiekvieną palaidotą lavoną sargybiniai davė vieną ar dvi lėkštes ryžių.

Taedongo upė – tokia, kokia tekėjo pro 14-tąją lagerį – buvo per plati ir per srauni, kad užšaltų žiemą, taigi tai leido vykdyti statybos darbus visus metus. 1998-ųjų metų gruodį Šinui buvo įsakyta bristi į upės seklumas rinkti riedulių. Negalėdamas iškęsti tokio šalčio, be sargybinio leidimo Šinas prisidėjo prie kelių kitų mokinių, bandančių išklampoti iš vandens.

„Tik išbriskite iš vandens ir aš jus numarinsiu badu, supratot?!" – šaukė jų prižiūrėtojas.

Be perstojo drebėdamas Šinas tęsė darbą.

Pirmiausia mokiniai dirbo kaip žemiausio lygio darbininkai. Dažnai jie tempdavo plieno armatūros strypus vyresniems darbininkams, kurie rišo juos vielomis, nes užtvanka iš upės vagos kilo nelyginant šaškių lenta. Nei vienas iš mokinių neturėjo pirštinių, žiemą jų rankos prilipdavo prie ledinių strypų. Perduoti armatūrą kitam kartais reiškė nusiplėšti delnų ir pirštų odą.

Šinas prisimena, kad kai vienas iš klasės draugų – Byunas Soon Ho – pasiskundė turįs temperatūros ir blogai besijaučiantis, sargybinis jam perskaitė paskaitą apie stoicizmo naudą.

„Taigi, Ho, iškišk liežuvį", – pasakė sargybinis.

Jis įsakė berniukui prispausti liežuvį prie ledinio strypo. Maždaug po valandos ašaromis apsipylęs Soon Ho pilna burna kraujo sugebėjo atlipinti liežuvį.

★

Darbas užtvankoje buvo pavojingas, tačiau Šinui jis atrodė ir įkvepiantis.

Pirmiausia – dėl maisto, kuris nebuvo ypatingai skanus, bet jo buvo daugybė. Šinas valgymą užtvankos statybų aikštelėje prisimena kaip laimingiausias akimirkas paauglystėje. Jis atgavo visą svorį ir ištvermę, prarastą kalėjime pogrindyje. Galėjo neatsilikti dirbdamas. Pradėjo tikėti, kad gali išgyventi.

Gyvenimas prie užtvankos dar teikė paaugliui šiek tiek nepriklausomybės. Vasarą šimtai mokinių miegodavo po atviru dangumi įrengtais tentais. Kai nedirbo, dienos metu galėjo vaikščioti po visą Lagerio Nr. 14 teritoriją. Už gerą darbą Šinas užsidirbo klasės vyresniojo lyderio rekomendaciją, kuri leido jam palikti statybvietę ir keturioms naktims keliauti pas tėvą. Kadangi jie nebuvo susitaikę, kartu praleido tik vieną naktį.

Užtvankoje jis buvo pradirbęs beveik metus, kai 1999-ųjų gegužę turėjo baigti pagrindinę mokyklą. Tai buvo vos šis tas daugiau nei vergų gyvenamosios patalpos, iš kurių jis buvo siunčiamas dirbti riedulių rinkėju, piktžolių ravėju ir užtvankos darbininku. Tačiau mokyklos baigimas reiškė, kad sulaukęs šešiolikos jis turėjo tapti suaugusiu darbininku. Jis buvo pasiruošęs tam, kad jam būtų paskirtas nuolatinis darbas lageryje.

Apie šešiasdešimt procentų Šino klasės mokinių buvo paskirti į anglių kasyklas, kuriose atsitiktinės mirtys dėl užgriuvimų, sprogimų ir apsinuodijimų dujomis buvo įprastas dalykas. Po dešimties ar penkiolikos metų darbo po žeme daugeliui darbininkų išsivystydavo juodoji plaučių liga. Daugelis kasėjų mirdavo keturiasdešimties, jei ne anksčiau. Šinas suvokė, kad paskyrimas į anglies kasyklas reiškė mirties bausmę.

Sprendimą, kas kur siunčiamas, turėjo priimti Šino mokytojas – žmogus, kuris prieš dvejus metus išgelbėjo berniukui gyvybę parūpindamas jam daugiau maisto ir užkirtęs kelią bendraklasių smurtui. Mokytojas išdalino paskyrimus nieko

neaiškindamas, trumpai ir atžariai pasakydamas mokiniams, kur jie praleis visą likusį savo gyvenimą. Kai tik mokytojas tai paskelbė, naujieji šeimininkai – Lagerio gamyklų, kasyklų ir fermų brigadininkai – atvyko į mokyklą ir išsivedė mokinius.

Mokytojas informavo Hongą Joo Hyun, kad jis keliauja į kasyklas. Šinas daugiau niekada jo nematė.

Moon Sung Sim, mergaitė, kuri, būdama dvylikos metų, kasyklose prarado didįjį kojos pirštą, buvo paskirta į tekstilės fabriką.

Šino draugas Hongas Sung Jo, išgelbėjęs jį nuo tolesnių kankinimų patvirtinęs, kad pats Šinas išdavė motiną ir brolį, taip pat buvo išsiųstas į kasyklas. Jie irgi daugiau nepasimatė.

Jei už šių paskyrimų buvo loginis pagrindas, Šinas niekada jo nesuprato. Jis mano, kad tai priklausė nuo asmeninių neperprantamo mokytojo užgaidų. Galbūt jam patiko Šinas. Galbūt jis jo gailėjosi. O gal jam buvo įsakyta prižiūrėti berniuką. Šinas paprasčiausiai to nežino.

Bet kokiu atveju, mokytojas ir vėl išgelbėjo jam gyvybę. Paskyrė nuolatinį darbą Lagerio Nr. 14 kiaulių fermoje, kur du šimtai vyrų ir moterų prižiūrėjo apie aštuonis šimtus kiaulių, ožkų, triušių, vištų ir kelias karves. Pašaras gyvuliams buvo auginamas laukuose už galvijų aptvarų.

„Šinai In Geunai, tu paskirtas į fermą, – pasakė mokytojas. – Dirbk gerai."

Daugiau niekur kitur Lageryje Nr. 14 nebuvo tiek maisto, kurį galėjai nukniaukti.

Snūduriavimas ūkyje

Šinas sunkiai nedirbo.

Brigadininkai kartais mušdavo jį ir kitus darbininkus, kurie dirbdavo nenašiai, tačiau niekada pernelyg rimtai ir niekada iki mirties.

Kiaulių ferma Šinui buvo geriausia vieta Lageryje Nr. 14. Jis netgi dažnai ištaikydavo progą nusnūsti popiečio.

Valgio porcijos fermos valgykloje nebuvo didesnės nei cemento fabrike, tekstilės gamykloje ar kasyklose. Maistas – irgi. Tačiau pavalgęs Šinas galėjo dar nusiskusti kukurūzų, skirtų nuo lapkričio iki liepos jo šeriamoms kiaulėms. Laukuose, kur sodindavo ir nuimdavo derlių nuo rugpjūčio iki spalio, jis užkandžiaudavo kukurūzais, kopūstais ir kitomis daržovėmis. Kartkartėmis brigadininkai į laukus atnešdavo puodą, tuomet kiekvienas galėdavo valgyti ką išsiviręs.

Ferma buvo kalnuose, toliau nuo upės, apie pusvalandžio kelio atstumu nuo buvusios Šino mokyklos ir namo, kuriame gyveno su motina. Moterys ir vaikai, įsikūrę šeimos būstuose, ateidavo ir išeidavo, tačiau daugelis fermos darbuotojų gyveno fermos bendrabutyje.

Šinas miegojo vyrų kambaryje, ant grindų. Užgauliojimai nebuvo problema. Vaikinas miegojo gerai.

Fermoje buvo skerdykla, kurioje dukart metuose išskirtinai sargybiniams ir jų šeimoms būdavo paskerdžiama apie penkiasdešimt kiaulių. Šinas buvo kalinys, todėl jam nebuvo leidžiama valgyti kiaulienos ar jokios kitos fermoje užaugintų galvijų mėsos. Tačiau jis ir kiti kaliniai retkarčiais sugebėdavo jos pasivogti. Kepamos kiaulienos kvapas galėjo lengvai patraukti sargybinių dėmesį, o tai reikštų mušimą ir savaites, gaunant vos pusę maisto raciono, taigi vogtą mėsą jie valgydavo neapdorotą.

Fermoje Šinas nedarė štai ko – negalvojo, nekalbėjo ar net nesvajojo apie pasaulį išorėje.

Niekas iš ten esančių neminėjo plano pabėgti, kuris baigėsi jo motinos ir brolio egzekucija. Sargybiniai neliepė Šinui šnipinėti kitų darbininkų. Pyktis, užvaldęs jį motinos mirties dieną, pavirto sąstingiu. Prieš tai, kai buvo kankinamas, kalinamas pogrindiniame kalėjime ir paveiktas dėdės pasakojimų apie pasaulį už tvoros, Šinas niekada nesidomėjo niekuo, išskyrus būsimą valgį.

Fermoje ši tuštuma grįžo. Vaikinas, norėdamas apibūdinti lagerio fermoje praleistą laiką, vartoja žodį „atsipalaidavęs“. Tas laikas tęsėsi nuo 1999 iki 2003 m.

★

Tuo metu už lagerio ribų gyvenimas Šiaurės Korėjoje toli gražu nebuvo „atpalaiduojantis“.

Badas ir potvyniai dešimtojo dešimtmečio viduryje visiškai sužlugdė centralizuotą planinę ekonomiką. Žlugo vyriausybės Viešoji tiekimo sistema, maitinusi šiaurės korėjiečius nuo

1950-ųjų. Kaip paniška reakcija į alkį bei badą suklestėjo mainų prekyba, augo nelegali rinka – ji tapo vis svarbesnė. Devyni iš dešimties namų ūkių prekiavo, kad išgyventų[1]. Vis daugiau šiaurės korėjiečių, ieškodami maisto, darbo ar galimybės prekiauti, prasmukdavo į Kiniją ir skrisdavo į Pietų Korėją.

Nei Kinija, nei Pietų Korėja jokių duomenų nepateikė, tačiau apytikriai šių ekonominių imigrantų skaičius varijuoja nuo dešimčių tūkstančių iki keturių šimtų tūkstančių.

Kim Jong Il bandė suvaldyti šį chaosą. Jo vyriausybė įsteigė naują kardomųjų izoliatorių tinklą prekeiviams, keliavusiems be leidimų. Tačiau jie dažnai nusipirkdavo laisvę iš alkanų policininkų ir kareivių traškučiais ir cigaretėmis. Traukinių stotys, turgūs ir nuošalesnės gatvelės buvo pilnos peralkusių valkatų. Daug tose vietose rastų našlaičių tapo žinomi kaip „klajojantys žvirbliai".

Šinas tada to dar nežinojo, tačiau tas pirmapradis kapitalizmas, valkataujanti prekyba ir klestinti korupcija kūrė įtrūkius policinėje valstybėje, supančioje Lagerį Nr. 14.

Jungtinių Valstijų, Japonijos, Pietų Korėjos ir kitų donorų pagalba maistu iki dešimtojo dešimtmečio pabaigos nutolino blogiausias bado pasekmes. Tačiau netiesioginiu ir netyčiniu būdu teikė impulsą ponioms prekeivėms ir keliaujantiems verslininkams, kurie vėliau išlaikys Šiną, suteiks priedangą ir bus vedliai bėgant į Kiniją.

Skirtingai nei visi kiti pagalbos gavėjai pasaulyje, Kim Jong Il vyriausybė reikalavo visų įgaliojimų, gabenant paaukotą maistą. Reikalavimas supykdė Jungtines Valstijas – stambiausią paramos teikėją – ir sužlugdė sekimo technologiją, kurią buvo išvysčiusi JT Pasaulinė maisto programa, visame pasaulyje su radaru sekdama davinius ir šitaip įsitikindama, kad jie pasiekia numatytus gavėjus. Esant tokiam skubiam poreikiui ir dideliam mirtingumui, Vakarai nurijo nepasitenkinimą ir tarp 1995 ir

[1] Stephan Haggard, Marcus Noland, *Famine in North Korea* („Badas Šiaurės Korėjoje"), Niujorkas, Columbia University Press, 2007, p. 175.

2003 m. pristatė daugiau nei milijardo vertės pagalbą maistu Šiaurės Korėjai.

Tais metais pabėgėliai iš Šiaurės Korėjos vyko į Pietų Korėją ir informavo valstybės tarnautojus, kad jie matė paaukotus ryžius, grūdus, kukurūzus, aliejų, liesus pieno miltelius, trąšas, vaistus, šiltus drabužius, apklotus, dviračius ir kitus paramai skirtus dalykus parduodamus. Nuotraukose bei vaizdo įrašuose, nufilmuotuose turguose, matėsi grūdų maišai, pažymėti užrašais: „Dovana nuo Amerikos žmonių."

Remiantis už šalies ribų dirbančių mokslininkų ir tarptautinių pagalbos agentūrų skaičiavimais, biurokratai, partijos pareigūnai, karininkai ir kitas gerą padėtį užimantis valdžios elitas išvogė apie trisdešimt procentų pagalbos. Jie pardavė visa tai prekybininkams, dažnai už dolerius ar eurus pristatydavo prekes valstybiniais sunkvežimiais.

★

Visai to nenorėdamos, turtingos valstybės-donorės į nešvarų Šiaurės Korėjos gatvės prekybos pasaulį sukėlė savotišką adrenalino antplūdį. Pelninga tarptautinės pagalbos maistu vagystė sužadino apetitą lengviems pinigams, o tai padėjo transformuoti šią neoficialią prekybą į pagrindinį šalies ekonomikos variklį.

Slaptoji prekyba, šiandien tiekianti kone visą maistą, kurį suvalgo šiaurės korėjiečiai, tapo pagrindine priežastimi, kodėl dauguma ekspertų iš išorės teigia, jog katastrofiškas 1990-ųjų badmetis tikriausiai daugiau nebepasikartos.

Vis dėlto prekyba nepadėjo panaikinti alkio ir prasto maitinimosi problemos. Panašu, kad ji pagilino neteisybę, atverdama bedugnę tarp tų, kurie suprato, kaip prekiauti, ir nesuvokusių, kaip tai daryti.

1998 m. pabaigoje, kelis mėnesius prieš tai, kai Šinas buvo paskirtas į kiaulių fermą, Pasaulinė maisto programa vykdė vaikų maitinimosi tyrimą, apėmusį septyniasdešimt procentų Šiaurės

Korėjos. Tyrimas parodė, kad apie du trečdaliai stebėtųjų buvo žemaūgiai arba nepakankamo svorio. Lyginant su užfiksuotais rezultatais Angoloje ilgo pilietinio karo pabaigoje, skaičiai buvo dvigubai prastesni; Šiaurės Korėjos vyriausybė tiesiog pasiuto, kai jie buvo viešai paskelbti.

Praėjus dešimčiai metų po to, kai slaptoji prekyba ir visko pardavimas, pradedant nuo importuotų vaisių iki kinų gamybos kompaktinių diskų grotuvų, Šiaurėje jau buvo gerai išvystyta, maistas valstybės valdomose institucijose vaikams ir pagyvenusiems žmonėms vargiai pasikeitė. Šią informaciją pranešė Pasaulinės maisto programos tyrimas, kurį vyriausybė leido atlikti tik kaip būtiną sąlygą gaunant pagalbą.

„Vaikai atrodė labai nusiminę, be galo išsekę, atrodė itin graudžiai“, – pasakojo mitybos specialistė, dirbusi prie šio tyrimo 2008-aisiais. Ji buvo dalyvavusi ankstesniuose mitybos tyrimuose, pradedant nuo 1990-ųjų pabaigos, ir padarė išvadą, kad chroniškas alkis ir itin prasta mityba tęsėsi visoje Šiaurės Korėjoje, nepaisant rinkų plėtros.

Tarptautinis mitybos tyrimas taip pat parodė ir plintančią geografinės neteisybės tendenciją. Alkis, vystymosi problemos ir sekinančios ligos yra tris-keturis kartus būdingiau tolimoms šalies provincijoms – priešiškų klasių gyvenamose vietovėse – lyginant su Pchenjanu ir apylinkėmis aplink jį.

Kaip Šinas suprato darbo stovykloje, saugiausia vieta bejėgiams šiaurės korėjiečiams išgyventi chroniško bado metu yra ferma. Pagal visus požymius ūkininkai (išskyrus tuos, kurių žemes nusiaubė potvyniai) išgyveno badmetį daug geriau nei miestų gyventojai. Net jei jie dirbo fermose-kooperatyvuose, kur grūdai priklausė valstybei, šie užėmė palankią poziciją slepiant ir kaupiant maistą, taip pat ir parduodami jį už pinigus arba keisdami į drabužius ir kitus reikalingus daiktus.

Vyriausybė po badmečio, žlugus maisto tiekimo sistemai ir suklestėjus neoficialiai prekybai, neturėjo pasirinkimo, tik

pasiūlyti ūkininkams geras kainas ir skatinti žmones auginti daugiau maisto. Privatus ūkininkavimas nedideliuose žemės ploteliuose buvo legalizuotas 2002-aisiais. Tai leido atsirasti privačių ūkių rinkos prekybai, kuri didino prekybininkų galią bei produktyvių fermerių autonomiją.

Vis dėlto Kim Jong Il niekada nepribrendo rinkos reformai. Jo vyriausybė vadino ją „medumi teptais nuodais".

Anot partijos laikraščio Pchenjane *Rodong Sinmun*, „svarbu ryžtingai užgniaužti kapitalistinius bei nesocialistinius elementus, vos jiems pasirodžius. Jei imperialistinė ideologija ir kultūrinis nuodijimas yra toleruojamas, net ir tikėjimas, nepajudinamas iki pat durtuvo pavojaus, turės pasiduoti, lyg būtų šlapia purvo siena".

Šiaurės Korėjos miestuose ir nedideliuose miesteliuose išvešėjęs kapitalizmas susilpnino geležinius valdžios kasdienio gyvenimo gniaužtus ir šiek tiek praturtino šalį. Kim Jong Il urzgė: „Valstybė atvirai neturi pinigų, bet žmonės turi dviejų biudžetų vertės sumą."[2]

Jo vyriausybė kontratakavo.

Kaip „kariuomenės pirmumo" eros dalis, kurią Kim vyriausybė oficialiai paskelbė 1999-aisiais, Korėjos žmonių armija, turinti pamaitinti daugiau nei milijoną karių triskart per dieną, pradėjo agresyviai konfiskuoti didžiąją dalį fermose-kooperatyvuose užauginto maisto.

„Derliaus nuėmimo metu kariai tiesiog atvyksta su savo sunkvežimiais ir susikrauna derlių", – pasakojo Pietų Korėjos vyriausybės finansuojamo Korėjos žemės ūkio ekonomikos instituto Seule Šiaurės Korėjos agrokultūros specialistas Kwonas Tae-jin.

Toli šiaurėje, kur maisto atsargos istoriškai visada buvo menkos, o ūkininkai laikomi politiškai priešiškais, kariuomenė paima ketvirtadalį visos grūdų produkcijos, teigė Kwonas.

[2] Wonhyuk Lim, *North Korea's Economic Futures* („Šiaurės Korėjos ekonomikos prognozės"), Vašingtonas, Brookings Institution, 2005.

Kitose šalies dalyse ji pasisavina penkis–septynis procentus. Norėdama būti tikra, kad valstybinių ūkių darbininkai neapgaus kariuomenės, nuimant derlių armija skiria kareivius prižiūrėtojus visose trijuose tūkstančiuose ūkių. Kuomet dešimtys tūkstančių miestiečių atvežami į fermas, kad padėtų rudenį nuimti derlių, kariai juos seka, kad nevogtų maisto.

Nuolatinis karių dislokavimas ūkiuose leido atsirasti korupcijai. Kwonas teigė, kad fermų valdytojai moka kareiviams, kurie savo ruožtu nepastebi stambaus masto maisto, vėliau parduodamo neoficialioje rinkoje, vagysčių. Anot daugybės dezertyrų bei labdaros grupių pranešimų, korumpuotų karininkų grupių ginčai periodiškai baigiasi gaujų mūšiais ir susišaudymais. Budistų labdaros organizacija *Good Friends*, turinti informatorių Šiaurėje, 2009 m. pranešė, kad valstybinėje fermoje kovos dėl kukurūzų metu vienas kareivis buvo nudurtas pjautuvu.

★

Kiaulių fermoje uždarytas Šinas nieko negirdėjo apie prekybą gatvėse, korupciją ir neteisėtas tarpmiestines keliones, kurios mažiau nei po dvejų metų padės jam pabėgti.

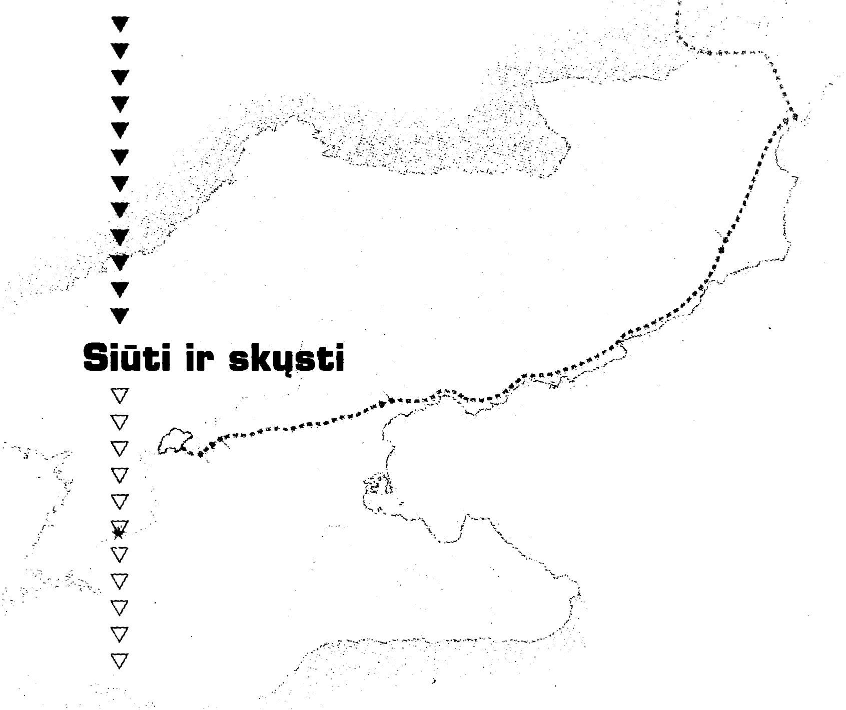
Pasislėpęs kalnuose – tai buvo savotiškas lageris lageryje – jis ramiai praleido paskutinius savo paauglystės metus. Galva buvo nuleista, mintys – tuščios, energija nukreipta į maisto vogimą. Ryškiausias tų metų prisiminimas buvo sulaikymas dėl nukniauktų kiaulės žarnų kepimo. Jis buvo sumuštas, penkias dienas paliktas be valgio, o maisto davinys trims mėnesiams buvo sumažintas perpus.

Kai fermoje vaikinui suėjo dvidešimt, jis pamanė, kad rado vietą, kurioje pasens ir mirs.

Tačiau kiaulių fermos epizodas 2003 m. kovą staiga baigėsi. Dėl priežasčių, kurių niekada niekas nepaaiškino, Šinas buvo perkeltas į lagerio siuvimo fabriką – prigrūstą, chaotišką, įtemptą darbo vietą, kur du šimtai moterų ir penki šimtai vyrų siuvo karines uniformas.

Fabrike Šino gyvenimas vėl komplikavosi. Čia buvo nuožmus reikalavimas įvykdyti produkcijos kvotas. Atsinaujino spaudimas šnipinėti. Sargybiniai tarp fabriko siuvėjų ieškojo sekso.

Tačiau čia taip pat buvo vienas atvykėlis – išsilavinęs kalinys iš Pchenjano, mokęsis Europoje ir gyvenęs Kinijoje. Jis ir papasakos Šinui, ko tas netenka.

Siūti ir skųsti

Dvylikos valandų pamainos metu šimtas moterų kartu siuvo karines uniformas. Kai kaprizingos, kojomis valdomos mašinos sugesdavo, Šinas jas sutaisydavo.

Vaikinas buvo atsakingas už maždaug penkiasdešimt mašinų ir siuvėjų, dirbančių su jomis. Jei mašinos neišspausdavo kasdienės uniformų kvotos, Šinas su siuvėjomis būdavo verčiami dirbti „kartaus pažeminimo darbą“, o tai reiškė dvi papildomas valandas ant fabriko grindų, dažniausiai nuo dešimtos iki vidurnakčio.

Patyrusios siuvėjos sugebėdavo išlaikyti mašinas dirbančias, tačiau naujos, neišmanančios arba labai ligotos – ne. Norėdami sutaisyti sugedusią mašiną, nukaltą iš ketaus Lagerio Nr. 14 liejykloje, Šinas ir kiti meistrai turėdavo vilkti jas ant nugarų į viršuje esančias dirbtuves.

Papildomas darbas įpykindavo meistrus, kurie išliedavo pyktį, griebdami siuvėjas už plaukų, trankydami jų galvas į sieną ir spardydami veidą. Fabriko brigadininkai – dėl savo šiurkštumo sargybinių parinkti kaliniai – dažniausiai nusisukdavo, kai būdavo mušamos siuvėjos. Jie kalbėjo Šinui, kad baimė gerina produktyvumą.

Nepaisant to, kad vis dar liko žemas ir kaulėtas, Šinas nebebuvo pasyvus, nuo prastos mitybos nusilpęs, iškankintas, traumuotas vaikas. Pirmaisiais metais fabrike konflikto su kitu siuvimo mašinų taisytoju metu šitai jis įrodė sau ir savo bendradarbiams.

Gongas Jin Soo buvo karštakošis. Šinas matė, kaip tas įniršo, kai viena iš Gongo kolektyvo siuvėjų sugadino siuvimo mašinos veleną. Gongas tol spardė moteriai į veidą, kol ta susmuko ant grindų.

Gongui pareikalavus audinio padavimo mechanizmo – esminės siuvimo mašinos detalės, kontroliuojančios dygsnio dydį, reguliuojant medžiagos judėjimo link adatos greitį – iš su Šinu dirbančios siuvėjos, ši atžariai atsisakė jį duoti.

„Kale, jei meistras prašo detalės, duok ją, – pasakė Gongas. – Ko čia žiūri akis išpūtusi?"

Šinui matant, Gongas sudavė moteriai į veidą, iškruvino nosį.

Nustebindamas save ir siuvėjas, Šinas prarado savitvardą. Vaikinas griebė didelį veržliaraktį, kiek galėdamas stipriau įsiūbavo, stengdamasis perskelti Gongo kaukolę. Veržliaraktis sutraiškė meistrui dilbį, kai jis pakėlė ranką, saugodamas galvą.

Gongas kažką suvebleno ir krito ant grindų. Priėjo pamainos meistras, apmokęs Šiną. Rado jį laukinio žvėries akimis su geležte rankoje, stovintį virš Gongo kūno, ant kurio kraujais paplūdusios rankos buvo susiformavęs kiaušinio dydžio gumbas. Pamainos meistras pliaukštelėjo Šinui per veidą ir paėmė veržliaraktį. Siuvėjos grįžo prie darbo. Nuo tada Gongas pradėjo laikytis atokiau.

★

Drabužių fabrikas – tai plačiai išsidriekęs septynių didelių pastatų kompleksas, kurio visi pastatai matomi palydovo darytose fotografijose. Fabriko, įsikūrusio prie Taedongo upės, pagrindiniai pastatai yra prie patekimo į Slėnį Nr. 2, netoli hidroelektrinės bei stiklą ir porcelianą gaminančių gamyklų.

Kai Šinas ten dirbo, dviem šimtams siuvėjų ir penkiem šimtams vyrų, kurie buvo siuvimo mašinų taisytojai, drabužių dizaineriai, įrenginių prižiūrėtojai ir produkcijos gabentojai, ant žemės buvo įrengti bendrabučiai. Vienintelis fabriko valdytojas buvo iš Bowiwono. Visi kiti meistrai, įskaitant ir *chongbanjangą*, buvo kaliniai.

Dirbdamas fabrike, Šinas kasdien artimai susidurdavo su keliais šimtais moterų – paauglėmis, dvidešimtmetėmis ir trisdešimtmetėmis. Kai kurios jų buvo ypatingai patrauklios, jų seksualumas fabrike sukurdavo įtampą. Iš dalies ją kurstė blogai sukirptos jų uniformos. Moterys neturėjo liemenėlių, reta dėvėjo apatinius. Higieninės šluostės nebuvo prieinamos.

Būdamas nekaltas dvidešimtmetis, Šinas šių moterų apsuptyje jautėsi nervingai. Vaikiną jos domino, tačiau jis nerimavo dėl lagerio taisyklės, skiriančios mirties bausmę kaliniams, be leidimo turėjusiems lytinių santykių. Šinas pasakojo, kad buvo itin atsargus, kad neužmegztų ryšių su jokia moterimi. Tačiau seksualinių santykių draudimas negaliojo fabriko valdytojui ir saujelei išrinktų kalinių, kurie tarnavo pamainos meistrais.

Valdytojas – sargybinis, einantis trečią dešimtį – klaidžiojo tarp siuvėjų kaip pirkėjas galvijų aukcione. Šinas stebėjo, kaip jis kas kelios dienos išsirenka vis kitą merginą, liepdamas išvalyti fabrike esantį jo kambarį. Siuvėjos, netvarkančios valdytojo kambario, buvo tinkamos vyriausiajam pamainos meistrui ir kitiems kaliniams, fabrike einantiems aukštesnes pareigas.

Moterys neturėjo kito pasirinkimo – tik paklusti. Joms tai taip pat būdavo šiek tiek naudinga – bent jau trumpai. Jei pa-

malonindavo valdytoją ar vieną iš pamainos meistrų, galėdavo tikėtis gauti mažiau darbo ir daugiau maisto. Sugadinusios siuvimo mašiną, nebuvo mušamos.

Viena siuvėja, reguliariai tvarkanti valdytojo kambarį, buvo Park Choon Young, kurią Šinas pažinojo nuo mokyklos ir kuri siuvo su jo prižiūrima mašina. Merginai buvo dvidešimt dveji, ji buvo išskirtinai graži. Praėjus keturiems mėnesiams po to, kai ji pradėjo leisti vakarus valdytojo kambaryje, Šinas iš kito buvusio tos pačios mokyklos mokinio išgirdo, kad mergina nėščia.

Jos padėtis buvo slepiama iki kol pilvas pradėjo kyšoti iš uniformos. Tada Park Choon Young dingo.

★

Šinas išmoko iš mašinos garso nustatyti, kas jai negerai. Prasčiau sekėsi nešioti griozdiškas mašinas į dirbtuves. 2004 m., laiptais ant nugaros tempiant vieną jų į viršų, ši išslydo iš rankų. Siuvimo mašina nudardėjo žemyn, nepataisomai sulūžo.

Jo tiesioginis viršininkas, meistras, buvęs kantrus, kol Šinas mokėsi visų fabriko gudrybių, pamatęs sugadintą mašiną, kelis kartus jam trenkė. Tuomet fabriko vadovybei pranešė apie žalą. Siuvimo mašinos buvo labiau vertinamos už kalinius, taigi vienos sugadinimas buvo prilyginamas mirties bausmei.

Po kelių minučių, kai numetė siuvimo mašiną, kartu su pamainos meistru ir cecho meistru, kuris ir pranešė apie incidentą, Šinas buvo pašauktas į fabriko valdytojo kabinetą.

„Ką tu sau galvojai? – šaukė valdytojas. – Ar nori mirti? Kaip galėjai būti toks silpnas, kad paleistum iš rankų? Juk visada murkdai savo snukį ėdale.“

„Net jei mirsi, siuvimo mašinos nesugrąžinsi, – pridūrė valdytojas. – Problema – tavo ranka. Nupjaukit jam pirštą!“

Vyriausiasis meistras griebė Šino dešiniąją ranką ir padėjo ant stalo. Virtuviniu peiliu nupjovė vidurinį pirštą virš pirmojo krumplio.

Viršininkas padėjo jam palikti valdytojo kabinetą, palydėjo jį atgal į cechą. Vėliau tą naktį jis nuvedė Šiną į lagerio gydyklą, kur slaugytoju dirbantis kalinys išmirkė pirštą sūriame vandenyje, užsiuvo ir sutvarstė audeklu.

Infekcijos išvengti tai nepadėjo. Tačiau iš pogrindžio kameros laikų Šinas prisiminė, kaip dėdė įtrindavo žaizdas sūria kopūstų sriuba. Valgio metu vaikinas mirkė pirštą sriuboje. Infekcija neišplito į kaulą ir po trijų mėnesių trumpojo piršto oda sugijo.

Pirmas dvi dienas po sužeidimo meistras ceche Šiną pavadavo. Tai buvo netikėtas rūpestingas gestas, leidęs Šinui atsitiesti. Gerasis meistras tose pareigose ilgai neišbuvo. Neilgai trukus po to, kai Šinas išmetė siuvimo mašiną, jis kartu su žmona dingo. Vaikinas iš kito taisytojo sužinojo, kad meistro žmona, dirbdama miške, siaurame kalnų tarpeklyje netikėtai susidūrė su slapta egzekucija.

Prieš dingstant, meistras Šinui atnešė dovaną.

„Tai yra ryžių miltai – tavo tėvas nori, kad juos turėtum“, – pasakė meistras.

Paminėjus tėvo vardą, Šiną užplūdo pyktis. Nors ir stengėsi jį užgniaužti, apmaudas, kurį jautė motinai ir tėvui bei broliui, po jų mirties tik didėjo. Jis užnuodijo jausmus tėvui. Šinas nenorėjo nieko apie jį žinoti.

„Pats juos suvalgyk“, – pasakė.

„Tavo tėvas juos siuntė tau, – sutrikęs atliepė meistras. – Juk juos suvalgyti turi tu?“

Nepaisydamas alkio, Šinas atsisakė.

★

Tiek daug kalinių dirbo arti vienas kito, kad fabrikas skundimams buvo tarytum Petri lėkštelė.

Bendradarbis išdavė Šiną, praėjus kelioms savaitėms po to, kai šis išmetė siuvimo mašiną. Jo pamaina neįvykdė dienos produkcijos kvotos, jiems buvo liepta atlikti kartaus pažeminimo

darbą. Kartu su kitais trimis mašinų taisytojais Šinas iki pat po vidurnakčio negrįžo į bendrabučio kambarį.

Visi buvo žvėriškai alkani, vienas jų pasiūlė surengti reidą į fabriko daržą, kur buvo auginami kopūstai, salotos, agurkai, baklažanai ir ridikėliai. Lijo, mėnulio šviesos nebuvo. Jie suprato, kad tikimybė būti pagautiems – nedidelė. Išsmuko laukan, prisigrobė daržovių, kiek tilpo rankose, atsinešė į kambarį, kur jas suvalgė ir užmigo. Ryte visi keturi buvo pakviesti į valdytojo kabinetą. Kažkas pranešė apie jų vidurnakčio pasistiprinimą. Valdytojas kiekvienam tvojo lazda per galvą. Tada vienam taisytojui – Kangui Man Bok – liepė palikti kabinetą. Skundikas užuodė skundiką: Šinas instinktyviai suprato, kad juos išdavė Kangas.

Valdytojas įsakė, kad trijų likusių vyrų maisto daviniai turi būti sumažinti perpus dviem savaitėms, ir dar po kelis kartus trenkė jiems per galvas. Grįždamas į fabriką, Šinas pastebėjo, kad Kangas vengia jo žvilgsnio.

Greitai Šinui buvo liepta šnipinėti savo bendradarbius. Valdytojas pasikvietė vaikiną į savo kabinetą ir pasakė, kad norėdamas nuplauti savo motinos ir brolio nuodėmes, jis turi įduoti blogai besielgiančius. Prireikė dviejų mėnesių rasti nors vieną.

Vieną naktį gulėdamas ant grindų ir nemiegodamas, jis pastebėjo, kaip paskutiniuosius trečios dešimties metus einantis kambario draugas, transporto darbininkas Kangas Chul Min atsikėlė ir pradėjo vilktis darbines kelnes. Panaudojo karinės uniformos skiautę skylei kelnėse uždengti. Buvo akivaizdu, kad drabužį pavogė iš fabriko cecho.

Kitą rytą Šinas nuėjo į valdytojo kabinetą.

„Mokytojau, mačiau pavogto drabužio dalį.“

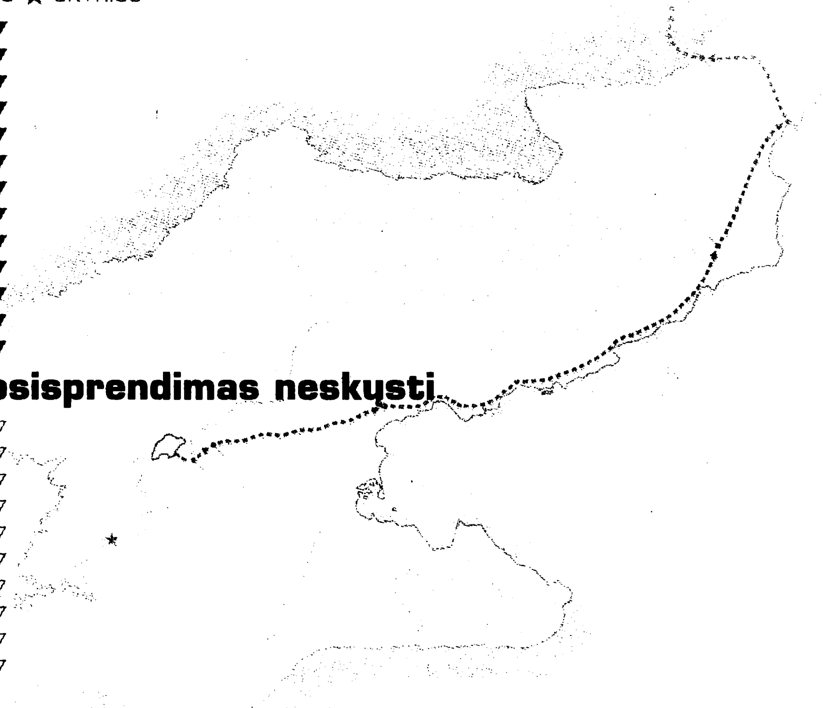
„Tiktai? Kas tai padarė?“

„Kangas Chul Min iš mano kambario.“

Tą vakarą Šinas iki vėlumos dirbo fabrike, buvo vienas paskutiniųjų siuvimo mašinų taisytojų, kurie atėjo į dešimtos valandos ideologinę kovą – privalomą savikritikos užsiėmimą.

Įėjęs į patalpą, vaikinas pamatė Kangą Chul Miną, kuris klūpėjo surakintas grandinėmis, nuoga jo nugara buvo randuota nuo smūgių. Jo slapta meilužė – siuvėja, apie kurią Šinas buvo girdėjęs iš nuogirdų – klūpėjo greta jo. Mergina taip pat buvo surakinta. Jie klūpėjo tyloje viso devyniasdešimt minučių trukusio susirinkimo metu. Jam pasibaigus, valdytojas įsakė kiekvienam darbininkui, prieš išeinant, trenkti per veidą Kangui ir jo merginai. Šinas sudavė jiems abiem.

Jis girdėjo, kaip vėliau jie buvo ištempti į lauką ir priversti klūpėti ant betono grindų dar kelias valandas. Jie niekada neišsiaiškino, kas paskundė dėl pavogto drabužio. Šinas kaip galėdamas vengė jų akių.

Apsisprendimas neskųsti

Valdytojas buvo sumąstęs Šinui kitą darbą. Neaukštas, tvirtas Parkas Yong Chul su kuokštu baltų plaukų buvo svarbus naujas kalinys. Gyvenęs užsienyje. Jo žmona turėjo daug ryšių. Jis pažinojo svarbiausius Šiaurės Korėjos valdžios žmones.

Valdytojas nurodė Šinui išmokyti Parką remontuoti siuvimo mašinas ir tapti jo draugu. Vaikinas turėjo raportuoti viską, ką Parkas pasakojo apie savo praeitį, politiką ir šeimą.

„Parkas turi išpažinti nuodėmes, – pasakė valdytojas. – Jis jas nuo mūsų slepia.“

2004 m. spalį drabužių fabrike Šinas ir Parkas pradėjo kartu leisti keturiolika valandų per parą. Parkas pagarbiai klausėsi Šino pamokymų, kaip prižiūrėti siuvimo mašiną. Lygiai taip mandagiai jis vengdavo klausimų apie savo praeitį. Šinas nedaug tesužinojo.

Kone po keturių savaičių visiškos tylos Parkas nustebino Šiną užduodamas jam asmeninį klausimą.

„Pone, kur yra jūsų namai?"

„Mano namai? – ištarė Šinas. – Mano namai yra čia."

„O aš iš Pchenjano, pone", – pasakė Parkas.

Parkas kreipėsi į Šiną, vartodamas pagarbias daiktavardžių ir veiksmažodžių galūnes. Korėjiečių kalba jos reiškė Šino, kaip mokytojo, pirmenybę, viršenybę prieš mokinį Parką. Tai buvo orus, penktą dešimtį įpusėjęs žmogus, tačiau šis kalbinis bruzdumas Šiną erzino ir trikdė.

„Aš jaunesnis už jus, – pasakė jis. – Prašau liautis mane vadinti pagarbiais vardais."

„Gerai", – atsakė Parkas.

„Tiesa, – paklausė Šinas, – kur yra Pchenjanas?"

Klausimas apstulbino Parką.

Nepaisant to, vyresnis vyras nesijuokė ir labai neakcentavo Šino neišprusimo. Jam tai pasirodė įdomu. Parkas rūpestingai paaiškino, kad Pchenjanas yra nutolęs maždaug šešiasdešimt penkis kilometrus į pietus nuo Lagerio Nr. 14, kad tai yra Šiaurės Korėjos sostinė, miestas, kuriame gyvena visi galingiausi šalies žmonės.

Šino naivumas pralaužė ledus. Parkas pradėjo pasakoti apie save. Sakėsi užaugęs dideliuose, ištaiginguose apartamentuose Pchenjane, gavo Šiaurės Korėjos privilegijuotiesiems prieinamą išsilavinimą, studijavo Rytų Vokietijoje ir Sovietų Sąjungoje. Grįžęs namo, tapo taikvando mokymo centro vadovu Pchenjane. Užimdamas tas aukštas pareigas jis susipažino su daugeliu vyrų, kurie valdė Šiaurės Korėją.

Tepaluota dešiniąja ranka liesdamas siuvimo mašiną, jis tarė: „Šia ranka spaudžiau ranką Kim Jong Il."

Parkas atrodė it sportininkas. Jo rankos buvo didelės ir raumeningos. Jis buvo įspūdingai stiprus, vos pilnesnis per liemenį. Tačiau didžiausią įspūdį Šinui darė Parko manieros. Prie jo vaikinas nesijautė kvailas. Vyresnis vyras stengdavosi

paaiškinti, koks yra gyvenimas už Lagerio Nr. 14 – ir už Šiaurės Korėjos.

Taigi jis pradėjo mėnesio trukmės seminarą, visam laikui pakeisiantį jaunuolio gyvenimą.

Jiems einant per fabriko cechą, Parkas pasakojo Šinui, kad ta milžiniška šalis netoliese yra vadinama Kinija. Šios šalies žmonės greitai turtėjo. Jis pasakojo, kad pietuose yra dar viena Korėja. Pietų Korėjoje, pasak jo, jau dabar visi yra turtingi. Parkas aiškino pinigų sampratą. Papasakojo, jog egzistuoja televizija, kompiuteriai ir mobilūs telefonai. Dėstė, kad pasaulis yra apvalus.

Daugelį Parko dėstomų dalykų, ypač pradžioje, Šinui buvo sunku suprasti, patikėti jais ar net domėtis. Jis nebuvo ypatingai susidomėjęs pasaulio tvarka. Tai, kas jį traukė – jis vis prašydavo Parko to paties – buvo pasakojimai apie maistą ir valgymą, ypatingai tuomet, kai pagrindinis patiekalas būdavo ant grotelių kepta mėsa.

Tai buvo istorijos, skatinusios jį naktimis fantazuoti apie geresnį gyvenimą. Iš dalies jis tai darė dėl slegiančio išsekimo nuo darbo fabrike. Valgio porcijos buvo šykščios, darbo valandos – nesibaigiančios ir jis visada jautėsi alkanas. Tačiau buvo ir kažkas daugiau – kai kas, palaidota senuose prisiminimuose iš to laikotarpio, kai buvo trylikos ir kovojo, siekdamas atsigauti nuo nudegimų, patirtų pogrindiniame kalėjime: jo senas kameros draugas savo pasakojimais apie gausius patiekalus buvo sukurstęs vaiko vaizduotę. Dėdė skatino Šiną svajoti apie tai, kaip vieną dieną jis ištrūks iš lagerio ir valgys ką panorėjęs. Šino mintyse laisvė buvo keptos mėsos sinonimas.

Senukas iš pogrindinio kalėjimo gerai maitinosi Šiaurės Korėjoje, o Parko skonio patirtys buvo pasaulinės. Jis apibūdino vištienos, kiaulienos ir veršienos skonius Kinijoje, Vokietijoje, Anglijoje ir buvusioje Sovietų Sąjungoje. Kuo daugiau Šinas šių istorijų girdėjo, tuo labiau norėjo ištrūkti iš lagerio. Jis trokšte troško gyventi pasaulyje, kur tokie menki žmonės, kaip jis, galėjo nueiti

į restoraną ir prisikimšti pilvą ryžių ir mėsos. Vaikinas fantazavo apie pabėgimą su Parku, nes norėjo valgyti taip, kaip jis.

Užnuodytas tuo, ką išgirdo iš kalinio, kurį turėjo įduoti, Šinas priėmė tikriausiai pirmą laisvą sprendimą savo gyvenime. Pasirinko neskųsti.

Tai žymėjo pagrindinę permainą jo mąstymuose apie išlikimą. Remiantis vaikino patirtimi, skundimas atsipirko. Tai apsaugojo jį nuo budelių, nužudžiusių motiną ir brolį. Po egzekucijos įskundimas galėjo būti priežastis, dėl kurios pagrindinės mokyklos mokytojas užtikrino, kad jis turėtų maisto, padarė galą patyčių vargams ir paskyrė jį dirbti lengvą darbą kiaulių fermoje.

Tačiau Šino sprendimas gerbti Parko privatumą nereiškė, kad jis naujai pažvelgė į gėrio ir blogio prigimtį. Žvelgdamas į praeitį, Šinas vertina savo elgesį kaip iš esmės savanaudišką. Jei būtų informavęs apie Parką, būtų gavęs papildomą lėkštę kopūstų. Galbūt būtų pakeltas į meistrus su ypatinga malone vilioti siuvėjas.

Bet Parko pasakojimai Šinui buvo daug vertingesni. Jie tapo esmine, energijos teikiančia priklausomybe, keičiančia jo ateities lūkesčius bei teikiančia vilties jai ruoštis. Vaikinas manėsi pražūsiąs, neišgirdęs daugiau istorijų.

Atsiskaitydamas valdytojui, Šinas susivokė pasakojąs nuostabiai išlaisvinantį melą. Parkas, teigė jis, neturi ką pasakyti.

★

Prieš keletą metų pogrindiniame kalėjime senstantis Šino kameros draugas drįso kalbėti apie maistą už lagerio ribų. Tačiau dėdė niekada nepasakojo apie save ar savo pažiūras. Jis buvo atsargus, įtarus ir susitvardęs. Spėjo, jog berniukas yra informatorius, nepasitikėjo juo. Šinas neprieštaravo. Pasitikėjimas buvo greitas būdas būti nušautam.

Tačiau praėjus pradiniam Parko uždarumo etapui, įtarus jis nebuvo. Akivaizdžiai tikėdamas, jog Šinas yra toks pat patiki-

mas, kaip ir nieko neišmanantis, Parkas papasakojo jam savo gyvenimo istoriją.

Pasakojo, kad savo taikvando mokymo centro direktoriaus pareigas prarado 2002 m., susikivirčijęs su vidurinės klasės funkcionieriumi, kuris akivaizdžiai jį šnipinėjo, norėdamas gauti geresnes pareigas vyriausybėje. Netekęs darbo, Parkas keliavo prie šiaurinės valstybės sienos pas savo žmoną, ten jie nelegaliai kirto Kinijos sieną ir pusantrų metų gyveno pas savo dėdę. Jie norėjo grįžti į Pchenjaną, kur buvo palikę paauglį vaiką, gyvenantį su Parko tėvais.

Būdamas Kinijoje, Parkas kasdien klausydavo radijo laidų iš Pietų Korėjos. Įdėmiai sekė informaciją apie Hwangą Jang Yop, pagrindinį Šiaurės Korėjos ideologijos kūrėją ir visų laikų aukščiausio rango dezertyravusį pareigūną. 1997 m. pabėgęs Hwangas Seule buvo tapęs žvaigžde.

Šinui ir Parkui nudirbus darbus drabužių fabrike, Parkas aiškino, jog Hwangas kritikavo Kim Jong Il dėl to, kad pavertė Šiaurės Korėją korumpuota feodaline valstybe. (2010 m. Kim vyriausybės išsiųsti agentai bando nužudyti Hwangą. Vis dėlto jie areštuojami Seule ir Hwangas miršta natūralia mirtimi tais pačiais metais, būdamas aštuoniasdešimt septynerių.)

Parkas kartu su žmona ir naujagimiu sūnumi, gimusiu Kinijoje, 2003 m. vasarą paliko Kiniją ir grįžo į Šiaurės Korėją. Jis norėjęs grįžti į Pchenjaną rugpjūtį, kad spėtų balsuoti rinkimuose į Aukščiausiąją Liaudies Asamblėją – marionetinį Šiaurės Korėjos parlamentą.

Rinkimai Šiaurės Korėjoje buvo bereikšmiai ritualai. Kandidatai parenkami Korėjos darbininkų partijos, dalyvauja be opozicijos. Tačiau Parkas nuogąstavo, kad jam nebalsavus, vyriausybė pastebės jo dingimą, paskelbs išdaviku ir išsiųs jo šeimą į darbo stovyklą. Balsavimas šalyje nėra privalomas, tačiau valdžia atidžiai seka, kas nepasirodo.

Parką su šeima sulaikė prie sienos. Jis stengėsi įtikinti kareivius, kad nėra pabėgėlis, kad tik lankė gimines Kinijoje ir dabar

grįžta balsuoti. Pareigūnai tuo nepatikėjo. Jis buvo apkaltintas esąs atsivertėlis krikščionis ir Pietų Korėjos šnipas. Po kelių tardymo sesijų Parkas su žmona buvo išsiųsti į Lagerį Nr. 14. Į tekstilės fabriką kalinys buvo paskirtas 2004 m. rudenį.

Kuomet Šinas su juo susipažino, vyras širdo ant savęs už tai, jog grįžo į Šiaurės Korėją. Kvailumas kainavo jam laisvę ir, kaip jis teigė Šinui, tuoj pat kainuos ir žmoną, kuri su juo jau skyrėsi. Ji buvo kilusi iš garsios Pchenjano šeimos, turinčios gerus ryšius partijoje. Parkas pasakojo, kad ji bando įtikinti lagerio sargybinius, jog ji tik buvusi ištikima ir nuolanki savo vyro – politinio nusikaltėlio – žmona.

★

Nepaisant Parko pykčio dėl Šiaurės Korėjos supuvimo, ant žmonos, ant savęs, jis visada laikėsi oriai, ypač valgio metu.

Šinui tai nepaprastai patiko. Visi, kuriuos tik pažinojo, lageryje valgydami elgėsi it paklaikę gyvuliai. Parkas – net būdamas alkanas – taip nesielgė. Šinui fabrike pagavus žiurkių, jis reikalavo turėti kantrybės. Neleido Šinui jų valgyti, kol nerado krosnies ar ugnies, kur žiurkė galėtų būti išskleista ant kastuvo koto ir tinkamai iškepta.

Taip pat Parkas gebėjo būti nerūpestingos sielos. Šino požiūriu, kartais jis nueidavo pernelyg toli.

Pavyzdžiui, tas Parko dainavimas.

Vidury naktinės pamainos ant fabriko grindų Parkas sukėlė vaikinui nerimą, pratrūkdamas dainuoti.

„Ei! Ką manaisi čia darąs?“ – klausė Šinas, bijodamas, kad išgirs meistras.

„Dainuoju“, – atsakė Parkas.

„Tuojau pat nustok“, – liepė jam Šinas.

Vaikinas niekad nebuvo dainavęs. Vienintelis jo susidūrimas su muzika buvo ūkyje, kai, kaliniams ravint piktžoles, sunkvežimiai su garsiakalbiais grojo karo dainas. Dainavimas Šinui atrodė nenatūralus ir beprotiškai rizikingas dalykas.

Norėdamas nutildyti Parką, Šinas energingai kratė galvą ir mojavo rankomis.

„Kas išgirs mane tokiu metu? – paklausė Parkas. – Šįkart dainuok kartu."

Vaikinas atsisakė.

Parkas paklausė, kodėl jis šitaip bijo dainelės, kai tuo pat metu nori išgirsti maištingų pasakojimų apie Kim Jong Il – kad šis yra vagis, o Šiaurės Korėja – tikra landynė.

Šinas paaiškino, jog toleravęs tokius dalykus dėl to, kad Parkas mokėjo šnibždėti. „Norėčiau, kad nedainuotum", – pratarė Šinas.

Parkas sutiko. Bet po kelių naktų jis vėl pratrūko dainuoti ir pasisiūlė išmokyti Šiną dainos žodžių. Nors vaikinas ir abejojo, ir bijojo, bet klausėsi ir dainavo kartu su Parku, tik tyliai.

„Dainos apie žiemos saulėgrįžą" žodžiai – neseniai pabėgusieji sako, jog tai yra pagrindinė populiarios Šiaurės Korėjos valstybinės programos daina – apie keliaujančius bendrakeleivius, susiduriančius su vargais ir skausmu.

Visiems mums einant ilgu ilgu gyvenimo keliu,
Išliksime nuoširdūs kelionės draugai, besipriešinantys vėjo
ir lietaus plakimui.
Einant keliu, bus ir laimės, ir kančios.
Mes tai ištversime; pakelsime visas gyvenimo audras.

Tai – vienintelė daina, kurią iki šiol moka Šinas.

★

Lapkritį, netrukus po to, kai Parkas buvo paskirtas į tekstilės fabriką, keturi Bowiwono sargybiniai netikėtai apsilankė naktiniame kalinių savikritikos susirinkime. Dviejų veidai Šinui nebuvo matyti ir jis pamanė, kad tie prižiūrėtojai atvyko iš už lagerio ribų.

Susirinkimui pasibaigus, vyriausiasis sargybinis pasakė noręs pasikalbėti apie utėles – nuolatinę problemą lageriuose. Liepė užsikrėtusiems kaliniams žengti į priekį.

Žengė vyras ir moteris – atitinkamų bendrabučio kambarių vadovai. Jie informavo, kad utėlės jų patalpose buvo nekontroliuojama problema. Kiekvienam jų sargybiniai davė po kibirą drumzlino skysčio, kuris, Šinui atrodė, pasižymėjo žemės ūkio chemikalų kvapu.

Norėdami pademonstruoti jų efektyvumą naikinant utėles, sargybiniai liepė penkiems užsikrėtusiems vyrams ir penkioms moterims tuo skysčiu išsitrinti. Šinas ir Parkas, be abejonės, turėjo utėlių, tačiau jiems nebuvo suteikta galimybė pasinaudoti gydymu.

Maždaug po savaitės visiems kaliniams, kurie trynėsi skysčiu, iškilo šunvotės. Po kelių savaičių oda pradėjo dūlėti ir luptis. Jiems pakilo aukšta temperatūra, dėl kurios negalėjo dirbti. Šinas pamatė į fabriką atvažiuojantį sunkvežimį, stebėjo, kaip bloguojantys kaliniai buvo į jį sulaipinti. Daugiau jis jų nebematė.

Buvo 2004 m. gruodis. Šinas nusprendė: viskas, to jau gana. Ir pradėjo galvoti apie pabėgimą.

★

Tokios mintys buvo įmanomos dėl Parko. Jis pakeitė Šino ryšį su kitais žmonėmis. Jų draugystė sugriovė vaikino viso gyvenimo struktūrą – pradedant nuo pagieža grįstų santykių su motina, nuo ypatingo atsargumo ir išdavystės. Šinas nebebuvo savo užgrobėjų tvarinys. Manė, jog rado kažką, padėsiantį jam išsigelbėti.

Jų santykiuose daugeliu būdų aidėjo pasitikėjimo pažadas bei nebyli globa, leidusi nacių koncentracijos stovyklų kaliniams likti gyviems ir išlaikyti sveiką protą. Tose stovyklose, kaip išsiaiškino tyrėjai, „esminis išgyvenimo vienetas“ buvo pora, ne vienas individas.

„Tai buvo poros, kuriose kaliniai išlaikė žmogišką prigimtį“, – padarė išvadą Jeilio universiteto sociologas Elmeris Luchterjandas, netrukus po išlaisvinimo ėmęs interviu iš pen-

kiasdešimt dviejų kalinių, išgyvenusių koncentracijos stovyklose[1].

Poros vienas kitam vogė maistą ir drabužius, keitėsi nedidelėmis dovanėlėmis ir planavo ateitį. Jei vienas iš poros nualpdavo iš alkio priešais SS pareigūną, kitas jį paremdavo.

„Išlikimas... tai galėjo būti tik bendruomeninis pasiekimas, ne asmeninis atsitiktinumas", – rašė belgų rezistentė, Vengrijoje gimusi žydė Eugene Weinstok, kuri 1943-aisiais buvo išsiųsta į Buchenwaldą[2].

Vieno poros nario mirtis dažnai pražudydavo ir kitą. Moterys, pažinojusios Aną Frank Bergeno-Belsen koncentracijos stovykloje teigė, jog nei alkis, nei šiltinė nenužudė jaunos mergaitės, kuri vėliau taps bene garsiausia nacių eros dienoraščių rašytoja. Tikriau tariant, sakė jos, ji prarado viltį gyventi po sesers Margo mirties[3].

Kaip ir nacių koncentracijos stovyklos, taip ir darbo stovyklos Šiaurės Korėjoje naudojo kalinimą, alkį ir baimę tam, kad sukurtų savotišką Skinerio dėžutę – uždarą, griežtai reglamentuotą kamerą, kurioje sargybiniai turėjo absoliučią kontrolę[4]. Tačiau Aušvicas egzistavo tik trejus metus, o Lageris Nr. 14 yra penkiasdešimt metų gyvuojanti Skinerio dėžutė, nuolatinis nenutrūkstamas represinis eksperimentas bei proto kontrolė, kurios metu sargybiniai daugina savo kontroliuojamus, izoliuotus kalinius, nuo pat gimimo juos kiršina.

Šino draugystė su Parku yra stebuklas dėl to, kaip greitai ji šią dėžutę susprogdino.

[1] Elmer Luchterhand, "Prisoner Behavior and Social System in the Nazi Camp", *International Journal of Psychiatry*, 13, 1967, p. 245–64.

[2] Eugene Weinstock, *Beyond the Last Path*, New York, Boni and Gaer, 1947, p. 74.

[3] Ernest Schable, *A Tragedy Revealed: Heroines' Last Days*, („Atskleista tragedija: paskutinės herojės dienos"), Life, 1958 m. rugpjūčio 18 d., p. 78–144. Cituojama iš Shamai Davidson *Human Reciprocity Among the Jewish Prisoners in the Nazi Concentration Camps*, („Žmogiškoji tarpusavio sąveika tarp žydų kalinių nacių koncentracijos stovyklose"), *The Nazi Concentration Camps*, Jeruzalė, Yad Vashem, 1984, p. 555–72.

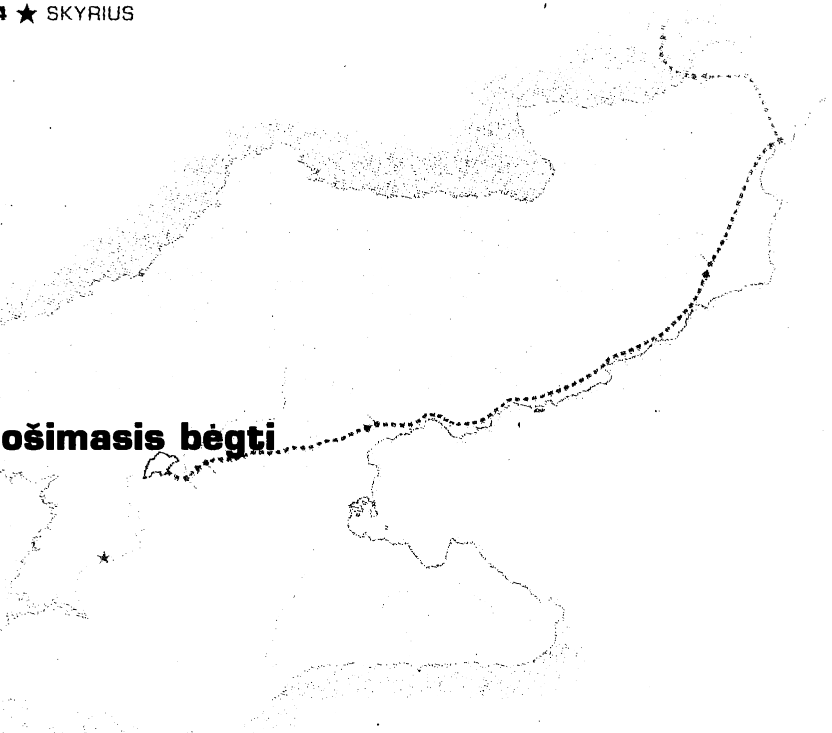
[4] Terrence Des Pres, *The Survivor: An Anatomy of Life in the Death Camps* („Išgyvenusysis: gyvenimo mirties stovyklose anatomija", Niujorkas, Oxford University Press, 1976, p. 142.

Parko dvasia, jo orumas ir uždeganti informacija suteikė Šinui kažką, kas ir žavėjo, ir buvo nepakeliama: kontekstą, būdą svajoti apie ateitį.

Staiga jis suprato, kur esąs ir ko jam trūksta.

Lageris Nr. 14 nebebuvo jo namai. Tai tapo pasibjaurėtinu kalėjimu.

Dabar Šinas turėjo daug keliavusį, plačiapetį draugą, galintį padėti ištrūkti.

Ruošimasis bėgti

Jų planas buvo paprastas – ir beprotiškai optimistiškas.

Šinas gerai pažinojo lagerį, Parkas – pasaulį. Šinas perkels juos per lagerio tvorą. Parkas nuves į Kiniją, kur jo dėdė suteiks jiems pastogę, pinigų ir pagalbą keliaujant į Pietų Korėją.

Šinas pirmasis pasiūlė bėgti kartu. Tačiau prieš iškeldamas šią idėją, jis dienų dienas nerimavo, baimindamasis, kad Parkas gali būti informatorius, jog tai – spąstai ir kad jam – kaip motinai ir broliui – bus įvykdyta mirties bausmė. Net kai Parkas priėmė šią mintį, Šino paranoja buvo sunkiai numalšinama: juk jis pardavė savo paties motiną, kodėl to neturėtų padaryti Parkas?

Visgi pabėgimo planas, toks, koks buvo, pajudėjo į priekį, kai Šino susijaudinimas įveikė baimę. Vaikinas pabusdavo gerai nusiteikęs po to, kai naktį sapnuodavo čirškinamą mėsą. Siuvimo

mašinų tampymas aukštyn žemyn jo taip nebevargino. Pirmą kartą gyvenime Šinas turėjo ko laukti.

Kadangi Parkui buvo pavesta visur sekioti Šiną, kiekviena darbo diena tapo slaptai aptariamo pasiruošimo pabėgimui ir motyvacinių istorijų apie prabangią vakarienę, laukiančią jų Kinijoje, maratonu.

Jie nusprendė, kad jei sargybiniai sučiups juos prie tvoros, Parkas juos nukaus, pasitelkdamas taikvando. Nors prižiūrėtojai nešiojasi automatinius ginklus, jie įtikinėjo vienas kitą, kad jų galimybės išlikti gyviems yra gana didelės.

Šie lūkesčiai visais atžvilgiais buvo absurdiški. Niekas nebuvo pabėgęs iš Lagerio Nr. 14. Iš tiesų yra žinomi tik du žmonės, be Šino, kuriems pavyko pabėgti iš politinio kalėjimo Šiaurės Korėjoje ir nusigauti į Vakarus. Vienas jų – Kim Yong, buvęs vyriausiasis leitenantas, turėjęs aukštus postus užimančių draugų visoje Šiaurės Korėjoje. Bet Kim Yong tvoros neperlipo. Pabėgo tik – kaip pats tai įvardija – „dėl visiškai stebuklingos galimybės“. 1999 m. per vyriausybės krizę ir saugumo lygio smukimą, kuris žymėjo Šiaurės Korėjos badmečio įkarštį, jis pasislėpė už metalinės plokštės, įsispraudė į aplūžusį traukinio vagono, kraunamo anglimi, dugną. Kuomet traukinys išvyko iš Lagerio Nr. 18, tą patį padarė ir Kim, kuris gerai išmanė kraštovaizdį. Norėdamas rasti saugų būdą kirsti sieną su Kinija, jis pasinaudojo asmeniniais ryšiais.

Kim Hye Sook – moteris, taip pat pabėgusi iš Lagerio Nr. 18. Būdama trylikos metų, kartu su šeima ji buvo pirmoji įkalinta toje darbo stovykloje 1975-aisiais. Valdžia moterį paleido 2001 m., tačiau vėliau vėl įkalino ten pat. Tada ji pabėgo ir 2009 m. per Kiniją, Laosą ir Tailandą rado būdą išvykti iš Šiaurės Korėjos į Pietų Korėją.

Kim Yong pabėgo iš kalėjimo, nė iš tolo nesaugomo taip, kaip tas, iš kurio bėgti planavo Šinas ir Parkas. Kaip rašo savo memuaruose „Ilga kelionė namo“, ji niekada nebūtų pabėgusi iš Lagerio Nr. 14, nes „sargybiniai ten elgėsi it būtų karo fron-

te"[1]. Prieš tai, kai Kim buvo atgabenta į stovyklą, iš kurios netrukus pabėgo, sakėsi dvejus metus praleidusi Lageryje Nr. 14. Tenykštes sąlygas ji apibūdino kaip „tokias žiaurias, kad net negalėjau pagalvoti apie galimybę pasprukti".

Šinas su Parku neturėjo supratimo apie Kim Yong pabėgimą, neturėjo galimybių įvertinti ištrūkimo iš Lagerio Nr. 14 arba saugaus kelio į Kiniją radimo sunkumų. Bet Parkas buvo linkęs tikėti radijo transliacijomis iš Seulo, girdėtomis gyvenant Kinijoje. Tos programos susitelkė ties Šiaurės Korėjos valdžios klaidomis ir silpnybėmis. Parkas sakė Šinui, kad Jungtinės Tautos pradėjo kritikuoti žmogaus teisių pažeidimus Šiaurės Korėjos politinėse darbo stovyklose. Taip pat jis teigė girdėjęs, jog lageriai netolimoje ateityje dings[2].

Nors Parkas buvo išmaišęs Šiaurės Korėją ir Kiniją, draugui prisipažino, kad apie statumas, snieguotus, retai gyvenamus kalnus už tvoros mažai teišmanė. Taip pat nedaug težinojo ir apie kelius, galėsiančius saugiai nuvesti į Kiniją.

Šinas dėl nesuskaičiuojamų dienų, praleistų renkant medieną bei giles, žinojo lagerio išsidėstymą, tačiau nieko neišmanė apie tai, kaip perlipti ar išlaužti aukštos įtampos tvorą, juosiančią stovyklą. Vaikinas neįsivaizdavo, ar palietus tvoros vielą, ji juos nužudytų, todėl nerimavo ir dėl to.

Taip pat jam atrodė sudėtinga savaičių savaites bei dienas prieš bėgimą vengti minčių apie tai, kas nutiko jo motinai ir broliui. Tai, ką jautė, nebuvo kaltė. Tai buvo baimė. Baiminosi,

[1] Yong, *Long Road Home*, („Ilgas kelias namo"), p. 106.

[2] Parkas buvo pernelyg viltingai nusiteikęs. Jungtinės Tautos, įsteigusios Specialiojo įgaliotinio šiaurės korėjiečių žmogaus teisėms ginti pareigybę 2004 m., neįgavo jokios įtakos vyriausybei Pchenjane. Taip pat jam ne itin sekėsi geriau informuoti tarptautinę bendruomenę apie darbo stovyklas. Šiaurės Korėja griežtai uždraudė JT žmogaus teisių įgaliotiniui atvykti į šalį, o jo kasmetinius pranešimus pasmerkė kaip planus nuversti vyriausybę. Pranešimai buvo labai kritiškos ir aštrios žmogaus teisių krizės Šiaurėje analizės. 2009 m. baigęs šešerius metus trukusią įgaliotinio kadenciją, Vititas Muntarbhornas pareiškė: „Eilinių žmonių išnaudojimas tapo pražūtinga valdančiojo elito teise." Jis papildė, jog „žmogaus teisių situacija šalyje lieka represinio pobūdžio galios pagrindas: jos tuoj pat išskaidomos, kontroliuojamos, beširdiškos."

kad mirs, kaip mirė jie. Mintyse vis skriejo jų egzekucijos vaizdai. Įsivaizdavo stovįs priešais beiššaunantį kareivių būrį arba ant medinės dėžės su kilpa ant kaklo.

Atlikdamas skaičiavimus, kuriems labai trūko informacijos, kurie buvo ilgi dėl apėmusio įkvėpimo, Šinas įtikino save, kad jo galimybės prasiveržti pro tvorą buvo devyniasdešimt procentų, o būti nušautam – dešimt procentų.

★

Pirminis pasiruošimo etapas reikalavo iš kito kalinio pavogti šiltų darbužių ir naujų batų.

Tas kitas kalinys miegojo tame pačiame bendrabutyje, fabrike dirbo drabužių sukirpėju – tai buvo darbas, leidęs sukaupti medžiagos atraižų, kurias jis keitė į maistą ir kitas gėrybes. Taip pat jis buvo itin smulkmeniškas dėl savo drabužių. Kitaip nei visi kiti stovykloje, sukirpėjas buvo susikonstravęs papildomą komplektą žieminių drabužių ir batų.

Šinas dar nebuvo vogęs drabužių iš kito kalinio. Tačiau nuo tada, kai nustojo skųsti, darėsi vis nepakantesnis kaliniams, įduodantiems savo kaimynus. Ypatingai nemėgo sukirpėjo, kuris skundė visus, vagiančius maistą iš fabriko daržo. Šinas manė, jog auka nusipelnė būti apvogta.

Kadangi kaliniai neturėjo rakinamų spintelių ar kokių kitų būdų saugoti savo daiktus, Šinui buvo paprasta tiesiog laukti, kol sukirpėjas išeis iš bendrabučio kambario, tuomet paimti jo drabužius ir batus ir paslėpti iki pabėgimo. Dingus drabužiams, sukirpėjas Šino neįtarė. Vogti batai netiko vaikino pėdai (jam beveik niekada netiko jokie batai lageryje), tačiau jie buvo palyginti nauji.

Apranga į lagerį būdavo pristatoma tik kas šešis mėnesius. Gruodžio pabaigoje, kai Šinas su Parku ir planavo pabėgimą, Šino žieminės kelnės ties keliais ir sėdyne buvo skylėtos. Atėjus laikui bėgti, jis nusprendė, kad dėl šilumos vilksis senus drabužius po vogtais. Jis neturėjo nei palto, nei pirštinių, saugančių nuo geliančio šalčio.

★

Pabėgimo planavimas reiškė laukti darbinio paskyrimo, kuris leistų jiems ištrūkti iš fabriko ir taptų priežastimi atsidurti prie tvoros.

Galimybė pasitaikė Naujųjų Metų dieną – reta nedarbo diena, kai fabriko įrenginiai nutilo dviem dienoms. Gruodžio pabaigoje Šinas sužinojo, kad sausio 2-ąją, antrąją fabriko uždarymo dieną, jo siuvimo mašinų taisytojų būrys bei kelios siuvėjos paliks fabriką ir bus vežami į kalno viršūnę rytiniame lagerio pakraštyje. Ten jie turėjo praleisti visą dieną, genėdami medžius ir kraudami medieną.

Šinas jau buvo dirbęs to kalno viršūnėje. Ji buvo netoli tvoros, kuri vingiavo ties kalno viršūne. Pranešus visa tai Parkui, šis sutiko – jie bėgs 2005 m. sausio 2 d.

★

Kuomet sausio 1-ąją fabrikas užsidarė, Šinas, nors ir nenoromis, nusprendė paskutinį kartą aplankyti tėvą.

Niekada nebuvę artimi jų santykiai buvo dar labiau atšalę. Tomis keliomis dienomis, kai neturėjo dirbti ūkyje ar fabrike, Šinas retai kada pasinaudodavo taisyklėse nurodytu leidimu jį aplankyti. Laiko leidimas su tėvu tapo tikru išbandymu.

Kodėl jis taip pyko ant tėvo, nebuvo aišku – bent jau ne jam pačiam. Motina – ne tėvas – rizikavo jo gyvybe planuodama pabėgimą, kai jis buvo trylikos. Ji ir brolis buvo prisidėję prie įvykių grandinės, kuri baigėsi jo suėmimu, kankinimu ir vargais mokykloje. Tėvas tebuvo dar viena auka.

Visgi jis buvo gyvas ir siekė susitaikyti su sūnumi. Negailestingai tulžingi nutolusių vaikų ir pagiežingų tėvų santykiai – tokia buvo pakankama priežastis Šino neapykantai.

Jie suvalgė niūrią Naujųjų Metų vakarienę tėvo darbo vietos valgykloje, ragaudami kukurūzų miltų ir kopūstų sriubą. Apie pabėgimo planą Šinas neužsiminė. Eidamas susitikti su tėvu, jis

nusprendė, jog bet kokia emocija, bet koks ženklas, kad tai – paskutinis susitikimas, galėjo kelti pavojų pabėgimui. Sūnus tėvu nepasitikėjo.

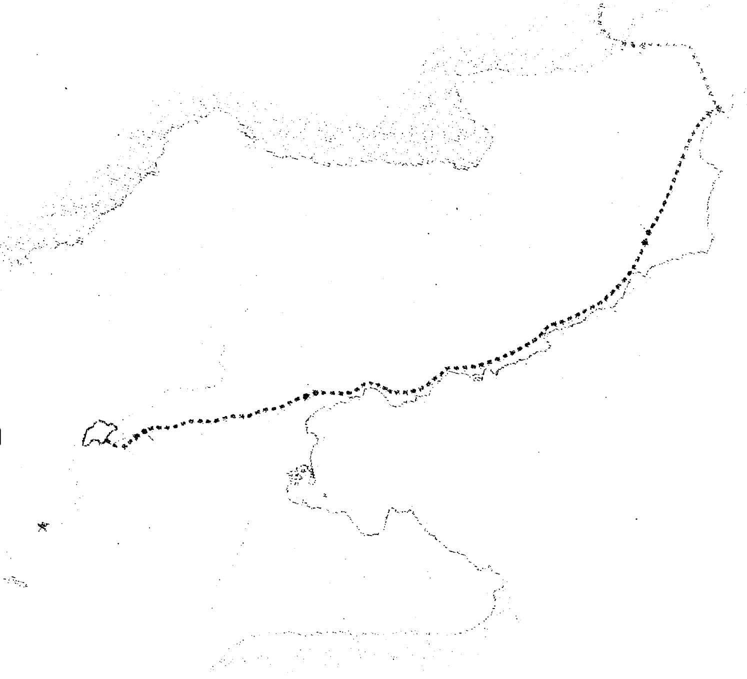
Po žmonos ir vyresniojo sūnaus nužudymo tėvas stengėsi būti atidesnis. Atsiprašė už tai, jog buvo blogas tėvas, kad neparuošė berniuko lagerio žiaurumui. Jis netgi drąsino sūnų, jei kada turėsiąs progą, „pamatytų pasaulio". Tas abejingas pritarimas pabėgimui galėjo būti tik mandagi formuluotė, nes tėvas taip pat nepasitikėjo sūnumi.

Po to, kai Šinas buvo paskirtas į drabužių fabriką, kur galimybių rasti arba pavogti papildomo maisto beveik neliko, tėvas stūmė save į ypatingą pavojų, įsigydamas ryžių miltų ir siųsdamas juos sūnui kaip tėvišką dovaną. Šinas tėvo dovaną atstūmė ir, netgi būdamas alkanas, jos atsisakė.

Dabar, sėdint kartu valgykloje, nė vienas nepaminėjo dovanos ir kai Šinas tą vakarą išėjo, jokio ypatingo atsisveikinimo nebuvo. Vaikinas manė, kad kai sargybiniai sužinos apie bėgimą, jie suims tėvą ir grąžins jį į pogrindinį kalėjimą. Jis buvo beveik tikras, kad tėvas nežino, kas jo laukia.

15 ★ SKYRIUS

Tvora

Anksti kitą rytą drabužių fabriko meistras varė Šiną, Parką ir apie dvidešimt penkis kitus kalinius į kalnus. Jie turėjo dirbti netoli pusketvirto šimto metrų aukščio šlaito. Dangus buvo giedras, skaisti saulė apšvietė didžiulį sniego gūbrį, bet šalo, pūtė vėjas. Genėdami permirkusias šakas, kai kurie kaliniai naudojo nedidelius kirvukus, kiti krovė medieną į krūvą.

Paskyrimas malkauti buvo išskirtinė sėkmė. Taip Šinas ir Parkas atsidūrė tokiu atstumu nuo tvoros, kad metus akmenį, pasiektų ją; tvora buvo išsidėsčiusi ties kalno ketera. Tolimesnėje jos pusėje teritorija staiga krypo nuožulniai, tačiau neatrodė per stati, kad nebūtų galima žengti kojomis. Netoli tvoros buvo medžių priedanga.

Sargybos bokštelis stūksojo ties tvoros linija apie keturis šimtus metrų į šiaurę nuo vietos, kur kaliniai kapojo malkas.

Vaikščiodami greta, sargybiniai patruliavo ties vidine tvoros riba. Šinas tarp patruliavimo pastebėjo gana ilgus intervalus.

Už brigados darbą atsakingas cecho viršininkas taip pat buvo kalinys, todėl neturėjo ginklo. Intervalų tarp sargybos patruliavimo metu arti nebuvo nieko, kas galėtų paleisti šūvį į Šiną ir Parką. Jie dar anksčiau buvo nusprendę geros progos laukti iki sutemų, kad sargybiniams būtų sunkiau sekti jų pėdsakais sniege.

Dirbant ir laukiant tinkamos progos, vaikinas mąstė apie tai, kad kiti kaliniai tarsi nepastebi tvoros ir galimybių, slypinčių už jos. Jie buvo lyg karvės, galvojo jis, pasyviai atrajojančios, susitaikę su savo gyvenimu be ištrūkimo. Jis irgi buvo toks, kaip jie, iki sutinkant Parką.

Apie ketvirtą valandą, senkant dienos šviesai, judėdami ir genėdami medžius, Šinas ir Parkas prisiartino prie tvoros. Rodės, niekas to nepastebėjo.

Netrukus Šinas susigriebė esąs visai prie trijų metrų aukščio sienos. Tiesiai prieš jį buvo kelių metrų aukščio sniego berma, tada pėdsakas iki ten, kur ją buvo nuvilkę sargybiniai. Už jos buvo tvarkinga smėlio krūva. Jei kas užliptų, matytųsi pėdos. O už jos buvo tarp aukštų polių įtempta tvora, sudaryta iš septynių ar aštuonių aukšta įtampa įkrautų vielos vijų, viena nuo kitos išdėstytų pėdos atstumu.

Pasak Kwono Hyuko, perbėgėlio, dirbusio valdytoju Lageryje Nr. 22, kai kurias darbo stovyklas Šiaurės Korėjoje juosiančios tvoros dar ir apsuptos griovių su kuoliukais, įrengtais tam, kad persmeigtų bet kurį įkritusį. Tačiau Šinas griovių ir kuolų nematė.

Jie su Parku nusprendė: jei tik pavyktų prasmukti pro tvorą, nepalietus vielų, jie nenukentėtų. Kaip tai padarys – nebuvo tikri. Tačiau, artėjant bėgimo laikui, Šinas pats save nustebino supratęs, jog nejaučia baimės.

Tačiau Parkas buvo išsiblaškęs.

Po to, kai sargybiniai vėlyvą popietę patruliuodami pražingsniavo ties tvora, Šinas Parko balse išgirdo baimę.

„Nežinau, ar man pavyks, – sušnibždėjo jis. – Gal bandom kitą kartą?“

„Ką čia kalbi, – pasakė Šinas. – Jei nepadarysime to dabar, kitos progos nebus.“

Šinas bijojo, kad reikės laukti mėnesius, netgi metus, iki kol jie bus išleisti iš fabriko sutemose netoli tvoros atkarpos, kuri nėra matoma iš sargybos bokštelio.

Jis negalėjo – nebūtų galėjęs – pakelti ilgesnio laukimo.

„Bėgam!“ – šūktelėjo Šinas.

Jis griebė Parko ranką ir truktelėjo jį link tvoros. Kankinančią sekundę ar dvi Šinas turėjo tempti vyrą, įkvėpusį jo troškimą ištrūkti. Vis dėlto netrukus Parkas pradėjo bėgti pats.

Jų planas buvo toks: Šinas bus pirmas iki kol aiškiai prasiverš pro tvorą, tačiau vaikinas paslydo ir parkrito ant kelių ant apledėjusio patruliavimo tako.

Parkas prie tvoros atsidūrė pirmas. Parkritęs ant kelių, jis kišo rankas, galvą ir pečius tarp dviejų žemiausių vielos gijų.

Po kelių sekundžių Šinas pamatė žiežirbas ir užuodė degančią mėsą.

Daugelis elektros tvorų, pastatytų saugumo tikslais, užkerta kelią įsibrovėliams skaudžia, tačiau nepaprastai trumpa impulso srove. Jos nėra sukurtos žudyti, o skirtos atbaidyti gyvūnus ir žmones. Mirtinos elektros tvoros – priešingai – naudoja tolydžią srovę, kuri gali prirakinti žmogų prie vielos, nes įtampa sukelia nevalingus raumenų susitraukimus, paralyžių ir mirtį.

Prieš tai, kai Šinas galėjo atsistoti ant kojų, Parkas nustojo judėti. Galbūt jis jau buvo miręs. Jo kūno svoris nusvėrė apatinę viją, prispausdamas ją prie snieguotos žemės, sukurdamas nedidelį plyšį tvoroje.

Šinas nesvarstydamas perlipo per draugo kūną, pasitelkdamas jį kaip tam tikrą izoliuojantį pagrindą. Rangydamasis pro tvorą, jis galėjo justi elektros srovę. Kojų padus tarytum badė adatėlės. Šinas jau buvo beveik pralindęs, kai jo blauzdos nuslydo nuo Parko torso ir tiesiogiai – nors ir per dvejas poras kelnių –

susilietė su apatine vija. Vielos įtampa sukėlė sunkius nudegimus nuo kulkšnių iki kelių. Žaizdos kraujavo savaičių savaites.

Praeis dar pora valandų, kol vaikinas pastebės, kaip sunkiai yra sužeistas.

Aiškiausiai apie lindimą pro tvorą jis prisimena vieną detalę: pasklido toks kvapas, tarsi Parko kūnas degtų.

★

Žmogaus kūnas yra neprognozuojamas, kai susiduria su elektra. Dėl ne itin gerai suprantamų priežasčių individų galimybės atlaikyti ir išgyventi aukštos įtampos šoką labai skiriasi. Tai nesusiję su sudėjimu ar sportiškumu. Apkūnūs žmonės nedemonstruoja didesnio atsparumo nei liesi.

Žmogaus oda gali būti pakankamai gera izoliacija, jei yra sausa. Šaltas oras uždaro poras, sumažindamas laidumą. Daugiasluoksniai drabužiai taip pat gali pagelbėti. O prakaituotos rankos ar šlapi drabužiai gali lengvai sugriauti natūralų odos atsparumą elektros srovei. Kai tik aukštos įtampos elektra perskrodžia kūną, kuris yra gerai įžemintas (drėgni batai ant sniego pagrindo), skysčiai ir druskos kraujyje, raumenyse ir kauluose tampa puikiais laidininkais. Sušlapę žmonės, susikibę rankomis, nuo elektros įtampos miršta visi kartu.

Šino sėkmė pralendant pro elektrinę tvorą, pagamintą žudyti, atrodo laimės dalykas. Jam pritrenkiamai sekėsi; Parkui – ne. Jei Šinas nebūtų paslydęs ant sniego, būtų tvorą pasiekęs pirmas, taigi – greičiausiai miręs.

Vaikinas to nežinojo, bet tam, kad saugiai pralįstų pro tvorą, reikėjo priemonės, kuri galėtų perkelti įtampą nuo tvoros į žemę. Parko kūnas, gulintis ant drėgno pagrindo virš žemutinės vielos vijos, ta priemone ir tapo.

Parkui ištraukiant srovę ir nukreipiant ją į žemę, įtampos lygis, paveikęs Šiną, kai jis ropojo virš draugo nugaros, buvo greičiausiai visai arti mirtino. Galbūt padėjo ir keli sluoksniai drabužių.

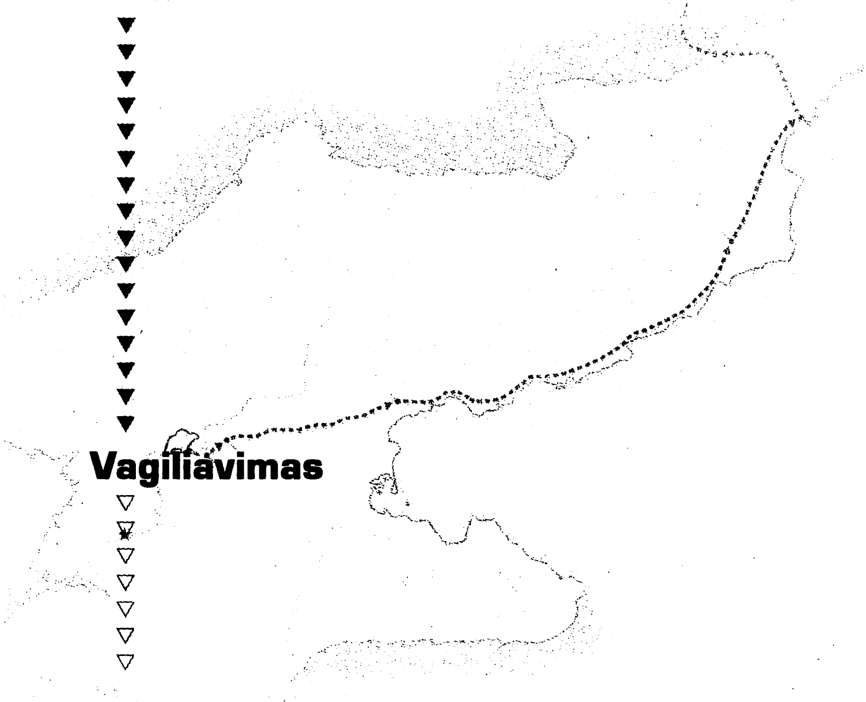
★

Susitvarkęs su tvora, vaikinas nežinojo, kur bėgti. Ant kalno keteros vienintelė kryptis, kurią galėjo rinktis, buvo žemyn. Pirmiausia jis nuvingiavo tarp medžių. Tačiau vos po kelių minučių jau buvo atviroje teritorijoje, aptiktoje aukštumų laukuose ir ganyklose, apšviestose protarpiais tarp debesų pasirodančio pusmėnulio.

Kol pasiekė kalnų slėnį, jis bėgo apie dvi valandas, visada šlaitu žemyn. Čia buvo tvartai bei išsibarstę namai. Bėglys negirdėjo jokio aliarmo, šūvių ar šūksnių. Kiek galėjo spręsti, niekas jo nesivijo.

Nuslūgus bėgant užplūdusiai adrenalino bangai, Šinas pastebėjo, kad kelnių klešnės lipnios. Pasiraitojęs jas, pamatė iš kojų srūvantį kraują. Pradėjo suvokti nudegimų sunkumą. Pėdos taip pat kraujavo. Jis susižeidė kojų nagus, tikriausiai tada, kai buvo netoli lagerio tvoros. Buvo labai šalta, žemiau dvylikos laipsnių šalčio. Palto vaikinas neturėjo.

Žuvęs prie tvoros Parkas nebuvo nurodęs, kur rasti Kiniją.

Vagiliavimas

Vakaro pradžios prieblandoje per kukurūzų ražienas nusileidęs nuo kalno, įkalnėje Šinas priėjo pusiau sudegusią ūkininko daržinę. Durys buvo užrakintos. Daugiau namų netoliese nebuvo, taigi jis ant žemės rastu kirvio kotu išlaužė spyną.

Tik įėjęs, už durų rado tris sausas kukurūzų gurguoles. Surijo jas. Kukurūzai priminė, koks jis alkanas. Mėnulio šviesos padedamas, apieškojo daržinę – gal ras dar ką suvalgyti. Vietoje maisto pamatė porą senų medvilnės batų bei nunešiotą karinę uniformą.

Uniformų Šiaurės Korėjoje – labiausiai militarizuotoje visuomenėje pasaulyje – galima rasti visur. Karo prievolė čia kone visuotinė. Vyrai tarnauja dešimt metų, moterys – septynerius. Aktyviai tarnauja daugiau nei milijonas kareivių, apie penkis procentus šalies populiacijos dėvi uniformas (palyginimui –

Jungtinėse Valstijose – pusė procento). Dar penki milijonai žmonių didžiąją dalį savo suaugusio žmogaus gyvenimo tarnauja kariuomenės rezerve. Kariuomenė yra „žmonės, valstybė ir partija", – teigia vyriausybė, kuri jau nebevadina šalies komunistine. Pagrindinis jos principas, anot Konstitucijos, yra „pirmiausia kariuomenė". Uniformuoti kareiviai kasa moliuskus ir leidžia raketas, renka obuolius ir įrenginėja drėkinimo kanalus, prekiauja grybais ir kontroliuoja žaidimo *Nintendo* kopijų eksportą.

Uniformos neišvengiamai dūla pašiūrėse ir daržinėse.

Šino rastos kareiviškos kelnės ir marškinėliai buvo jam gerokai per dideli, kaip ir medvilnės batai. Tačiau rasti kitų drabužių po mažiau nei trijų valandų nuo pabėgimo iš stovyklos ir iki tol, kol niekas jo dar nepastebėjo, buvo nepaprasta sėkmė.

Jis išsimovė iš savo šaltų, šlapių batų, nusivilko abi poras kalėjimo kelnių. Nuo kelių žemyn jos buvo standžios nuo kraujo ir sniego. Su išplėštais daržinėje rastos knygos puslapiais bandė tvarstyti nudegimus ant kojų. Puslapiai prilipo prie sužalotų blauzdų. Užsivilko susidėvėjusią, per didelę uniformą, įsispyrė į medvilnės batus.

Vaikinas, dabar jau bent iš pirmo žvilgsnio nebeatpažįstamas kaip pabėgęs kalinys, tapo dar vienu varganai apsirėdžiusiu, skurdaus apavo, vargiai beprasimaitinančiu šiaurės korėjiečiu. Šinas lengvai įsiliejo į bendrą šalies populiaciją, kur trečdalis žmonių buvo chroniškai nusilpę dėl prastos mitybos, vietos turgūs ir traukinių stotys – pilnos purvinų klaidžiojančių prekybininkų, kur kone kiekvienas yra tarnavęs kariuomenėje.

Išėjęs iš daržinės, Šinas rado kelią, ėjo juo iki kaimo slėnio apačioje. Čia – savo nuostabai – pamatė Taedongo upę.

Šitiek bėgęs nuo Lagerio Nr. 14, bėglys tebuvo nutolęs nuo jo apie tris kilometrus.

Žinios apie jo pabėgimą dar nebuvo pasiekusios kaimo. Gatvės atrodė tamsios ir tuščios. Šinas perėjo tiltą per Taedongo upę ir keliu, vedančiu paupiu, patraukė į rytus. Pravažiuojant

vienai mašinai, pasislėpė nuo šviesų. Tada užlipo ant atrodžiusio apleisto geležinkelio kelio ir patraukė toliau.

Iki vėlaus vakaro vaikinas nuėjo beveik dešimt kilometrų, įžengė į Bukchango priemiesčius. Bukchangas – į pietus nuo upės esantis anglių kasyklos miestelis, kuriame gyvena dešimt tūkstančių gyventojų. Gatvėje buvo keli pėstieji, tačiau Šinas nejuto, kad jo buvimas pritrauktų ypatingą dėmesį. Mieste stovėjo aliuminio gamykla, anglių kasyklos, didžiulė jėgainė, todėl miestas tikriausiai buvo pripratęs prie naktinės pamainos darbininkų vaikščiojimų bet kokiu paros metu.

Šinas pamatė balandį – tai buvo pažįstamas, jaukus reginys. Jis prašliaužė pro tvorą, rado kelis ryžių šiaudelius, kuriuos užsikasė nakčiai.

Valgydamas ką tik galėjo rasti ant žemės arba šiukšliadėžėse, kitas dvi dienas Šinas naršė po Bukchango priemiesčius. Neturėjo jokio supratimo, ką daryti ir kur eiti. Atrodė, jog žmonės gatvėse jį ignoruoja. Skaudėjo kojas, jis buvo alkanas ir sušalęs. Nepaisant to, jautėsi džiugiai. Buvo tarsi į žemę nukritęs ateivis.

Ateinančius mėnesius ir metus Šinas išbandys visus modernius dalykus: vaizdo filmų siuntimą, tinklaraščius ir tarptautines keliones oro transportu. Jam patars terapeutai ir karjeros konsultantai. Dvasininkai parodys, kaip melstis Jėzui Kristui. Draugai pamokys, kaip valytis dantis, naudotis debeto kortele, kaip dykinėti su išmaniuoju telefonu. Tarsi apsėstas Šinas skaitys internete apie dviejų Korėjų politiką, istoriją, geografiją, apie Kiniją, Pietryčių Aziją, Europą ir Jungtines Valstijas – viskas taps žinoma.

Vis dėlto niekas labiau nepakeis jo suvokimo apie pasaulio tvarką ir apie tai, kaip žmogiškosios būtybės sąveikauja viena su kita, nei tos pirmosios dienos už lagerio ribų.

Jis buvo sukrėstas, pamatęs šiaurės korėjiečius, gyvenančius kasdienį gyvenimą be prievolės paklusti sargybinių įsakymams. Kuomet jie turėdavo narsos kartu gatvėse juoktis ar dėvėti ryškių spalvų drabužius arba turguje derėtis dėl kainų, buvęs kali-

nys tikėdavosi ginkluotų vyrų pasirodymo, kurie suduotų per galvas ir šios kvailystės baigtųsi.

Vis pasikartojantis žodis, kurį Šinas naudoja, norėdamas apibūdinti tas pirmąsias dienas, tai – „šokas“.

Jam nebuvo reikšminga tai, kad Šiaurės Korėja žiemos nuomario metu yra bjauri, purvina ir tamsi, kad ji skurdesnė nei Sudanas, arba tai, kad, vertinant visumą, žmogaus teisių specialistai šią šalį mato kaip didžiausią pasaulio kalėjimą.

Tuometinis jam žinomas kontekstas buvo dvidešimt treji metai, praleisti kalėjime po atviru dangumi, valdomame vyrų, pakorusių jo motiną, nušovusių brolį, suluošinusių tėvą, žudžiusių besilaukiančias moteris, iki mirties mušusių vaikus, išmokiusių išduoti savo šeimą ir kankinusių jį virš ugniavietės.

Jaunas vyras jautėsi pasakiškai laisvas – ir, kiek galėjo spręsti, niekas jo neieškojo.

★

Tačiau taip pat jis buvo silpnas dėl alkio ir klajodamas gatvėmis pradėjo ieškoti tuščio namo, kur galėtų pavalgyti ir pailsėti. Vieną tokį rado nedidelės gatvelės gale. Atplėšęs iškeliamą langą iš vinilo, įsiropštė vidun.

Virtuvėje aptiko tris dubenis virtų ryžių. Spėjo, kad juos paruošė kažkas, kas greitai grįš. Bijodamas rizikuoti valgyti ar miegoti name, susipylė ryžius į plastikinį maišelį ir įmaišė šiek tiek ant lentynos rastos sojų pupelių pastos.

Apieškojęs likusią namo dalį, rado kelerias žiemines kelnes, pakabintas ant pakabos, ir dar vieną porą batų. Taip pat rado kuprinę ir tamsiai rudą militaristinio stiliaus paltą – jis buvo daug šiltesnis nei bet kuris kitas anksčiau dėvėtas. Šinas atidarė vieną, paskutinį, stalčių virtuvėje ir aptiko puspenkto kilogramo ryžių maišelį. Įsidėjo jį į kuprinę ir pasišalino.

Netoli Bukchango centro ant jo pradėjo šaukti pardavėja. Norėjo sužinoti, kas kuprinėje, ar jis neturėtų ko parduoti. Stengdamasis išlikti ramus, Šinas pasakė, jog turi ryžių. Ji

pasisiūlė juos nupirkti už keturis tūkstančius Šiaurės Korėjos vonų – pagal juodosios rinkos valiutų keitimo koeficientą tai buvo maždaug keturi doleriai.

Apie tai, kad egzistuoja toks dalykas, kaip pinigai, Šinas sužinojo iš Parko. Prieš sušunkant pardavėjai, jis nustebęs žiūrėjo, kaip žmonės naudoja nedidelius popieriaus gabalėlius – spėjo, jog tai ir yra pinigai, skirti maistui ir kitoms gėrybėms pirkti.

Vaikinas nenutuokė, ar keturi tūkstančiai vonų yra sąžininga kaina už jo vogtus ryžius, tačiau mielai juos pardavė ir nusipirko krekerių bei sausainių. Likusius pinigus įsidėjo į kišenę ir pėsčiomis paliko miestą. Kryptis buvo Kinija, tačiau jis vis dar nežinojo, kur ji galėtų būti.

Kelyje Šinas sutiko kelis vargingos išvaizdos vyrus, slapta pasiklausė jų pokalbių. Ėjusieji ieškojo darbo, prašinėjo maisto, keliavo per gatvės prekyvietes, stengdamiesi nepakliūti į policijos akiratį. Vienas ar du iš jų paklausė Šino, iš kur jis. Vaikinas sakėsi užaugęs Bukchango apylinkėse. Tai nebuvo didelis melas ir, atrodė, jų smalsumą patenkino.

Netrukus bėglys suprato, jog daugelis vyrų tarpusavyje nebuvo pažįstami. Tačiau bijojo per daug klausinėti. Nenorėjo jausti pareigos kalbėti apie save.

Anot daugiau nei tūkstančio trijų šimtų Šiaurės Korėjos pabėgėlių tyrimo, vykdyto Kinijoje 2004 m. pabaigoje ir 2005 m., šalies viduje tuo metu besiblaškantys žmonės daugiausia buvo bedarbiai darbininkai ir nenusisekę ūkininkai[1]. Taip pat buvo studentų, kareivių, technikų ir keli vyriausybės tarnautojai.

Tyrimas teigė, jog pastarieji kelyje atsidūrė pirmiausia dėl ekonominių priežasčių, tikėdamiesi susirasti darbą arba prekiauti Kinijoje. Jų gyvenimai buvo nepaprastai sudėtingi, o santykiai su valdžia – įtempti: kone ketvirtadalis vyrų ir trisdešimt septyni procentai moterų teigė turintys šeimos narių, mirusių iš

[1] Yoonok Chang, Stephan Haggard, Marcus Noland, *Migration Experiences of North Korean Refugees: Survey Evidence from China* („Šiaurės Korėjos pabėgėlių migracijos patirtys: parodymai iš Kinijos"), Vašingtonas, Peterson Institute, 2008, p. 1.

bado. Daugiau nei ketvirtadalis jų buvo suimti Šiaurės Korėjoje, dešimt procentų teigė, jog buvo uždaryti kalėjimuose, kur tokie dalykai, kaip priverstinis badas, kankinimai ir egzekucijos, buvo įprasti. Norėdami ištrūkti iš šalies, daugiau nei pusė pabėgėlių teigė mokėję grynuosius, siekdami papirkti pareigūnus arba už pagalbą mokėdami profesionaliems kontrabandininkams.

Šinas prisišliejo prie šių klajoklių, manydamas, kad bus saugesnis, keliaudamas su jais, nei vienas. Jis stengėsi modeliuoti savo elgesį pagal tai, kaip elgėsi kelyje sutikti vyrai, kurie, kaip ir jis, buvo apiplyšę, atrodė nešvarūs, smirdėjo ir buvo pasiruošę padaryti bet ką dėl maisto.

★

Kaip policinė valstybė Šiaurės Korėja netoleravo tarpmiestinių valkatų. Įstatymai griežtai draudė piliečiams keliauti iš miesto į miestą be atitinkamo leidimo. Tačiau kaip bado pasekmė – kartu su valstybės reguliuojamos ekonomikos žlugimu, slaptos prekybos suklestėjimu ir kone visur esančiais prekeiviais, visoje šalyje pardavinėjančiais kontrabandines prekes iš Kinijos – įstatymai buvo nuolat ignoruojami. Policiją galėjai papirkti – tiesą sakant, daugelis policininkų pragyveno iš kyšių. Klajokliai, turintys šiek tiek pinigų, galėjo nukeliauti iki Kinijos, nepatraukdami dėmesio.

Nėra jokių patikimų pabėgėlių į Kiniją skaičiavimų arba duomenų apie žmonių, besibastančių po Šiaurės Korėją, judėjimą. Išvengtų areštų ir sėkmingų perbėgimų į Kiniją koeficientas, rodos, keičiasi kiekvieno sezono metu. Jis priklauso nuo to, kada Kim Jong Il vyriausybė įsakė sugriežtinti saugumo priemones, kiek akyla yra kinų valdžia, repatrijuodama pabėgėlius, kiek sienos apsaugos pareigūnai yra pasiruošę imti kyšių ir kiek desperatiški yra šiaurės korėjiečiai, siekdami kirsti sieną. Šiaurės Korėjos vyriausybė įkūrė naujas darbo stovyklas prekeiviams ir keliautojams, per skurdiems ar pernelyg nesėkmingiems, kad išsipirktų kelią į šiaurę, kalinti.

Vis dėlto viena tendencija yra aiški. Šiaurės korėjiečių, siekiančių politinio prieglobsčio Pietų Korėjoje, skaičius didėjo kone kiekvienais metais nuo 1995 m. Tais metais jų atvyko keturiasdešimt vienas. Iki 2009 m. skaičius šoktelėjo iki trijų tūkstančių. Nuo 2005 iki 2011 m. į Pietus atvyko daugiau pabėgėlių nei pabėgo iš Šiaurės Korėjos per visą laikotarpį nuo Korėjos karo pabaigos 1953 m.

Kuomet Šinas pradėjo savo ėjimą link sienos 2005 m. sausį, panašu, kad sąlygos pabėgti buvo palyginti geros. To įrodymai gali būti skaičiai: 2006 ir 2007 m. į Pietų Korėją atvyko labai daug šiaurės korėjiečių (apie keturis tūkstančius penkis šimtus). Paprastai pabėgėlis užtrunka metus ar dvejus, kol randa kelią iš Kinijos į Pietų Korėją.

Šiaurės Korėjos sienos pralaidumas linkęs didėti, kai sienos apsaugos pareigūnai ir vietos tarnautojai gali priimti kyšius, nerizikuodami, kad vyresnieji nubaus juos drakoniškomis bausmėmis.

„Pinigai reiškia daugiau nei bet kada“, – Seule pareiškė ministras Chunas Ki-won, kuris tikino, jog nuo 2000 iki 2008 m. yra padėjęs šešiems šimtams šiaurės korėjiečių kirsti Kinijos sieną ir atvykti į Pietų Korėją.

Tuo metu, kai Šinas ropštėsi pro elektros tvorą, jau buvo gerai išvystytas žmonių kontrabandos tinklas su čiuptuvais, siekusiais Šiaurės Korėjos gilumas. Chunas ir keletas kitų Seule esančių agentų pasakojo, jog, duodami pakankamai pinigų, jie galėjo iš šalies ištraukti faktiškai bet kurį šiaurės korėjietį.

Pasitelkdami informacijos perdavimą iš lūpų į lūpas, brokeriai Seule siūlydavo „planuotus pabėgimus“. Nedidelio biudžeto paslaugos variantas kainuodavo mažiau nei du šimtus dolerių. Į jį būdavo įtraukti mėnesiai arba metai kelionių per Kiniją, Tailandą ar Vietnamą į Seulą, jų metu reikėdavo kirsti klastingas upes, atkakliai eiti pėsčiomis ir savaites laukti nehigieniškoje Tailando pabėgėlių stovykloje.

Pirmos klasės planuotas pabėgimas parduodamas už dešimt tūkstančių dolerių ir dažniausiai rengiamas naudojant suklas-

totą kino pasą ir lėktuvo bilietus iš Pekino į Seulą. Brokeriai ir perbėgėliai pasakojo, kad renkantis pirmą klasę, kelionė nuo pradžios iki pat pabaigos trunka vos tris savaites.

Dešimtojo dešimtmečio pabaigoje–XXI a. pradžioje pastoriai aktyvistai iš Pietų Korėjos bažnyčių, samdydami pasienio agentus, kurie „patepdavo" Šiaurės Korėjos sienos sargybos delnus parapijiečių Seule suaukotais grynaisiais, sukūrė prekybą pabėgimo paslaugomis. Tada, kai Šinas pradėjo savo kelionę, patys pabėgėliai – daugelis jų buvę karininkai bei policijos pareigūnai – buvo perėmę šį verslą į savo rankas ir tyliai vykdė pelno siekiančias operacijas.

Ši nauja brokerių rūšis dažnai iš turtingų ar vidutines pajamas gaunančių pietų korėjiečių šeimų, siekiančių išlaisvinti giminaitį, gaudavo išankstinius mokėjimus grynaisiais. Kartais jie taikydavo išsimokėjimo planą, pradžioje iš pabėgėlio ar jo šeimos visai neprašydami pinigų arba imdami nedaug. Kai išsimokėjimo planu pasinaudojęs pabėgėlis atvykdavo į Seulą ir galėdavo prieiti prie dalies sumos iš daugiau nei keturiasdešimties tūkstančių dolerių, kuriuos Pietų Korėjos vyriausybė suteikia naujai atvykusiems iš Šiaurės, brokeriai dažniausiai pareikalaudavo žymiai didesnio atlygio nei tikroji kaina.

„Mano viršininkas pasiryžęs atiduoti visus pinigus kyšiams mokėti, kad tik ką nors ištrauktų, – sakė Seule gyvenantis brokeris, buvęs Šiaurės Korėjos karininkas, dirbęs su Kinijoje rengiama kontrabandine operacija. – Bet kai atsiduri Seule, už šią paslaugą turi mokėti dvigubai."

Iki 2008 m. daugelis pabėgėlių iš Šiaurės Korėjos buvo taip įsiskolinę kontrabandininkams, kad Pietų Korėjos vyriausybė pakeitė piniginės paramos teikimo būdus. Vietoje didelių išmokų pinigai buvo mokami nedidelėmis dalimis per tam tikrą laiką kaip paskata tiems, kurie susirado ir išlaikė darbus. Apie ketvirtadalis pinigų buvo skirta tiesiogiai apgyvendinimui, panaikinant bet kokią galimybę, kad jie gali būti sumokėti brokeriui.

Pasitelkdami savo asmeninius bei institucinius ryšius Šiaurėje, brokeriai samdė gidus lydėti žmones nuo jų namų Šiaurės Korėjoje iki Kinijos sienos, kur buvo perduodami kiniškai kalbantiems vedliams, veždavusiems juos į Pekino oro uostą.

Seule kalbėjausi su pabėgėle iš Šiaurės Korėjos; ji brokeriui buvo sumokėjusi dvylika tūkstančių dolerių, kad 2002 m. kontrabanda pervežtų jos vienuolikametį sūnų.

„Nežinojau, kad tai gali įvykti taip greitai", – pasakojo motina, nenorėjusi atskleisti savo vardo, nes ji su broliais ir seserimis tuo metu mokėjo kitam brokeriui, kad atgabentų jų motiną. – „Tereikėjo penkių dienų mano sūnų išplėšti ir perplukdyti per upę į Kiniją. Kai paskambino Seulo oro uosto pareigūnai ir pasakė, jog mano sūnus ten, buvau priblokšta."

Prie sienos ir už šalies ribų Šiaurės Korėjos vyriausybė bando sužlugdyti šias žmonių kontrabandos operacijas – ir kartas nuo karto jai pavyksta.

„Daug žmonių pagaunama, – teigė buvęs Šiaurės Korėjos sienos apsaugos pareigūnas Lee Jeong Yeon. – Politika yra tokia: tiems, kurie pagauti gelbėjantys žmonėms pabėgti, šimtu procentu gresia egzekucijos. Mačiau kelias tokias egzekucijas asmeniškai. Sėkmingi brokeriai yra patyrę žmonės, turintys gerus ryšius kariuomenėje, jie paperka apsaugą, – aiškino jis. – Sargyba dažnai keičiama, todėl reikia papirkinėti vis naujus žmones."

Lee, kurio tapatybę patvirtino Pietų Korėjos žvalgybos pareigūnai, prie Kinijos-Šiaurės Korėjos sienos dirbo trejus metus. Jis vadovavo slaptiems agentams, kurie apsimetinėjo esantys brokeriai ir vedliai tam, kad įsiskverbtų ir suardytų kontrabandos rinką. Po savo pasitraukimo į Pietus Lee pasakojo, jog pasinaudojo savo ryšiais Šiaurėje, kad kontrabanda į laisvę išvežtų trisdešimt keturis žmones.

★

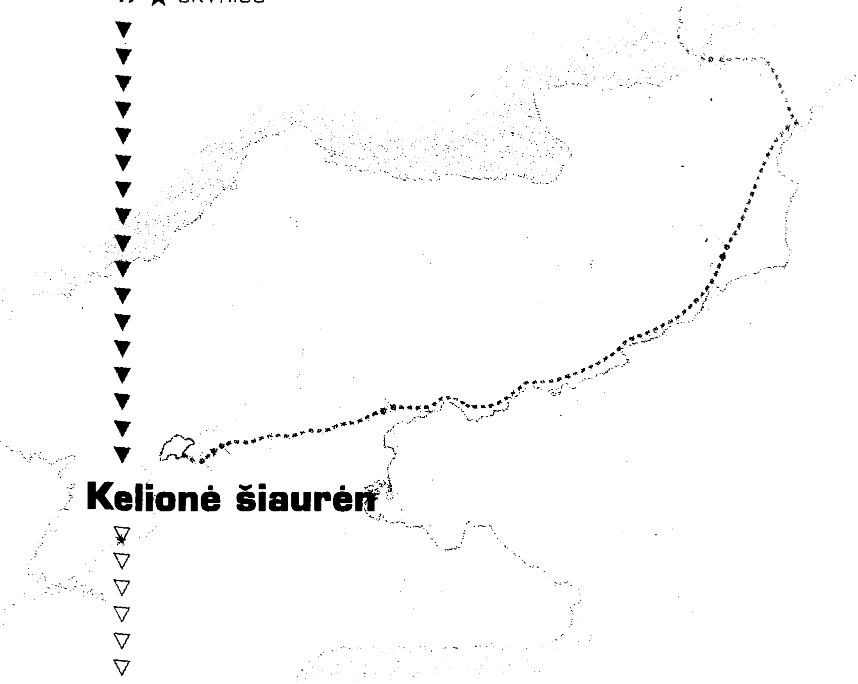
Šinas neturėjo jokio supratimo, pinigų ar ryšių, kad galėtų pasinaudoti žmonių kontrabandos tinklais, taip pat jis, savaime

suprantama, neturėjo nieko už šalies ribų, kas galėtų jo vardu įtraukti profesionalus.

Tačiau laikydamas burną užvertą, o akis – atviras, jis įsiliejo į kontrabandos, prekybos ir smulkaus papirkinėjimo sūkurį – visa tai buvo tapę Šiaurės Korėjos ekonomika, pasibaigus badmečiui.

Prekeiviai parodė jam šieno kupetas, kuriose jis galėjo miegoti, apylinkes, kur buvo įmanoma įsilaužti į namus, bei turgus, kuriuose galėjo prekiauti vogtais daiktais už maistą. Dažnai vakarais, kai visi jie susiburdavo prie pakelės laužų, Šinas dalindavosi su jais valgiu.

Tą dieną, kai vilkėdamas ką tik pavogtu paltu ir nedidelėje slaptavietėje nešdamasis sausainių, iškeliavo iš Bukchango, Šinas prisijungė prie nedidelės grupės prekeivių, kurie atsitiktinai traukė į šiaurę.

Kelionė šiaurėn

Nors ir sugebėjo pasprukti, Šinas bijojo, jog greitai bus sugautas.

Jis nužingsniavo beveik penkiolika kilometrų iki mažo kalnų miestelio, pavadinimu Maengsanas, kur, prekeivių duomenimis, netoli centrinio turgaus pasirodydavo sunkvežimis, už nedidelę kainą gabenęs keleivius į traukinių stotį Hamgunge, antrajame pagal dydį Šiaurės Korėjos mieste.

Šinas nebuvo tiek mokęsis geografijos, kad būtų žinojęs, kur yra Hamhungas. Tačiau jam ir nerūpėjo. Vietoj skaudančių kojų žūtbūt reikėjo rasti kokią kitą transporto priemonę. Buvo praėjusios trys dienos po to, kai jis prasiropštė pro elektros srove įkrautą tvorą, o nuo Lagerio Nr. 14 tebuvo nutolęs vos dvidešimt keturis kilometrus.

Po stovėjimo eilėje su prekeiviais, laukiant sunkvežimio, jis sugebėjo įsisprausti į priekabą. Kelias buvo prastas, devynias-

dešimt septynių kilometrų kelionė iki Hamhungo užtruko visą dieną ir nusitęsė į naktį. Sunkvežimio priekaboje keli vyrai klausė Šino, iš kur jis ir kur traukia. Nebūdamas tikras, kas jie ar kodėl klausia, Šinas apsimetė sutrikęs ir nieko neatsakė. Vyrai prarado susidomėjimą ir jį ignoravo.

Vaikinas to nežinojo, tačiau jo kelionės laikas buvo idealus.

Tarpmiestinės kelionės Šiaurės Korėjoje kadaise nebuvo įmanomos be kelionės leidimo, kuris būdavo įspaudžiamas arba įklijuojamas į „piliečio pažymėjimą", paso dydžio dokumentą, sukurtą pagal senąją sovietų tapatybės kortelę.

Tokiems, kaip Šinas, lageriuose gimusiems kaliniams, piliečių pažymėjimai niekada nebūdavo išduodami. Šiaurės korėjiečiams, kurie jų neturėjo, kelionių leidimai buvo labai sunkiai gaunami ir išduodami dažniausiai dėl priežasčių, susijusių su darbu arba su šeimos šventėmis, tokiomis, kaip vestuvės ar laidotuvės – jei šį faktą galėjo patvirtinti biurokratai. Tačiau sistemiškas policijos vykdomas šių dokumentų tikrinimas didžiąja dalimi baigėsi apie 1997 m. – su išimtiniu ribojimu keliautojams į Pchenjaną ir kitas kontroliuojamas zonas[1]. Taisyklės buvo palengvintos, kai badas vertė žmones eiti į gatves, keliauti ieškant maisto. Nuo tada prekeivių kyšiai sulaiko policiją ir kitus saugumo tarnybos pareigūnus nuo minėto įstatymo sugriežtinimo. Dėstant tiesiai šviesiai, panašu, jog grynųjų išalkusių Šiaurės Korėjos valdininkų godumas ir atvėrė Šinui kelią.

Labiausiai tikėtina, kad sunkvežimis, kuriame jis važiavo, buvo karinis, nelegaliai paverstas į žmones pelno tikslais gabenančią transporto priemonę. Pervežimo paslaugų transporto sistema, žinoma kaip *servi-cha*, valstybės ir kariuomenės elito buvo įdiegta dešimtojo dešimtmečio pabaigoje ir skirta melžti pinigus iš prekeivių, kuriems reikėjo keliauti patiems ir gabenti prekes po visą šalį. Tas sunkvežimis buvo dalis išsišokėliškos pervežimo sistemos, kurią Seule įsikūręs interneto tinklalapis *Daily* NK, turintis informatorių Šiaurėje, apibūdina kaip

[1] Lankov, *North of the* DMZ, („Demilitarizuotos zonos Šiaurė"), p. 180–83.

„pagrindinę šalies transporto priemonę", tikriausiai padariusią „didžiausią įtaką nelegalios prekybos augimui"[2].

Šiaurės Korėjoje sunkvežimiai priklauso ne atskiriems asmenims, o valstybei, partijai ir kariuomenei. Sukti šių organizmų vairuotojai perėmė juos ir nelegaliai bendrininkavo su kontrabandininkais tam, kad iš Kinijos importuotų ištisus parkus naudotų automobilių, furgonų ir autobusų. Transporto priemones užregistravus valstybės vardu, būdavo samdomi privatūs vairuotojai – taip, nieko neklausinėjant, tokiems prašalaičiams, kaip Šinas, būdavo siūlomas nebrangus transportas po didžiąją šalies dalį.

Įsisiautėjęs kapitalizmas gąsdino Kim Jong Il vyriausybę, kuri viešai nerimavo dėl slidaus nuolydžio į režimo pokytį bei katastrofą. Tačiau periodiniai bandymai bausti imančius kyšius, riboti rinkos veiklas, neleisti važinėti *servi-cha* sunkvežimiams ir grynųjų konfiskavimas buvo sutikti su didele priešpriešа. Labiausiai priešinosi nedaug uždirbantys valstybės funkcionieriai, kurių pragyvenimo šaltinis priklausė nuo policijos ir vykdomosios valdžios iš naujai atsiradusių kapitalistų išgaunamų grynųjų pinigų.

Kad priverstų prekeivius mokėti, Šiaurės Korėjos saugumo pajėgos sugalvojo naują suktybę tokio tipo darbo stovyklose, kurių vienoje buvo gimęs Šinas. Vietoje to, kad visam gyvenimui sulaikytų politinius kalinius, šiose stovyklose trumpam įkalindavo prekiautojus, saugumo pareigūnams nemokėjusius kyšių, dažnai juos ir kankindavo.

Tokių lagerių, kuriuos vyriausybė pradėjo kurti prieš Šinui pabėgant, egzistavimas pirmą kartą paminėtas „Ekonominiuose nusikaltimuose ir bausmėse Šiaurės Korėjoje", pranešime, pagrįstame tūkstančio šešių šimtų pabėgėlių interviu tyrimu nuo 2004 iki 2008 m. Kinijoje ir Pietų Korėjoje.

„Saugumo pareigūnai naudojo lagerius kaip „sistemą, išpurtančią žmonių kišenes" – teigė Vašingtone gyvenantis ekono-

[2] Dėl detalesnės informacijos apie *servi-cha* sistemą bei kitus valdžios bandymus ją užgniaužti žr. *Daily* NK, 2010 m. spalio 25 d.: http://www.dailynk.com/english/read.php?cataId=nk01500&num=6941.

mistas ir pranešimo bendraautoris Marcas Nolandas. – „Išties atrodo, jog tai nusikalstamos grupuotės, panašios į „Soprano" mafijos struktūrą, darbas." Vadovaujantis pabėgėlių atsakymus susisteminusiu tyrimu, maždaug dviem ketvirtadaliams įkalintųjų lageriuose buvo leista keliauti namo po mėnesio. Nedaug teaptvertos belaisvių stovyklos dažnai būdavo mažos, jose budėdavo vos keli sargybiniai, tačiau daugelis šiaurės korėjiečių šių trumpų sulaikymų metu nuolat tapdavo egzekucijų bei mirčių dėl nukankinimų ir bado liudininkais. Toks besisukančių durų įkalinimas už ekonominius nusikaltimus pasėjo baimę tarp žmonių, pragyvenimui užsidirbusių iš prekybos.

„Kim Jong Il įsako policijai apriboti rinkas, tačiau pastaroji ne visada daro tai, kas liepta, nes daug policininkų ir kitų valdžios atstovų siekia išgauti pinigų, – teigė Japonijoje leidžiamo žurnalo *Rimjin-gang*, kaupiančio savo akimis mačiusiųjų liudijimus, nuotraukas bei vaizdo įrašus, išvogtus anonimų reporterių, redaktorius Jiro Išimaru. – Žmonės išorėje to nesuvokia, tačiau Šiaurės Korėja šiuo metu yra drastiškų pokyčių stadijoje."

★

Naktį Šinas atvyko prie traukinių stoties Hamhunge. Tai – pakrantės miestas, kuriame gyvena apie septynis šimtus penkiasdešimt tūkstančių žmonių. Dauguma jų dirba arba dirbo – prieš tai, kai jos buvo uždarytos dėl elektros ir gamybos žaliavų trūkumo – gamyklose.

Dešimtojo dešimtmečio pabaigoje, badmečio metu Hamhunge staiga žlugo šalies žaliavų tiekimo sistema, palikdama darbininkus be jokių kitų alternatyvų, kaip prasimaitinti. Anot pabėgėlių parodymų, dėl šios priežasties badas ir nepriteklius šį miestą paveikė labiau nei kurį kitą didelės populiacijos centrą Šiaurės Korėjoje[3]. 1997 m. mieste viešėję Vakarų žurnalistai pastebėjo, jog kalvos, supančios miestą, buvo nusėtos naujomis

[3] Andrew S. Natsios, *The Great North Korean Famine* („Didysis Šiaurės Korėjos badas"), Vašingtonas, United States Institute for Peace Press, 2001, p. 218.

kapavietėmis. Vienas badmetį išgyvenęs žmogus tvirtino, kad išmirė dešimt procentų miesto populiacijos, o kitas skaičiavo, jog dešimt procentų žmonių paliko miestą, ieškodami maisto.

2005 m., Šinui atvykus į Hamhungą, dauguma miesto gamyklų vis dar buvo uždarytos. Nepaisant to, krovininių Šiaurės Korėjos šiaurės–pietų krypties traukinių eismas bėgiais tęsėsi.

Prisidengęs tamsa, Šinas su kitais prekeiviais išlipo iš sunkvežimio ties geležinkelių aikštele, kurioje stovėjo ir iš kur buvo išleidžiami krovininiai traukiniai. Aplink stotį vaikinas pastebėjo kelis sargybinius, tačiau jie tapatybių netikrino ir nė kiek nesistengė laikyti prekiautojų atokiau nuo krovininių traukinių.

Vis dar sekdamas kitus vyrus, Šinas įsiropštė į prekinį vagoną, vyksiantį į Chingjiną, didžiausią miestą šalies šiaurėje bei geležinkelio linijų, vedančių prie Kinijos sienos, susikirtimo tašką. Traukinys į dviejų šimtų aštuoniasdešimties kilometrų kelionę išpūškavo prieš auštant. Jei viskas eisis gerai, kelionė truks dieną, gal dvi.

Šinas sužinojo, ką visi kiti Šiaurės Korėjoje žinojo metų metus – traukiniai čia rieda lėtai, jei apskritai rieda.

Per kitas tris dienas pabėgėlis įveikė mažiau nei šimtą šešiasdešimt kilometrų. Prekiniame vagone jis susibičiuliavo su kitu, maždaug dvidešimties metų jaunuoliu. Jis sakėsi traukiąs namo į Gilju, miestą, kuriame gyveno šeši tūkstančiai penki šimtai žmonių ir kuris buvo pakeliui į Chongjiną. Vyrukas pasakojo grįžtąs iš nevykusio bandymo susirasti darbą; jis neturėjo nei maisto, nei pinigų, nei žieminio palto. Tačiau pakvietė Šiną pernakvoti jo šeimos namuose kelias dienas, kur šilta ir bus ką užkąsti.

Bėgliui reikėjo poilsio. Jis buvo išsekęs ir alkanas. Maisto, kurį buvo nusipirkęs Bukchange, nebeliko. Nudegimai toliau kraujavo. Jis su dėkingumu priėmė jaunuolio pasiūlymą.

Kai jie išlipo iš traukinio Gilju stotyje, buvo ankstus rytas, šalta, buvo bepradedą snigti. Naujojo draugo siūlymu (jis žinojo,

kur galima nebrangiai pavalgyti), jie sustojo pakeliui į jo namus ir iš gatvės pardavėjo nusipirko karštų makaronų. Už maistą Šinas sumokėjo paskutinius pinigus, gautus už vogtus ryžius.

Baigęs valgyti makaronus, jaunuolis užsiminė, kad jo šeimos namai esą vos už kampo, bet jam gėda susitikti tėvus dėvint nudėvėtus drabužius. Tada paklausė, ar Šinas sutiktų kelioms minutėms paskolinti jam savo paltą. Kai tik pasisveikins su šeima, žadėjo grįžti prie makaronų pardavimo vietos ir nusivesti Šiną į namus, kur jie sušilsią ir pamiegosią.

Nuo pat pabėgimo iš lagerio Šinas stengėsi perprasti, koks elgesys šiaurės korėjiečiams yra įprastas, tačiau vos per savaitę dar nebuvo daug sužinojęs. Paskolinti paltą draugui, kuriam reikia išsaugoti reputaciją motinos ir tėvo akyse, galėjo būti normalu, mąstė jis. Taigi įdavė paltą ir sutiko palaukti.

Slinko valandos. Krito sniegas. Draugas taip ir negrįžo. Šinui nebuvo atėję į galvą pasekti, pasižiūrėti, kuriame pastate jis dingo. Vaikinas pradėjo ieškoti nepažįstamojo netolimose gatvėse. Nerado nė pėdsako. Sutrikęs, kelias valandas krečiamas drebulio, įsisupo į gatvėje rastą purviną brezentą ir laukė ryto.

★

Kitas dvidešimt dienų Šinas klaidžiojo po Gilju – be palto, pinigų, be jokių ryšių, neturėdamas supratimo, kur turėtų traukti. Sunkus uždavinys buvo paprasčiausiai išlikti gyvam. Vidutinė sausio mėnesio temperatūra mieste yra minus aštuoni laipsniai Celsijaus, gerokai žemiau nulio.

Jį išgelbėjo vienas dalykas – kompanija ir vagių, miesto benamių, kurių dauguma buvo paaugliai, patarimai. Rado juos prie traukinių stoties, kur šie prašė išmaldos, šnekučiavosi ir kartas nuo karto pasileisdavo gaujomis ieškoti maisto.

Šutvė, prie kurios prisijungė Šinas, specializavosi kasdami daikonus. Tai – dideli, balti, morkos formos Rytų Azijos ridikai, dažnai dedami į *kimchi* – aštrų, fermentuotą pagardą – populiariausią patiekalą Korėjoje. Norėdami apsaugoti rudeninius

daikonų pasėlius nuo šalčio šaltaisiais metų laiko mėnesiais, šiaurės korėjiečiai kartais užkasa juos tam tikruose pylimuose.

Dienos metu Šinas sekė paauglių vagių komandas į miesto priemiesčius ieškoti pavienių namų su išdavikiškais žemių pylimais sode. Po visos dienos kasimo bei žalių daikonų valgymo Šinas į miesto centrą grįždavo su tiek daikonų, kiek tik pajėgdavo pakelti, parduodavo juos turguose ir nusipirkdavo užkandžių. Kuomet negalėdavo vogti, rausdavosi šiukšlėse.

Naktimis vėl sekdavo benamius į pusiau saugų prieglobstį miegui, kurį būdavo radę prie pastatų su centrinio šildymo sistemomis. Taip pat bėglys snausdavo šieno stirtose ir prie atvirų laužų, kuriuos kartas nuo karto susikurdavo benamiai.

Šinas su niekuo nesibičiuliavo ir vis dar rūpestingai niekam apie save nepasakojo.

Gilju, kaip ir visoje Šiaurės Korėjoje, Šinas visur matė Kim Jong Il fotografijas – jų buvo traukiniuose, miesto aikštėse ir namuose, į kuriuos kartais įsilauždavo. Tačiau niekas, net valkatos ir benamiai paaugliai, nedrįso kritikuoti ar šaipytis iš Brangiojo Lyderio. Neseniai pabėgusiųjų tyrimai Kinijoje nustatė, jog ši baimė yra nuolatinė ir kone visuotinė.

★

Didžiausias iššūkis Šinui vis dar buvo rasti pakankamai pavalgyti. Tačiau plėšikavimas dėl maisto tikrai nebuvo reta veikla Šiaurės Korėjoje.

„Vogimas buvo nuolatinė problema, – 2008 m. rašė Charlesas Robertas Jenkinsas savo prisiminimuose apie keturiasdešimt metų gyvenimo šalyje. – Jei neprižiūri savo daiktų, kas nors visada bus patenkintas tave nuo jų išvaduodamas“[4].

Jenkinsas buvo nelabai išsilavinęs ir labai nelaimingas JAV kariuomenės seržantas, tarnavęs Šiaurės Korėjoje nuo 1965 m., kuomet nusprendė, jog Šiaurės Korėjoje žolė bus žalesnė. Kartą

[4] Charles Robert Jenkins, *The Reluctant Communist* („Priverstinis komunistas"), Berklis, University of California Press, 2008, p. 129.

jis išgėrė dešimt bokalų alaus ir netikėtai atsidūrė ties labiausiai militarizuota valstybės siena pasaulyje, norėdamas nustebinti Šiaurės Korėjos kareivius, ir atidavė jiems savo ginklą M14.

„Buvau toks neišauklėtas", – prisipažino jis. Sakėsi palikęs tarnybą dėl paties susikurto įkalinimo „dideliausiame, išprotėjusiame kalėjime".

Tačiau kaip amerikietis dezertyras Šiaurės Korėjoje Jenkinsas buvo daug daugiau nei paprastas kalinys. Šalies vyriausybė pavertė jį aktoriumi, nuolatos kuriančiu niekšišką baltaodžio tipažą propagandiniuose filmuose, demonizuojančiuose Jungtines Valstijas.

Saugumo pareigūnai jam suteikė jauną japonę ir skatino ją išprievartauti. Mergina buvo pagrobta iš gimtojo miesto Japonijoje 1978 m. rugpjūčio 12 d. kaip ilgai vykdytos ir paslaptyje laikytos šiaurės korėjiečių operacijos, plėšusios jaunas japones iš pakrančių bendruomenių, dalis. Trys šiaurės korėjiečių agentai išvogė ją netoli paplūdimio sutemus, įkišo į juodą maišą lavonams laikyti ir išplukdino laivu.

Moteris, vardu Hitomi Soga, galiausiai įsimylėjo Jenkinsą. Pora susituokė ir užaugino dvi dukteris, abi jos buvo užverbuotos mokytis vienoje Pchenjano mokykloje, ruošiančioje daugiakalbius slaptuosius agentus.

Keistų Jenkinso nuotykių Šiaurės Korėjoje pabaigos pradžia atėjo, kai japonų ministras pirmininkas Junichiro Koizumi atskrido į Pchenjaną neeilinio susitikimo su Kim Jong Il. To susitikimo 2002 m. metu Kim pripažino Koizumi, kad jo agentai buvo pagrobę trylika japonų civilių 1970-aisiais, 1980-aisiais, įskaitant ir Jenkinso žmoną Hitomi. Jai tuoj pat buvo leista palikti šalį Koizumi lėktuvu. Po to, kai japonų ministras pirmininkas atvyko į Šiaurės Korėją dar kartą 2004 m., buvo leista išvykti ir Jenkinsui su dukterimis.

Kuomet ėmiau interviu iš Jenkinso, jis su šeima gyveno Japonijoje, šaliai priklausančioje Sado saloje, kur buvo gimusi jo žmona, iš kur ją ir pagrobė Šiaurės Korėjos agentai.

Gyvendamas Šiaurėje, jis turėjo namą kaime ir augino didelį sodą, padėjusį išmaitinti šeimą. Taip pat gaudavo mėnesines išmokas iš valstybės – jų užtekdavo užtikrinti, kad bado metu turėtų maisto. Tačiau, norėdamas išgyventi, jis su šeima dar turėdavo gintis nuo plėšikaujančių kaimynų ir besibastančių kareivių.

„Buvo įprasta prinokus kukurūzams samdyti sargus visai nakčiai, nes kitaip kariuomenė būtų mus švariai apvogusi", – rašė jis.

Plėšikavimas labiausiai suklestėjo dešimtojo dešimtmečio bado metu, kuomet benamių jaunuolių gaujos – dauguma jų buvo našlaičiai – pradėjo rinktis aplink traukinių stotis tokiuose miestuose, kaip Gilju, Hamhungas ir Chongjinas.

Jų elgesys bei neviltis aprašyta Barbaros Demick knygoje „Nėra ko pavydėti". Istorija yra apie tai, kaip paprasti šiaurės korėjiečiai išgyveno bado metu.

Chongjino traukinių stotyje, rašė ji, vaikai vogdavo užkandžius tiesiai iš keleivių rankų. Dirbdami komandomis, vyresnieji apiplėšdavo prekeivių maistu stendus, įviliodami juos į gaudynes. Tada jaunesnieji vaikai įsijungdavo, surinkdami išsibarsčiusį maistą. Jaunuoliai naudojo aštrius pagaliukus, pradurdavo skyles grūdų maišuose, gabenamuose lėtaeigių traukinių bei sunkvežimių[5].

Bado metu traukinių stočių švarą palaikantis personalas sukdavo ratus su rankiniais mediniais vežimėliais, nuo stoties grindų surinkdami negyvus kūnus, rašė Demick. Buvo ir kanibalizmo atvejų, tvirtinama, jog kai kurie stotyje besitrainiojantys vaikai būdavo apsvaiginami ir žiauriai nužudomi dėl mėsos.

Nors ši praktika nebuvo paplitusi, Demick daro išvadas, kad tokių atvejų pasitaikydavo.

„Sprendžiant iš interviu su pabėgėliais, atrodo, jog tokių atvejų būta mažiausiai dviejų... Atvejų, kurių metų žmonės buvo suimti ir apkaltinti kanibalizmu."

[5] Barbara Demick, *Nothing to Envy* („Nėra ko pavydėti"), Niujorkas, Spiegel & Grau, 2009, p. 159–72.

★

Šinui užstrigus Gilju 2005-ųjų sausį, situacija su maistu nebuvo tokia baisi.

2004 m. derlius visoje Šiaurės Korėjoje buvo palyginti geras. Pietų Korėja noriai teikė pagalbą maistu bei nemokamas trąšas. Labdara maistu iš Kinijos ir Pasaulio maisto programos taip pat plūdo į valstybės iždą – dalis jos atsidurdavo gatvės turguose.

Benamiai, besitrinantys aplink traukinių stotį, buvo alkani, tačiau Šinas, leisdamas laiką Gilju gatvėse, niekada nematė nieko mirštant ar jau mirusio nuo išsekimo ar alkio.

Turgūs mieste ūžte ūžė nuo gausių sauso, šviežio ir apdoroto maisto, įskaitant maltus ryžius, sojų varškę, krekerius ir pyragus bei mėsą, atsargų. Taip pat buvo parduodami drabužiai, virtuvės reikmenys ir elektronika. Kai tik Šinas pasirodydavo su vogtais daikonais, jis visada rasdavo pardavėjų moterų, pasiruošusių atsiskaityti grynaisiais.

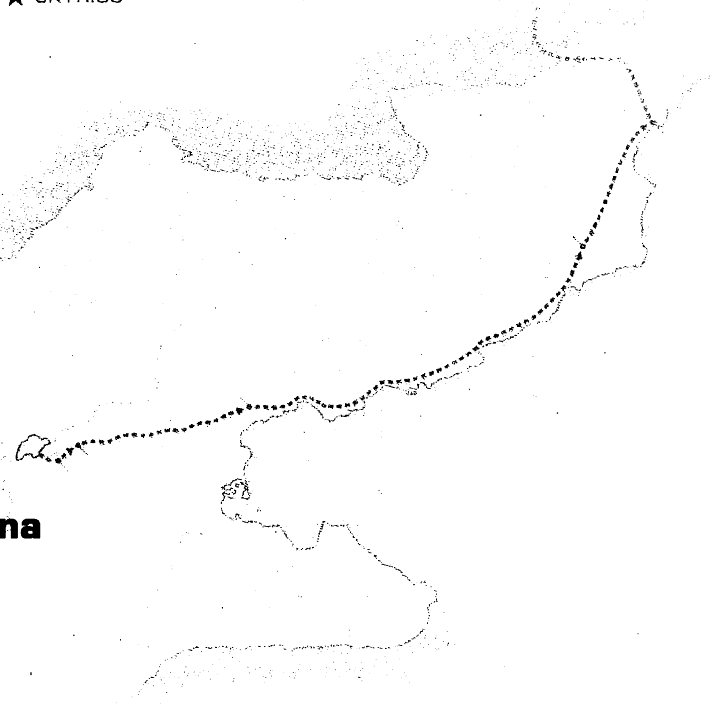
Vagiliaujant Gilju mieste, pabėgimas į Kiniją Šinui tarsi išsprūdo iš galvos. Benamiai, į kurių gretas jis buvo įsiliejęs, turėjo kitų sumanymų. Jie planavo kovą keliauti į valstybės valdomą ūkį sodinti bulvių – tai buvo darbas su nuolatiniu maitinimu. Neturėdamas ką daugiau daryti, be jokių kitų ryšių, vaikinas nusprendė sekti jiems iš paskos. Visgi po vienos ypatingai produktyvios dienos vagiliaujant jo planai pasikeitė dar kartą.

Miesto priemiesčiuose, kaimiškose vietovėse Šinas nuklydo toliau nuo šutvės, kurios nariai kasė darže. Vienas pats jis nuėjo į galinį tuščio namo kiemą, pro langą įsilaužė vidun.

Ten rado žieminių drabužių, militaristinio stiliaus vilnonę kepurę ir septynių kilogramų ryžių maišą. Įsilaužėlis persirengė šiltesniais drabužiais ir kuprinėje vienam Gilju miesto pardavėjui, kuris nupirko jį už šešis tūkstančius vonų – apie šešis dolerius.

Turint naują gniužulą grynųjų maistui ir kyšiams, bėgimas į Kiniją vėl tapo įmanomas. Šinas nuėjo į krovinių doką Gilju stotyje ir įsiropštė į prekinį vagoną, dundėsiantį į šiaurę.

18 ★ SKYRIUS

Siena

Tumeno upė, ties kuria eina apie trečdalis Šiaurės Korėjos ir Kinijos sienos, yra sekli ir siaura. Žiemą ji dažniausiai užšąla, taigi pereiti ją užtrunka vos kelias minutes. Daugumoje vietų Kinijos pusėje upės krantai teikia gerą priedangą – ten gausu medžių. Kinų sienos apsaugos darbuotojų reta.

Apie Tumeną Šinas sužinojo traukinyje iš prekeivių. Visgi detalios informacijos, kur kirsti upę ar kokie kyšiai būtų priimtini Šiaurės Korėjos sienos apsaugai, patruliuojančiai ties pietiniu jos krantu, neturėjo.

Taigi jis keliavo prekiniu vagonu iš Gilju į Chongjiną, vėliau – į Gomusaną, geležinkelio kelių sandūrą, esančią apie keturiasdešimt kilometrų nuo sienos, kur pradėjo vietinių visko klausinėti.

„Sveiki, na ir šalta, ar ne?“ – kalbino jis pagyvenusį žmogų, susigūžusį ant Gomusano traukinių stoties laiptų.

Šinas pasiūlė jam krekerių.

„Ak, labai ačiū, – padėkojo vyras. – Ar galiu paklausti, iš kur jūs?"

Šinas buvo sugalvojęs teisingą, tačiau miglotą atsakymą – sakėsi pabėgęs iš namų dėl alkio bei sunkaus gyvenimo Pietinėje Pchenjano provincijoje, kur buvo ir Lageris Nr. 14. Senasis vyras pastebėjo, kad jo gyvenimas buvo žymiai lengvesnis Kinijoje, kur lengvai galėjo rasti darbo bei maisto. Prieš aštuonis mėnesius, pasakojo jis, jį suėmė kinų policija ir išsiuntė atgal į Šiaurės Korėją, kur jis kelis mėnesius tarnavo darbo stovykloje. Paklausė, ar Šinas nėra svarstęs nukakti į Kiniją.

„Ar išvis įmanoma kirsti sieną su Kinija?" – paklausė Šinas, stengdamasis numaldyti smalsumą ir susijaudinimą.

Senelio ilgai skatinti nereikėjo. Apie Kiniją jis kalbėjo daugiau nei pusę dienos, aiškino, kur kirsti Tumeną ir kaip elgtis tikrinimo postuose netoli sienos. Dauguma sienos apsaugos pareigūnų, sakė jis, laukia kyšių. Kiti jo pamokymai buvo tokie: kai prašo parodyti identifikacijos dokumentą, tereikia duoti jiems kelias cigaretes ir pakelį krekerių kartu su nedideliu grynųjų pinigų kiekiu. Reikia pasakyti, kad esi kareivis, o Kinijoje ketini lankyti šeimos narius.

Anksti kitą rytą Šinas įšoko į anglių traukinį, dundantį link Musano, kasyklų miestelio, esančio pasieny. Buvo perspėtas, jog miestas pilnas kareivių, taigi iššoko iš traukinio, kai tas sulėtino greitį įvažiuojant į Musano stotį, ir į pietvakarius patraukė jau pėsčiomis. Ėjo visą dieną apie dvidešimt devynis kilometrus, ieškodamas Tumeno praplatėjimo, kuris būtų negilus ir lengvai perbrendamas.

Neturėdamas jokių asmens dokumentų, Šinas žinojo, kad būtų suimtas, jei tik pasienio sargyba atliktų savo darbą. Pirmajame patikrinimo punkte sargybinis paprašė parodyti dokumentus. Bandydamas nuslėpti išgąstį, Šinas pasakė esąs kareivis, grįžtantis namo. Padėjo tai, kad jo apranga bei vilnonė kepurė, vogti dar Gilju mieste, buvo tamsiai žalios – kariuomenės uniformų – spalvos.

„Imk, užtrauk dūmą“, – pasiūlė Šinas, įduodamas sargybiniui du pakelius cigarečių.

Jis paėmė cigaretes ir davė ženklą Šinui eiti toliau.

Antrojo patikrinimo metu dokumentų paprašė kitas sienos sargas. Bėglys vėl padavė cigaretes ir pakelį krekerių. Eidamas toliau, jis aptiko trečiąjį patikros postą, vėliau – ir ketvirtąjį. Sargybiniai buvo jauni, godūs ir išalkę. Dar prieš Šinui ištariant žodį, jie reikalavo cigarečių ir maisto – bet ne tapatybės dokumentų.

Šinas nebūtų pasprukęs iš Šiaurės Korėjos, jei jam nebūtų šitaip sekęsi, ypač prie sienos. Kuomet jis išsipirko kelią į Kiniją tą 2005 m. sausį, pasitaikė tarytum praviras langas su galimybe, net nelabai rizikuojant, nelegaliai kirsti sieną.

★

Dėl katastrofiško bado dešimtojo dešimtmečio viduryje ir kinų maisto gaminių svarbos išmaitinant šalies gyventojus, Šiaurės Korėjos vyriausybė buvo priversta toleruoti tokią „skylėtą“ sieną su Kinija. Tokia tolerancija tapo pusiau oficialia politika 2000-aisiais, kuomet Kim Jong Il pažadėjo būti atlaidesnis tiems, kurie paliko šalį ieškodami maisto. Tai buvo pavėluotas leidimas, nes dešimtys tūkstančių bado palaužtų šiaurės korėjiečių jau buvo išvykę į Kiniją ir šalis darėsi vis labiau priklausoma nuo jų siunčiamų piniginių perlaidų. Taip pat iki 2000 m. tūkstančiai prekeivių pradėjo labai dažnai kirsti sieną, veždami maistą ir kitas prekes į turgus, kurie ir pakeitė viešą valstybės tiekimo sistemą.

Sekant Kim dekretu, suimti sienos pažeidėjai būdavo paleidžiami po kelių dienų apklausų arba – daugiausiai – po kelių mėnesių darbo lageryje, išskyrus atvejus, kai tardytojai išsiaiškindavo, jog prekeiviai Kinijoje turėjo ryšių su pietų korėjiečiais ar misionieriais[1].

Šiaurės Korėjos valdžia pradėjo pripažinti ir leisti prekeiviams maitinti žmones. Po šešis mėnesius trunkančių formalu-

[1] Žmogaus teisių stebėtojas, *Harsher Policies Against Border-Crossers* („Griežtesnės bausmės perėjusiems sieną nelegalams“), 2007 m. kovas.

mų bei biografijos patikrinimų valdžios pareigūnai – ypač, jei būdavo papirkti – kartais inicijuodavo pažymėjimų prekeiviams gamybą, leidusią jiems legaliai nuvykti į Kiniją ir iš ten grįžti[2].

„Skylėta" siena keitė gyvenimus. Reguliariai keliaujantys į atokesnes Šiaurės Korėjos vietoves pastebėjo, kad daug daugiau žmonių dėvėjo šiltus žieminius paltus, kad slaptoje rinkoje buvo parduodami naudoti kiniški televizoriai bei vaizdo grotuvai, taip pat – neoriginalios vaizdo juostos bei kompaktiniai diskai. (Video kompaktinių diskų skiriamoji geba būdavo žymiai mažesnė nei skaitmeninių diskų grotuvų, tačiau kompaktinių diskų grotuvai buvo pigesni, labiau prieinami šiaurės korėjiečiams.)

Šiaurės Korėjos pabėgėliai, atvykę į Seulą, pasakojo, jog kinų gamybos radijo imtuvai leido jiems klausytis kinų ir pietų korėjiečių radijo stočių, taip pat „Nepriklausomo Azijos radijo" ir „Amerikos balso". Nemažai jų pasakojo istorijas, kaip tapo priklausomi nuo Holivudo filmų bei Pietų Korėjos muilo operų.

„Užskleisdavome užuolaidas, patildydavome garsą ir žiūrėdavome Džeimso Bondo serijas, – Seule pasakojo keturiasdešimties metų namų šeimininkė iš Šiaurės Korėjos. Ji su sūnumi ir vyru valtimi paspruko iš savo žvejų kaimo. – Tie filmai buvo žinių apie tai, kas vyksta pasaulyje, apie tai, kaip žmonės sužinojo, kad Kim Jong Il valdžia visai nėra jiems daranti tik gera, pradžia."

Jos sūnus sakėsi įsimylėjęs JAV, kur jis tikėjosi kada nors gyvensiąs, žiūrėdamas neryškias „Čarlio angelų" serijas.

Užsienietiškų filmų srovei virtus potvyniu, sukruto policija, kuri sugalvojo naują taktiką areštuoti šiuos filmus žiūrėjusius žmones. Jie išjungdavo elektrą tam tikriems namų blokams, tada krėsdavo kiekvieną butą, tikrindami, kokie įrašai bei diskai liko įstrigę grotuvuose.

Maždaug tuo metu, kai Šinas ir Parkas rengė pabėgimo planą, Kim Jong Il vyriausybė padarė išvadą, jog siena su Kinija tapo pernelyg skylėta ir todėl išaugo grėsmė vidiniam šalies

[2] Lankov, *North of the* DMZ, („Demilitarizuotos zonos Šiaurė"), p. 183.

saugumui. Tiksliau Pchenjaną įsiutino Pietų Korėjos bei Amerikos iniciatyvos, padedančios Šiaurės Korėjos pabėgėliams, kirtusiems Kinijos sieną, nukeliauti žymiai toliau ir padedančios įsikurti Vakaruose.

2004 m. vasarą, didžiausio vienkartinio bėgimo metu, Pietų Korėja iš Vietnamo į Seulą atskraidino 468 šiaurės korėjiečius. Šiaurės Korėjos naujienų agentūra pasmerkė skrydį kaip „iš anksto apgalvotą vilionę, pagrobimą ir terorizmą". Panašiu metu JAV Kongresas priėmė įstatymą, leidžiantį Šiaurės Korėjos pabėgėliams įsikurti Jungtinėse Valstijose, kurį Šiaurė pajuokė kaip bandymą nuversti šalies vyriausybę su pretekstu skatinti demokratiją.

Dėl šių priežasčių 2004 m. pabaigoje pradėjo keistis pasienio zonos taisyklės. Šiaurės Korėja paskelbė apie naują žiaurių bausmių nelegaliai kirtusiems sieną politiką, kurios kalinimo terminai siekė ir penkerius metus. 2006 m. *Amnesty International* apklausė šešiolika sieną kirtusių žmonių, kurie pareiškė, kad naujos taisyklės tada jau galiojo ir kad valdžia Šiaurėje paskelbė grasinimus, jog net pirmą kartą perėję sieną bus nusiųsti į kalėjimą mažiausiai metams. Siekdama priversti vykdyti šią politiką, Šiaurės Korėja ties valstybės siena pradėjo telkti daug elektroninių prietaisų ir fotografinio sekimo įrangos. Pailgino spygliuotos vielos tvoras, pastatė naujas betono užkardas[3]. Taip pat Kinija sugriežtino pasienio zonos saugumą, siekdama sumažinti šiaurės korėjiečių drąsą bėgti į šalį 2008 m. Vasaros Olimpinių žaidynių pasirengimo metu.

2005 m. sausio pabaigoje, kai Šinas pradėjo savo kelią į Kiniją su cigaretėmis ir užkandžiais, palyginti nedidelės rizikos langas kertant sieną buvo bepradedąs visiškai užsidaryti. Tačiau jam sekėsi: iš aukštai „nuleisti" įsakymai dar nebuvo pakeitę kyšių ištroškusių keturių išsitaršiusių sargybos postuose ties Tumeno upe Šino sutiktų pareigūnų elgesio.

[3] Autoriaus interviu Seule su *Good Friends*, budistų ne pelno organizacijos, turinčios informatorių šalies viduje, atstovais.

★

„Aš čia mirštu iš alkio, – pasakė paskutinis Šino kelyje iš Šiaurės Korėjos papirktas kareivis. Atrodė it būtų šešiolikos metų. – Ar neturi ko užvalgyti?“

Jo sargybos bokštelis buvo netoli tilto, vedančio į Kiniją. Bėglys jam pakišo pupelių varškės dešrą, cigarečių ir maišelį saldainių.

„Ar daug žmonių pereina į Kiniją?“, – pasiteiravo Šinas.

„Žinoma, – atsakė sienos sargas. – Jie kerta sieną su kariuomenės palaiminimu, vėliau grįžta užsidirbę neblogus pinigus.“

Lageryje Nr. 14 Šinas dažnai kalbėdavosi su Parku, ką darys perėję sieną. Planavo apsistoti pas Parko dėdę, taigi dabar minėtas dėdė ir atėjo Šinui į galvą.

„Ar būtų įmanoma man pasimatyti su dėde, gyvenančiu kaime už upės? – paklausė Šinas, nors neturėjo jokių žinių, kur iš tiesų gyvena Parko dėdė. – Grįždamas tau atsilyginsiu.“

„Žinoma, eik, – atsakė sargybinis. – Bet šiandien aš tarnyboje tik iki septynių. Tad grįžk iki tada, sutarta?“

Sargybinis nuvedė Šiną per mišką iki upės, kur, anot jo, perbristi bus saugu. Buvo vėlyva popietė, bet Šinas pažadėjo per likusį laiką grįžti su maistu sienos sargui.

„Ar upė užšalusi? – paklausė Šinas. – Nieko man nenutiks?“

Sargybinis užtikrino, kad upė užšalusi, ir net jei jis įlūžtų, vandens būtų vos iki kulkšnių.

„Viskas turėtų būt gerai“, – patikino jis.

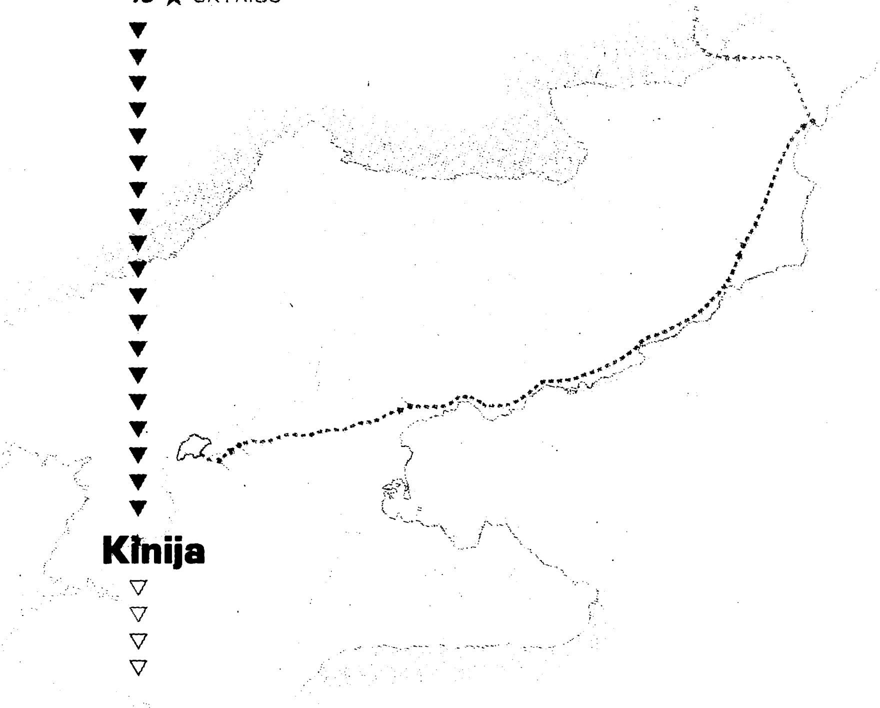
Upė buvo apie devyniasdešimties metrų pločio. Vaikinas lėtai slinko ledu. Pusiaukelėje ledas įlūžo, batai įsigėrė stingdančio vandens. Jis šoktelėjo atgal ant tvirto ledo ir likusį kelią į Kiniją šliaužė.

Kitame krante Šinas sustojo ir atsisuko paskutinį kartą pažiūrėti į Šiaurės Korėją.

Mąstė, ar tėvas lageryje buvo nušautas, ar ne.

Jaunasis Šiaurės Korėjos sienos sargas stebėjo Šino šliaužimą ledu. Jis nekantriai pliaukštelėjo delnais, duodamas Šinui ženklą paskubėti pranykti miško tankmėje.

19 ★ SKYRIUS

Kinija

Šinas nuskuodė į kitą krantą, skubiai pasislėpė miškuose. Pradėjo šalti šlapios pėdos. Temo, bėglys po ilgos dienos šaltyje buvo išsekęs. Taupydamas savo ribotus piniginius išteklius cigaretėms ir užkandžiams, kuriuos įdavė saugojusiems sieną, paskutinėmis dienomis nedaug tevalgė.

Norėdamas sušilti ir atsidurti kuo toliau nuo upės, užlipo į kalvą ir nuėjo keliu per laukus, padengtus sniegu. Netoliese, už laukų, galima buvo matyti gyvenvietę.

Tarp Šino ir minėtų namų kelyje buvo du vyrai. Jie turėjo žibintuvėlius, dėvėjo liemenes su kinų rašmenimis nugaroje. Vėliau jis sužinos, jog tai buvo ties Kinijos siena patruliuojantys kareiviai. Nuo 2002 m., kai šimtai prieglobsčio siekiančių šiaurės korėjiečių sutrikdė Kiniją, nuskubėję į užsienio šalių ambasadas, kareiviai pradėjo apgręžti nelegaliai kirtusius sieną

ir dešimtis tūkstančių jų repatrijuodavo[1]. Šino pastebėti kareiviai spoksojo į dangų. Jis spėjo, kad šie skaičiavo žvaigždes. Bet kokiu atveju, atrodė, jog Šino buvimas jų nedomino. Jis skubiai patraukė link minėtų namų.

Planas, kaip išlikti Kinijoje, kaip ir pabėgimo iš Šiaurės Korėjos, nebuvo visiškai paruoštas. Jis nežinojo nei kur eiti, nei į ką kreiptis. Paprasčiausiai norėjo kiek įmanoma toliau pasistūmėti nuo sienos. Ėjo skurdžia, kalnuota, retai gyvenama Kinijos Jilino provincija. Arčiausiai esantis miestas Helongas buvo nutolęs apie keturiasdešimt aštuonis kilometrus į šiaurę nuo tos vietos, kur vaikinas perbrido upę. Vienintelė jo viltis buvo paskalos, susirinktos iš klajojančių prekeivių Šiaurės Korėjoje: etniniai korėjiečiai, gyvenantys netoli Kinijos sienos regiono, gali pasiūlyti pastogę, maisto ir, galbūt, – darbo.

Įžengęs į vieno iš namų kiemą, Šinas sukėlė beprotišką šunų skalijimo protrūkį. Jis suskaičiavo septynis šunis – stebinantis skaičius, vertinant Šiaurės Korėjos mastais, kur naminių gyvūnų populiaciją apribodavo maitėdos, kurių daugelis būdavo našlaičiai, bado metais vogę šunis, nudirdavę jiems odas ir kepdavę[2].

Atsidarius priekinėms durims, Šinas maldavo ko nors valgyti ir vietelės pamiegoti. Korėjietis kinas liepė jam nešdintis. Jis sakė, jog kiekvieną rytą policija įspėja nepadėti šiaurės korėjiečiams. Šinas priėjo prie netoliese buvusio mūrinio namo, kur dar kartą paprašė pagalbos. Vėl buvo liepta keliauti toliau. Šįkart grubiai.

Išeidamas iš to kiemo, Šinas buvo beviltiškai sušalęs. Jis pamatė liepsnos likučius maisto gaminimo duobėje lauke. Išsikasęs tris rusenančias trinkas, nusinešė jas į netoliese buvusį maumedyną, nugremžė nuo žemės sniegą, rado prakurų ir sugebėjo susikurti lauželį. Nusiavė šlapius batus ir kojines, kad išdžiūtų prie laužo. Ir nenoromis užsnūdo.

[1] Chang et al., *Migration Experiences of North Korean Refugees*, („Šiaurės Korėjos pabėgėlių migracijos patirtys: parodymai iš Kinijos“), p. 9.

[2] Demick, *Nothing to Envy* („Nėra ko pavydėti“), p. 163.

Išaušus ugnis jau buvo užgesus, o Šino veidas pasidengęs šerkšnu. Sušalęs iki kaulų smegenų, jis apsiavė vis dar drėgnas kojines, batus. Visą rytą ėjo šalutiniais keliais, kurie, tikėjosi, vedė toliau nuo sienos. Apie pietus tolumoje pamatė policijos patikros postą, nuėjo toliau nuo to kelio, rado dar vieną namą, pabeldė.

„Gal galėtumėte padėti?" – maldavo jis.

Kinas korėjietis atsisakė įsileisti jį vidun, sakė turįs psichiškai nesveiką žmoną, tačiau davė Šinui du obuolius.

Vengdamas patikros postų ir norėdamas kuo labiau nutolti nuo sienos, Šinas sekė vingiuotais pėdsakais į kalnus, kur ir ėjo didžiąją dienos dalį. (Vaikinas nėra tikras, kur jis keliavo tą pirmąją dieną Kinijoje; *Google Earth* nuotraukos toje vietoje, netoli sienos, rodo miškingus kalnus ir kelis išsibarsčiusius namus.) Sutemus jis pabandė įeiti į dar vieną naujai ant šlako blokų pastatytą, kiaulidžių apsuptą ūkininko namą. Jam įžengus į kiemą, sulojo penki šunys.

Vidutinio amžiaus vyras iškišo savo apvalų veidą pro duris.

„Tu iš Šiaurės Korėjos?" – paklausė jis.

Šinas nuvargęs linktelėjo galva.

Kinas ūkininkas, šiek tiek mokėjęs korėjietiškai, pakvietė Šiną į vidų, liepė parankiniui išvirti ryžių. Ūkininkas sakėsi kartą įdarbinęs du pabėgėlius šiaurės korėjiečius ir jie buvę geri darbininkai. Pasiūlė Šinui maisto, kambarį ir penkis juanius per dieną – apie šešiasdešimt dolerio centų – jei tas norėtų prižiūrėti kiaules.

Prieš baigdamas valgyti pirmąją karšto maisto porciją Kinijoje, Šinas turėjo darbą ir vietą apsistoti. Jis buvo kalinys, išdavikas, bėglys ir vagis, tačiau dar niekada – darbininkas. Darbas buvo tinkama pradžia bei milžiniška paguoda. Taip baigėsi kupinas baimės ir šalčio bėgimo mėnuo. Viso gyvenimo vergystė staiga tapo praeitimi.

Kiaulių augintojo virtuvėje kitą mėnesį Kinijoje Šinas pagaliau galėjo sočiai pavalgyti. Jis pripildydavo savo skrandį kepta

mėsa triskart per dieną – taip, kaip jiedu su Parku ir svajojo Lageryje Nr. 14. Prausėsi su muilu ir karštu vandeniu. Atsikratė nuo gimimo turėtų utėlių.

Kiaulių augintojas nupirko antibiotikų Šino kojų nudegimams gydyti, taip pat – šiltų žieminių drabužių ir darbo batų. Šinas išmetė vogtus, ne jo dydžio drabužius, pagal kuriuos galėjai atpažinti šiaurės korėjietį.

Vaikinas turėjo savo kambarį, kuriame miegojo ant grindų, užsiklojęs keliomis antklodėmis. Galėjo miegoti net dešimt valandų per naktį – tai buvo neįsivaizduojama prabanga. Jauna namų šeimininkė – Šinas vėliau išsiaiškino, jog tai – ūkininko meilužė – gamindavo jam ir mokė kinų kalbos pradmenų.

Jis dirbo nuo aušros iki septynių ar aštuonių valandų vakaro už šešiasdešimt centų per dieną. Be kiaulių apėjimo, jis su ūkininku kalnuose medžiojo laukinius šernus. Šeimininkui juos nušovus, Šinas vilkdavo skerdieną iš miškų išvalyti ir parduoti.

Nors darbas dažnai būdavo sunkus, niekas nemušė, nespardė ar nekumščiavo. Niekas negrasino. Baimė vis slūgo, sotus maistas ir miegas leido atgauti jėgas. Policijai apsilankius ūkyje, šeimininkas liepė Šinui apsimesti nebyliu. Jis užtarė darbininką, girdamas jo gerą charakterį, ir policija pasišalino.

Visgi Šinas suprato, kad ūkininko namuose jis glaudžiasi tik dėl to, jog buvo pigi darbo jėga.

★

Kinijos pasienio ruožo tendencija „įsiurbti" šiaurės korėjiečius yra akivaizdi – tačiau itin nepripažįstama už šiaurės rytų Azijos ribų. Minėta sritis nėra kokia nors svetima ar nesvetinga korėjietiškai kalbantiems imigrantams.

Pabėgėliams patekus į Kiniją, pirmieji „užsieniečiai", su kuriais jie susiduria, dažniausiai yra etniniai korėjiečiai, kalbantys ta pačia kalba, valgantys tokį patį maistą ir besidalijantys tomis pačiomis kultūrinėmis tradicijomis. Jei nors šiek tiek pasiseka, jie – kaip Šinas – gali susirasti darbą, pastogę ir išlikti saugūs.

Taip yra nuo pat 1860-ųjų pabaigos, kuomet bado palaužta Šiaurės Korėja ir alkstantys ūkininkai kėlėsi per Tumeno ir Jalu upes į šiaurės rytų Kiniją. Vėliau imperialistinė Kinijos valdžia sutelkė ūkininkus, kad nuslopintų Rusijos ekspansiją, o Korėjos Choson dinastija leido jiems legaliai išvykti. Prieš Antrąjį Pasaulinį Karą japonai, okupavę Korėjos pusiasalį bei šiaurės rytų Kiniją, stūmė dešimtis tūkstančių korėjiečių ūkininkų per sieną, kad susilpnintų Kinijos įtaką regione.

Šiuo metu trijose Kinijos šiaurės rytų provincijose gyvena kone du milijonai etninių korėjiečių, daugiausiai – Jilino provincijoje, į kurią ir įžengė Šinas, peršliuožęs užšalusią upę. Jilino provincijoje Kinija įkūrė jambų-korėjiečių autonomišką prefektūrą, kurioje keturiasdešimt procentų gyventojų populiacijos yra korėjiečiai ir kur valstybė subsidijuoja mokyklas bei įvairias publikacijas korėjiečių kalba. Korėjietiškai kalbantys žmonės, gyvenantys šiaurės rytų Kinijoje, taip pat yra nepašlovinta kultūrinius pokyčius Šiaurės Korėjoje įkvėpusi jėga. Jie darė įtaką minėtiems pokyčiams, žiūrėdami Pietų Korėjos muilo operas, transliuojamas per namų palydovines antenas – „lėkštes", įrašinėdami prastos kokybės vaizdo filmus į kompaktinius diskus ir juos šimtais tūkstančių kontrabanda gabendami per sieną į Šiaurės Korėją, kur parduodavo, anot Osakoje leidžiamo žurnalo *Rimjin-gang*, turinčio informatorių Šiaurėje, vos po penkiolika centų.

Pietų Korėjos muilo operos, kuriose rodomi greiti automobiliai, prabangūs namai ir kylantis Pietų Korėjos pasitikėjimas savo šalimi, yra vertinamos kaip „nedorai įrašyta vizualinė medžiaga", kurią žiūrėti Šiaurės Korėjoje yra nelegalu. Nepaisant to, šie filmai sutraukė didelius gerbėjų būrius Pchenjane ir kituose miestuose, kur policijos pareigūnai, kuriems nurodyta konfiskuoti įrašus, juos žiūri dar kartą, ir kur paaugliai imituoja lipšnias korėjiečių kalbos intonacijas, kurias kalbėdamos naudoja aukščiausio lygio Seulo žvaigždės[3].

[3] *Rimjin-gang*: naujienos iš Šiaurės Korėjos, redaktorius – Jiro Ishimaru, Osaka, *Asia-Press International*, 2010, p. 11–15.

Šios televizijos programos sutriuškino dešimtmečius Šiaurės Korėjoje diegtą propagandą, skelbiančią, jog Pietūs yra skurdi, užslopinta ir niūri vieta, ir kad Pietų Korėja ilgisi unifikacijos, laiminant tėviškai Kim dinastijos rankai.

★

Visą pusę praeito amžiaus Šiaurės Korėjos ir Kinijos vyriausybės bendradarbiaudamos naudojo savo saugumo pajėgas, kad užtikrintų, jog nenutrūkstanti korėjiečių tėkmė per sieną niekada nevirstų potvyniu. Pasak Pietų Korėjos vyriausybės, slaptas dvišalis susitarimas tarp Šiaurės Korėjos ir Kinijos dėl sienos saugumo buvo pasirašytas 1960-ųjų pradžioje. Antruoju susitarimu 1986-aisiais Kinija įsipareigojo siųsti pabėgėlius iš Šiaurės Korėjos atgal, kur jų dažnai laukdavo areštai, kankinimai ir mėnesiai ar metai priverstinio darbo.

Kalindama savo piliečius šalies viduje, Šiaurės Korėja nepaiso tarptautinio susitarimo, kurio įsipareigojo laikytis. 1966 m. susitarime teigiama: „Kiekvienas turi būti laisvas palikti bet kurią šalį, įskaitant ir gimtąją.“[4]

Visus pabėgėlius iš Šiaurės Korėjos vadindama „ekonominiais pabėgėliais“ ir grąžindama juos atgal, kad būtų persekiojami, Kinija ignoruoja savo prievoles, nors yra pasirašiusi 1951-ųjų tarptautinę pabėgėlių konvenciją. Pekinas atsisako leisti pabėgėliams prašytis politinio prieglobsčio ir draudžia JT Pabėgėlių reikalų vyriausiojo komisaro biurui dirbti prie sienos su Šiaurės Korėja.

Galiojantys tarptautiniai įstatymai prasilenkia su strateginiais Šiaurės Korėjos ir Kinijos interesais. Masinis egzodas iš Šiaurės Korėjos galėtų iš esmės palikti šalį be gyventojų, sumažinti ir taip neadekvačias galimybes užsiauginti maisto ir susilpnintų – arba galbūt ir nuverstų – vyriausybę. Tokio egzodo rizika didėja, sparčiai augant Kinijos ekonomikai, skęstant Šiaurės Korėjai ir sklindant kalboms, jog Kinijoje gyventi geriau.

[4] Tarptautinis Jungtinių Tautų susitarimas dėl pilietinių ir politinių teisių, 12 straipsnis (2), http://www2.ohchr.org/english/law/ccpr.htm.

Kinijos vyriausybei nekontroliuojamas skurdžių korėjiečių pabėgėlių antplūdis nėra pageidaujamas dėl kelių priežasčių. Tai tragiškai padidintų skurdą trijose Kinijos šiaurės rytų provincijose, kurios didžiąja dalimi nepasinaudojo gerove, kurią sukūrė šalies ekonomikos pakilimas. Dar svarbiau yra tai, jog ši priežastis galėtų pagreitinti režimo žlugimą Šiaurės Korėjoje ir vesti prie Korėjos pusiasalio susijungimo su Seule įsikūrusia vyriausybe, glaudžiai bendradarbiaujančia su Jungtinėmis Valstijomis. Šio proceso metu Kinija nebebūtų pagrindinis amortizatorius tarp vieno vargingiausių regionų ir vieningos, turtingos, į Vakarus orientuotos Korėjos. Tai savo ruožtu gali sukelti nacionalistinius sentimentus tarp etninių korėjiečių, gyvenančių Kinijos pakraščiuose.

Pekino antipatiją Šiaurės Korėjos pabėgėliams, kurią įkūnija policija ir pasienio tarnybos, gerai suvokia ūkininkai, gamyklų darbininkai ir kiti Kinijos šiaurės rytų provincijų darbdaviai.

Tačiau, kaip vėliau išsiaiškino Šinas, pastarieji pakankamai noriai ignoruoja nacionalines direktyvas, kai susiduria su darbščiu šiaurės korėjiečiu, kuris daug nekalba ir sunkiai dirba už šešiasdešimt centų per dieną. Kinų darbdaviai gali apgaudinėti, užgaulioti arba bet kada atsisakyti šiaurės korėjiečio paslaugų.

★

Šino susitarimas su ūkininku jam apkarto per mėnesį.

Jis nešė vandenį iš upelio netoli ūkio, kai sutiko kitus du pabėgėlius iš Šiaurės Korėjos. Šie buvo alkani ir sušalę, gyveno apleistoje lūšnoje miške, netoli kiaulių fermos. Šinas paprašė kinų ūkininko pagelbėti jiems, šis taip ir padarė, tačiau nenoriai ir su pasipiktinimu, kurį Šinas ne iškart pastebėjo.

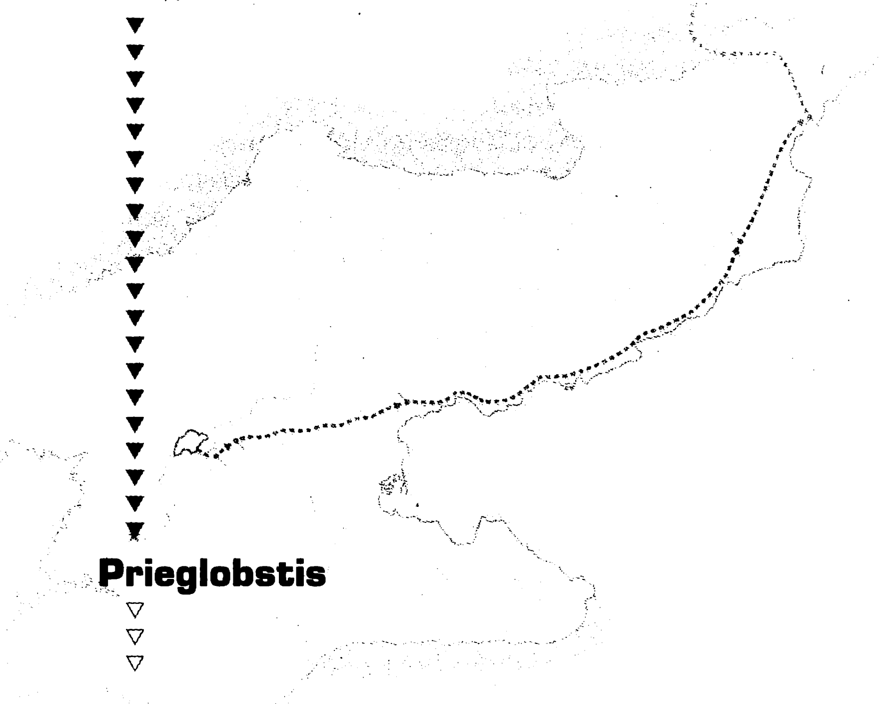
Viena iš bėglių buvo moteris, einanti ketvirtą dešimtį. Ji kartą jau buvo kirtusi sieną. Turėjo nuo jos atskirtą kiną vyrą ir vaiką. Jie gyveno netoliese, todėl moteris norėjo su jais susisiekti. Ūkininkas leido pasinaudoti savo telefonu. Per kelias dienas moteris ir kitas pabėgėlis jau buvo dingę.

Tačiau pastogės suteikimas trims šiaurės korėjiečiams įsiutino ūkininką. Jis pasakė Šinui, kad ir jis pats turės išeiti.

Ūkininkas žinojo apie kitą darbą – prižiūrėti gyvulius kalnuose. Jis pasiūlė nuvežti Šiną savo mašina. Po dviejų valandų kelio kalnų keliais jis išleido vaikiną draugo galvijų ūkyje, įsikūrusiame netoli Helongo, miesto su aštuoniais tūkstančiais penkiais šimtais žmonių. Jei Šinas gerai dirbs, žadėjo fermeris, jam bus dosniai atlyginta.

Tačiau tik kiaulininkui išvažiavus, Šinas susivokė, kad niekas šioje fermoje nemokėjo korėjietiškai.

20 ★ SKYRIUS

Prieglobstis

Ateinančius dešimt mėnesių Šinas apsistojo ten, kur jį paliko kiaulių augintojas. Prižiūrėjo galvijus kalnų ganyklose, miegojo ant namų grindų kartu su dviem šiurkščiais piemenimis kinais. Buvo laisvas išvykti kada tik panorėjęs. Tačiau nežinojo, kur eiti ir ką daryti.

Ateitis būtų buvusi Parko atsakomybė. Lageryje Nr. 14 Parkas užtikrino Šiną, jog kai tik atsidurs Kinijoje, jis suorganizuos kelionę į Pietų Korėją. Jam padės dėdė, gyvenantis Kinijoje. Jie būsią aprūpinti pinigais, dokumentais ir kontaktais. Bet Parkas buvo miręs, o Pietų Korėja atrodė neįveikiamai toli.

Visgi likęs toje vietoje jis turėjo šiokios tokios naudos. Gijo vaikino kojos, nudegimus pagaliau aptraukė randų audinys. Iš piemenų ir fermos vadybininko jis išmoko šiek tiek šnekamosios kinų kalbos. Ir pirmą kartą gyvenime galėjo naudotis elektriniu svajonių prietaisu – radiju.

Šinas žaisdavo su dažnio nustatymo įtaisu kone kiekvieną rytą, perjunginėdamas tuzinus korėjietiškai transliuojančių radijo stočių, kasdien siuntusių informaciją į Šiaurės Korėją ir šiaurės rytų Kiniją. Šios stotys, finansuojamos Pietų Korėjos, Jungtinių Valstijų ir Japonijos, derindavo Azijos ir viso pasaulio naujienas su aštria kritika, kai kalbėdavo apie Šiaurės Korėją ir Kim Jong Il. Jos buvo susitelkę ties nuolatiniu maisto trūkumu Šiaurėje, žmogaus teisėmis, karinėmis provokacijomis, branduolinėmis programomis ir priklausomybe nuo Kinijos. Didelė eterio dalis buvo skiriama pagal Šiaurės Korėjos standartus patogiam pabėgėlių, gyvenančių Pietų Korėjoje, kur jie gaudavo apgyvendinimą ir kitokias išmokas iš vyriausybės Seule, gyvenimui aptarti.

Kai kurias iš tų radijo stočių valdė buvę pabėgėliai (su finansine parama iš Jungtinių Valstijų ir kitų šaltinių), kurie buvo įdarbinę reporterius Šiaurės Korėjos viduje. Šie pranešėjai, besinaudojantys mobiliaisiais telefonais, išvogdami garso ir vaizdo įrašus savo mažuose USB atmintukuose, iš pagrindų pakeitė naujienas iš Šiaurės Korėjos. Užtruko mėnesių mėnesius, kol pasaulis sužinojo apie ekonomikos reformas, sumažintus apribojimus nelegaliai rinkai 2002 m., po septynerių metų, kai Šiaurės Korėjos vyriausybė vykdė tragišką valiutos reformą, nuskurdinusią ir įsiutinusią dešimtis tūkstančių prekeivių – apie tai Laisvasis Šiaurės Korėjos radijas pranešė per kelias valandas.

Šalies viduje bausmė už šių radijo stočių klausymąsi gali siekti dešimt metų darbo lageryje. Nepaisant to, pastaraisiais metais į šalį buvo nelegaliai atgabenta trijų dolerių vertės kinų gamybos radijo imtuvų ir, pasak Kinijoje atliktos pabėgėlių, prekeivių ir kitų kirtusių sieną apklausos, jų kasdien klausosi nuo penkių iki dvidešimties procentų šiaurės korėjiečių[1]. Daugelis jų tyrėjams

[1] Lee Gwang Baek, "Impact of Radio Broadcasts in North Korea", („Radijo transliacijų įtaka Šiaurės Korėjoje") kalba Tarptautinėje žmogaus teisių konferencijoje, 2010 m. lapkričio 1 d., http://nknet.org/eng/board/jbbs_view.

tvirtino, jog užsienio radijo programų klausymasis suteikė svarbios motyvacijos palikti šalį[2].

Radijo klausymas kinų galvijų fermoje ramino Šiną, jis girdėjo balsus, kalbančius jam suprantama kalba. Girdėjo jaudinančias, nors ir metų senumo, naujienas, kad keli šimtai Šiaurės Korėjos pabėgėlių buvo atplukdyti per Vietnamą į Seulą. Ypač atidžiai klausėsi pranešimų apie sienos kirtimo sąlygas, maršrutus, kuriuos rinkosi bėgliai, keliaudami iš Kinijos į Pietų Korėją, ir apie jų gyvenimus tenai.

Nepaisant to, Šinui buvo sunku suprasti viską, ką girdėjo per radiją.

Transliacijos buvo skirtos išsilavinusiems šiaurėms korėjiečiams, užaugusiems su valstybine žiniasklaida, garbinančia dieviškąsias Kim dinastijos jėgas ir išmintį, taip pat grasinančia, jog amerikiečiai, pietų korėjiečiai ir japonai ruošiasi užgrobti visą Korėjos pusiasalį. Lageris Nr. 14 buvo atskyręs Šiną nuo propagandos kilpos, o Vakarų kontrpropagandos jis klausėsi it smalsus, sutrikęs, netgi nuobodžiaujantis vaikas, nesuvokiantis viso konteksto.

Tas keturias savaites, kai Parkas mokė Šiną pasaulio tvarkos pagrindų, jis taip pat buvo itin kritiškas Šiaurės Korėjos vyriausybės atžvilgiu. Tačiau tada Šinas tik apsimetinėjo besiklausantis, išskyrus atvejus, kai Parkas pasakojo apie maistą.

Jaunuolis buvo sumišęs dėl daugumos pranešimų per radiją apie Kim Jong Il. Apie Kim šeimą nedaug težinojo ir dar mažiau numanė, kaip ji vertinama pasaulyje. Net tuomet, kai girdėdavo kokią sensacingą naujieną apie pabėgėlių gyvenimą Kinijoje bei Pietų Korėjoje, nebuvo su kuo ja pasidalinti.

Be bendros kalbos, kuria galėtų susikalbėti galvijų fermoje, jis tapo vienišesnis nei buvo darbo stovykloje.

[2] Peter M. Beck, "North Korea's Radio Waves of Resistance", („Šiaurės Korėjos pasipriešinimo radijo bangos"), *Wall Street Journal*, 2010 m. balandžio 16 d.

★

2005 m. pabaigoje į kalnus atslenkant žiemai, Šinas nusprendė žengti žingsnį.

Buvo girdėjęs per radiją, kad korėjiečių bažnyčios kartais padėdavo pabėgėliams. Taigi jis sumąstė apytikrį planą: keliaus į vakarus ir pietus, kiek įmanoma didindamas atstumą nuo savęs iki Šiaurės Korėjos bei sieną saugančių kareivių. Tada ieškos draugiškai nusiteikusių korėjiečių.

Su jų pagalba tikėjosi rasti stabilų darbą pietų Kinijoje ir gyventi paprastą gyvenimą. Buvo atsisakęs visų vilčių pasiekti Pietų Korėją.

Tuo metu vaikinas jau pakankamai mokėjo kiniškai, kad galėtų paaiškinti galvijų fermos valdytojui, kodėl išvykstąs. Teigė, kad jei ir toliau gyvens netoli sienos, jį suims policija ir priverstinai grąžins į Šiaurės Korėją.

Valdytojas nedaugžodžiaudamas sumokėjo šešis šimtus juanių, arba septyniasdešimt du dolerius. Už dešimt mėnesių galvijų priežiūros išėjo mažiau nei dvidešimt penki centai per dieną. Remdamasis uždirbtais šešiasdešimčia centų per dieną kiaulių fermoje, Šinas tikėjosi, kad jam sumokės dukart tiek.

Jį apgavo, tačiau kaip ir visi šiaurės korėjiečiai, dirbantys Kinijoje, taip ir jis neturėjo jokių galimybių protestuoti. Kaip išvykimo dovaną valdytojas įteikė Šinui žemėlapį ir nuvežė į autobusų stotį, į netoliese esantį Helongą.

Lyginant su Šiaurės Korėja, Kinijoje keliauti buvo saugu ir lengva. Jo apranga – kiaulių augintojo dovana – buvo vietos gamybos, todėl neatkreipė dėmesio. Keliaudamas vienas, laikydamas liežuvį už dantų, vaikinas suprato, kad jo veidas ir manieros nerodo jo, kaip šiaurės korėjiečio bėglio, kilmės.

Kai Šinas, prašydamas maisto, pinigų ar darbo, etniniams korėjiečiams paminėdavo, jog yra atvykęs iš Šiaurės Korėjos, sužinojo, kad nebuvo niekuo išskirtinis. Daug bėglių prieš jį maldavo to paties. Dauguma žmonių, su kuriais susidūrė, nekreipė

dėmesio, visiškai nebuvo susidomėję šiaurės korėjiečiais. Jiems buvo bloga nuo jų.

Niekas neprašė parodyti dokumentų, perkant bilietą Helonge šimto septyniasdešimties kilometrų kelionei autobusu į Changchuną, Jilino provincijos sostinę, arba kai įsėdo į traukinį daugiau nei aštuonių šimtų kilometrų kelionei į Pekiną, arba kai važiavo tūkstantį šešis šimtus kilometrų autobusu į Chengdu – miestą pietvakarių Kinijoje, kuriame gyvena penki milijonai gyventojų.

Atvykęs į Chengdu – kryptis, kurią Pekino autobusų stotyje pasirinko atsitiktinai – Šinas pradėjo ieškotis darbo.

Korėjiečių restorane rado žurnalą, kuriame buvo kelių nedidelių bažnytėlių pavadinimai ir adresai. Kiekvienoje jų jis ieškojo pastoriaus, aiškindamas, kad esąs šiaurės korėjietis ir jam reikalinga pagalba. Etniniai korėjiečiai pastoriai davė jam pinigų – penkiolikos dolerių vertės juanių. Tačiau nė vienas nepasiūlė darbo ar apgyvendinimo. Siuntė jį šalin. Sakė: nelegalu padėti bėgliui.

Prašydamas pagalbos Kinijoje, Šinas buvo atsargus, kad per daug neprasitartų. Niekam nesakė, kad yra pabėgėlis iš politinių kalinių darbo lagerio, baimindamasis, jog tai gali ką nors paskatinti įduoti jį policijai. Stengėsi vengti ilgesnių pasikalbėjimų. Atokiau laikėsi nuo viešbučių, svečių namų, kur baiminosi prievolės parodyti dokumentus.

Vietoje to praleido daug naktų kompiuterių salonuose, visur Rytų Azijoje esančiose interneto kavinėse, kur jauni, dažniausiai nevedę vyrai visą parą žaidžia kompiuterinius žaidimus ir naršo internete.

Šinas suprato, kad ten gali sužinoti, kur traukti, ir šiek tiek pailsėti, net jei tai nėra visavertis miegas. Jis atrodė kaip daugelis neturinčių tikslo ir darbo jaunų vyrų, leidžiančių laiką tokiose vietose – niekas neprašė parodyti dokumentų.

Po to, kai aštuoniose Chengdu bažnyčiose jis buvo pavarytas, Šinas ilgai, niūriai keliavo autobusu atgal į Pekiną, kur per de-

šimt dienų perorientavo darbo paieškas į korėjiečių restoranus. Kartais savininkai ar valdytojai jį pamaitindavo, duodavo šiek tiek pinigų. Tačiau nė vienas nepasiūlė darbo.

Nerasdamas kuo užsiimti, Šinas nepanikavo, atkaklumo neprarado. Maistas jam reiškė daug daugiau nei daugumai žmonių, o kad ir kur Kinijoje nueitų, jo būdavo stulbinantis perteklius. Jo nuostabai, Kinija buvo vieta, kur net šunys atrodė gerai nupenėti, ir jei jam nebeužtekdavo pinigų nusipirkti maisto – elgetaudavo. Greitai bėglys suprato, jog kinai dažniausiai ką nors duoda.

Šinas pagaliau patikėjo, kad niekada nebebadaus. Vien tai ramino jo nervus ir teikė vilties. Vaikinui nebereikėjo laužtis į namus tam, kad rastų maisto, pinigų ar drabužių.

Bėglys paliko Pekiną ir įsėdo į autobusą, vežantį į Tianjiną, esantį už šimto trylikos kilometrų. Tianjine – mieste, kuriame gyvena dešimt milijonų žmonių – jis dar kartą pabandė kreiptis į korėjiečių bažnyčias. Pastoriai ir vėl siūlė smulkiųjų, bet ne darbo ar pastogę. Jis įsėdo į autobusą, važiavusį tris šimtus penkiasdešimt keturis kilometrus į pietus, į Jinaną – penkių milijonų gyventojų miestą, praleido ten penkias dienas, ieškodamas daugiau korėjietiškų bažnyčių. Ir vėl – jokio darbo.

Vaikinas patraukė į pietus. 2006 m. vasario 6 d. – praėjus metams po to, kai jis peršliaužė užšalusią Tumeno upę į Kiniją – Šinas atvyko į Hangzhou, miestą su šešiais milijonais gyventojų Jangdzės upės deltoje. Trečiajame korėjiečių restorane, į kurį užėjo, savininkas pasiūlė jam darbą.

Restoranas, kurio pavadinimas buvo *Haedanghwa Korėjos virtuvė*, buvo neramus, todėl Šinas dirbo ilgas valandas, plaudamas lėkštes ir valydamas stalus. Po vienuolikos dienų to jam buvo gana. Jis pasakė savininkui, jog išeina, atsiėmė atlyginimą ir įsėdo į autobusą, važiuojantį į Šanchajų – jis buvo šimtą keturiasdešimt penkis kilometrus nutolęs į pietus.

★

Šanchajaus autobusų stotyje peržvelgęs žurnalą korėjiečių kalba, Šinas rado korėjietiškų restoranų sąrašą ir vėl patraukė ieškoti darbo.

„Ar galėčiau susitikti su šios vietos savininku?“ – paklausė Šinas padavėjos pirmajame restorane iš sąrašo.

„Kokiu klausimu?“ – perklausė padavėja.

„Esu iš Šiaurės Korėjos, ką tik atvažiavau autobusu, neturiu kur eiti, – paaiškino Šinas. – Mąsčiau, galbūt galėčiau įsidarbinti šiame restorane.“

Padavėja pasakė, jog šeimininko nėra.

„Ar yra kas nors, ką galėčiau čia nudirbti?“ – maldavo Šinas.

„Nėra jokių darbų, bet tas vyras, valgantis štai ten, sako esąs iš Korėjos, turėtum pasiteirauti jo“, – padavėja parodė į klientą, dorojantį vėlyvus priešpiečius.

„Atleiskite, aš iš Šiaurės Korėjos, ieškau darbo, – pratarė Šinas. – Prašau, padėkite man.“

Kurį laiką patyrinėjęs Šino veidą, vyras paklausė, kur yra jo gimtasis miestas. Šinas atsakė, jog yra iš Bukchango, miesto netoli Lagerio Nr. 14, vietos, kur buvo pavogęs savo pirmąjį ryžių maišelį.

„Ar tu iš tiesų iš Šiaurės Korėjos?“ – paklausė vyras, traukdamas reporterio užrašų knygutę ir pradėdamas užsirašinėti.

Šinas netikėtai susidūrė su žurnalistu, Šanchajuje gyvenančiu korespondentu iš pagrindinės Pietų Korėjos žiniasklaidos kompanijos.

„Kodėl atkeliavai į Šanchajų?“ – pasiteiravo jis Šino.

Vaikinas pakartojo tai, ką sakęs. Kad ieško darbo. Kad yra alkanas. Žurnalistas visa tai užsirašė. Tai nebuvo toks pokalbis, prie kurių vaikinas buvo pratęs. Jis niekada nebuvo sutikęs žurnalisto. Tai jį neramino.

Po ilgos tylos vyras paklausė vaikino, ar jis nenorėtų vykti į Pietų Korėją – tai buvo klausimas, vertęs jį dar labiau nerimauti. Iki atvykdamas į Šanchajų, Šinas buvo jau seniai visiškai

praradęs bet kokią viltį nukeliauti į Pietų Korėją. Jis atsakė, kad negalėtų vykti, nes neturi pinigų.

Vyras pasiūlė kartu išeiti iš restorano. Gatvėje sustabdė taksi automobilį, liepė Šinui lipti vidun ir įsėdo šalia. Po kelių minučių jis pasakė Šinui, kad jie važiuoja į Pietų Korėjos konsulatą.

Didėjantis nerimas virto panika, kuomet žurnalistas tęsė kalbėdamas, jog, jiems išlipus iš taksi automobilio, gali būti pavojinga. Vyras įspėjo, kad jeigu kas nors jį sugriebs, vaikinas turėtų nusikratyti ir bėgti.

Artėjant prie konsulato, taksi keleiviai pamatė policijos automobilius ir kelis neuniformuotus pareigūnus, besisukiojančius prie įėjimo. Nuo 2002 m. Pekino valdžia su dideliu pasisekimu vis bandė sulaikyti šiaurės korėjiečius nuo veržimosi į užsienio šalių ambasadas ir konsulatus prašytis prieglobsčio.

Šinas nuo kinų policijos laikėsi atokiai. Bijodamas suėmimo bei deportacijos, jis niekada nedrįso laužtis į namus ieškoti drabužių ar maisto. Stengėsi būti nematomas ir jam tai sekėsi.

O dabar nepažįstamasis vedė jį į stipriai saugomą pastatą. Ir pataria jam bėgti, jei policija bandys jį sulaikyti.

Taksi sustojus priešais pastatą, ant kurio plazdėjo Pietų Korėjos vėliava, Šinas jautė krūtinėje akmenį. Išlipęs gatvėje, baiminosi, jog net negalės paeiti. Žurnalistas patarė jam šypsotis; jis ranka apglėbė Šiną ir prispaudė prie savo kūno. Šitaip kartu jie ėjo link konsulato vartų. Žurnalistas kiniškai paaiškino policijai, jog jis su draugu viduje turi reikalų.

Policija atvėrė vartus ir pamojo įeiti.

Kai tik atsidūrė viduje, žurnalistas liepė Šinui atsipalaiduoti. Tačiau vaikinas nesuvokė esąs saugus. Nepaisant to, jog konsulato darbuotojai vis tai patvirtindavo, jis negalėjo patikėti esąs saugomas Pietų Korėjos vyriausybės. Diplomatinė neliečiamybė jam buvo nesuprantama sąvoka.

Konsulate buvo patogu, Pietų Korėjos pareigūnai buvo paslaugūs, tačiau įstaigoje nesimatė daugiau nė vieno pabėgėlio iš Šiaurės Korėjos, su kuriuo būtų galima pasikalbėti.

Pirmą kartą gyvenime Šinas kasdien prausėsi po dušu. Turėjo naujus drabužius ir švarius apatinius. Pailsėjęs, nusigrandęs purvą ir besijaučiantis vis saugesnis, jis laukė, kol bus sutvarkyti dokumentai, leisiantys jam keliauti į Pietų Korėją.

Iš konsulato pareigūnų išgirdo, kad jam padėjęs žurnalistas (kuris iki šiol nenori, kad jo vardas ar naujienų organizacija būtų minimi viešai) įsivėlė į nemalonumus su Kinijos valdžia.

Praleidęs šešis mėnesius konsulate, Šinas nuskrido į Seulą, kur Pietų Korėjos Nacionalinės žvalgybos agentūra išreiškė neeilinį susidomėjimą juo. Apklausų, trukusių visą mėnesį, metu Šinas Nacionalinės žvalgybos agentams papasakojo savo gyvenimo istoriją. Stengėsi būti kiek galėdamas tikslesnis, tuo pat metu vengdamas tos istorijos dalies apie motinos ir brolio išdavimą.

K'uredit k'adus

Žvalgybos agentams baigus tardyti Šiną, jis atvyko į Hanawoną, kurio pavadinimas korėjiečių kalba reiškia „Vienybės namus". Tai – valstybės valdomas integracijos centras, tarytum užsiropštęs į žaliuojančius kalnus, nutolęs šešiasdešimt keturis kilometrus į pietus nuo Seulo, plačiai išsidriekusio megapolio, kuriame gyvena daugiau nei dvidešimt milijonų gyventojų. Pabėgėlių apgyvendinimo kompleksas atrodo it gerai finansuojama ir saugoma psichikos sveikatos klinika: tai – trijų aukštų raudonų plytų pastatai, apsupti aukštos tvoros, kurią vainikuoja vaizdo kameros, nuolat patruliuoja ginkluota apsauga.

Hanawoną Susivienijimo ministerija pastatė 1999-aisiais tam, kad apgyvendintų, pamaitintų ir mokytų Šiaurės Korėjos pabėgėlius, kaip prisitaikyti ir išlikti ekstremaliai konkurencingoje Pietų kapitalistinėje kultūroje.

Šiam tikslui pasiekti integracijos centro komandą sudaro psichologai, karjeros konsultantai ir mokytojai, mokantys visko – nuo pasaulio istorijos iki vairavimo. Taip pat esama medikų, slaugytojų bei stomatologų. Trijų mėnesių viešnagės metu pabėgėliai sužino savo teises, numatytas Pietų Korėjos įstatymų, važiuoja į išvykas į prekybos centrus, bankus ir metro stotis.

„Visi pabėgę turi problemų prisitaikant", – sakė Hanawono direktorius-generolas Ko Gyoung-bin mano apsilankymo metu.

Pradžioje atrodė, jog Šinas geba prisitaikyti greičiau nei kiti.

Jo nestebino ir negąsdino išvykos. Keliaudamas vienas po keletą didžiausių ir turtingiausių Kinijos miestų, jis buvo pratęs prie įžūlių minių, aukštų pastatų, prašmatnių automobilių ir elektronikos prietaisų.

Per pirmą mėnesį Hanawone jis gavo dokumentus ir identifikacinę kortelę su nuotrauka, patvirtinančią jo Pietų Korėjos piliečio tapatybę, kurią valdžia automatiškai suteikia visiems, išbėgusiems iš Šiaurės. Vaikinas taip pat lankė pamokas, kurių metų buvo aiškinamos valdžios teikiamos privilegijos ir programos pabėgėliams, įskaitant nemokamą butą, aštuonių šimtų dolerių įsikūrimo stipendiją kas mėnesį dvejus metus, ir iki tūkstančio aštuonių šimtų dolerių išmoką, jei strigtų mokymai dėl darbo ar siekiant aukštesnio išsilavinimo.

Klasėje kartu su kitais pabėgėliais Šinas sužinojo, jog Korėjos karas kilo 1950 m. birželio 25 d., kai Šiaurės Korėja netikėtai įsiveržė į Pietus. Ši istorijos pamoka apstulbino daugumą atvykėlių iš Šiaurės. Nuo pat ankstyvos vaikystės šalies valdžia juos mokė, kad karą pradėjo Pietų Korėja, skatinama ir ginkluote remiama Jungtinių Valstijų. Hanawone nemažai pabėgėlių kategoriškai atsisakė tikėti, jog ši fundamentali Šiaurės Korėjos istorijos atrama tėra melas. Jie pyko. Ši reakcija lygintina su tuo, kaip galėtų reaguoti amerikiečiai, jei kas nors jiems teigtų, jog Antrasis Pasaulinis karas buvo pradėtas Ramiajame vandenyne po to, kai Amerika slapta atakavo Tokijo uostą.

Kadangi Lageryje Nr. 14 Šino beveik nieko nemokė, radikaliai pakoreguota Korėjos pusiasalio istorija jam neatrodė reikšminga. Vaikinui daug įdomesnės buvo pamokos, kuriose mokė, kaip naudotis kompiuteriu ir ieškoti informacijos internete.

Einant į pabaigą pirmam mėnesiui Hanawone, vos ėmęs toje vietoje jaustis ramiai, Šinas pradėjo sapnuoti neramius sapnus: pakartą motiną, tvoroje įstrigusį Parko kūną ir įsivaizduojamus tėvo kankinimus, kurie, jo manymu, buvo skirti, jam pabėgus. Košmarams tęsiantis, jis iškrito iš automobilių remontavimo kursų. Neišlaikė vairavimo teisių egzamino. Nustojo valgyti. Negalėjo užmigti. Kaltė jį suparalyžiavo.

★

Beveik visiems į Hanawoną atvykusiems pabėgėliams būdingi paranojos simptomai. Jie šnabžda ir įsivelia į kumštynes. Bijo atskleisti savo vardus, amžių ar gimimo vietą. Toks jų elgesys dažnai įžeidžia pietų korėjiečius. Jie nelinkę dėkoti ar atsiprašyti.

Pabėgėlius dažnai gąsdina bankų kasininkų klausimai, su kuriais jie susiduria išvykę atsidaryti sąskaitų. Jie abejoja kone visų žmonių, užimančių vadovaujamas pareigas, motyvais. Jaučiasi kalti dėl tų, kuriuos paliko. Yra sunerimę, kartais juos ištinka panikos priepuoliai iš baimės dėl, lyginant su pietų korėjiečiais, prastesnio išsilavinimo ir finansinės padėties. Jiems gėda dėl savo aprangos, kalbos ar net šukuosenos.

„Šiaurės Korėjoje paranoja buvo racionalus atsakas realioms sąlygoms ir tai padėjo tiems žmonėms išlikti, – teigė klinikinis psichologas Kim Hee-kyungas, kalbėjęsis su manimi savo kabinete Hanawone. – Tačiau tai neleidžia jiems suvokti, kas vyksta Pietų Korėjoje. Simptomai tikrai kliudo prisitaikyti."

Paaugliai iš Šiaurės praleidžia nuo dviejų mėnesių iki dvejų metų valstybės finansuojamoje išlyginamojoje Hangyoreh pradinėje-vidurinėje mokykloje, prijungtoje prie Hanawono. Ji buvo pastatyta 1996 m. ir turėjo tikslą padėti iš Šiaurės

atvykusiems jaunuoliams, kurių dauguma nėra tinkamai pasiruošę lankyti viešas mokyklas Pietų Korėjoje.

Kone visi jie turi sunkumų su pagrindiniais skaitymo ir matematikos įgūdžiais. Kai kurių mokymosi gebėjimai sulėtėję, žinoma, dėl itin prastos mitybos kūdikystėje. Net ir gabių jaunuolių pasaulio istorijos žinios susidaro iš mitinių asmeninių pasakojimų apie Didįjį Lyderį, Kim Il Sung ir jo brangųjį sūnų Kim Jong Il.

„Mokymasis Šiaurės Korėjoje yra bevertis, ruošiantis gyvenimui Pietų Korėjoje, – konstatavo Hangyoreh direktorius Gwak Jong-moon. – Kai esi siaubingai alkanas, nesimokai, mokytojai nemoko. Daug mūsų mokinių metų metus slapstėsi Kinijoje be galimybės eiti į mokyklą. Būdami maži vaikai, Šiaurės Korėjoje jie augo valgydami žievę nuo medžių ir manydami, kad tai normalu."

Išvykų metu žiūrėdami filmus jauni pabėgėliai vis supanikuodavo, kai užgesdavo šviesos, bijodavo, jog kas nors gali juos pagrobti. Jie suglumę dėl korėjiečių kalbos, kuria kalbama Pietų Korėjoje, nes kalba čia kupina amerikonizmų, tokių, kaip *syop'ing* (angl. *shopping* – apsipirkimas) ir *k'akt'eil* (angl. *cocktail* – kokteilis).

Jiems atrodo neįtikėtina, kad pinigai laikomi plastikiniuose *k'uredit k'adus.*

Pica, dešrainiai ir mėsainiai – pagrindinis Pietų Korėjos paauglių virtuvės maistas – sukelia jiems skrandžio veiklos sutrikimus. Taip atsitinka ir suvalgius daugiau ryžių, turtingųjų Šiaurės Korėjoje maisto, pasibaigus badui.

Viena paauglė mergaitė Hangyoreh mokykloje gargaliavo audinio minkštiklį, supainiojusi jį su burnos skalavimo skysčiu. Kita panaudojo skalbimo priemonę vietoje miltų kepimui. Daugelis išsigąsta, pirmąkart išgirdę elektrinės skalbimo mašinos skleidžiamą triukšmą.

Be to, kad yra paranojiški, sumišę ir protarpiais technofobiški, pabėgėliai linkę kentėti nuo lengvai išvengiamų ligų dėl

tam tikrų sąlygų, kurios Pietų Korėjoje beveik visai neegzistuoja. Chun Jung-hee, visą praėjusį dešimtmetį dirbusi vyriausiąja Hanawono slaugytoja, pasakojo, kad didelis procentas moterų iš Šiaurės kenčia nuo chroniškų ginekologinių infekcijų bei cistų. Ji teigė, jog daug pabėgėlių atvyksta užsikrėtę tuberkulioze, kuri niekada nebuvo gydoma antibiotikais. Taip pat jie įprastai atvažiuoja sirgdami chroniškais virškinimo sutrikimais ir hepatitu B. Įsisenėję negalavimai dažnai sudėtingiau diagnozuojami. Slaugės manymu, taip yra dėl to, jog pabėgėliai nepripratę prie gydytojų, įtarūs, kai pastarieji klausinėja asmeninių klausimų ir išrašo vaistų. Vyrai, moterys ir vaikai turi rimtų problemų su dantimis, tai lemia prasta mityba ir kalcio trūkumas maiste.

Pusė pinigų, kasmet išleidžiamų medicinos priežiūrai Hanawone, skiriama proteziniam dantų gydymui.

Daugelis, jei ne visi, pabėgėliai, atvykstantys į Hanawoną, paliko Šiaurės Korėją padedant brokeriams, įsikūrusiems Pietų Korėjoje. Brokeriai nekantraudami laukia, kol pabėgėliai baigs laikino apgyvendinimo programą ir pradės gauti valstybės stipendijas. Tada jie ir pareikalauja savo atlygio. Vyriausioji slaugė teigė, jog Hanawone apsistojusius pabėgėlius kamuoja nerimas dėl skolų.

★

Šinui nereikėjo jaudintis dėl brokerių, o fizinė sveikata po pusės metų poilsio ir reguliaraus maitinimosi konsulate Šanchajuje buvo palyginti gera.

Bet košmarai nesiliovė.

Jie tapo dažnesni ir niūresni. Atrodė, jog neįmanoma suderinti patogaus, gerai maistu aprūpinto gyvenimo su šiurpiais vaizdais iš Lagerio Nr. 14 – šie nepaliaujamai sklandė mintyse.

Psichinė sveikata vis blogėjo. Hanawono medicinos darbuotojai suvokė, jog vaikinui reikalingas specializuotas gydymas, perkėlė jį į psichiatrijos ligoninės, esančios netoliese, palatą, kur

jis praleido du su puse mėnesio, kurį laiką buvo izoliuotas, o didžiąją laiko dalį vartojo vaistus, leidusius miegoti bei valgyti.

Vaikinas pradėjo rašyti dienoraštį dar Pietų Korėjos konsulate Šanchajuje, o psichiatrijos ligoninės medikai skatino rašyti toliau – sakė, tai bus gydymo dalis diagnozuotam potrauminio streso sindromui gydyti.

Šinas vargiai prisimena laiką ligoninėje, išskyrus tai, kad košmarai pamažu pasitraukė.

Išrašytas iš ligoninės, jis persikraustė į nedidelį butuką, kurį jam buvo nupirkusi Susivienijimo ministerija. Jis buvo Hwaseonge, mieste, kuriame gyveno penkiasdešimt tūkstančių gyventojų ir kuris buvo įsikūręs Korėjos pusiasalio vidurio žemumose, netoli Geltonosios jūros. Hwaseongas nuo Seulo į pietus nutolęs keturiasdešimt aštuonis kilometrus.

Pirmą mėnesį Šinas retai kada išeidavo laukan. Stebėjo Pietų Korėjoje besirutuliojantį gyvenimą pro buto langus. Galiausiai išdrįso išeiti į gatvę. Savo pakilimą jis lygina su lėtu pirštų nagų augimu. Vaikinas negali paaiškinti, kaip tai vyko ir kodėl. Tai tiesiog nutiko.

Po to, kai pradėjo drįsti išeiti į miestą, ėmėsi lankyti vairavimo pamokas. Dėl savo riboto žodyno du kartus susikirto laikydamas vairavimo egzaminą. Vaikinui buvo nelengva susirasti jį dominantį darbą ir jį išlaikyti, kai toks būdavo siūlomas. Jis rinko metalo laužą, žiedė molio puodynes ir dirbo savitarnos parduotuvėje.

Karjeros konsultantai Hanawone teigia, jog dauguma šiaurės korėjiečių egzode išgyvena panašias patirtis. Jie dažnai yra priklausomi nuo to, kad Pietų Korėjos vyriausybė sprendžia jų problemas, o patys atvykėliai nesiima atsakomybės už tai, jog neturi tinkamų darbo įpročių arba nuolat vėluoja į darbą. Pabėgėliai dažnai meta valstybės jiems surastus darbus ir pradeda verslus, kurie vėliau žlunga. Kai kurie yra pasibaisėję tuo, ką pamato – socialiniu nuosmukiu ir nelygybe, gyvenant Pietuose. Siekdama rasti darbdavių, kurie taikstytųsi su dygiu atvykėlių

iš Šiaurės charakteriu, Susivienijimo ministerija moka kompanijoms iki tūkstančio aštuonių šimtų dolerių per metus, jei šios rizikuoja samdydamos pabėgėlį.

★

Savo vieno kambario bute Šinas praleido daugybę valandų, jausdamasis siaubingai vienišas. Jis bandė nustatyti savo vyriausiojo dėdės Šino Tae Sub, kurio išvykimas į Pietų Korėją po Korėjos karo ir buvo tas nusikaltimas, dėl kurio Šino tėvas su visa šeima buvo išsiųsti į Lagerį Nr. 14, buvimo vietą.

Tačiau vaikinas žinojo tik vardą, o Pietų Korėjos vyriausybė teigė neturinti jokios informacijos apie tokį asmenį. Susivienijimo ministerija informavo, jog galėtų ieškoti tik žmonių, kurie užsiregistravę kaip norintys vėl susitikti su prarastais šeimos nariais. Šinas metė šią paiešką.

Vienas iš psichiatrų, gydžiusių Šiną ligoninėje, suvedė jį su Šiaurės Korėjos žmogaus teisių Informacijos centro konsultantu. Tai – nevyriausybinė organizacija Seule, renkanti, analizuojanti ir publikuojanti informaciją apie prievartą Šiaurėje.

Konsultantas paskatino Šiną terapiniais tikslais rašytą dienoraštį paversti prisiminimais, kuriuos šis Informacijos centras korėjiečių kalba išleido 2007 m. Dirbdamas ties knyga, Šinas pradėjo kone visą dieną leisti Informacijos centro biure Seule, kur jam buvo suteikta vieta miegoti, susidraugavo su redaktoriais ir kitais centro darbuotojais.

Seule sklindant informacijai apie jo gimimą ir pabėgimą iš darbo stovyklos, iš kurios praktiškai neįmanoma ištrūkti, Šinas pradėjo susitikinėti su daugeliu įtakingiausių Pietų žmogaus teisių aktyvistų, su pabėgėlių organizacijų vadovais. Jo pasakojimą tikrino ir tyrinėjo buvę lagerių kaliniai ir prižiūrėtojai, advokatai, ginantys žmogaus teises, Pietų Korėjos žurnalistai ir kiti apie lagerius išmanantys ekspertai. Prisiminimų autoriaus suvokimas apie lagerio funkcionavimą, jo randuotas kūnas bei neramus akių žvilgsnis buvo įtikinami – buvo paskelbta, kad jis

esąs pirmas šiaurės korėjietis, atvykęs į pietus, pabėgęs iš politinio kalėjimo.

Kaip *International Herald Tribune* sakė buvęs keturių lagerių Šiaurėje sargybinis ir vairuotojas An Myeong Chul, jis neturėjęs jokių abejonių, kad Šinas gyveno absoliučios kontrolės zonoje. Jiems susitikus, An teigė pastebėjęs tai rodančius ženklus: akių kontakto vengimą ir nuo darbo vaikystėje išlinkusias rankas[1].

„Iš pradžių negalėjau juo patikėti, nes niekam niekada anksčiau nėra pavykę pabėgti", – prisipažino Kim Tae Jin 2008 m.[2] Jis yra Demokratinio tinklo prieš Šiaurės Korėjos gulagą prezidentas ir pabėgėlis, praleidęs dešimtmetį Lageryje Nr. 15 prieš tai, kai buvo paleistas.

Tačiau Kim – kaip ir kiti savo kailiu patyrę lagerių baisumus – po susitikimo su Šinu priėjo prie išvados, kad vaikino pasakojimas yra ir patikimas, ir nepaprastas.

Žmogaus teisių specialistai, esantys už Pietų Korėjos ribų, taip pat pradėjo kreipti į Šiną dėmesį. 2008 m. pavasarį vaikinas buvo pakviestas į turą po Japoniją ir Jungtines Valstijas. Pasirodė Kalifornijos, Berklio bei Kolumbijos universitetuose, kalbėjo *Google* darbuotojams.

Kadangi susirado draugų tarp žmonių, kurie suvokė ir vertino tai, ką jam teko pakelti, Šinas įgavo pasitikėjimo savimi, pradėjo pildyti žinių apie savo gimtąjį kraštą spragas. Jis ryte rydavo internete bei Pietų Korėjos laikraščiuose skelbiamas naujienas apie Šiaurės Korėją. Skaitė apie Korėjos pusiasalio istoriją, Kim šeimos diktatūros reputaciją ir savo šalies – tarptautinio parijo – padėtį.

Informacijos centre, kurio darbuotojai su šiaurės korėjiečiais dirbo metų metus, Šiną vertino it kokį nešlifuotą deimantą.

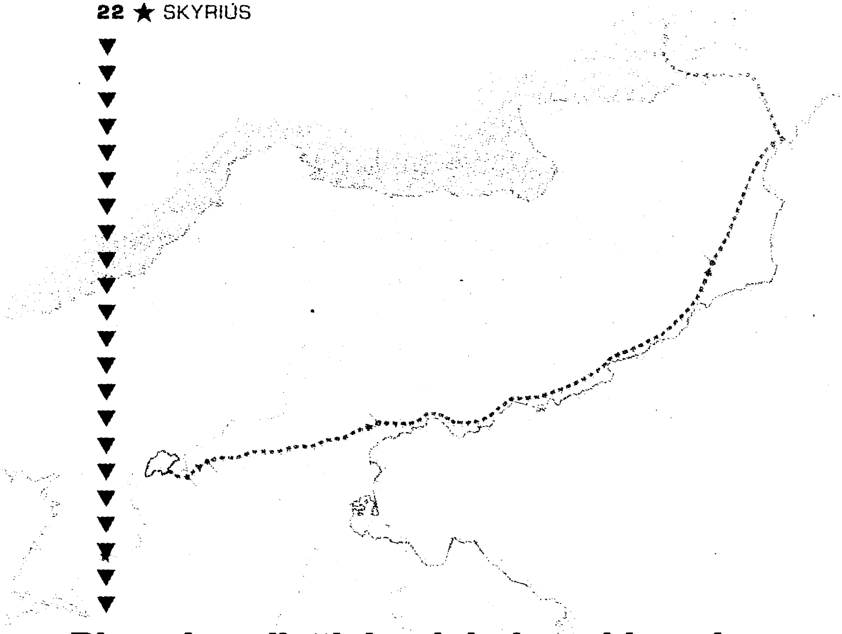
[1] Choe Sang-hun, "Born and Raised in a North Korean Gulag" („Gimęs ir augęs Šiaurės Korėjos Gualge"), *International Herald Tribune*, 2007 m. liepos 9 d.

[2] Blaine Harden, "North Korean Prison Camp Escapee Tells of Horrors" („Pabėgėlis iš Šiaurės Korėjos politinio kalėjimo pasakoja apie tenykščius baisumus"), *Washington Post*, 2008 m. gruodžio 11 d., p. 1. http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/12/10/AR2008121003855.html.

„Lyginant su kitais pabėgėliais, jis labai greitai mokėsi ir lengvai išgyveno kultūrinį šoką“, – sakė vienas centro komandos lyderių Lee Yong-koo.

Sekdamas savo naujus draugus, Šinas sekmadienio rytais pradėjo lankyti bažnyčią, tačiau mylinčio ir atleidžiančio Dievo koncepcijos nesuprato.

Šinas instinktyviai nenoriai ko nors klausdavo – darbo lageryje mokytojai bausdavo klausinėjančius vaikus. Seule, nors ir apsuptam rūpestingų ir gerai informuotų draugų, Šinui prašyti pagalbos buvo tiesiog neįmanoma. Jis godžiai skaitė, tačiau nežinomų žodžių reikšmių žodyne neieškojo. Niekada neprašydavo draugo paaiškinti ko nors, ko nesupranta. Kadangi jis tiesiog „pramirksėdavo akimis“, jei ko nors negalėdavo tuojau pat perprasti, kelionės į Tokiją, Niujorką ir Kaliforniją metu jo nuostabos bei susijaudinimo jausmai nedaug teatkuto. Jis numanė, jog kenkia savo gebėjimui prisitaikyti prie naujo gyvenimo, tačiau taip pat gerai suvokė, kad jėga savęs pakeisti negali.

Pietų korėjiečiai nelabai susidomėję

Vieninteliai svarbūs gimtadieniai Lageryje Nr. 14 buvo Kim Jong Il ir Kim Il Sung – Šiaurės Korėjoje šios dienos yra šventinės. Netgi darbo stovykloje, iš kurios neištrūksi, kaliniai gaudavo laisvą dieną.

Kalbant apie Šino gimtadienį, vaikui augant, niekas į tai nekreipė dėmesio, įskaitant ir patį Šiną.

Tai pasikeitė, kai Pietų Korėjoje jam suėjo dvidešimt šešeri. Keturi jo draugai surengė netikėtą vakarėlį T.G.I. *Friday's* restorane Seulo centre.

„Buvau labai sujaudintas“, – pasakojo jis man, kai pirmą kartą susitikome 2008 m. gruodį, praėjus kelioms dienoms po jo gimtadienio. Tačiau tokios progos buvo retos ir, nepaisant gimtadienio vakarėlio, Šinas Pietų Korėjoje nesijautė laimingas. Jis buvo neseniai metęs pusės etato alaus išnešiotojo darbą viename

Seulo barų. Neišmanė, kaip mokės nuomą už nedidelį trijų šimtų dolerių per mėnesį reikalaujantį kambarėlį, kurį nuomavosi su grupele žmonių miesto centre, o Susivienijimo ministerijos jam skiriama aštuonių šimtų dolerių stipendija jau buvo išsekusi. Vaikinas ištuštino savo banko sąskaitą. Garsiai nerimavo, jog galbūt turės prisijungti prie benamių centrinėje Seulo traukinių stotyje.

Socialinis gyvenimas taip pat nebuvo puikus. Kartkartėmis jis pietaudavo su kambariokais savo bute, tačiau neturėjo nei merginos, nei geriausio draugo. Atsisakė bendrauti ar dirbti su kitais šiaurės korėjiečiais, paleistais iš darbo stovyklų. Šiuo požiūriu jis buvo kaip dauguma šiaurės korėjiečių pabėgėlių. Tyrimai rodo, jog šie žmonės sunkiai užmezga socialinius ryšius ir dvejus–trejus metus po atvykimo į Pietų Korėją vengia kontakto su kitais žmonėmis[1].

Jo prisiminimų leidybos planas žlugo, buvo parduota apie penki šimtai kopijų iš trijų tūkstančių tiražo. Šino teigimu, už knygą jis negavo jokių pinigų.

„Žmonėms nėra labai įdomu, – *Christian Science Monitor* kalbėjo Informacijos Centro direktorius Kim Sang-hun. – Pietų Korėjos visuomenės abejingumas šiaurės korėjiečių teisėms yra toks baisingas."[2]

Visgi Šinas jokiu būdu nebuvo pirmasis išsigelbėjęs iš lagerio Šiaurėje, kuris buvo sutiktas kolektyviu Pietų Korėjos publikos žiovuliu.

Kangas Chol-hwan su šeima Lageryje Nr. 15 praleido dešimtmetį, kol jie buvo paskelbti „išpirkę nuodėmes" ir paleisti 1987 m. Tačiau jo skausminga istorija, papasakota žurnalisto Pierre'o Rigouloto, pirmiausia išleista prancūziškai 2000 m., taip pat sulaukė labai riboto dėmesio iki kol buvo išversta į anglų

[1] Suh Jae-jean, "North Korean Defectors: Their Adaptation and Resettlement" („Pabėgėliai iš Šiaurės Korėjos: jų adaptacija ir prisitaikymas"), *East Asian Review* 14, nr. 3, 2002 m. ruduo, p. 77.

[2] Donald Kirk, "North Korean Defector Speaks Out", („Pabėgėlis iš Šiaurės Korėjos atvirai"), *Christian Science Monitor*, 2007 m. lapkričio 6 d.

kalbą, kaip „Pchenjano akvariumai“, ir kol vienas egzempliorius neatsidūrė ant Prezidento George'o Busho stalo. Jis pasikvietė Kangą į Baltuosius rūmus aptarti situacijos Šiaurės Korėjoje ir vėliau apibūdino „Akvariumus“ kaip „vieną iš didžiausią įtaką padariusių knygų, kurias esu perskaitęs per visą prezidentavimo laiką“.[3]

★

„Nenoriu kritikuoti šios šalies,– pasakė Šinas pirmą mūsų pažinties dieną. – Tačiau sakyčiau, jog iš visos Pietų Korėjos populiacijos tik šimtasis procentas yra iš tiesų susidomėjęs Šiaurės Korėja. Jų gyvenimo būdas neleidžia galvoti apie dalykus, išsprūstančius už jų mąstysenos ribų. Toje šalyje nėra nieko jiems reikalingo.“

Šinas išdidino Pietų nesidomėjimą Šiaure, tačiau mintį užčiuopė teisingai. Vietos ir tarptautinėms žmogaus teisių grupėms kliudo juoda dėmė. Nesuskaičiuojami žvėriškumo Šiaurės Korėjos darbo lageriuose įrodymai mažai tepadarė, žadinant Pietų Korėjos publiką. Kaip pažymėjo Korėjos advokatūra, „pietų korėjiečiai, viešai puoselėję broliškos meilės veiksmingumą, įstrigo nepaaiškinamo abejingumo liūne“.[4]

2007 m. išrinkus Pietų Korėjos prezidentą Lee Myung-bak, vos trys procentai rinkėjų įvardijo Šiaurės Korėją kaip pirmaeilį interesą. Apklausų atlikėjams jie teigė, jog pirmaeilis jų interesas yra gauti didesnius atlyginimus.

Kalbant apie pinigų uždirbimą, Šiaurės Korėjos reikalai yra absoliutus laiko švaistymas. Pietų Korėjos ekonomika yra trisdešimt aštuonis kartus didesnė nei Šiaurės; tarptautinės prekybos mąstai – didesni du šimtus dvidešimt keturis kartus[5].

[3] George W. Bush, *Decision Points* („Apsisprendimai“), Niujorkas, Crown, 2010, p. 422.

[4] Korėjos advokatūra, *White Paper on Human Rights in North Korea 2008*, („Baltasis dokumentas dėl žmogaus teisių Šiaurės Korėjoje 2008 m.“), p. 40.

[5] Moon Ihlwan, "North Korea's GDP Growth Better Than South Korea's" („Šiaurės Korėjos BVP augimas didesnis nei Pietų Korėjos“), *Bloomberg Businessweek*, 2009 m. birželio 30 d.

Kad ir kaip būtų, periodiška Šiaurės Korėjos agresija iššaukia pykčio protrūkius Pietuose. Tai ypač galiojo 2010 m., kai Šiaurės Korėja surengė slaptą povandeninę ataką, kurios metu žuvo keturiasdešimt šeši Pietų Korėjos jūreiviai, nuskendo *Cheonan*, karo laivas, plaukiojęs Pietų Korėjos teritoriniuose vandenyse. Be to, Šiaurė paleido artilerijos sviedinius į mažą Pietų Korėjos salą, žuvo keturi žmonės. Tačiau Pietų polinkis keršťauti linkęs greitai išnykti.

Po tarptautinių tyrėjų patvirtinimo, kad *Cheonan* paskandino Šiaurės Korėjos torpeda, rinkėjai atsisakė paremti Prezidentą Lee, kuris išreiškė poziciją, kad Kim Jong Il vyriausybė turi „sumokėti". Tuomet nebuvo įgyvendinta galima Pietų Korėjos „9/11" efekto versija, kuri įvėlė Jungtines Valstijas į karus Afganistane ir Irake. Vietoje to, Lee partija vidurio laikotarpio rinkimuose buvo sutriuškinta, o tai parodė, jog pietų korėjiečiams labiau rūpėjo išlaikyti taiką ir taip apsaugoti esamą pragyvenimo lygį, o ne pamokyti Šiaurę.

„Prasidėjus karui – nesvarbu, karštajam ar šaltajam – nugalėtojų nebūna, – tvirtino dvidešimt septynerių metų Seulo drabužių tiekėjas Limas Seung-youl. – Mūsų tauta turtingesnė ir sumanesnė nei Šiaurės Korėjos. Apie konfrontaciją turime mąstyti protingai."

Pietų korėjiečiai dešimtmečiais gilinosi į tai, ką reiškia protingai reaguoti į šalia esančią diktatūrą, kuri perkėlė apie aštuoniasdešimt procentų visų savo karinių pajėgumų į devyniasdešimt šešerių kilometrų demilitarizuotą zoną – itin saugomą pasienio ruožą, skiriantį dvi Korėjas – ir vis grasinančią paversti Seulą (esantį vos už penkiasdešimt šešių kilometrų nuo sienos) „ugnies jūra". Kruvinos, netikėtos Šiaurės Korėjos atakos linkę pasikartoti kas dešimt, penkiolika metų: 1968-aisiais įvykdytas smogikų būrio išpuolis, per kurį bandyta nužudyti Pietų Korėjos prezidentą; 1987-aisiais buvo bombarduotas „Korėjos oro linijų" keleivinis lėktuvas; 1996-aisiais – nepavykęs bandymas infiltruoti povandeninių specialiųjų pajėgų komandosus;

2010-aisiais nuskandintas karo laivas bei artilerijos sviediniais apšaudyta sala.

Išpuolių metu žuvo šimtai pietų korėjiečių, tačiau dar esama erdvės provokacijoms, kurios priverstų elektoratą reikalauti, kad valdžia surengtų didelę kontrataką. Minėtos atakos nesulėtino vidutinio pietų korėjiečio turtėjimo, nenutolino geresnio išsilavinimo ir apgyvendinimo ekonomikoje, tapusioje ketvirtąja didžiausia ekonomika Azijoje ir vienuoliktąja pasaulyje.

Pietų korėjiečiai atidžiai stebėjo, kokią kainą už susivienijimą sumokėjo Vokietija. Proporcinga našta Pietų Korėjai, kaip nurodoma kai kuriose studijose, būtų du su puse karto didesnė nei tekusi Vakarų Vokietijai po to, kai ji prisijungė Rytų Vokietiją. Studijose nustatyta, jog tai galėtų kainuoti daugiau nei du trilijonus dolerių trisdešimties metų laikotarpiu, padidintų mokesčius šešiems dešimtmečiams, taip pat būtų reikalinga, kad artimoje ateityje dešimt procentų Pietų bendrojo vidaus produkto būtų išleidžiama Šiaurėje.

Pietų korėjiečiai nori vėl susijungti su Šiaure, tačiau ne tuojau pat. Daugelis jų nenorėtų, kad tai įvyktų jiems gyviems esant – daugiausiai dėl to, jog kaina būtų nepriimtinai didelė.

★

Šinas ir kiti pabėgėliai iš Šiaurės Korėjos pagrįstai priekaištauja, kad pietų korėjiečiai laiko juos prastai išsilavinusiais, nekokios reputacijos, vargingai besirengiančiais prasčiokais, kurie šalyje pridaro daugiau netvarkos nei sukuria vertės.

Esama gausių įrodymų, jog Pietų Korėjos visuomenė apsunkina pabėgėlių adaptavimąsi. Šiaurės korėjiečių nedarbo lygis yra keturis kartus didesnis už nacionalinį vidurkį; pabėgėlių savižudybių dažnis yra pustrečio karto didesnis nei pietų korėjiečių.

Tačiau pietų korėjiečiai patys labai kenčia visais būdais stengdamiesi prisitaikyti prie savo pačių dėl sėkmės ir išsilavinimo

pamišusios, socialine padėtimi itin besirūpinančios kultūros. Šinas stengėsi rasti savo kelią nepaprastai perkrautoje, nesaugioje ir įsitempusioje visuomenėje. Anot Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (tai grupė, palaikanti nuolatinį ekonomikos augimą trisdešimt keturiose pasiturinčiose šalyse), pietų korėjiečiai daugiau dirba, mažiau miega ir dažniau nei kiti išsivysčiusių šalių gyventojai nusižudo.

Jie ir vienas į kitą žiūri paniekinamai. Savivertė redukuojama iki siekio būti priimtam į kelis itin prestižinius universitetus bei gerai apmokamus darbus tokiuose konglomeratuose, kaip *Samsung, Hyundai* ir *LG*.

„Šita visuomenė yra nedėmesinga, negailestinga, konkurencija čia nuolatinė, – teigė vieno geriausių universitetų Korėjos universiteto sociologijos profesorius Andrew Eungi Kim. – Jei jauni žmonės neįgyja reikiamos kvalifikacijos – jie ją vadina „tinkama specialybe" – tampa labai pesimistiški. Mano, jog kitaip negali pradėti gyventi. Norite tikėkite, norite – ne, bet spaudimas gerai mokytis prasideda nuo ketvirtos klasės, o iki septintos klasės tampa svarbiausiu dalyku gyvenime." „Tinkamos specialybės" vaikymasis išpučia išlaidas išsilavinimui. Tarp pasiturinčių šalių Pietų Korėja užima pirmą vietą pagal vienam žmogui išsilavinimui tenkančias išlaidas, kurias sudaro privatūs mokytojai, sesijos pasiruošti egzaminams ir anglų kalbos kursai namuose ir užsienyje. Keturi iš penkių mokinių nuo pradinės mokyklos amžiaus iki pagrindinės mokyklos baigimo lanko popamokinius pasiruošimo kursus. Apie šeši procentai šalies bendro vidaus produkto išleidžiama išsimokslinimui – tai daugiau nei dvigubai daugiau, lyginant su išlaidomis išsilavinimui Jungtinėse Valstijose, Japonijoje ar Britanijoje.

★

Pietų Korėjos pasiekimų karštinė stulbinančiai atsipirko. Tarptautiniai ekonomistai dažnai apibūdina Pietų Korėją kaip vienintelį įspūdingiausią pavyzdį, kiek laisva rinka, demokratinė

valdžia ir alkūnių trynimas į suolus gali padaryti, transformuojant nedidelį agrarinį užkampį į pasaulinio lygio ekonomikos spartuolę.

Tačiau žmogiška staigaus praturtėjimo kaina taip pat yra stulbinanti.

Nors savižudybių skaičius daugumoje kitų pasiturinčių šalių šoktelėjo devintojo dešimtmečio pradžioje, Pietų Korėjoje jis didėja toliau, nuo 2000 m. – padvigubėjęs. Savižudybių skaičius 2008 m. buvo du su puse karto didesnis nei Jungtinėse Valstijose ir reikšmingai didesnis nei netoliese esančioje Japonijoje, kur savižudybė kultūroje yra giliai įsitvirtinusi. Atrodo, kad ji yra paskldidusi tarsi kokia infekcinė liga, pagilinta ambicijų, įtakos, šeimos suirimo ir vienišumo.

„Nesame linkę ieškoti pagalbos sirgdami depresija. Labai bijome, kad mus palaikys bepročiais, – teigė Seulo universiteto Medicinos fakulteto psichiatras bei Korėjos asociacijos savižudybių prevencijai vadovas Ha Kyooseob. – Tai tamsioji mūsų spartaus augimo pusė."

*

Nors turto gviešimasis tik labai iš tolo gali paaiškinti Pietų Korėjos abejingumą tokiems pabėgėliams, kaip Šinas, yra dar vienas svarbus veiksnys: tai viešosios nuomonės skilimas dėl to, kaip suvaldyti rizikas, gyvenant netoli Šiaurės Korėjos.

Priklausomai nuo to, kuria kryptimi pučia politiniai vėjai, visuomenė ir valdžia Seule svyruoja tarp beatodairiško taikingumo ir atsargios konfrontacijos.

2008 m. pradėjęs darbą, Prezidentas Lee ir jo valdančioji partija sugriežtino vyriausybės požiūrį į Šiaurės Korėją, nutraukdama kone visą paramą ir pateikdama bendradarbiavimo dėl atominio nusiginklavimo bei žmogaus teisių sąlygas. Ši politika privedė prie nervingų metų su raketų paleidimais, užšaldytais ekonominiais susitarimais, susišaudymais pasienyje ir periodiškais Šiaurės grasinimais „totaliniu karu".

Prieš Prezidento Lee išrinkimą Pietų Korėja turėjo kone visiškai priešingą požiūrį. Prezidentai Kim Dae-jung ir Roh Moohyun dalyvaudavo aukščiausio lygio susitikimuose su Kim Jong Il Pchenjane – tai buvo Saulės šviesos politikos dalis. Jie pritarė stambiems maisto ir trąšų plukdymams ir dosniems ekonominiams susitarimams.

Tokia politika ignoravo darbo stovyklų egzistavimą ir nesistengė kontroliuoti, kas Šiaurės Korėjoje pelnosi iš labdaros. Tačiau dėl jos Kim Dae-jung buvo paskelbtas Nobelio premijos laureatu.

Pietų šizofrenija dėl to, kaip elgtis su Šiaure, kartkartėmis vaidinama tokiame „Kabuki" teatre netoli sienos tarp dviejų Korėjų. Pabėgėliai čia paleidžia balionus į tėvynę su žinutėmis, užgauliojančiomis Kim Jong Il. Skrajutėse jis vaizduojamas kaip brangaus importuoto vyno mėgėjas, kitų vyrų žmonų suvedžiotojas, žudikas, vergvaldys ir „velnias".

Lankiausi viename tokių balionų paleidimų renginyje, stebėjau, kaip Lee vyriausybei pavaldi policija stengiasi apsaugoti vieną Šiaurės Korėjos pabėgėlių, vardu Parkas Sang Hak, nuo įsiutusių unionistų bei universiteto intelektualų, teigiančių, jog vienintelė galima politika yra susitarimai su Kim valdžia be jokių grasinimų.

Prieš viskam baigiantis, Parkas vienam iš priešininkų protestuotojų spyrė tiesiai į galvą – garsas buvo toks, tarsi šikšnosparnis būtų atsitrenkęs į beisbolo lazdą. Be to, kelis kitus apspjovė. Vyras iš švarko kišenės išsitraukė ašarinių dujų revolverį ir, prieš policijai jį atimant, iššovė į orą. Jam nepavyko sustabdyti savo oponentų, suplėšiusių visus krepšius su lankstinukais su šūkiais prieš Šiaurės Korėją.

Galiausiai Parko bendraminčiams pavyko paleisti vieną iš dešimtiems balionų, ant žemės buvo išmėtytos dešimtys tūkstančių skrajučių.

★

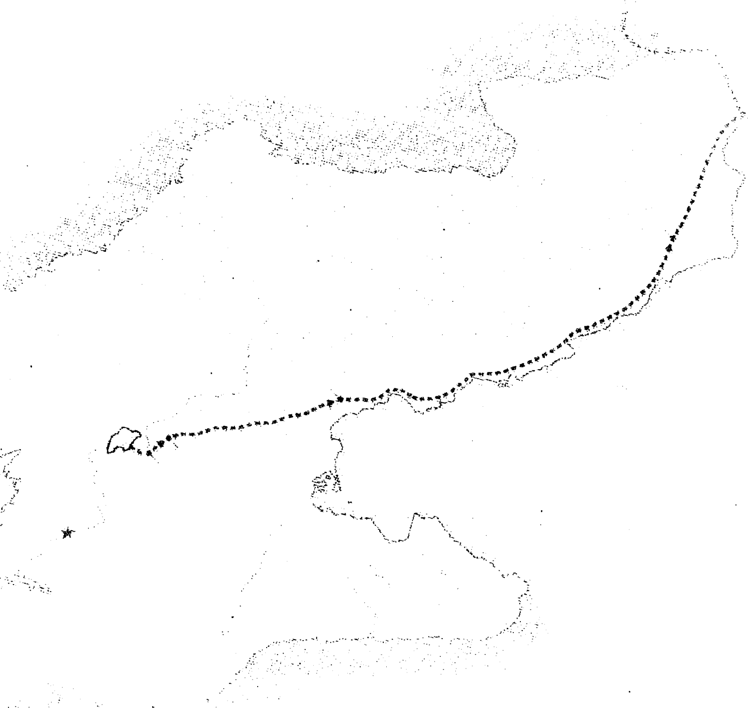
Šinas ir aš pirmą kartą susitikome tą dieną, žlugus balionų paleidimui. Ten jis nedalyvavo. Susidūrimai gatvėje – ne jam. Vaikinas žiūrėjo senus filmus apie tai, kaip Sąjungininkai išvadavo nacių koncentracijos stovyklų kalinius. Filmuose buvo scenų, vaizduojančių, kaip buldozeriai atkasa lavonus, kuriuos žlungantis Adolfo Hitlerio Trečiasis Reichas stengėsi nuslėpti.

„Tai tik laiko klausimas, kol Kim Jong Il pagalvos apie tai, – pasakė man Šinas. – Tikiuosi, jog Jungtinės Valstijos, spausdamos ir įtikinėdamos, gali įtikinti Kim nežudyti visų tų žmonių, esančių lageriuose."

Šinas nebuvo išmokęs Pietų Korėjoje susimokėti sąskaitų, užsidirbti pragyvenimui ar susirasti merginą. Tačiau buvo nusprendęs, ką nori daryti visą likusį gyvenimą: jis bus žmogaus teisių gynėjas ir gerins tarptautinės bendruomenės suvokimą apie darbo stovyklų egzistavimą.

Šiam tikslui pasiekti jis nusprendė išvykti iš Pietų Korėjos ir persikelti į Jungtines Valstijas. Jis priėmė „Laisvės Šiaurės Korėjoje", pelno nesiekiančios organizacijos, kuri apmokėjo jo pirmą kelionę į Valstijas, pasiūlymą. Ketino persikelti į Pietų Kaliforniją.

23 ★ SKYRIUS

JAV

Vieną vėsų vėlyvos vasaros vakarą Oušensaido priemiestyje Los Andžele Šinas stovėjo priešais nedidelę Amerikos korėjiečių auditoriją. Vilkėdamas raudonus marškinėlius, atrodė atsipalaidavęs, maloniai šypsojosi dėmesingiems vaikams, sėdintiems ant kėdžių. Jis kalbėjo Torrance'o mieste, Pirmojoje presbiterionų bažnyčioje. Tema, kaip visada jam pasirodant viešumoje, – gyvenimas Lageryje Nr. 14.

Jau ilgiau nei metus jo rėmėjai „Laisvė Šiaurės Korėjoje" (angl. *LiNK*) siuntinėjo jį po tokio pobūdžio renginius ir nedavė ramybės dėl atitinkamų pasisakymų parengimo. Norėjo, kad jis parengtų glaustą, aiškią, emocingą kalbą, pageidautina – angliškai, kad jo paties pasakojama neeilinė istorija sukrėstų Amerikos auditorijas, motyvuotų savanorius ir, galbūt, padidintų piniginę paramą, skiriamą Šiaurės Korėjos žmogaus teisių

problemoms. Kaip kalbėjo vienas iš *LiNK* vadovų, „Šinas galėtų būti nepaprastas turtas mums ir šiam judėjimui. Mes jam sakome: „Galėtum būti visos Šiaurės Korėjos veidas.“

Tačiau Šinas nebuvo dėl to tikras.

Tą vakarą Torrance jis neturėjo paruošęs jokios kalbos. Po to, kai jį pristatė *LiNK* darbuotojas, Šinas pasisveikino ir per vertėją paklausė, ar jaunuoliai turi kokių klausimų.

Vienai merginai auditorijoje paprašius paaiškinti, kaip jis pabėgęs, Šino veide pasirodė skausminga išraiška.

„Tai labai privatu ir jautru, – pasakė jis. – Kiek tik galiu, vengiu apie tai kalbėti.“

Jis nenorom papasakojo trumpą, paviršutinišką, nepilną istoriją, kuri žmogui, neįsigilinusiam į jo gyvenimo detales, buvo sunkiai suvokiama.

„Mano pasakojimas gali būti išties širdį veriantis, – prasitarė jis, baigdamas paskaitą po maždaug penkiolikos minučių. – Tačiau nenoriu, jog pasijustumėte prislėgti.“

Publika nuobodžiavo, buvo suglumusi. Vienas vaikinukas – aiškiai sutrikęs dėl to, kas yra Šinas ir ką jis padarė Šiaurės Korėjoje – uždavė paskutinį klausimą. Ką reiškė tarnauti Šiaurės Korėjos kariuomenėje? Šinas pataisė jį, tikslindamas, jog jis netarnavo Korėjos žmonių armijoje. „Nebuvo verta“, – tepasakė jis.

Pamatęs jo pasirodymą bažnyčioje, spaudžiau Šiną, kad paaiškintų, kas iš tiesų vyksta: kodėl jis nori būti žmogaus teisių pažeidimų liudininkas, kai, atrodo, jam išties sunku kalbėti auditorijai apie tai, kaip gyveno lageryje? Kodėl iš pasakojimo eliminuoja tas vietas, kurios sukrėstų publiką?

„Dalykai, kuriuos patyriau, yra vien tik mano paties patirtys, – atsakė nežiūrėdamas man į akis. – Manau, jog daugumai žmonių būtų tiesiog neįmanoma suprasti, apie ką kalbu.“

Košmarai – motinos kartuvių epizodai – vis dar nedavė jam ramybės. Jo šauksmai žadino kambariokus bendruose namuose, kuriuos Torrance dalinosi su *LiNK* savanoriais. Vaikinas atsisakė nemokamų Los Andžele gyvenančių korėjietiškai kalban-

čių psichoterapeutų konsultacijų. Atsisakė registruotis į kursus, kurie galėjo suteikti mokyklos baigimui lygų išsilavinimą. Atsisakė net pagalvoti apie koledžą.

Mūsų ilgas savaites trukusių interviu metu jis kelis kartus užsiminė apie jame esančią „negyvą erdvę", kuri, pasak jo, neleido jam beveik nieko jausti. Kartais jis apsimesdavo laimingas, kad pamatytų, kaip reaguoja kiti žmonės. Tačiau dažniausiai nedėdavo jokių pastangų.

Šino prisitaikymas prie gyvenimo Jungtinėse Valstijoje buvo nelengvas procesas.

★

Neilgai trukus po atvykimo į Kaliforniją 2009 m. pavasarį, Šinui prasidėjo sunkūs, pasikartojantys galvos skausmai. Jo kolegos *LiNK* susirūpino, kad vaikinas kenčia nuo potrauminio streso sindromo. Paaiškėjo, jog galvos skausmai buvo dantų ėduonies simptomas. Stomatologas atliko šaknų kanalų operaciją. Skausmai liovėsi.

Šis staigus išgijimas buvo veikiau išimtis.

Šinui nėra ir nebus greito būdo prisitaikyti prie gyvenimo už tvoros ribų, nesvarbu, Jungtinėse Valstijose ar Pietų Korėjoje. Apie tai kalbėjo jo draugai, tą patį pripažino ir jis.

„Šinas vis dar yra kalinys, – konstatavo jaunasis Amerikos korėjietis Andy Kimas, tuo metu artimiausias Šino draugas, padedantis *LiNK* veikloje. – Jis negali mėgautis gyvenimu, kai lageriuose kenčia žmonės. Laimę jis laiko savanaudišku dalyku."

Andy ir Šinas yra maždaug to paties amžiaus, jie dažnai kartu priešpiečiauja nebrangioje meksikietiškoje užkandinėje *Los Chilaquiles*, esančioje prekybos centre netoli *LiNK* biuro Torrance'o pramonės parke. Šinas jautė silpnybę maistui, todėl geriausiai jam sekdavosi bendrauti korėjiečių ir meksikiečių restoranuose. Keletą mėnesių Andy ir Šinas susitikdavo kartą per savaitę valandėlei aptarti, kaip klostosi atvykėlio gyvenimas Jungtinėse Valstijose.

Tuo metu vyko daugybė gerų dalykų. Šinas biure tapo šnekus ir žaismingas. Vaikinas apstulbino Andy ir kitus *LiNK* biure, įsiverždamas į jų kabinetus ir pasakydamas, jog juos „myli". Tačiau taip pat dažnai pasitaikydavo ir netinkamų reakcijų į tų pačių žmonių patarimus, jis turėjo sunkumų, atskiriant konstruktyvią kritiką ir asmeninį pažeminimą. Šinas nedaug tepatobulėjo, mokydamasis tvarkyti pinigus, kartais vakarienėms ir draugų lėktuvų bilietams išleisdamas daugiau nei galėdavo sau leisti. Verksmingų pasikalbėjimų su Andy metu apibūdindavo save kaip „bevertę šiukšlę".

„Kartais Šinas save vertina naujojo „aš" akimis, o kartais – lagerio prižiūrėtojų, – pasakojo Andy. – Jis tam tikra prasme yra ir čia, ir ten."

Paklausus, ar tai tiesa, jis linktelėjo galva tai patvirtindamas.

„Aš evoliucionuoju iš gyvulio būvio, – sakė jis. – Tačiau tai vyksta labai labai lėtai. Kartais stengiuosi verkti ir juoktis kaip kiti žmonės vien tam, kad patirčiau, ar ką nors jaučiu. Bet ašaros nerieda. Juokas neužplūsta."

Vaikino elgesys atitinka modelį, tyrinėtojų rastą tarp išgyvenusiųjų koncentracijos stovyklas visame pasaulyje. Išlikusieji dažnai eina per gyvenimą su vadinamąja „užteršta tapatybe" (Harvardo psichiatrės Judith Herman terminas).

„Tokie žmonės kenčia ne tik nuo klasikinio potrauminio sindromo, bet ir nuo gilių pakitimų dėl santykio su Dievu, kitais žmonėmis ir savimi", – rašo Herman knygoje „Trauma ir išgijimas", nagrinėjančioje psichologines politinio teroro pasekmes. Daugelį išgyvenusiųjų „užvaldo gėda, pasišlykštėjimas savimi ir nesėkmės nuojautos".[1]

★

Netrukus po to, kai Šinas atvyko į Kaliforniją, Seule gimusi pastoriaus žmona Kyung Soon Chung pradėjo juo rūpintis ir sekti,

[1] Judith Herman, *Trauma and Recovery* („Trauma ir išgyjimas"), Niujorkas, Basic Books, 1997, 94–95.

kaip vaikinas prisitaiko prie amerikietiško gyvenimo. Pirmą kartą jam pasirodžius jos namuose pietų, moteris pribėgo ir apkabino jį. Šinas atsitraukė. Liečiamas jis jautėsi nesmagiai.

Tačiau pietų vis ateidavo – iš dalies dėl to, kad jam patiko, kaip Kyung gamina. Susidraugavo su jos vaikais, kuriems buvo kiek daugiau nei dvidešimt metų: Eunice – žmogaus teisių aktyviste, su kuria susipažino Seule, ir jos jaunesniuoju broliu Davidu, neseniai baigusiu Jeilio universitetą, taip pat besidominčiu žmogaus teisėmis. Su nemažai imigrantų iš Šiaurės Korėjos besibičiuliaujanti šeima gyvena Riversaide, mieste, esančiame už devyniasdešimt šešių kilometrų nuo Torrance'o. Kyung su vyru Jungu Kun Kim vadovauja mažai krikščionių bendruomenei, pavadinimu „Pasaulinė gebenės misija".

Šinas surado atvirą, malonią ir mylinčią korėjiečių šeimą. Jis pavydėjo; vaikiną šiek tiek pribloškė tai, kaip intensyviai jie vienas kitu rūpinasi – tuo pat metu ir juo. Beveik dvejus metus kas antrą šeštadienio vakarą vaikinas praleido prie Kyung vakarienės stalo. Nakvodavo svečių kambaryje ir su šeima sekmadieniais ėjo į bažnyčią.

Kyung, kuri angliškai temokėjo kelis žodžius, pradėjo vadinti Šiną savo vyresnėliu sūnumi. Jis toleravo jos apkabinimus, o vėliau atsakė tuo pačiu. „Vyresnėlis" sužinojo, jog jai patinka šaldytas jogurtas ir, prieš atvykdamas vakarienės, sustodavo parduotuvėje jo nupirkti. Ji erzindavo jį klausinėdama, „kada atvesi man marčią?" Šinas meilikaudavo sakydamas, kad ji numetusi svorio, atrodanti jaunesnė. Vienu du jie kalbėdavosi valandų valandas.

„Kodėl tu man tokia gera? – kartą paklausė Šinas, bjūrant nuotaikai. – Argi nežinai, ką padariau?"

Jis pasakė Kyung, jog bjaurisi savimi, kad niekaip negali liautis sapnavęs motinos mirties ir nesugeba sau atleisti už tai, kad lageryje paliko tėvą, taip pat nekenčia savęs dėl to, kad peršliaužė per Parko kūną. Be to, jam buvo gėda dėl ryžių bei drabužių vagysčių iš neturtingų šiaurės korėjiečių, bėgant iš šalies.

Kyung mano, kad Šino kaltės jausmas beribis, bet nuolat jam sako, kad jis turi didelę sąžinę ir gerą širdį, taip pat – vieną privalumą prieš kitus šiaurės korėjiečius: jis nebuvo užterštas propagandos arba asmenybės kulto, supančio Kim Il Sung ir Kim Jong Il.

„Šinas neabejotinai yra neužterštas, – sako moteris. – Jam niekada nebuvo išplautos smegenys."

Šeimos vaikai pastebėjo, jog Šinas po poros metų Kalifornijoje labiau pasitiki savimi, pagerėjo jo socialiniai įgūdžiai: vaikinas nebebuvo toks drovus, daugiau šypsojosi ir pamėgo glebėsčiuotis. Prieš ir po keleto interviu Kalifornijoje jis apkabino ir mane.

„Jis jausdavosi nepatogiai, sutikęs mano draugus iš bažnyčios, – pasakojo Eunice. – Dabar jau moka pajuokauti. Garsiai juokiasi."

Davidas su tuo sutiko. „Šinas išties supranta kitus. Tai vadinama meile – ir jis greičiausiai daug jos turi."

Paties Šino savęs vertinimas nebuvo toks optimistiškas.

„Mane supa geri žmonės, stengiuosi daryti tai, ką daro geri žmonės, – pasakė jis man. – Tačiau tai yra labai sunku. Tai nesklinda iš manęs natūraliai."

Kalifornijoje visus nuopelnus už jo pabėgimą iš Lagerio Nr. 14, už sėkmę randant kelią iš Šiaurės Korėjos ir Kinijos jis priskyrė Dievui. Stiprėjantis krikščioniškasis tikėjimas vis dėlto neatitiko jo gyvenimo linijos. Jis nieko negirdėjo apie Dievą, kol nebuvo per vėlu jo motinai, broliui ir Parkui. Taip pat jis abejojo, ar Dievas apsaugojo tėvą nuo sargybinių keršto.

Lageryje Nr. 14 problemų su kalte nebuvo. Būdamas paauglys, pyko ant motinos už tai, kad jį mušė, už bėgimo sukeltą pavojų, už motyvą jį kankinti. Negedėjo, kai ją pakorė. Tačiau suaugęs, likęs gyvas, didėjant emociniam atstumui nuo lagerio, įtūžis užleido vietą kaltei ir pasibjaurėjimui savimi. „Tai emocijos, pradėjusios lėtai kilti iš vidaus", – aiškino jis. Asmeniškai patyręs, kaip elgiasi mylinčios šeimos, jis negalėjo pakelti prisiminimų apie tai, koks sūnus tada buvo.

★

Į Torrance'ą Šinas vyko manydamas, kad padės *LiNK* organizacijai, dirbdamas su savanoriais ir kalbėdamas renginių metu. Už tai *LiNK* suteikė jam apgyvendinimą ir stipendiją, tačiau algos nemokėjo. *LiNK* padedant, Šinas įgijo dešimt metų galiojančią vizą daugybei apsilankymų šalyje, kuri leido jam gyventi Valstijose kaskart po šešis mėnesius.

JAV imigracijos įstatymai užtikrina specialų dėmesį pabėgėliams iš Šiaurės Korėjos, o išskirtinis Šino, kaip gimusio ir augusio politiniame kalėjime, statusas suteikė jam puikią galimybę įsitaisyti ilgalaikę gyvenamąją vietą JAV. Tačiau jis nesikreipė dėl žaliosios kortos. Negalėjo apsispręsti, kur nori gyventi.

Vaikinui buvo sunku kam nors įsipareigoti. Jis užsirašė į anglų kalbos kursus Torrance, bet po trijų mėnesių metė. Daugiausiai laiko praleisdavo *LiNK* biure, kur internete skaitė žinias apie Šiaurės Korėją ir kalbėjosi su korėjietiškai mokančiais organizacijos darbuotojais. Kartais būdavo patenkintas, šluodamas grindis, rūšiuodamas dėžes ir nešiodamas baldus. Organizacijos vykdančiajai direktorei Hannah Song jis pasakė, jog su juo turėtų būti elgiamasis kaip su visais kitais darbuotojais. Tačiau taip pat susiraukdavo dėl darbo užduočių, pasiduodavo pykčio priepuoliams. Kas šešis mėnesius darbas būdavo pertraukiamas dėl kaskart kelias savaites trunkančių kelionių į Pietų Korėją.

LiNK ragina šiaurės korėjiečius, kuriuos padeda atskraidinti į JAV, susidaryti „gyvenimo planą" iš karto atvykus. Tai yra praktinių, pasiekiamų tikslų sąrašas, padedantis atvykėliui susikurti stabilų, produktyvų gyvenimą; dažniausiai į sąrašą įtraukiami punktai: geras anglų kalbos mokėjimas, kursai, susiję su darbu, konsultavimasis bei pamokos, kaip tvarkyti pinigus.

Šinas atsisakė sudarinėti „gyvenimo planą", o Song, jos pačios teigimu, ir visi kiti *LiNK* organizacijoje leido jam nuo to išsisukti.

„Jo istorija tokia įspūdinga, – kalbėjo Song. – Jis jautėsi turįs teisę būti išimtimi ir mes jam tai leidome. Šinas tiesiog klajojo po Torrance'ą. Jis jaučia poreikį ieškoti prasmės, kodėl išsigelbėjo iš to lagerio. Nemanau, kad jis tai jau išsiaiškino."

★

Už Korėjos pusiasalio ribų nėra kitos vietos, tik Los Andželas, kuriame korėjiečiui būtų taip lengva klajoti nemokant jokios kitos kalbos. Šiame mieste ir aplink jį įsikūrę daugiau nei trys šimtai tūkstančių Amerikos korėjiečių.

Torrance ir gretimuose miestuose Šinas galėjo užsisakyti maisto, apsipirkti, dirbti ir melstis korėjietiškai. Maisto mėgėjas išmoko šiek tiek angliškai, kad galėtų užsisakyti mėsainių ir meksikietiškų patiekalų, su namo kaimynais pakalbėti apie beisbolą ir orą.

Jis miegojo vienoje iš keturių lovų kaimiško stiliaus miegamajame, name, suteiktame *LiNK*, kur nuolat atsikraustydavo ir išsikraustydavo apie šešiolika koledžo amžiaus savanorių ir praktikantų. Mano apsilankymo dieną indų plovyklė virtuvėje rodė ženklą, reiškiantį „Neatidarinėkite. Esu sugedusi, iš manęs sklinda blogas kvapas". Baldai buvo susidėvėję, kilimas – išblukęs, didelė veranda prie įėjimo buvo apkrauta sportbačiais, sandalais ir paplūdimio šlepetėmis. Šinas ankštu kambariu dalijosi su dar trimis savanoriais.

Pusiau chaotiška bendrabučio stiliaus aplinka jam tiko. Nepaisant to, kad jo amerikiečiai kaimynai kartais būdavo triukšmingi, vargiai mokėjo korėjietiškai ir niekada pernelyg ilgai neužsibūdavo, jis rinkosi tą energijos kupiną laikinumą vietoje ramaus gyvenimo vienam. Tai buvo užsitęsęs egzistavimo Lageryje Nr. 14 poveikis. Buvęs kalinys geriau miegojo, labiau mėgavosi maistu, kai aplink būdavo kitų žmonių, net jei jie ir buvo nepažįstami. Negalėdamas užmigti arba kamuojamas košmarų, jis išsirisdavo iš savo gulto ir miegodavo taip, kaip lageryje – tiesiog ant grindų su apklotu.

Į darbą važiuodavo dviračiu. Tai buvo lengva dvidešimties minučių trukmės kelionė per Torrance'ą – daugiakultūrį, pramoninį, saulės nutviekstą priemiestį. Trisdešimt kilometrų į pietvakarius nuo Los Andželo centro esantis priemiestis pasižymi puikia Santa Monikos įlankos paplūdimio juosta, kur Šinas kartais eidavo pasivaikščioti. Erdvias Torrance'o alėjas Frederikas Jr. Olmsetas suprojektavo prieš šimtmetį, jis padėjo sukurti ir Nacionalinę alėją Vašingtone. Viduržemio jūros atgimimu alsuojantis Torrance'o pagrindinės mokyklos fasadas buvo televizijos serialų „Beverli Hilsas 90210“ ir „Bafi, vampyrų žudikė“ fonas. Torrance'as taip pat turi *ExxonMobil* rafinavimo fabriką, kuris gamina didžiąją dalį benzino Pietų Kalifornijai. Prieš apsigyvendamas tame name, Šinas pirmuosius metus Torrance praleido senstelėjusiame, perpildytame bute su trim miegamaisiais ir sodu, kurį *LiNK* nuomavo netoli didžiulio naftos sandėlio, pavadinimu *ConocoPhillips/Torrance Tank Farm.*

LiNK persikėlė į Torrance'ą iš Vašingtono dėl pigesnės nuomos ir tam, kad galėtų susitelkti ties paprastų žmonių judėjimo organizavimu. Jie manė, jog Pietų Kalifornija yra geresnė vieta įdarbinti ir įkurdinti jaunus savanorius, kuriuos jie vadina „klajokliais“. Torrance jie apmokomi keliauti po Jungtines Valstijas, daryti pristatymus ir didinti informuotumą apie žmogaus teisių pažeidimus Šiaurės Korėjoje.

Antrosios Šino vasaros Kalifornijoje pabaigoje atvyko viena tų apmokomų „klajoklių“ Harim Lee – liekna, stulbinamai patraukli jauna moteris, gimusi Seule ir ketverių su šeima persikrausčiusi į JAV.

Mergaitė mokyklą lankė Sietlo priemiesčiuose, o tuo metu, kai pirmą kartą *YouTube* vaizdo filmuke pamatė Šiną, buvo antrakursė Vašingtono universiteto sociologijos studentė. Filme jis kalbėjo *Mountain View* auditorijoje, Kalifornijoje, atsakinėjo į *Google* darbuotojų užduotus klausimus apie savo gyvenimą. Dar ji susirado straipsnį *Washington Post,* kuriame Šinas teigė, jog norėtų turėti merginą, tačiau nežino, kaip susirasti.

Dvikalbė Harim buvo trumpam keliavusi į Pietų Korėją padirbėti vertėja vienai nevyriausybinei organizacijai, susitelkusiai ties Šiaurės Korėjos problemomis. Trečius metus besimokydama koledže, mergina nusprendė jį mesti ir visą laiką skirti Šiaurės Korėjos problematikai. Apie *LiNK* „klajoklių“ programą ji jau žinojo prieš atskrisdama iš Sietlo. Skrisdama į Los Andželą, ji negalėjo paliauti mąstyti apie Šiną. Laikė jį įžymybe ir lėktuve meldė, kad tik jie taptų artimi. Torrance mergina netrukus pamatė jį, minantį dviratį į *LiNK* biurą, ir išsikėlė tikslą rasti laiką ir vietą, kur jie galėtų pasikalbėti. Jaunuoliai iškart vienas kitam patiko. Jam buvo dvidešimt septyneri, jai – dvidešimt dveji.

LiNK galioja griežta taisyklė: jokių susitikinėjimų tarp šiaurės korėjiečių pabėgėlių ir praktikantų, kurių daugelis yra koledžo amžiaus, toli nuo tėvų. Taisyklė skirta apsaugoti tiek praktikantus, tiek pabėgėlius, taip pat palengvinti „klajoklių“ programos organizavimą.

Šinas ir Harim šios taisyklės nepaisė. Kai buvo įspėti, jog liautųsi matytis iki kol mergina baigs praktiką, abu pasipiktino. Harim pagrasino mesianti programą. „Mes išties stengėmės parodyti, jog, mūsų manymu, ta taisyklė nebuvo teisinga“, – pasakojo man Harim.

Šinas šį įspėjimą palaikė asmeniniu įžeidimu. Jis skundėsi dėl dvigubų standartų, pagal kuriuos jis buvo antrarūšis žmogus, ir pareiškė, kad jo draugas Andy Kim irgi susitikinėjo su praktikante. „Jie išties nepagalvojo apie mane, – kalbėjo vaikinas. – Manė galėsiantys valdyti mano privatų gyvenimą.“

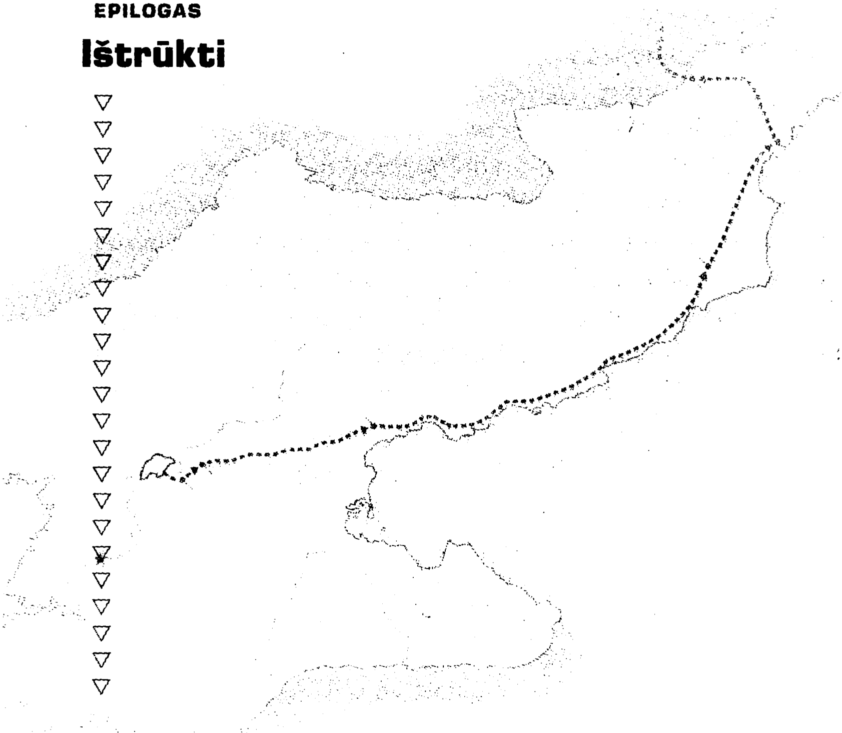
Nukeliavęs į Pietų Korėją ir kelis mėnesius mąstęs, Šinas paliko *LiNK*. Santykiai su Harim nebuvo vienintelė šio išsiskyrimo priežastis. Hannah Song ištiės erzino, kad Šinas kartais vengdavo atsakomybės, tikėjosi ypatingų sąlygų ir nesistengė mokytis anglų kalbos, o tai ribojo jo, kaip kalbėtojo, naudą JAV. Taip pat būta nesusikalbėjimo dėl apgyvendinimo. Šinas suprato, kad *LiNK* daugiau nesuteiks jam gyvenamosios vietos. Song teigia sakiusi, jog kada nors jis turėsiąs susirasti savo paties namus.

Įtampa tikriausiai buvo nuolatinė. Ir tai tikrai nebuvo neįprasta. Pietų Korėjoje pabėgėliai iš Šiaurės Korėjos nuolat meta darbus, tvirtina, jog buvo išskirti iš kitų ir persekiojami. Hanawon'e, integracijos centre Pietų Korėjoje, įdarbinimo konsultantai teigia, jog paranoja dėl darboviečių, audringi atsistatydinimai ir varginantys išdavystės jausmai yra chroniškos problemos, šiaurės korėjiečiams taikantis prie naujo gyvenimo. Daug jų taip ir neatsistoja ant savo kojų.

Taip jie elgiasi ir JAV. Korėjoje gimęs amerikietis Cliffas Lee, gyvenantis Aleksandrijoje, Virdžinijos valstijoje, pastaraisiais metais suteikė namus keletui šiaurės korėjiečių ir pastebėjo tam tikrą jų prisitaikymo problemų struktūriškumą: „Jie žino, jog viskas, kas buvo sakoma Šiaurės Korėjoje, buvo melas, todėl Amerikoje jiems labai sunku patikėti kuo nors, ką sako organizacija."

Song labai sielojosi dėl Šino sprendimo palikti organizaciją. Kaltino save dėl to, kad vos jam atvykus į Kaliforniją, nereikalavo pačiam savimi pasirūpinti. Pagrindinis jos rūpestis, sakė ji, yra nežinia, ką Šinas planuoja daryti visą likusį savo gyvenimą.

Ištrūkti

2011 m. vasarį, praėjus vos kelioms dienoms po išsiskyrimo su *LiNK*, Šinas atskrido į vakarus, į Vašingtono valstiją. Persikėlė gyventi su Harim ir jos tėvais į Sammamish'ą, Sietlo priemiestį vakarinėje Kaskadinių kalnų prieškalnėje.

Toks greitas jo persikraustymas mane nustebino. Kaip ir jo draugai Los Andžele, buvau sunerimęs, jog jis elgiasi impulsyviai ir degina tiltus be jokios adekvačios priežasties. Tačiau staiga jo persikėlimas supaprastino laiko praleidimą su juo. Taip jau susiklostė, kad esu iš Vašingtono valstijos. Išvykęs iš Tokijo, išėjęs iš darbo *Washington Post* laikraštyje, grįžau į Sietlą, kad galėčiau susitelkti darbui ties šia knyga.

Kai Šinas paskambino man į namus ir laužyta anglų kalba pasakė, jog tapo mano kaimynu, pakviečiau jį į svečius išgerti arbatos.

Mūsų darbas buvo beveik baigtas. Šinas laikėsi žodžio. Leido man landžioti po tamsiausias jo praeities kerteles. Tačiau man reikėjo daugiau; reikėjo geriau suvokti, ko jis tikisi ateityje. Jam sėdint su Harim ant sofos mano salone, paklausiau, ar galėčiau apsilankyti jų namuose. Norėjau susipažinti su Harim tėvais.

Šinas ir Harim buvo per mandagūs, kad atsakytų „ne". Tvirtino, jog namai pernelyg netvarkingi. Jie turėsią parinkti tinkamesnį laiką. Susisieks su manimi. Nesakydami „ne", jie leido suprasti, jog norėtų, kad ilgi mano tardymai baigtųsi – ir kuo greičiau.

Jis ir Harim suformavo dviejų asmenų nevyriausybinę organizaciją, kurią pavadino „Šiaurės Korėjos laisvės rezginiu". Finansavimui tikėjosi gauti pinigų iš aukų, ketino pasakyti begales kalbų. Ambicinga jų misija buvo sukurti prieglobsčius pabėgėliams, kirtusiems Kinijos sieną ir kontrabanda į Šiaurės Korėją gabenti prieš režimą nukreiptas brošiūras. Šiems tikslams pasiekti Šinas sakėsi dukart nukeliavęs į pasienio zonas Kinijoje, planavo tai padaryti dar kartą. Man paklausus, ar jis nesibaimina, kad Kinijoje gali būti pagrobtas ar suimtas – juk yra žinoma, kad Šiaurės Korėjos agentai medžioja ir grobia pabėgėlius – jis sakėsi turįs Pietų Korėjos paso teikiamą apsaugą ir kad visada esąs atsargus. Tačiau toks atsakymas netenkino draugų, kurie įspėjo jį laikytis toliau nuo Kinijos.

Lowellis ir Linda Dye, pora iš Kolumbo miestelio, perskaičiusi pirmąjį mano straipsnį apie Šiną 2008 m. ir padėjusi apmokėti jo kelionę į JAV, buvo nusivylusi ir susirūpinusi, kai išgirdo, jog jis metė darbą *LiNK* ir persikraustė į Sietlą. Dye ir Kim šeima Riversaide, Kalifornijoje, kalbėjo Šinui, jog kurti dar vieną nevyriausybinę organizaciją yra labai rizikinga idėja ir kad jis būtų naudingesnis, tęsdamas darbą su gerai įsitvirtinusiomis ir gerai finansuojamomis organizacijomis.

Šinas suartėjo su Dye šeima. Vadino juos tėvais, jų nuogąstavimus rimtai apsvarstė. Po to, kai persikėlė į Sietlą, priėmė kvie-

timą atkeliauti į Kolumbą ir kelias savaites pagyventi pas juos. Harim liko namuose Sietle.

Dye šeima norėjo padėti Šinui susidėlioti ateities planus. Vadybos konsultantas Lowellis manė, jog vaikinui reikalingas agentas, pinigų tvarkytojas ir advokatas. Tačiau Kolumbe jis su Šinu apie tai rimtai nesikalbėjo, iš dalies dėl to, kad Šinas gyveno pagal Sietlo laiką, miegodavo iki pietų ir ilgai naktinėdavo, kalbėdamas su Harim, naudodamasis *Skype* programa.

„Jis sakė mums, jog myli Harim, – pasakojo Lowellis. – Tai ir yra kelias, kuriuo jis eina. Ta mergina daro jį laimingą."

Šinui grįžus į Sietlą, dar kartą susitikau su juo ir Harim. Jų namai vis dar buvo „pernelyg netvarkingi", kad galėčiau juose apsilankyti, taigi gėrėme kavą *Starbucks* kavinėje. Man paklausus, kaip klostosi jų santykiai, Harim paraudo, nusišypsojo ir meiliai žvilgtelėjo į Šiną.

Jis nesišypsojo.

Nenorėjo apie tai kalbėti.

Aš laikiausi savo, priminiau jam, kaip dažnai jis yra man sakęs, jog nelaiko savęs galinčiu mylėti, ir ypač – mylėti santuokoje. Ar jis pakeitė savo nuomonę?

„Prieš ko nors imdamiesi, turime dirbti, – pasakė jis. – O po to, kai darbas padarytas, galima tikėtis progreso."

Santykiai nesusiklostė. Praėjus šešiems mėnesiams po to, kai apsigyveno su Harim, Šinas paskambino pasakyti, jog skiriasi. Jis nenorėjo aiškinti, kodėl. Kitą dieną vaikinas nuskrido į Ohajo valstiją pagyventi su Dye šeima. Nebuvo tikras, kur keliaus vėliau – galbūt į Pietų Korėją.

★

Kol Šinas tebebuvo netoli Sietlo, pakvietė mane į Amerikos korėjiečių sekmininkų bažnyčią šiauriniuose priemiesčiuose. Ten jis turėjo sakyti kalbą, atrodė ypatingai suinteresuotas, kad ateičiau pasiklausyti. Man pasirodžius bažnyčioje tą šaltą, lietingą sekmadienio vakarą kelioms minutėms anksčiau, jis jau laukė.

Abiem delnais paspaudė man ranką, pasižiūrėjo į akis ir ragino sėstis suole priekyje. Buvo apsirengęs formaliau nei kai jį mačiau anksčiau: pilkas verslo stiliaus kostiumas, mėlyni marškiniai prasegta apykakle, elegantiški juodi batai. Bažnyčia buvo pilna žmonių.

Sugrojus himną, pastoriui sukalbėjus maldą, į bažnyčios priekį žengė Šinas ir ėmėsi vadovauti renginiui. Be užrašų, pernelyg nesijaudindamas jis kalbėjo gerą valandą. Pradėjo papiktindamas imigrantus iš Korėjos ir jų suaugusius, Amerikoje gyvenusius vaikus, pareikšdamas, jog Kim Jong Il yra baisesnis už Hitlerį. Hitleris puolė savo priešus, o Kim, Šino žodžiais tariant, tokiose vietose, kaip Lageris Nr. 14, žudo savo tautos žmones.

Prikaustęs susirinkusiųjų dėmesį, kalbėtojas prisistatė kaip grobuonis, gimęs lageryje tam, kad įskųstų šeimą ir savo draugus – ir visiškai dėl to nesigailėtų. „Vienintelis dalykas, apie kurį tuomet galvojau, buvo tas, jog privalėjau gyventi kitų sąskaita tam, kad išsigelbėčiau“, – kalbėjo jis.

Kai lagerio mokytojas mirtinai sumušė šešerių metų jo bendraklasę už tai, kad kišenėje turėjo penkis kukurūzo grūdelius, Šinas prisipažino auditorijai „daug apie tai negalvojęs“.

„Nežinojau, kas yra užuojauta ar liūdesys, – sakė jis. – Jie nuo pat gimimo mus mokė, kad būtume neįgalūs jausti normalias žmogiškas emocijas. Dabar, kai esu ištrūkęs, mokausi jausti. Išmokau verkti. Jaučiu, jog tampu žmogumi.“

Nepaisant to, Šinas pabrėžė, kad jam dar reikia nueiti ilgą kelią. „Fiziškai pabėgau, – kalbėjo jis. – Tačiau psichologiškai dar neištrūkau.“

Artėdamas prie savo kalbos pabaigos, Šinas papasakojo, kaip perlipo per smilkstantį Parko kūną. Jo motyvai, skatinę pabėgti iš Lagerio Nr. 14, nebuvo kilnūs. Jis netroško laisvės ar politinių teisių. Jis paprasčiausiai buvo alkanas mėsos.

Šino kalba mane pritrenkė. Lyginant su tuo visiškai skirtingu, nerišliu kalbėtoju, kurį mačiau prieš šešis mėnesius Pietų Kalifornijoje, jis buvo neatpažįstamas. Pakinkė savo savigraužą

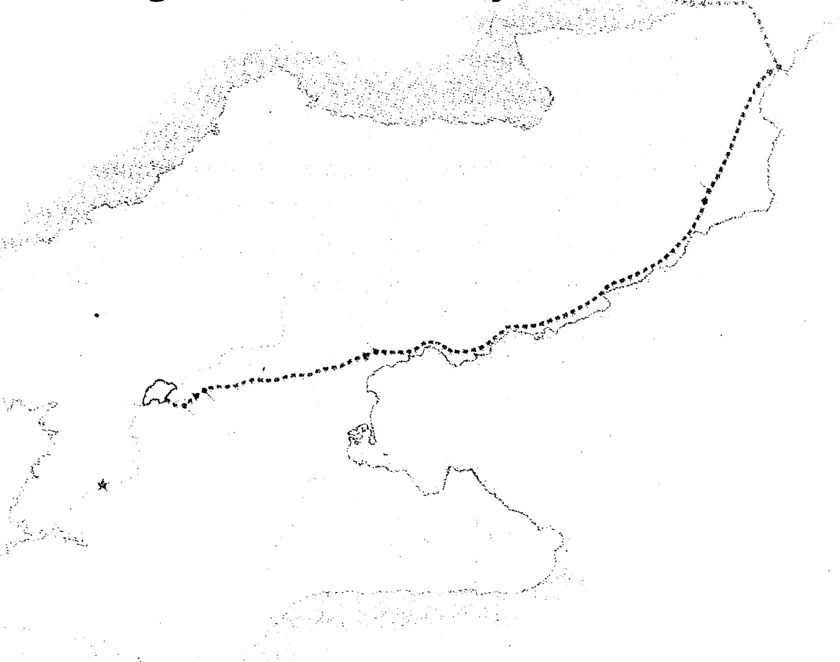
ir pasitelkė ją apkaltindamas šalį, užnuodijusią jo širdį ir išžudžiusią šeimą.

Kaip vėliau sužinojau, jo išpažintis buvo apgalvotas sunkaus darbo rezultatas. Šinas pastebėjo, jog nerišlios jo klausimų-atsakymų sesijos vertė žmones žiovauti. Taigi nusprendė pasinaudoti patarimu, kurio vengė mėnesių mėnesius: susidarė kalbos planą, pritaikė jį būtent tai auditorijai ir įsiminė, ką nori pasakyti. Būdamas vienas kambaryje tobulino kalbėseną.

Pasiruošimas pasiteisino. Tą vakarą klausytojai rangėsi suoluose, veiduose buvo matyti diskomfortas, pasibjaurėjimas, pyktis ir šokas. Keli veidai buvo apsipylę ašaromis. Šinui baigus kalbėti, jam ištarus, kad vienas žmogus, jei tik atsisako tylėti, gali padėti išlaisvinti dešimtis tūkstančių žmonių, kurie yra Šiaurės Korėjos darbo stovyklose, bažnyčia pratrūko ploti.

Toje kalboje – nors dar kol kas ne gyvenime – Šinas praeities kontrolę perėmė į savo rankas.

Dešimt Lagerio Nr. 14 įstatymų

Lagerio mokykloje iš Šino buvo reikalaujama šias taisykles įsiminti, prižiūrėtojai dažnai liepdavo jas išvardyti.

1. **Nebandykite bėgti.** Kiekvienas, pagautas bėgantis, bus tuoj pat nušautas. Kiekvienas bandymo pabėgti liudininkas, apie tai nepranešęs, bus tuoj pat nušautas. Kiekvienas bandymo pabėgti liudininkas privalo nedelsiant pranešti sargybiniui. Draudžiama rinktis dviejų ar daugiau asmenų grupėms su tikslu sugalvoti sąmokslą ar mėginti pabėgti.

2. **Daugiau nei du kaliniai susitikti negali.** Kiekvienas, negavęs sargybinio leidimo susirinkti daugiau nei dviem kaliniams, bus tuoj pat nušautas. Tie, kurie pateks į sargybinių kaimelį arba sugadins ką nors iš viešojo turto, tuoj pat bus

nušauti. Joks susirinkimas negali viršyti atsakingo sargybinio leisto kalinių skaičiaus. Už darbovietės ribų daugiau nei dviejų kalinių grupė be leidimo rinktis negali. Naktį trijų ir daugiau kalinių grupės be atsakingo sargybinio leidimo keliauti negali.

3. **Nevokite.** Kiekvienas, aptiktas vagiantis, arba turįs ginklų tuoj pat bus nušautas. Kiekvienas, nepranešęs arba gelbėjantis žmogui, pavogusiam arba turinčiam ginklų, tuoj pat bus nušautas. Kiekvienas, vagiantis arba nuslepiantis bet kokius maisto produktus, tuoj pat bus nušautas. Kiekvienas, tyčia sugadinęs bet kokius reikmenis, naudojamus Lageryje, tuoj pat bus nušautas.

4. **Būtina besąlygiškai paklusti sargybiniams.** Kiekvienas, slepiantis blogus ketinimus prieš sargybinį ar fiziškai jį užpuolęs, tuoj pat bus nušautas. Kiekvienas, besąlygiškai nepaklusęs sargybinio nurodymams, tuoj pat bus nušautas. Negali būti jokių atsikalbinėjimų ar skundimusi sargybiniui. Sutikus sargybinį, privalu pagarbiai nusilenkti.

5. **Kiekvienas, pamatęs bėglį ar kitaip įtartiną asmenį, privalo nedelsiant apie tai pranešti.** Kiekvienas, pridengiantis ar globojantis bėglį, tuoj pat bus nušautas. Kiekvienas, laikantis ar slepiantis bėglio daiktus, susimokęs su juo arba apie jį nepranešęs, tuoj pat bus nušautas.

6. **Kaliniai privalo vienas kitą stebėti ir nedelsiant pranešti apie įtartiną elgesį.** Kiekvienas kalinys privalo stebėti kitus, išlikti akylas. Reikia atidžiai sekti kitų kalbas ir elgesį. Jei tik kas nors kelia įtarimų, reikia nedelsiant pranešti sargybiniui. Kaliniai turi ištikimai lankytis ideologinės kovos susirinkimuose, įnirtingai peikti save ir kitus.

7. **Kaliniai turi su kaupu atlikti kiekvieną dieną jiems paskiriamą darbą.** Kaliniai, nepaisantys darbo kvotų ar jų neįvykdantys, bus palaikyti nepatenkintais ir tuoj pat nušauti. Kiekvienas kalinys turi būti atsakingas tik už savo darbo kvotos įvykdymą. Įvykdyti darbo kvotą reiškia išpirkti nuodėmes, taip pat ir atlyginti valstybei už atlaidumą, kurį ji parodė. Sargybinio nustatyta darbo kvota gali būti nekeičiama.

8. **Išskyrus darbo vietą, negali būti jokio lyčių maišymosi dėl asmeninių priežasčių.** Seksualiai fiziškai santykiaujant be išankstinio leidimo, kaltininkai tuoj pat bus nušauti. Išskyrus darbo vietas, be išankstinio leidimo negali būti jokio kalbėjimosi tarp skirtingų lyčių. Be išankstinio leidimo draudžiama lankytis tualetuose, skirtuose priešingos lyties atstovams. Be ypatingos priežasties skirtingų lyčių atstovai negali vaikščioti susikibę rankomis ar miegoti šalia vienas kito. Be išankstinio leidimo kaliniai negali lankytis priešingos lyties gyvenamuose kvartaluose.

9. **Kaliniai privalo nuoširdžiai atgailauti už klaidas.** Bet kuris, nepripažįstantis savo klaidų ir jas neigiantis arba turintis iškreiptą nuomonę apie jas, bus tuoj pat nušautas. Kalinys privalo gerai apmąstyti savo kaltes, kurias padarė prieš valstybę bei visuomenę, ir stengtis jas išpirkti. Tik pripažinęs savo nuodėmes ir jas gerai apmąstęs, kalinys gali atsinaujinti.

10. **Pažeidę stovyklos įstatymus ir taisykles, kaliniai tuoj pat bus nušauti.** Visi kaliniai sargybinius privalo nuoširdžiai laikyti savo mokytojais ir, nepažeisdami dešimties stovyklos įstatymų ir taisyklių, atsiduoti darbui ir disciplinai, kad išpirktų savo praeities klaidas.

PADĖKA

Ši knyga, be abejonės, nebūtų parašyta be Šino Dong-hyuko drąsos, sumanumo ir kantrybės. Dvejus metus, dviejuose žemynuose jis skyrė laiko ir iškentė skausmą, pasakodamas savo istoriją su visomis jos siaubingomis detalėmis.

Dar noriu padėkoti JAV Žmogaus teisių Šiaurės Korėjoje komiteto narei Lisai Colacurcio, kuri pirmoji užsiminė man apie Šiną. *The Economist* korespondentas Kennethas Cukieris patikino mane, jog Šino istoriją reikalinga papasakoti knygoje anglų kalba ir davė naudingų patarimų, kaip ją parašyti.

Kadangi pats nemoku korėjietiškai, priklausiau nuo vertėjų. Norėčiau padėkoti Stellai Kim ir Jenniferei Cho iš Seulo. Yoonjung Seo – irgi Seule – padėjo su reportažais, taip pat pagelbėjo ir Brianas Lee. Tokijuje daryti reportažus, taip pat ir su logistika padėjo Akiko Yamamoto. Pietų Kalifornijoje meistriškas vertėjas bei mano ir Šino draugas buvo Davidas Kim. Jis taip pat patarė dėl rankraščio.

Organizacijoje „Laisvė Šiaurės Korėjai" Torrance sužinoti apie Šino prisitaikymą JAV man padėjo Hannah Song ir Andy Kim. Song sugaišo daug laiko spręsdama mudviejų su Šinu transporto problemas. Sietle padėjo Harim Lee. Ohajo valstijoje, Kolumbe, Šinui padėję ir tėvais laikomi Lowellis ir Linda Dye pasiūlė perspektyvą, davė patarimų.

Už tai, kad konsultavo, siekiant suvokti, kas dedasi Šiaurės Korėjos viduje, esu dėkingas Tarptautinio ekonomikos instituto Vašingtone direktoriaus pavaduotojui ir vyresniajam moksliniam bendradarbiui Marcusui Nolandui, negailėjusiam savo laiko ir žinių. Mano pagrindinis šaltinis buvo jo kartu su Stephanu Haggardu atliktas tyrimas. Be to, suvokti, ką girdėjau pasakojant Šiną ir kitus šiaurės korėjiečius, padėjo pokalbiai su Gynybos analizių instituto Aleksandrijoje, Virdžinijos valstijoje, mokslo darbuotoja Kongdan Oh. Lygiai taip pat neįkainojamos buvo ir jos kartu su vyru šiaurės korėjiečiu mokslininku parašytos knygos. Andrejus Lankovas, Kookmino universitete skaitantis kursą apie Šiaurės Korėją, Seule visada mielai su manimi dalinosi savo įžvalgomis.

Du nenuilstantys tinklaraštininkai Joshua Stantonas iš „Viena laisva Korėja“ ir Curtis Melvinas iš „Šiaurės Korėjos ekonomikos laikrodžio“ teikė naudingą ir nuolat atnaujinamą informaciją bei analizę apie Šiaurės Korėjos ekonomiką, vadovybę, kariuomenę ir politiką. Puiki Barbaros Demick knyga „Nėra ko pavydėti“ buvo mąstymo apie paprastus šiaurės korėjiečius pagrindas.

Ypatingai dėkoju Seule įsikūrusiam Šiaurės Korėjos žmogaus teisių Informacijos centrui, kuris išleido Šino memuarus korėjiečių kalba ir labai skatino jį su manimi bendradarbiauti. Taip pat vertingas informacijos šaltinis buvo Korėjos advokatūros „Žmogaus teisių Šiaurės Korėjoje baltoji knyga 2008 m.“

Savo išmanymu ir tyrimais dalijosi kone vienintelis svarbiausias asmuo, įspėjant išorės pasaulį apie lagerių egzistavimą ir veiklą, knygos „Slaptas gulagas: Šiaurės Korėjos kalėjimų-lagerių demaskavimas“ autorius Davidas Hawkas.

Taip pat reiškiu padėką Suzanne Scholte, kuri įvairiose pasaulio vietose organizuoja kampanijas apie žmogaus teises Šiaurės Korėjoje. Blaise y Arcas pateikė įžvalgių pasiūlymų dėl pasakojimo, o Samas Howe Verhovekas – dėl reportažų.

Mano agentas Raphaelis Sagalynas tikrai meistriškai dirbo, kad ši knyga galėtų būti išleista. *Viking* leidykloje šio projekto

ėmėsi redaktorė Kathryna Court, kartu su asistente Tara Singh pateikusi kelis patarimus, žymiai pagerinusius rankraštį.

Washington Post užsienio naujienų redaktorius, siuntęs mane į Aziją, liepė kastis prie Šiaurės Korėjos. Man suabejojus, jis laikėsi labai atkakliai. Man susidūrus su sunkumais, skatino. *Post* redaktoriai Dougas Jehl ir Kevinas Sullivanas taip pat buvo reiklūs bei palaikantys. *Washington Post* prezidentas Donaldas G. Grahamas skyrė ypatingai daug dėmesio Šiaurės Korėjai ir visada pažymėdavo, kai man pavykdavo parašyti ką nors įdomaus apie šią šalį.

Galiausiai, rašant šią knygą, pagrindinį vaidmenį suvaidino mano žmona Jessica Kowal. Be to, kad skaitė ir redagavo, ji įtikino mane, jog papasakoti Šino istoriją yra geriausias dalykas, kokį tik galiu nuveikti. Mano vaikai Lucinda ir Arno daug klausinėjo apie Šino gyvenimą. Jie negalėjo suvokti Šiaurės Korėjos žiaurumo, tačiau pripažino Šiną esant puikia asmenybe. Sutinku su jais.

Harden, Blaine

Ha301 Pabėgimas iš Lagerio Nr. 14: Šiaurės Korėjos lageryje gimusio, augusio ir iš ten pabėgusio Šino Dong-hyuko istorija / Blaine Harden; iš anglų kalbos vertė Sigrida Rupšytė. – Vilnius: Eugrimas, 2013. – 224 p.: iliustr.

ISBN 978-609-437-213-1

Knyga „Pabėgimas iš Lagerio Nr. 14“ – išskirtinė žmogaus, gimusio ir užaugusio darbo stovykloje Šiaurės Korėjoje, istorija. Autorius Blaine'as Hardenas ne tik pasakoja apie jauno korėjiečio Šino Dong-hyuko gyvenimą lageryje ir pabėgimą iš jo, tačiau leidžiasi į kur kas gilesnę žmogaus psichologinę analizę: kaip, patekus į laisvę, nugalėti kalinio prigimtį savyje bei išmokti gyventi iš naujo.

UDK 323.15(519.3)+951.93

Pabėgimas iš Lagerio Nr. 14

Šiaurės Korėjos lageryje gimusio, augusio ir iš ten pabėgusio Šino Dong-hyuko istorija

Projekto vadovė *Vaiva Švagždienė*
Redaktorė *Monika Grigūnienė*
Korektorė *Gražvilė Lukoševičiūtė*
Maketuotojas *Ernestas Vinickas*
Viršelio dailininkas *Artūras Babušis*

Išleido
Leidykla „Eugrimas“, Kalvarijų g. 98–42, LT-08211 Vilnius
Tel./faks. (8 5) 273 39 55, el. p. info@eugrimas.lt, www.eugrimas.lt

Spausdino
UAB „BALTO print“, Utenos g. 41a, LT-08217 Vilnius

DAUGIAU NEI 200 000
NEKALTŲ ŽMONIŲ YRA
PRIVERSTINAI ĮKALINTI
ŠIAURĖS KORĖJOS LAGERIUOSE...
BET JAM PAVYKO IŠ TEN PABĖGTI!

Nuolatinis smurtas, alkis, mirtinas bendraklasės pridaužymas, viešas susidorojimas su motina ir broliu, vienas kito įtarinėjimas ir skundimas... Tokia buvo Šino Dong-hyuko kasdienybė, kurioje nebuvo vietos žmogiškumui.

Likimas šiam vaikinui nebuvo gailestingas: jis gimė ir augo sugriežtinto režimo darbo stovykloje Šiaurės Korėjoje. Galiausiai paspruks iš gimtosios šalies, jam tapusios tikrų tikriausiu kalėjimu, jaunas vyras dalijasi savo gyvenimo lageryje, pabėgimo ir įsikūrimo laisvėje istorija. Šino atsiminimus fiksuoja amerikiečių žurnalistas bei rašytojas Blaine Harden tarptautiniu bestseleriu tapusioje knygoje „Pabėgimas iš Lagerio Nr. 14“.

Tikrais faktais grindžiamas kraupus Šino pasakojimas atveria šokiruojančią tiesą, ką iš tiesų tenka išgyventi keliems šimtams tūkstančių savo šalyje nekaltai kalinamų ir terorizuojamų šiaurės korėjiečių. Šis jauno žmogaus liudijimas yra tarsi padėka už pasitaikiusią galimybę kurti ir kontroliuoti savo gyvenimą pačiam bei noras padėti savo krašto žmonėms kovoti už prigimtines žmogaus teises – rinktis darbą, išsakyti savo nuomonę, užmegzti artimus santykius, galiausiai, mylėti ir būti mylimam...

Tokias gyvenimo sąlygas perteikianti istorija vertinga ne tik istoriniu ar politiniu, bet ir psichologiniu požiūriu. Tai žmogaus vidinių virsmų atspindys, verčiantis kelti klausimą: ar žmogui, gimusiam kaliniu ir gyvenusiam absoliučios kontrolės sąlygomis, laisvė visada žada laimingą pabaigą?

ISBN 978-609-437-213-1

9 786094 372131

eugrimas.lt | TOBULĖJIMUI